Jaarverslag

BNG Bank 2016

BNG BANK

Inhoud

Profiel 6
Kerngegevens 8
Woord vooraf 11

1 Organisatie 16

2 Verslag van de Raad van Commissarissen 22
Toezicht en advies 24
Organisatie 29
Werkwijze Raad van Commissarissen 32
Kwaliteitsborging toezicht 39

Beloning 43
Audit 45

3 Verslag van de Raad van Bestuur 47
Onze waarde voor de samenleving 48
Onze stakeholders en hun verwachtingen 57
Economische en maatschappelijke ontwikkelingen 63
Onze strategie 76
Onze maatschappelijke bijdrage 82
Onze bijdrage aan een schoner milieu 103
Onze medewerkers 113
Vooruitzichten 2017 122
Verantwoordelijkheidsverklaring 124

4 Geconsolideerde jaarrekening 125
Geconsolideerde balans 127
Geconsolideerde winst-en-verliesrekening 129

Geconsolideerd overzicht van gerealiseerde en ongerealiseerde resultaten	131
Geconsolideerd kasstroomoverzicht	133
Geconsolideerd mutatieoverzicht eigen vermogen	137
Grondslagen geconsolideerde jaarrekening	139
Toelichting op posten van de geconsolideerde jaarrekening	171
Risicoparagraaf	212
Overige toelichtingen	293
5 Enkelvoudige jaarrekening	340
Enkelvoudige balans	341
Enkelvoudige winst-en-verliesrekening	344
Enkelvoudig overzicht van gerealiseerde en ongerealiseerde resultaten	346
Enkelvoudig kasstroomoverzicht	348
Enkelvoudig mutatieoverzicht eigen vermogen	352
Grondslagen enkelvoudige jaarrekening	354
Toelichting enkelvoudige jaarrekening	356

6 Overige gegevens 384

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant 385

Techniek gegevensmeting maatschappelijke verslaggeving 403

Assurance rapport van de onafhankelijke accountant 405

Statutaire bepalingen inzake winstverdeling 411

Statutaire bepalingen inzake doelstelling 412

7 Bijlagen 414

A BNG Bank dochtermaatschappijen 415

B Aandeelhouders BNG Bank per 31-12-2016 417

Profiel

BNG Bank is de bank voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank is een betrokken partner en draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.

De missie van BNG Bank is vertaald in de volgende strategische doelstellingen: substantiële marktaandelen in de financiering van de Nederlandse publieke sector en het semipublieke domein en een redelijk rendement voor de aandeelhouders. Voorwaarden voor het realiseren van deze doelstellingen zijn een excellente kredietwaardigheid en adequate risicobeheersing, een scherpe inkooppositie en een effectieve en efficiënte bedrijfsvoering. Maatschappelijk verantwoord ondernemen is inherent aan de kernactiviteiten van BNG Bank.

Klanten van BNG Bank zijn overwegend overheden en instellingen op het gebied van volkshuisvesting, gezondheidszorg, onderwijs en openbaar nut. BNG Bank biedt financiële diensten op maat, zoals kredietverlening, betalingsverkeer en gebiedsontwikkeling. Ook participeert de bank in publiek-private samenwerking. Verreweg het grootste deel van de kredietverlening van de bank is kredietrisicovrij, omdat deze aan of onder garantie van overheden plaatsvindt.

BNG Bank behoort tot de **meest kredietwaardige** banken **ter wereld**, met credit ratings **AAA** (S&P), **Aaa** (Moody's), **AA+** (Fitch).

De bank, opgericht in 1914, is een structuurvennootschap. Aandeelhouders van de bank zijn uitsluitend overheden. De Staat is houder van de helft van de aandelen, de andere helft is in handen van gemeenten, provincies en een hoogheemraadschap. BNG Bank is gevestigd in Den Haag en heeft geen nevenvestigingen.

BNG Bank is na de Staat een van de grootste emittenten van Nederland. Het door BNG Bank uitgegeven schuldpapier heeft een credit rating AAA van Standard & Poor's (S&P), Aaa van Moody's en AA+ van Fitch. BNG Bank behoort tot de meest kredietwaardige banken ter wereld.

Kerngegevens

KERNGEGEVENS In miljoenen euro's	2016	2015	2014	2013	2012
Balanstotaal	154.000	149.511	153.505	131.183	142.228
Kredieten	87.576	89.366	90.732	92.074	90.725
– waarvan aan of onder garantie van overheden	79.304	80.159	81.036	81.701	79.666
– waarvan geherclassificeerd vanuit de balanspost Financiële activa voor verkoop beschikbaar	1.195	1.575	1.779	2.259	2.603
Eigen vermogen ten gunste van aandeelhouders[1]	3.753	3.739	3.582	3.430	2.752
– Hybride kapitaal	733	424	–	–	–
Eigen vermogen per aandeel (in euro's)[1]	67,39	67,14	64,32	61,59	49,41

Vervolg zie volgende pagina

[1] Eigen vermogen exclusief hybride kapitaal.

Vervolg van vorige pagina

KERNGEGEVENS

In miljoenen euro's

	2016	2015	2014	2013	2012
Leverage ratio [2]	3,0%	2,6%	2,0%	2,3%	2,0%
Common Equity Tier 1-ratio [2]	26%	23%	24%	24%	22%
Tier 1-ratio [2]	32%	27%	24%	24%	22%
Totaal risicogewogen activa	12.328	12.797	11.681	11.530	11.729
Winst voor belastingen	503	314	179	397	460
Nettowinst	369	226	126	283	332
– waarvan toekomend aan de houders van hybride kapitaal	4	–	–	–	–
– waarvan toekomend aan aandeelhouders	365	226	126	283	332
Winst per aandeel (in euro's)	6,62	4,06	2,26	5,08	5,96
Dividendvoorstel toekomend aan aandeelhouders	91	57	32	71	83
Dividend als % van de geconsolideerde nettowinst toekomend aan aandeelhouders	25%	25%	25%	25%	25%
Dividend per aandeel (in euro's)	1,64	1,02	0,57	1,27	1,49

[2] De solvabiliteitsratio's (Leverage ratio, BIS Tier 1-ratio en BIS ratio) werden tot en met 2013 conform de geldende Basel II-regelgeving berekend en weergegeven. Met ingang van 1 januari 2014 is de CRDIV/CRR regelgeving van toepassing en zijn de solvabiliteitsratio's (Leverage ratio, Common Equity Tier 1-ratio en Tier 1-ratio) op basis van deze regelgeving berekend en weergegeven. De vergelijkende cijfers zijn niet aangepast aan deze nieuwe regelgeving.

Vervolg zie volgende pagina

Vervolg van vorige pagina

KERNGEGEVENS

In miljoenen euro's

	2016	2015	2014	2013	2012
MAATSCHAPPELIJK					
Aantal vaste medewerkers (in Fte's) per jaarultimo[3]	292	285	278	273	279
– waarvan bij dochtermaatschappijen	15	25	27	29	36
Ziekteverzuim	3,4%	2,9%	2,4%	2,8%	2,8%
Aangetrokken funding door middel van SRI-bonds (in miljarden euro 's)	1,56	0,65	0,50	–	–
MILIEU					
CO_2-emissie (totaal, in tonnen)	506	511	480	560	585
Per Fte (in tonnen)	1,7	1,8	1,7	2,1	2,1
Elektriciteitsverbruik (MWh)	1.392	1.593	1.564	1.480	1.401
Stadsverwarming (GJ)	3.372	2.473	2.220	2.939	2.326

[3] Met ingang van 2016 wordt de Fte-equivalent van functies waarvoor een 40-urige werkweek is overeengekomen bepaald op basis van een 36-urige werkweek, en komt daarmee uit op ruim 1,1 Fte. Daardoor stijgt het aantal Fte's met ruim 7.

Woord vooraf

Ondanks de verbetering van het economisch klimaat in 2016 bleven de uitdagingen voor klanten en andere belanghebbenden van BNG Bank groot. Als betrokken partner volgen wij de ontwikkelingen bij gemeenten, woningcorporaties, zorginstellingen en andere klanten op de voet.

Gemeenten zitten in een lastige positie. Aan de ene kant is er veel vertrouwen in de taakuitvoering door gemeenten. Het Rijk heeft een groot aantal taken gedecentraliseerd, omdat gemeenten dicht bij de burger staan en deze dus effectief en efficiënt kunnen bedienen. Aan de andere kant is de afhankelijkheid van het Rijk en het gemeentefonds verder toegenomen en worden gemeenten geraakt door taakstellingen die het Rijk oplegt. Als gevolg van de decentralisatie van zorgtaken nam het aantal administratieve problemen bij gemeenten en zorgaanbieders toe. Dit leidde er zelfs toe, dat een beperkt aantal partijen er niet in slaagde om tijdig een jaarrekening over 2015 te deponeren. Dit kan gevolgen hebben voor hun inkomsten, maar zal de sterke relatie tussen deze partijen en BNG Bank niet aantasten.

Ook woningcorporaties zijn gebaat bij de goedkope financiering door BNG Bank. Het afgelopen jaar was sprake van een verbetering van de financiële positie van deze klantengroep. De beleidsmaatregelen die corporaties hebben genomen om de gevolgen van de verhuurdersheffing op te vangen hebben effect, maar hebben ook geleid tot minder investeringen in zowel nieuwbouw

De **beleidsmaatregelen** om de gevolgen van de **verhuurdersheffing** op te vangen hebben **effect**, maar hebben ook geleid tot **minder investeringen** in zowel nieuwbouw als het bestaande bezit.

als het bestaande bezit. De druk op de beschikbaarheid van sociale woningen is echter onverminderd groot en was ook in 2016 zeer actueel.

De **grenzen** aan de rol die BNG Bank in de zorgsector wil spelen, komen **in beeld**.

De zorgsector kenmerkt zich als een complex krachtenveld met een hoge mate van regeldruk. Het Rijk heeft zich deels teruggetrokken uit deze sector en belegt financiële risico's zoveel mogelijk bij de partijen zelf. Gelet op het risicoprofiel zijn financiers in de zorgmarkt terughoudend in het beschikbaar stellen van financieringsmiddelen. BNG Bank heeft de afgelopen jaren juist een relatief grote rol gespeeld, met hoge marktaandelen als gevolg. De grenzen aan de rol die de bank in deze sector wil spelen, zijn daardoor in beeld gekomen.

Het begrip 'duurzaamheid' is opgenomen in onze kernwaarden. In het verslagjaar is het begrip verder ingevuld. Wij hanteren een brede definitie van 'duurzaam' door te streven naar een houdbaar evenwicht tussen milieubelangen, economische belangen en sociale belangen, ook richting toekomstige generaties. Op basis van onze strategie hebben we met diverse initiatieven ingespeeld op de maatschappelijke behoefte om meer te investeren in duurzame groei. Samen met de stakeholders zijn belangrijke stappen gezet om onze rol als betrokken partner voor een duurzamer Nederland verder in te vullen.

Het is onze ambitie om onze kredietportefeuille verder te verduurzamen. De verduurzaming van maatschappelijk vastgoed loopt nog achter bij de doelstellingen uit het Nationale Energieakkoord. Een knelpunt is dat investeringen in verduurzaming van maatschappelijk vastgoed niet altijd rendabel zijn op de korte termijn. BNG Bank is met de betrokken ministeries en de sectoren in gesprek hoe de verduurzaming een verdere impuls kan worden gegeven.

Naast balansfinanciering voor duurzame investeringen van klanten hebben wij in het verslagjaar diverse duurzame projecten gefinancierd. De portefeuille van duurzame projectfinancieringen is eind 2016 gegroeid tot bijna EUR 1 miljard. Dankzij samenwerking met gespecialiseerde partijen en op basis van gestandaardiseerde contracten zijn wij steeds beter in staat om kleinere projecten op een efficiënte manier te bundelen, waardoor de effectiviteit toeneemt.

Ter ondersteuning van het kabinetsvoornemen om meer te investeren in de energietransitie heeft BNG Bank in oktober een Energietransitie Financieringsfaciliteit (ETFF) opengesteld in samenwerking met het ministerie van Economische Zaken en het Nederlands Investerings Agentschap (NIA). De ETFF zal in eerste aanleg EUR 100 miljoen aan achtergestelde leningen verstrekken voor energietransitieprojecten die momenteel niet financierbaar zijn door een te kleine inbreng van risicodragend vermogen. Hierbij wordt onder meer gedacht aan projecten op het gebied van aardwarmte, energiebesparing, energieopslag en biomassa.

Naast de verduurzaming van de activakant hebben wij in 2016 ook de passivazijde van onze balans verder kunnen verduurzamen. De bank heeft in 2016 twee duurzame obligaties uitgegeven ter financiering van duurzame woningcorporaties en duurzame gemeenten. In totaal heeft de bank sinds 2014 vier duurzame obligaties geplaatst voor een totaalbedrag van EUR 2,7 miljard en behoort ze op dit terrein tot de kopgroep in de Nederlandse bankensector.

Eind 2016 heeft Oekom Research, een ratingbureau op het gebied van duurzaamheid, de rating C ‘prime’ toegekend aan BNG Bank. De ‘prime’ kwalificatie houdt in dat Oekom de aandelen en obligaties van de bank beschouwt als duurzame belegging. Als sterke punten ziet Oekom onder meer het sterke maatschappelijke karakter van de leningenportefeuille en de initiatieven op het gebied van financiering van duurzame investeringen. Als voornaamste punt ter verbetering noemt Oekom het expliciet verankeren van duurzaamheidsrichtlijnen in het kredietproces.

De financiële ratings van de bank bleven gedurende het verslagjaar hoog. Om haar klanten altijd te voorzien van goedkope financiering moet BNG Bank onder alle omstandigheden tegen lage rentetarieven kunnen inkopen. Dit betekent dat de excellente kredietwaardigheid van de bank – vergelijkbaar met die van de Nederlandse overheid – gewaarborgd moet blijven. Tegen deze achtergrond is het vermeldenswaard dat BNG Bank eind 2016 door het internationale magazine ‘Global Finance’ opnieuw is uitgeroepen tot één van de veiligste banken ter wereld. De sterke positie van de bank is eind 2016 bevestigd door de bevredigende uitkomst van de stresstest voor Europese systeemrelevante banken in juli dit jaar. Mede dankzij het aantrekken van in totaal EUR 733 miljoen additioneel hybride kapitaal voldoet de bank

De portefeuille van **duurzame projectfinancieringen** is eind 2016 gegroeid tot bijna **EUR 1 miljard**.

nu reeds aan de Europese minimumeis voor een leverage ratio van 3%, die per 1 januari 2018 van kracht wordt. Globaal gezegd is dit het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. De mogelijke wijzigingen in deze minimumeis blijven overigens een punt van grote aandacht.

BNG Bank **voldoet nu al** aan de Europese **minimumeis** voor een **leverage ratio** van **3%** die per 1 januari 2018 van kracht wordt.

Hoewel het bedrijfsmodel van 'promotional bank' een lagere leverage ratio voor BNG Bank rechtvaardigt, kan ook een hogere vereiste nog steeds niet worden uitgesloten. In ieder geval blijven de voortdurende veranderingen in, en intensiteit van de regelgeving punten van aandacht voor BNG Bank, die haar taken als één van de vijf systeem-relevante banken in Nederland met een beperkt aantal medewerkers uitvoert.

BNG Bank heeft het afgelopen jaar haar activiteiten op het gebied van vermogensbeheer verkocht aan a.s.r., een solide partij op het gebied van vermogensbeheer. Zo is de continuïteit van de dienstverlening aan onze klanten gewaarborgd en krijgen betrokken medewerkers de kans om hun expertise in te zetten voor een bredere doelgroep.

Een ontwikkeling die klanten maar zeker ook medewerkers raakt is digitalisering. Wij zijn voortdurend bezig om klanten effectiever en efficiënter te bedienen. Dat heeft in het verslagjaar onder meer geleid tot de introductie van de digipass ten behoeve van het betalingsverkeer. Daarnaast zijn stappen gezet om het kredietproces en de klantportal te optimaliseren. Dit zal de komende jaren verder vruchten afwerpen. Ons doel is onze missie efficiënt te vervullen en te vertalen in lage tarieven. We streven niet naar winstmaximalisatie, maar naar een redelijk rendement. Bij een onverminderd hoog marktaandeel bij de kernklantgroepen kwam de omzet over 2016 uit op EUR 10,2 miljard. Mede onder invloed van incidentele factoren steeg de netto winst in 2016 met EUR 143 miljoen naar EUR 369 miljoen.

Over 2016 heeft de bank in het kader van het 'Global Reporting Initiative' gerapporteerd conform de GRI G4 comprehensive approach. In lijn met de internationale rapportagestandaard IIRC zijn de financiële prestaties en de maatschappelijke bijdragen in één verslag geïntegreerd. Als uitvloeisel hiervan is de opzet van het verslag gewijzigd,

opdat duidelijker wordt welke waarde de bank toevoegt aan de maatschappij en hoe de bank de dialoog met haar belanghebbenden vorm heeft gegeven. Het aangescherpte duurzaamheidsbeleid van de bank vindt u op bngbank.nl.

Ik wil namens de Raad van Bestuur onze aandeelhouders, klanten, leveranciers, commissarissen, medewerkers en andere belanghebbenden danken voor hun bijdrage aan de prestaties van BNG Bank in het afgelopen jaar. Het afgelopen jaar is de waarde van de strategie van BNG Bank wederom aangetoond. Mede daardoor zien we het lopende jaar ook met vertrouwen tegemoet.

Namens de Raad van Bestuur,

CAREL VAN EYKELENBURG
VOORZITTER

Den Haag, 10 maart 2017

Organisatie

MANAGEMENT[4]

C. (CAREL) VAN EYKELENBURG [1952]
VOORZITTER RAAD VAN BESTUUR

O.J. (OLIVIER) LABE [1969]
LID RAAD VAN BESTUUR

J.C. (JOHN) REICHARDT [1958]
LID RAAD VAN BESTUUR

P.J.E. (PAULINE) BIERINGA [1959]
DIRECTEUR PUBLIC FINANCE

F.C.M. (FRANK) JANSE [1966]
HOOFD MARKETING & COMMUNICATIE

R.C.J. (RENÉ) DE JONG [1968]
HOOFD INTERNE AUDITDIENST

A. (AART) RIETVELD [1965]
SECRETARIS RAAD VAN BESTUUR

J.C. (ANJA) VESTER-VOS [1960]
HOOFD PERSONEELSZAKEN

P.A. (PETER) NIJSSE [1969]
DIRECTEUR TREASURY & CAPITAL MARKETS

B.P.M. (BART) VAN DOOREN [1957]
HOOFD CAPITAL MARKETS

H.E. (ERWIN) QUAST [1968]
HOOFD JURIDISCHE ZAKEN, FISCALE ZAKEN & COMPLIANCE

R. (REINIER) VAN WOERDEN [1958]
DIRECTEUR PROCESSING

P.J. (PAUL) KORTLEVE [1969]
HOOFD PLANNING & CONTROL

H.R. (HANS) NOORDAM [1966]
HOOFD RISK MANAGEMENT

R.G. (ROLAND) WIJDOOGEN [1963]
HOOFD KREDIETRISICO-BEOORDELING

E.C. (ELSBETH) AUBEL-BEZEMER[5] [1977]
HOOFD DATA- & INFORMATIEMANAGEMENT

T. (TIM) SEGBOER[5] [1974]
HOOFD CAPITAL MANAGEMENT

[4] Elk van de leden van de Raad van Bestuur is verantwoordelijk voor een aantal directoraten en (staf-) afdelingen. Weergegeven is welke directeuren en afdelingshoofden rechtstreeks rapporteren aan de leden van de Raad van Bestuur. De organisatorische inrichting van het risicobeheer wordt beschreven in de risicoparagraaf van het jaarverslag.

[5] Per 16 mei 2016.

SAMENSTELLING EN GEGEVENS VAN DE RAAD VAN BESTUUR[6, 7, 8]

C. (CAREL) VAN EYKELENBURG

Benoemd tot lid 1 januari 2005, benoemd tot voorzitter 15 oktober 2008, herbenoemd tot voorzitter 15 oktober 2012 en 15 oktober 2016. In relatie met zijn functie bij BNG Bank is Van Eykelenburg bestuurslid/penningmeester van de Nederlandse Vereniging van Banken (NVB) en voorzitter van de Raad van Commissarissen van BNG-dochtermaatschappij BNG Gebiedsontwikkeling BV. Daarnaast is hij lid van het bestuur van de Stichting Pensioenfonds ABP en voorzitter van het bestuur van de Stichting W.F. Hermans Instituut.

O.J. (OLIVIER) LABE

Benoemd 1 mei 2015. In relatie met zijn functie bij BNG Bank is Labe voorzitter van de Raad van Commissarissen van BNG-dochtermaatschappij Hypotheekfonds voor Overheidspersoneel BV. Daarnaast is hij lid van de Raad van Commissarissen van ASR Vermogensbeheer BV.

J.C. (JOHN) REICHARDT

Benoemd 15 oktober 2008, herbenoemd 15 oktober 2012 en 15 oktober 2016. In relatie met zijn functie bij BNG Bank is Reichardt voorzitter van de Raad van Commissarissen van Data B. Holding BV, lid van de Raad van Commissarissen van BOEI BV, lid van de Commissie Toezichtzaken van de NVB en lid van de raden van commissarissen van de BNG-dochtermaatschappijen Hypotheekfonds voor Overheidspersoneel BV en BNG Gebiedsontwikkeling BV. Daarnaast is hij lid van de Raad van Toezicht van de RDW.

[6] Het profiel van de Raad van Bestuur is gepubliceerd op bngbank.nl. Taken en verantwoordelijkheden van (de leden van) de Raad van Bestuur zijn beschreven in het reglement van de Raad van Bestuur, dat is gepubliceerd op bngbank.nl. Het streven naar diversiteit, onder meer naar geslacht en leeftijd, is opgenomen in dit profiel en krijgt aandacht in wervingsprocedures. De wervings- en selectieprocedure is erop gericht een geschikte kandidaat te selecteren die voldoet aan het profiel van de Raad van Bestuur. De Raad van Bestuur bestaat uit drie mannen; de Raad van Commissarissen beschouwde hen ten tijde van hun benoeming tot lid en voorzitter van de Raad van Bestuur als de beste kandidaten voor deze functies. In het verslagjaar zijn er geen vacatures geweest. Zodra een mutatie of uitbreiding van de Raad van Bestuur aan de orde is, zal een kandidaat worden gezocht die voldoet aan het profiel dat de Raad van Commissarissen voor de Raad van Bestuur heeft opgesteld.

SAMENSTELLING EN GEGEVENS VAN DE RAAD VAN COMMISSARISSEN[9, 10, 11]

M. (MARJANNE) SINT[12, 13, 14] [1949]

VOORZITTER

Oud-voorzitter van de Raad van Bestuur van de Isalaklinieken in Zwolle. Benoemd 20 augustus 2012, voor een periode van vier jaar. Behalve voorzitter van de Raad van Commissarissen van BNG Bank is Sint voorzitter van de Raad van Commissarissen van NL Healthcare en lid van de Raad van Commissarissen van De Friesland/FBTO Zorgverzekeringen.

J.J. (JAN) NOOITGEDAGT[15] [1953]

VICEVOORZITTER (TEVENS SECRETARIS)

Oud-Chief Financial Officer en lid van de Raad van Bestuur van AEGON NV. Benoemd 23 april 2012, herbenoemd op 21 april 2016, voor een periode van vier jaar. Behalve lid van de Raad van Commissarissen van BNG Bank is Nooitgedagt vicevoorzitter van de Raad van Commissarissen van TMG NV* en lid van de raden van Commissarissen van Rabobank en Robeco Groep NV.

C.J. (KEES) BEUVING[12, 13, 15] [1951]

Oud-voorzitter van de Raad van Bestuur van Friesland Bank Holding NV. Benoemd 24 april 2014, voor een periode van vier jaar. Behalve lid van de Raad van Commissarissen van BNG Bank is Beuving voorzitter van de Raad van Commissarissen van BPF Bouwinvest BV en lid van de Raad van Commissarissen van Delta Lloyd Bank.

L.M.M. (LUCAS) BOLSIUS[14] [1958]

Burgemeester van de gemeente Amersfoort. Benoemd 24 april 2014, voor een periode van vier jaar.

T.J.F.M. (THEO) BOVENS[14] [1959]

Commissaris van de Koning in de provincie Limburg. Benoemd 23 april 2012, herbenoemd op 21 april 2016, voor een periode van vier jaar.

7 De leden van de Raad van Bestuur worden benoemd voor een periode van – in beginsel – vier jaar, in overeenstemming met de Nederlandse corporate governance code, en kunnen worden herbenoemd.

8 De leden van de Raad van Bestuur zijn wat betreft het aantal door hen vervulde nevenfuncties onderworpen aan de limiteringsregeling in de Implementatiewet richtlijn en verordening kapitaalvereisten (CRD IV). Naar het oordeel van BNG Bank voldoen de leden van de Raad van Bestuur aan deze limiteringsregeling. De nadere onderbouwing van dit oordeel is gepubliceerd op bngbank.nl.

9 Taken en verantwoordelijkheden van (de leden van) de Raad van Commissarissen zijn beschreven in het reglement van de Raad van Commissarissen, dat op bngbank.nl is gepubliceerd. Commissarissen worden benoemd voor een periode van – in beginsel – vier jaar en kunnen in overeenstemming met de Nederlandse corporate governance code worden herbenoemd. Het profiel van de Raad van Commissarissen en het rooster van aftreden zijn even-

J.B.S. (JOHAN) CONIJN[14] [1950]
Bijzonder hoogleraar Woningmarkt aan de Universiteit van Amsterdam en directeur Real Estate Management bij Ortec Finance. Benoemd 23 november 2015, voor een periode van vier jaar. Behalve lid van de Raad van Commissarissen van BNG Bank is Conijn lid van het Investment Committee van Amvest Residential Core Fund.

P.H.M. (PETRI) HOFSTÉ[15] [1961]
Oud-lid van de Raad van Bestuur en Chief Financial & Risk Officer van APG Groep NV. Benoemd 22 april 2013, voor een periode van vier jaar. Behalve lid van de Raad van Commissarissen van BNG Bank is Hofsté lid van de raden van commissarissen van KAS Bank NV*, Achmea BV, Fugro NV* en Rabobank.

J. (JANTINE) KRIENS[12, 13, 14] [1954]
Voorzitter van de directieraad van VNG. Benoemd 24 april 2014, voor een periode van vier jaar.

J.C.M. (JAN) VAN RUTTE[15] [1950]
Oud-voorzitter van de Raad van Bestuur bij Fortis Bank Nederland NV en oud-CFO in de Raad van Bestuur van ABN AMRO Groep NV. Benoemd 23 november 2015, voor een periode van vier jaar. Behalve lid van de Raad van Commissarissen van BNG Bank is Van Rutte voorzitter van de Raad van Commissarissen van SNS Bank NV en lid van de Raad van Commissarissen van ORMIT Holding BV.

Een register van door commissarissen gemelde nevenfuncties is op bngbank.nl gepubliceerd.

eens op bngbank.nl te vinden. Alle commissarissen bij BNG Bank hebben de Nederlandse nationaliteit. De Raad van Commissarissen bestaat uit drie vrouwen en zes mannen.

[10] BNG Bank streeft onafhankelijkheid van haar commissarissen na. Daarbij wordt gelet op de volgende punten. Commissarissen zijn niet werkzaam of werkzaam geweest bij de vennootschap. Commissarissen staan niet in een andere zakelijke relatie tot BNG Bank krachtens welke zij persoonlijk voordeel zouden kunnen behalen. Commissarissen genieten een vaste jaarlijkse honorering, die niet afhankelijk is van de resultaten van de bank in enig jaar. De beloningsregeling van de Raad van Commissarissen is op bngbank.nl gepubliceerd. 'Interlocking directorships' tussen commissarissen onderling of tussen commissarissen en bestuurders zijn niet aanwezig. Commissarissen bezitten geen aandelen in de vennootschap.

[11] Nevenfuncties worden alleen genoemd indien het bestuurs- en toezichtfuncties betreft die relevant zijn volgens de limiteringsregeling in de Implementatiewet richtlijn en verordening

kapitaalvereisten (CRD IV). Naar het oordeel van BNG Bank zijn de leden van de Raad van Commissarissen met uitzondering van mevrouw Hofsté wat betreft het aantal nevenfuncties compliant met deze regeling. Voor mevrouw Hofsté geldt sinds haar benoeming als commissaris bij Rabobank een overgangsregeling. Functies en nevenfuncties bij beursgenoteerde instellingen in Nederland zijn voorzien van een *.

[12] Lid van de Selectie- en Benoemingscommissie, commissie als bedoeld in artikel 16 van de statuten.

[13] Lid van de Remuneratiecommissie, commissie als bedoeld in artikel 16 van de statuten.

[14] Lid van de Commissie Marktstrategie, commissie als bedoeld in artikel 16 van de statuten.

[15] Lid van het Audit & Risk Committee, commissie als bedoeld in artikel 16 van de statuten.

ONDERNEMINGSRAAD

Samenstelling tot 1 maart 2016.

S.D.P. (SELMA) HUIZER [1968]
VOORZITTER

J.H. (JAAP) BOOM [1951]
SECRETARIS

F.B. (FRAN) BOON [1975]

G.J. (GIJS) VAN DUFFELEN [1978]

M.E. (MARJOLEIN) HOFSTEE [1971]

J.P. (JEAN-PIERRE) KRAUS [1970]

R. (RON) MOLINA [1954]

V.G.W.H. (VICTOR) TJIA [1974]

F.W.A. (FELIX) ZWETSLOOT [1971]

ONDERNEMINGSRAAD

Samenstelling per 1 maart 2016.

S.D.P. (SELMA) HUIZER [1968]
VOORZITTER

F.B. (FRAN) BOON [1975]
SECRETARIS

M.G.J. (MASCHA) BALTUS-PFENNINGS [1971]

M.E. (MARJOLEIN) HOFSTEE [1971]

T.E.T. (TERRENCE) ROEP [1976]

V.G.W.H (VICTOR) TJIA [1974]

A.T.B. (ARNOUD) TROE [1974]

L.C. (LEO) VALKENBURG [1961]

F.W.A. (FELIX) ZWETSLOOT [1971]

Verslag van de Raad van Commissarissen

Toezicht en advies	24
Organisatie	29
Werkwijze Raad van Commissarissen	32
Kwaliteitsborging toezicht	39
Beloning	43
Audit	45

2016: FOCUS OP MAATSCHAPPELIJKE IMPACT

BNG Bank heeft in 2016 **problemen** bij de financiering van duurzame projecten **opgelost** en hiermee haar **maatschappelijke impact vergroot**.

Terwijl grote delen van Europa de financiële crisis langzaam maar zeker te boven komen en de diverse nieuwe (Europese) regelgeving grotendeels is ingevoerd, werden in 2016 de kaarten in het financieringslandschap van de publieke sector opnieuw geschud. De Europese Commissie heeft plannen om een Europese kapitaalmarktunie op te richten en wil de duur en het budget van het Europees Fonds voor Strategische Investeringen verdubbelen, met de bedoeling dat dit fonds in 2020 EUR 500 miljard aan investeringen zal genereren. In Nederland heeft het kabinet voorstellen gedaan om tot een nationale investeringsbank te komen: de Rijksoverheid wil daarmee de versnippering van de stimuleringsmaatregelen voor het midden- en kleinbedrijf (mkb) verminderen en een doorbraak bewerkstelligen op het gebied van duurzame energie.

Tegen deze achtergrond heeft de bank invulling gegeven aan de in 2015 herijkte strategie, waarin duurzaamheid en een sterke klantoriëntatie bijzondere aandacht krijgen. Excellente kredietwaardigheid en adequate risicobeheersing, een scherpe inkooppositie en een effectieve en efficiënte bedrijfsvoering blijven daarbij voor BNG Bank de randvoorwaarden. De nieuwe accenten van de strategie stelden de bank in staat in te spelen op de veranderende omstandigheden. De Raad van Commissarissen is tevreden met de in 2016 behaalde resultaten. BNG Bank heeft in 2016 actief gewerkt aan het oplossen van gesignaleerde problemen bij de financiering van duurzame projecten en heeft hiermee haar maatschappelijke impact vergroot. De Raad heeft de voortgang van de herijkte strategie uitvoerig met de Raad van Bestuur besproken en geadviseerd om de zichtbaarheid van de bank en haar communicatie over de geïnitieerde financieringsinitiatieven te vergroten. Het accent zal ook het komende jaar liggen op de nauwe samenwerking met klanten en stakeholders, bevordering van duurzaamheid en meer interne kennisdeling en flexibiliteit.

Toezicht en advies

DUURZAAMHEID/MAATSCHAPPELIJK VERANTWOORD ONDERNEMEN (MVO)

In het verslagjaar heeft de Raad van Commissarissen in het kader van het jaarplan gesproken over BNG Bank als betrokken partner voor een duurzamere samenleving. De Raad van Commissarissen onderschrijft het belang daarvan en heeft met instemming kennis genomen van de initiatieven die in gang zijn gezet om een grotere rol te spelen op het gebied van de bevordering van duurzaamheid bij klanten van de bank en bij de invulling van het Energieakkoord. De bank is betrokken bij diverse projecten op het gebied van wind- en zonne-energie en duurzame PPS-projecten. Daarbij wordt nadrukkelijk aansluiting gezocht bij Europese middelen uit het Europees Fonds voor Strategische Investeringen. Zo lopen op dit moment verschillende initiatieven op het gebied van hernieuwbare energie. De Raad van Commissarissen meent dat de in 2016 geïntroduceerde Energietransitie Financieringsfaciliteit (ETFF) deze initiatieven een extra impuls kan geven.

Voor projecten op het gebied van aardwarmte, energiebesparing, energieopslag en biomassa kwam EUR 100 miljoen aan achtergestelde leningen ter beschikking. Met dit risicodragende vermogen kunnen projecten die voorheen niet financierbaar waren toch gerealiseerd worden. De Raad van Commissarissen heeft zich laten informeren over de in 2016 gehouden stakeholderdialoog en enkele daarin besproken punten, met name de suggesties van stakeholders om (kleinere) project-

De RvC onderschrijft het belang van een **duurzamere samenleving** en waardeert het dat BNG Bank haar rol pakt om duurzaamheid bij klanten te **bevorderen**.

financiering vanuit de markt meer te bundelen en expertise te leveren op het gebied van duurzame projecten. De Raad heeft zijn goedkeuring gegeven aan het duurzaamheidsbeleid van BNG Bank zoals op bngbank.nl gepubliceerd. Voor de beoordeling van het duurzaamheidsbeleid van de bank vormen de marktaandelen en het rendement eigen vermogen belangrijke indicatoren. Aan deze kernindicatoren van het thema 'veilige bank' kan de maatschappelijke relevantie van de bank worden afgemeten. De doelstellingen voor de marktaandelen en het rendement zijn in 2016 gerealiseerd. Met tevredenheid constateert de Raad van Commissarissen dat de bank in het kader van het 'Global Reporting Initative' over 2016 opnieuw rapporteert conform de GRI G4 comprehensive approach.

STRATEGIE

Eén van de kerntaken van de Raad van Commissarissen is de bewaking van en advisering over de uitvoering van de strategie van BNG Bank. Het aanbieden van goedkope, solvabiliteitsvrije kredietverlening blijft het kernbedrijf van de bank. De vele onzekerheden in en de toenemende complexiteit van de publieke sector vragen echter om een proactieve nichebank met veel specialistische kennis. De Raad van Commissarissen is van mening dat de bank zich continu moet aanpassen aan nieuwe omstandigheden, om haar centrale rol in de financiering van de publieke sector te behouden. De Raad verwacht dat het management en de medewerkers hierover intensief contact hebben met klanten en aandeelhouders.

De Raad van Bestuur heeft in het verslagjaar uitvoerig aan de Raad van Commissarissen toegelicht op welke wijze invulling wordt gegeven aan de herijkte strategie. De Raad van Commissarissen heeft geconstateerd dat in het verslagjaar de belangrijkste strategische doelstellingen zijn gerealiseerd. Zo is in het kader van de doelstelling 'Dichter bij de klant en aandeelhouder' een business case ontwikkeld om op te treden als herfinancier in exportkrediet onder de exportkredietgarantie (EKG) van de Nederlandse Staat en is met de EIB een Global Loan ter grootte van EUR 250 miljoen in 2016 en EUR 250 miljoen in 2017 overeengekomen, die wordt gebruikt om specifieke leningen van BNG Bank te funden. Ten aanzien van de doelstelling Duurzaamheid, is de Raad van Commissarissen geïnformeerd over de positie die de bank inmiddels inneemt op het gebied van duurzame obligaties. De Raad van Commissarissen onderschrijft de prioriteit die in de duurzame kredietverlening is gelegd bij het helpen realiseren van de ambities uit het Nationaal Energieakkoord. Dat geldt ook voor het aangescherpte beleid voor duurzame bedrijfsvoering en duurzaam inkopen dat in 2017 zal worden uitgerold.

Met betrekking tot de doelstelling 'kennisdeling en flexibiliteit' volgt de Raad van Commissarissen met belangstelling de plannen om de interne kennisdeling beter te organiseren, de time-to-market van nieuwe dienstverlening en producten te verkorten en de samenwerking in het proces te verbeteren. De bank heeft in 2016 haar kredietproces kritisch doorgelicht en het vorig jaar geïmplementeerde renterisicoraamwerk laten reviewen door een externe partij. De verdere verbetering van de ondersteuning van het kredietproces is onderhanden. De bank heeft doelen voor ogen op het gebied van personeelsontwikkeling, beloning, mobiliteit, diversiteit en duurzame inzetbaarheid. Zij ontwikkelt voor deze onderwerpen beleid en is hierover met haar medewerkers in gesprek. De Raad van Commissarissen wordt hierover nauwgezet geïnformeerd.

Er is een **'vlootschouw'** gehouden van het **management** waarin zijn kwaliteiten en verbeterpunten centraal staan.

Met de Raad van Bestuur stelde de Raad van Commissarissen echter ook vast dat op enkele terreinen weliswaar initiatieven zijn gestart, maar dat hierop nog verdere voortgang moet worden geboekt. De goedkeuring van beleid op deelterreinen van HRM, waaronder het functiehuis en mobiliteitsbeleid voor huidige medewerkers en beleid voor nieuwe medewerkers met betrekking tot aanstelling, beloning en overige arbeidsvoorwaarden heeft vertraging opgelopen. De realisatie wordt nu voorzien in 2017.

De Raad van Commissarissen heeft geconstateerd dat in het afgelopen jaar het daadwerkelijk realiseren van de geformuleerde ambities veel vraagt van management en medewerkers. Meer dan voorheen komt het aan op samenwerking, flexibiliteit en snel schakelen. De Raad heeft de Raad van Bestuur gevraagd in hoeverre de huidige managementstijl nog past bij de uitdagingen waar de bank voor staat en bij de medewerkers die daarvoor nodig zijn. Besloten is een 'vlootschouw' te houden waarin de kwaliteiten en de verbeterpunten van het management centraal staan. De uitkomsten zal de Raad van Bestuur in 2017 met de Raad van Commissarissen bespreken.

Naar aanleiding van het rapport 'Nederlandse Financieringsinstelling voor Economische Ontwikkeling' heeft de Raad van Commissarissen de opstellers ervan uitgenodigd om hun voorstellen toe te lichten. De Raad achtte het een belangwekkend rapport, dat signaleert dat er onvoldoende slagkracht is in het van de grond tillen van maat-

schappelijke investeringen in grote projecten en dat de subsidie- en garantieregelingen om nieuwe initiatieven (ook in het mkb) te initiëren, te versnipperd zijn. De Raad zette echter fundamentele kanttekeningen bij de aangedragen oplossing in de vorm van het oprichten van een nieuw instituut, waarin de sectorbanken en FMO gebundeld worden en de verschillende regelingen worden ondergebracht. De Raad vreesde dat een institutionele bundeling de aandacht te zeer zal afleiden van de noodzakelijke versnelling en verbetering van het bevorderen van maatschappelijk relevante investeringen. Naar het oordeel van de commissarissen is het beoogde doel sneller en effectiever te bereiken door een bundeling van de vraag naar duurzame investeringen en het aanwenden van bestaande financierings- en garantiemogelijkheden ten behoeve van kansrijke initiatieven. Hierin kan BNG Bank naar het oordeel van de Raad van Commissarissen een rol spelen die aansluit bij de herijkte strategie. De Raad constateert met instemming dat het kabinet begin 2017 aan de Tweede Kamer heeft voorgesteld deze lijn te volgen.

TOEZICHT EUROPESE CENTRALE BANK (ECB)

De Raad van Commissarissen constateert dat de regels en eisen van het toezicht leiden tot een forse druk op de organisatie van BNG Bank. In 2016 zijn een groei van de formatie en een stijging van de personeelskosten zichtbaar, die naar verwachting in 2017 verder zal doorzetten. De veranderende eisen die de externe toezichthouder stelt hebben ook impact op de agenda van de Raad. In 2016 zijn de opvolging van de Asset Quality Review (AQR) en de uitkomsten van de nieuwe EBA-stresstest uitvoerig in de Raad aan de orde geweest. Het onderwerp datakwaliteit, dat al de aandacht van de Raad van Bestuur had, heeft door de AQR een extra impuls gekregen. In de projectportfolio van de bank is dit inmiddels onderdeel van het meerjarige programma Data Insight en maakt het deel uit van de door de Raad van Commissarissen vastgestelde criteria voor de beoordeling van de Raad van Bestuur over 2016 en 2017. De Raad van Commissarissen heeft vastgesteld dat de uitvoering van het programma op schema ligt. Tevens is het besluit van de ECB tot oplegging van een systeemrelevantiebuffer voor BNG Bank aan de orde geweest. De bank is door de ECB tot ‘systeemrelevante instelling’ verklaard, hetgeen impliceert dat BNG Bank wordt verplicht tot het aanhouden van een systeemrelevantiebuffer van 1% van de naar risico gewogen activa.

Het Audit en Risk Committee (ARC) en de Raad hebben in 2016 voorts herhaaldelijk stilgestaan bij lopende toezichtzaken. Zo is er uitgebreid aandacht gegeven aan het Herstelplan van de bank en het Internal Capital/Liquidity Adequacy Assessment Process (ICAAP/ILAAP) als onderdeel van de bespreking van de Supervisory Review and Evaluation Process (SREP) 2016. De Raad heeft de uitkomsten van de ‘thematic review on risk governance and risk

appetite' besproken en de punten ten aanzien van de governance van de Raad van Commissarissen opgevolgd. De Raad heeft besloten tot een splitsing van het Audit en Risk Committee. Daarmee honoreert zij een ontwikkeling in de maatschappelijke opvattingen over audit en risk management en willigt zij tevens een wens van de toezichthouder in. De Raad verwacht hiermee een scherpere focus op specifieke onderwerpen te bewerkstelligen. Per 1 januari 2017 zijn een Audit Committee (AC) en een Risk Committee (RC) ingesteld, elk met een eigen samenstelling en met taakomschrijvingen die zijn vastgelegd in de reglementen van beide commissies. Per 1 januari 2017 is de periode tussen de AC/RC-vergaderingen en de RvC-vergaderingen verlengd. Op deze wijze krijgen de leden van de Raad meer tijd voor het lezen van de notulen van deze commissies en het nauwgezet afwegen van de adviezen. Ook de notulen van het tripartite overleg tussen de toezichthouder, de externe accountant en BNG Bank zijn in het ARC en de Raad van Commissarissen aan de orde geweest.

Organisatie

SAMENSTELLING RAAD VAN COMMISSARISSEN

Voor het profiel en de deskundigheidsmatrix van de Raad van Commissarissen wordt verwezen naar bngbank.nl. Het profiel van de Raad is in het verslagjaar ongewijzigd gebleven. De samenstelling van de Raad was overeenkomstig het profiel. De samenstelling van de Raad van Commissarissen is opgenomen in het hoofdstuk Organisatie. Van iedere commissaris worden in dit hoofdstuk de gegevens vermeld die relevant zijn voor de vervulling van zijn taak als commissaris.

Conform het rooster van aftreden waren in 2016 de heren Bovens en Nooitgedagt periodiek aftredend en herbenoembaar als lid van de Raad van Commissarissen. Van de gelegenheid tot het doen van aanbevelingen van personen voor benoeming tot commissaris ter vervulling van deze vacatures heeft de Algemene Vergadering van Aandeelhouders geen gebruik gemaakt. Op basis van de individuele profielschetsen zijn de heren Bovens en Nooitgedagt voorgedragen en op 21 april 2016 door de Algemene Vergadering van Aandeelhouders herbenoemd tot leden van de Raad van Commissarissen van BNG Bank. De ECB heeft verklaard geen bezwaar te hebben tegen de herbenoeming van beide leden van de Raad. Aandeelhouders hebben in 2016 tevens kennis genomen van de individuele profielschetsen die zijn opgesteld in verband met de aankondiging van het periodiek aftreden van mevrouw Hofsté en mevrouw Sint in 2017. Beiden kwamen conform het rooster van aftreden in aanmerking om voorgedragen te worden voor herbenoeming. Mevrouw Sint heeft zich daartoe ook daadwerkelijk bereid verklaard.

SAMENSTELLING RAAD VAN BESTUUR

Voor het profiel en de portefeuilleverdeling van de Raad van Bestuur wordt verwezen naar bngbank.nl. Het profiel van de Raad van Bestuur is in het verslagjaar ongewijzigd gebleven. De samenstelling van de Raad van Bestuur was overeenkomstig het profiel. De samenstelling van de Raad van Bestuur is opgenomen in het hoofdstuk Organisatie. Van ieder bestuurslid worden in dit hoofdstuk de gegevens vermeld die relevant zijn voor de vervulling van zijn taak als lid van de Raad van Bestuur. De Raad van Commissarissen heeft besloten tot herbenoeming per 15 oktober 2016 van de heer Van Eykelenburg als voorzitter van de Raad van Bestuur en van de heer Reichardt als lid van de Raad van Bestuur.

CONTACTEN MET INTERNE EN EXTERNE STAKEHOLDERS

De Raad van Commissarissen – evenals het Audit & Risk Committee – betrekt in toenemende mate personen uit de managementlaag onder de Raad van Bestuur bij specifieke agendapunten en in het kader van de eigen deskundigheidsbevordering.

De Raad van Commissarissen was vertegenwoordigd in 2 van de 7 overlegvergaderingen van de Raad van Bestuur met de (groeps)ondernemingsraad (OR). Hierin is onder andere gesproken over de voortgang van de implementatie van de herijkte strategie en het beleid, de resultaatontwikkeling van de bank en de herziening van het beloningsbeleid van de bank. Buiten de overlegvergaderingen ontmoet de voltallige Raad van Commissarissen de OR eenmaal per jaar tijdens een gezamenlijke themalunch. De Raad van Commissarissen ervaart de contacten met de OR als constructief en waardeert de goede werkrelatie en de openhartige dialoog tussen de Raad van Bestuur en de OR. De contacten van de Raad van Commissarissen met de aandeelhouders lopen via de Algemene Vergadering van Aandeelhouders, waarin de Raad verantwoording aflegt over het gehouden toezicht. Naast de jaarlijkse Algemene Vergadering van Aandeelhouders heeft in 2016 een bijzondere Algemene Vergadering van Aandeelhouders plaatsgevonden voor de vaststelling van het herijkte Beloningsbeleid Raad van Bestuur en de herziening van de Beloningsregeling Raad van Commissarissen.

De directie Financieringen van het ministerie van Financiën is belast met het beheer van de staatsdeelnemingen en behartigt het belang van de grootaandeelhouder in BNG Bank. Eenmaal per jaar vindt een gesprek plaats tussen de grootaandeelhouder van het ministerie en de voorzitter van de Raad van Commissarissen van iedere staatsdeel-

neming. Daarin wordt de gang van zaken bij de desbetreffende staatsdeelneming besproken. Ook met de voorzitter van de Raad van Commissarissen van BNG Bank heeft in 2016 een dergelijk gesprek plaatsgevonden. Er is met name gesproken over het rapport 'Nederlandse Financieringsinstelling voor Economische Ontwikkeling', het beloningsbeleid en de vorderingen van BNG Bank op HETA (voorheen Hypo Alpe Adria Bank) met een garantie van de deelstaat Karinthië. Daarnaast heeft een delegatie van de Raad in een traject van afstemming en overleg met het ministerie van Financiën, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en het Interprovinciaal Overleg de herijking van het Beloningsbeleid Raad van Bestuur voorbereid en met het ministerie van Financiën de herziening van de Beloningsregeling Raad van Commissarissen.

Werkwijze Raad van Commissarissen

AANTAL VERGADERINGEN EN PRESENTIE

De Raad van Commissarissen vergaderde in 2016 zes keer. Deze vergaderingen vonden plaats in aanwezigheid van de Raad van Bestuur. Voorafgaand aan de vergaderingen vond steeds een 'private session' plaats. Ook zijn er voor de voltallige Raad van Commissarissen drie permanente educatiesessies georganiseerd. Tot slot heeft de Raad van Commissarissen buiten aanwezigheid van de Raad van Bestuur tweemaal met afgevaardigden van de ECB gesproken in het kader van het jaarlijkse beleidsgesprek en de terugkoppeling van de uitkomsten van het SREP.

De Raad van Commissarissen kent diverse commissies. Het Audit & Risk Committee (ARC) kwam in het verslagjaar viermaal in vergadering bijeen. Alle reguliere vergaderingen van het ARC zijn bijgewoond door de voorzitter van de Raad van Commissarissen alsmede de interne en externe accountant. Daarnaast woonden de hoofden Risk Management en Finance & Control de vergaderingen van het ARC bij om de rapportages die onder hun verantwoordelijkheid zijn opgesteld toe te lichten. Voorafgaand aan de vergaderingen vond steeds een 'private session' plaats in aanwezigheid van de interne en externe accountant. De Selectie- en Benoemingscommissie kwam in het verslagjaar vijfmaal in vergadering bijeen en de Remuneratiecommissie viermaal. De Commissie Marktstrategie (CMS) heeft één bijeenkomst belegd.

Het aanwezigheidspercentage in de plenaire vergaderingen van de Raad van Commissarissen en de vergaderingen van de commissies van de Raad is uitgekomen op 95% (2015: 98%).

RAAD VAN COMMISSARISSEN

Naast de plenaire behandeling van de in de diverse commissies voorbereide onderwerpen kwamen in de vergaderingen van de Raad de volgende punten aan de orde: de voorbereiding van de Algemene Vergadering van Aandeelhouders, de uitkomsten van de EBA-stresstest en het SREP-besluit 2016, de projectgovernance en de planning van de projectportfolio en de implicaties van nieuwe regelgeving voor de activiteiten van BNG Bank. De Raad heeft vastgesteld dat de bank adequate follow-up geeft aan deze onderwerpen. Hij heeft daarnaast met de Raad van Bestuur diepgaand gesproken over hedge accounting en vastgesteld dat conform de afgesproken methodieken wordt gehandeld. BNG Bank toont periodiek aan dat de gehanteerde veronderstellingen nog steeds van toepassing zijn. Dit is vooral van belang voor de vaststelling van de effectiviteit, die een significant effect kan hebben op het resultaat.

Ook heeft de Raad zich er van vergewist dat de accountant de toepassing van multicurve hedge accounting aanvaardbaar acht. Gezamenlijk met de Raad van Bestuur is vastgesteld dat BNG Bank in verband met IFRS 9 voor het hedgen van instrumenten in vreemde valuta tijdig zal overstappen op een nieuwe methodiek. De Raad heeft gevraagd om periodiek op de hoogte gesteld te worden over de voortgang van de invoering van IFRS 9. De Raad heeft gesproken over de waardebepaling van financiële instrumenten tegen reële waarde via het resultaat, in het bijzonder over de zogenaamde ‘level 3 instrumenten’. De Raad heeft vastgesteld dat de accountant gebruik heeft gemaakt van eigen waarderingsdeskundigen om de input en output van de waarderingsmodellen van de bank te toetsen.

Een derde belangrijk onderwerp in de discussie tussen de Raad en de bank betreft de kredietrisico’s en de daaraan gerelateerde bijzondere waardeverminderingen. De Raad heeft geconstateerd dat de bank op zorgvuldige en consistente wijze de voorzieningen heeft bepaald. Fraude en informatieveiligheid zijn voor de Raad van Commissarissen belangrijke thema’s. Hij acht de interne en externe beveiligingsmonitoring van de dienstverlening door de bank adequaat. De accountant

De RvC heeft geconstateerd dat BNG Bank op **zorgvuldige** en **consistente** wijze de voorzieningen heeft bepaald inzake de **kredietrisico’s** en daaraan gerelateerde **bijzondere waardeverminderingen**.

heeft in een separate sessie het belang van dit onderwerp nader toegelicht aan de Raad. Ook is met de externe accountant gesproken over de voornoemde kernpunten van de controle (de waardering van financiële instrumenten tegen reële waarde, bijzondere waardevermindering van kredieten en de toepassing van hedge accounting).

De voltallige Raad heeft onder meer zijn goedkeuring gegeven aan het remuneratierapport 2015, het jaarplan en budget 2017 en het Risk Appetite Statement (RAS) 2017. De Raad heeft ten aanzien van de variabele beloningen binnen de bank geconcludeerd dat deze passen binnen het vastgestelde beloningsbeleid van BNG Bank. Daarnaast acht de Raad het passend dat de Raad van Bestuur met de OR is overeengekomen de variabele beloning per 1 januari 2017 voor medewerkers af te schaffen.

De Raad heeft in de verslagperiode ook gesproken over een aantal onderwerpen van strategische aard. Dit waren onder andere: de ontwikkeling van de leverage ratio, de uitgifte van hybride kapitaal, het rapport Nederlandse Financieringsinstelling voor Economische Ontwikkeling (NFEO) en de reactie van BNG Bank hierop. Ten aanzien van deze onderwerpen heeft hij vastgesteld dat de Raad van Bestuur in lijn met de herijkte strategie heeft gehandeld. De Raad van Commissarissen heeft het afgelopen jaar met de Raad van Bestuur van gedachten gewisseld over de vraag op welke wijze BNG Bank een nog grotere bijdrage kan leveren aan de stimulering van de economische ontwikkeling in Nederland. Randvoorwaarden daarbij zijn: binnen het statutaire kader en met behoud van de status van ‘promotional lender’.

De Raad van Commissarissen onderschrijft de gevolgde strategische koers en zal de komende periode verder toezien op het implementatie- en transformatieproces voortvloeiend uit de aangescherpte strategie. Ten slotte zijn de leden van de Raad in een plenaire vergadering geïnformeerd over de verlenging van het uitbestedingscontract met Centric FSS per 1 januari 2016. De Raad deelt de overwegingen van de Raad van Bestuur om opnieuw voor Centric FSS te kiezen: het contract is evenwichtig van inhoud, de kwaliteit van de dienstverlening door Centric FSS zal naar verwachting verbeteren en de contractuele vergoeding zal naar verwachting lager uitvallen.

AUDIT & RISK COMMITTEE (ARC)

Het ARC heeft de bespreking door de voltallige Raad van Commissarissen voorbereid inzake het jaarverslag, de kwartaal- en halfjaarcijfers en de managementletters van de interne en externe accountant, inclusief de reactie daarop van de Raad van Bestuur. De aandacht ging daarbij met name uit naar onderwerpen als de resultaatontwikkeling van BNG Bank, de solvabiliteits- en liquiditeitsontwikkeling, de voorziening voor kredietverliezen, krediet-, markt- en operationeel risico en de mogelijkheden tot het aantrekken van funding. In het bijzonder stond het ARC in 2016 stil bij de voorbereiding van meerdere emissies van hybride kapitaal en bij de bijzondere afwaardering op een obligatie van HETA (de voormalige Oostenrijkse bank Hypo Alpe Adria), onder garantie van de deelstaat Karinthië. Vanuit economisch perspectief achten het ARC en de Raad van Commissarissen het gerechtvaardigd dat de Raad van Bestuur heeft besloten om de vordering op HETA te verkopen tegen een koers van 90%.

Het ARC **onderschrijft** het **beleid** van de Raad van Bestuur om naar een **hogere leverage ratio** toe te groeien. De **buffer** moet **schommelingen** als gevolg van externe ontwikkelingen **opvangen**.

Het ARC heeft kennis genomen van de uitkomsten van de EBA-stresstest 2016 en de Raad van Commissarissen daarover verslag uitgebracht. Doorrekening van het meest ongunstige (‘adverse’) scenario resulteert voor de bank per einde 2018 in een CET1-ratio van 17,6%, een relatief hoge uitkomst. Wel heeft het ARC opgemerkt dat de CET1-ratio in dit scenario relatief fors daalt. Deze uitkomst is echter inherent aan het businessmodel van de bank.

BNG Bank gaat er vooralsnog van uit dat zij per 2018 moet voldoen aan een ondergrens voor de ‘leverage ratio’ van 3%. Het ARC heeft geconstateerd dat deze ratio zich in 2016 in positieve zin heeft ontwikkeld. Mede als gevolg van de emissie van hybride kapitaal komt de leverage ratio van de bank per eind 2016 al uit op het vereiste niveau van 3%. Het ARC onderschrijft het beleid van de Raad van Bestuur om naar een hogere leverage ratio toe te groeien. De nagestreefde buffer dient om schommelingen in de leverage ratio als gevolg van externe ontwikkelingen op te vangen.

Voorts heeft het ARC de besluitvorming door de voltallige Raad voorbereid inzake het Risk Appetite Statement van BNG Bank, het beleid ten aanzien van de leverage ratio en de rapportage kredietrisico’s BNG-portefeuille. Het ARC

heeft verder gesproken over het complianceverslag 2015, de incidentenrapportage 2015, het complianceprogramma 2017, het jaarplan van de Interne Auditdienst (IAD) 2017, het auditplan van de externe accountant in het kader van de controle van de jaarrekening BNG Bank 2016 en de verslagen van het tripartiete overleg tussen de toezichthouder, de externe accountant en BNG Bank.

In extra vergaderingen heeft het ARC in twee zogenaamde 'deep dives' uitvoerig stilgestaan bij enkele financiële en risicogerelateerde thema's. Een sessie is besteed aan het Supervisory Review and Evaluation Process (SREP) van de ECB. Jaarlijks beoordeelt de toezichthouder de uitkomst van het Internal Capital Adequacy Assessment Process (ICAAP) en het Internal Liquidity Adequacy Assessment Process (ILAAP). De leden van de Raad hebben ingestemd met de wijze waarop de kapitaaltoereikendheid en liquiditeitstoereikendheid van BNG Bank continu wordt gemonitord en afgezet tegen de risicobereidheid en strategie. Op een later moment zijn de uitkomsten van de SREP 2016 door het ARC behandeld.

In aanwezigheid van een aantal leden van de Raad van Commissarissen heeft voorts een 'deep dive' over het herstelplan van de bank plaatsgevonden. Ondanks dat het herstelplan van de bank voldeed aan de eisen van de toezichthouder, heeft BNG Bank besloten tot een grondige revisie van het herstelplan 2016. De indeling van het plan is fundamenteel gewijzigd en de beschrijving van de governance is nadrukkelijk opgenomen. Ook zijn de herstelmaatregelen opnieuw beoordeeld en gereviseerd. Het ARC is tevreden over de inhoud van het herstelplan 2016 en is van mening dat deze een niveau verder is gebracht. Op advies van het ARC heeft de Raad van Commissarissen het herstelplan 2016 goedgekeurd en is dit vervolgens toegestuurd aan de toezichthouder. Het ARC heeft het voornemen uitgesproken ook in 2017 over andere onderwerpen 'deep dives' te houden.

Periodiek spreekt de voorzitter van het Audit & Risk Committee met het hoofd IAD. In het afgelopen boekjaar is gesproken over de strategie en performance van de bank, het toezicht door ECB, het transitieproces met de nieuwe externe accountant ingaande boekjaar 2016, de voortgang van het project Data Insight en de uitbesteding van IT en Betalingsverkeer aan insourcer Centric FSS. Verder is gesproken over de door de IAD uitgevoerde werkzaamheden, de voortgang van de audits en de IAD-formatie. Jaarlijks worden de Management Letter en het Jaarplan van de IAD door de Raad van Commissarissen met de Raad van Bestuur besproken.

SELECTIE- EN BENOEMINGSCOMMISSIE

In 2016 heeft de commissie de herbenoeming van de heren Bovens en Nooitgedagt voorbereid. De commissie heeft voorts individuele profielschetsen opgesteld voor de vervulling van de vacatures die in 2017 ontstaan door het periodieke aftreden van mevrouw Hofsté en mevrouw Sint. Ook heeft de commissie de Raad van Commissarissen geadviseerd over de verdeling van taken binnen de Raad en over de bezetting van de diverse commissies. Over de taakverdeling wordt in het jaarverslag van de bank gerapporteerd. De commissie heeft de herbenoemingen van de heren Reichardt en Van Eykelenburg voorbereid en functioneringsgesprekken met alle leden van de Raad van Bestuur gevoerd. De taakverdeling binnen de Raad van Bestuur en de nevenfuncties van de leden van de Raad van Bestuur gaven de commissie geen aanleiding tot het maken van opmerkingen. De commissie heeft de Raad geadviseerd over de invulling van het programma van permanente educatie voor de Raad van Commissarissen en de Raad van Bestuur in 2016. Ten slotte heeft de commissie gesproken over de continuïteit binnen de Raad van Commissarissen en de Raad van Bestuur. Ook is een fall-back scenario besproken in geval een RvB-lid of een lid van het senior management voor langere tijd wegvalt.

REMUNERATIECOMMISSIE

Binnen de kaders van het vastgestelde beloningsbeleid bespreekt de Remuneratiecommissie jaarlijks de rapportage van de Raad van Bestuur over de realisatie doelstellingen variabele beloning en adviseert zij de Raad van Commissarissen over het uitkeringspercentage voor de variabele beloning. In 2016 is dat gebeurd voor het jaar 2015. Voorts is door de commissie het Remuneratierapport 2015 besproken en het voorstel aan de Raad van Commissarissen voor de doelstellingen variabele beloning Raad van Bestuur 2016 voorbereid. Eveneens heeft de commissie de jaarlijkse rapportage over het beloningsbeleid bij BNG Bank besproken. Deze rapportage heeft onder andere betrekking op de tenuitvoerlegging van het beloningsbeleid over het voorgaande jaar, de hoogste variabele beloningen in dat jaar en een risicoanalyse van het beloningsbeleid, uitgevoerd door Risk Management. Uit deze risicoanalyse zijn geen aandachtspunten naar voren gekomen waarover besluitvorming door de Raad van Commissarissen nodig of wenselijk was.

Ten slotte heeft de commissie de herijking van het beloningsbeleid voor de Raad van Bestuur en de herziening van de beloningsregeling van de Raad van Commissarissen voorbereid. Zowel de stijging van de beloning van de Raad van Bestuur als die van de Raad van Commissarissen is nu gekoppeld aan de stijging van de cao Banken. Het herijkte

beloningsbeleid Raad van Bestuur voorziet verder in de wens van de Raad van Commissarissen om de variabele beloning voor nieuwe bestuurders af te schaffen. Afschaffing leidt niet alleen tot een aanzienlijke vermindering van de regeldruk die aan het beloningsbeleid verbonden is, maar schept ook helderheid en voorkomt discussies die de reputatie van de bank schaden. De Raad van Commissarissen zal de systematiek continueren waarin jaarlijks doelstellingen voor de Raad van Bestuur worden vastgesteld en waarin de prestaties en het functioneren van de Raad van Bestuur worden beoordeeld. Voor de hoofdlijnen van het remuneratierapport 2016 en de herijking van het beloningsbeleid Raad van Bestuur en aanpassing van de beloningsregeling Raad van Commissarissen wordt verwezen naar de paragraaf Beloningsbeleid.

Het **herijkte beloningsbeleid RvB** voorziet in de wens van de RvC om **de variabele beloning** voor nieuwe bestuurders **af te schaffen**.

COMMISSIE MARKTSTRATEGIE

De commissie had als taak de relevante ontwikkelingen te bespreken inzake de klantengroepen van BNG Bank en de toereikendheid van de bestaande en potentiële dienstverlening aan deze klantengroepen. In 2016 heeft de Raad van Commissarissen besloten om deze taak niet langer door een commissie te laten uitvoeren. De Raad van Commissarissen wenst directere verbindingen te leggen met klanten. Daarom zal een of meerdere keren per jaar een beleidsdiscussie van de voltallige Raad met stakeholders worden belegd. In 2016 heeft in dit verband al een bijeenkomst plaatsgevonden over de ontwikkeling in de sector Volkshuisvesting, een klantensector waar de bank als vanouds een sterke positie heeft en waar door de nieuwe Woningwet ingrijpende veranderingen plaatsvinden. Er is onder meer met klanten en gemeentelijke beleidsverantwoordelijken gesproken over de prestatieafspraken van woningcorporaties (zie kader Deskundigheidsbevordering). Een dergelijke aanpak helpt de Raad in zijn adviserende taak en vormt een logische combinatie met het programma permanente educatie.

Kwaliteitsborging toezicht

DESKUNDIGHEIDSBEVORDERING

De Raad van Commissarissen volgt drie dagdelen per jaar een programma voor permanente educatie (PE). Aan de PE-sessies wordt, afhankelijk van het onderwerp, een bijdrage geleverd door zowel interne als externe deskundigen. De effectiviteit van het programma wordt door de Raad na afloop van het verslagjaar geëvalueerd. De Raad heeft vastgesteld welke van de in de Code Banken genoemde thema's in 2016 aan de orde dienden te komen. In 2016 voorzag het PE-programma in een onderdeel over Corporate Governance en Integriteit. Het tweede onderdeel van het PE-programma had betrekking op het thema Audit. In de derde sessie is een bezoek gebracht aan de gemeente Utrecht waar aandacht is besteed aan ontwikkelingen in de woningcorporatiesector. Behoudens enkele verhinderingen op onderdelen hebben alle commissarissen het programma van permanente educatie gevolgd.

GOVERNANCE EN INTEGRITEIT

De Raad van Commissarissen heeft een gesprek gevoerd met mevrouw Brakman, voorzitter van de Monitoringcommissie Code Banken. Een belangrijk onderwerp van gesprek was: hoe kan BNG Bank, gelet op haar maatschappelijke functie, nog meer bijdragen aan het vertrouwen van de samenleving ten aanzien van banken en hun rol in de samenleving. De Raad van Commissarissen is van mening dat BNG Bank bekend staat als nichebank voor overheden en instellingen voor het maatschappelijke belang. De rol en service van de bank wordt door stakeholders sterk gewaardeerd. Door de profilering van de bank te versterken en door agendasetting in NVB-verband acht de Raad het mogelijk om het vertrouwen van de samenleving in de bankensector te verbeteren.

AUDIT

De heer Pheijffer, hoogleraar Accountancy aan de Nyenrode Business Universiteit en hoogleraar Forensische Accountancy aan de Universiteit Leiden, heeft aandacht besteed aan de maatschappelijke functie van de accountant en de meerwaarde van de uitgebreide controle- of accountantsverklaring voor de Raad van Commissarissen. Tevens heeft hij stilgestaan bij het jaarverslag van de bank in relatie tot het opnemen van relevante informatie voor aandeelhouders en andere stakeholders. Door de Raad van Commissarissen is geconcludeerd dat de informatiewaarde op een aantal punten vergroot kan worden.

WONINGCORPORATIESECTOR

De Raad van Commissarissen heeft met de heer Jansen (wethouder Wonen van de gemeente Utrecht) en de heer Van der Zeep (bestuurslid van woningcorporatie Portaal) een gesprek gevoerd over de prestatieafspraken op het gebied van wonen. De druk op de woningmarkt vraagt een uitbreiding van de sociale woningvoorraad. Daarnaast vormt de betaalbaarheid van sociale huurwoningen een belangrijk thema bij de prestatieafspraken. Door de nadruk van de investeringen op het gebied van beschikbaarheid en betaalbaarheid van woningen, lijkt het thema duurzaamheid wat meer naar de achtergrond te raken. De Raad van Commissarissen ziet dat beslissingen op het gebied van duurzaamheid dan ook nadrukkelijker moeten worden beschouwd vanuit het thema betaalbaarheid: met verduurzaming kunnen de energielasten namelijk afnemen.

De voorzitter van de Raad van Commissarissen heeft in het kader van permanente educatie een ECB-conferentie over Governance in Frankfurt bijgewoond, evenals een conferentie die de Nederlandse Vereniging van Banken in het najaar van 2016 over hetzelfde thema heeft georganiseerd.

De leden van de Raad van Bestuur hebben eveneens deelgenomen aan het programma van permanente educatie voor de Raad van Commissarissen. Daarnaast hebben de leden van de Raad van Bestuur in 2016 individuele PE-activiteiten ondernomen. Een lid van de Raad van Bestuur heeft onder meer deelgenomen aan het seminar over Innovation and Disruptive technologies georganiseerd door Brainport Eindhoven/High Tech Campus in samenwerking met de Singularity University. Een tweede lid van de Raad van Bestuur heeft onder meer deelgenomen aan het Annual Capital Management Forum en de Banking Risk and Regulation Summit, beide georganiseerd door Cefpro in Londen. Een derde lid heeft deelgenomen aan een masterclass circulaire economie bij Kirkman Company, een Green bond roundtable sessie van Rabobank, een Financial Institutions Conference van HSBC en aan het door EY georganiseerde Eye on Banking seminar. De ondernomen PE-activiteiten zijn gerapporteerd aan de Raad van Commissarissen en zijn besproken in de jaarlijkse beoordelingsgesprekken van de voorzitter en de secretaris van de Selectie- en Benoemingscommissie met de individuele leden van de Raad van Bestuur. De Raad van Commissarissen heeft geconcludeerd dat de leden van de Raad van Bestuur voldoen aan de Beleidsregel deskundigheid van AFM en DNB.

REFLECTIE OP FUNCTIONEREN RAAD VAN COMMISSARISSEN

De Raad van Commissarissen heeft zijn eigen functioneren en dat van de commissies van de Raad geëvalueerd. Daartoe is in 2015 een interne enquête ingevuld en heeft de voorzitter van de Raad met alle leden van de Raad van Commissarissen individueel gesproken. De bevindingen uit de enquête en de gesprekken zijn besproken in 2016 in een plenaire vergadering van de Raad van Commissarissen. De Raad heeft daarbij expliciet stilgestaan bij het samenspel tussen de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen, de omvang van de Raad van Commissarissen in relatie tot de teameffectiviteit en de diversiteit in de Raad van Commissarissen en de effectiviteit van de diverse commissies van de Raad. De Raad heeft vastgesteld dat door toegenomen wet- en regelgeving hij gaandeweg steeds meer tijd is gaan besteden aan controlerende activiteiten. De toezichtrol is versterkt, mede teneinde tijdig en adequaat te voldoen aan wensen en verwachtingen van de externe toezichthouder.

De uitkomst van de evaluatie van de Raad en de bespreking daarvan hebben geleid tot enkele aanpassingen in de werkwijze van de Raad. De Raad van Commissarissen wenst meer aandacht te besteden aan strategische onderwerpen en de business van BNG Bank. Daartoe is een generieke aanpassing van het vergaderschema van de Raad opgesteld, waarin (de planning van) de agendering van strategische onderwerpen is meegenomen. Ten slotte heeft de Raad van Commissarissen vooruitlopend op komende regelgeving besloten tot een splitsing van het Audit & Risk Committee in een Audit Committee en een Risk Committee, waarin (deels) ook verschillende leden zitting hebben, ingaande per 1 januari 2017. De Raad van Commissarissen heeft in november 2016 weer een evaluatie van het eigen functioneren onder onafhankelijke begeleiding uitgevoerd. CPI Risk, Finance & Governance B.V. is gestart met een vragenlijst aan RvB-leden, RvC-leden en sleutelfiguren. Vervolgens heeft CPI gesprekken met hen gevoerd, mede aan de hand van de ingevulde vragenlijst, en twee RvC-vergaderingen geobserveerd. De eindrapportage is begin 2017 met de Raad van Commissarissen besproken. De overall conclusie luidt dat sprake is van een open sfeer en constructieve samenwerking, zowel binnen de Raad van Commissarissen, als tussen de Raad van Commissarissen en de Raad van Bestuur. De Raad van Commissarissen wil bezien hoe hij in deze samenwerking zijn rol als sparringpartner en adviseur van de Raad van Bestuur nog verder kan versterken, met bijzondere aandacht voor strategische vraagstukken en ontwikkelingen. Ook wil hij tot een scherpere afbakening komen van de besprekingen in de commissies van de Raad van Commissarissen en van wat daaruit in de plenaire Raad wordt hernomen.

Er hebben zich naar het oordeel van de Raad van Commissarissen in 2016 geen situaties voorgedaan waarbij tegenstrijdige belangen van bestuurders, commissarissen, aandeelhouders en/of externe accountant speelden of spelen die van materiële betekenis zijn voor de vennootschap en/of de desbetreffende bestuurders, commissarissen, aandeelhouders en/of externe accountant. Commissarissen zijn naar het oordeel van de Raad gedurende het gehele jaar 2016 onafhankelijk geweest.

Beloning

BELONINGSBELEID RAAD VAN BESTUUR

Het beloningsbeleid leden Raad van Bestuur is op 5 oktober 2016 vastgesteld door de Algemene Vergadering van Aandeelhouders en is integraal op bngbank.nl gepubliceerd. Het vastgestelde beloningsbeleid is integraal van toepassing op na 1 januari 2016 aangetreden bestuurders[16].Het beloningsbeleid bevindt zich binnen de kaders van het beloningsbeleid van de rijksoverheid ten aanzien van staatsdeelnemingen, de Nederlandse corporate governance code, de Code Banken en de Regeling Beheerst Beloningsbeleid Wft 2015. In het vastgestelde beloningsbeleid is voor nieuwe leden van de Raad van Bestuur nog uitsluitend voorzien in een vaste beloning, opgebouwd uit 12 keer het maandsalaris plus vakantietoeslag. Voor twee van de zittende leden van de Raad van Bestuur geldt dat het vaste deel van de beloning is opgebouwd uit 12 keer het maandsalaris plus vakantietoeslag en dat de variabele beloning per jaar maximaal 20% van de vaste beloning bedraagt. Het derde lid van de Raad van Bestuur ontvangt al uitsluitend een vaste beloning. De Raad van Commissarissen stelt voor de variabele beloning jaarlijks kwantitatieve en kwalitatieve doelstellingen vast. Per doelstelling wordt vastgesteld welk gewicht deze heeft in het totaal. Voor de kwantitatieve doelstellingen geldt dat bij prestaties 'at target' 70% van de maximale variabele beloning wordt uitgekeerd. Minimaal 50% van de variabele beloning is gebaseerd op niet-financiële doelstellingen.

[16] Voor de eerder aangetreden bestuurders worden de bestaande arbeidsovereenkomsten gerespecteerd. De ruimte die deze overeenkomsten bieden om de beloning zoveel mogelijk in overeenstemming te brengen met het hierboven weergegeven beleid wordt benut.

REALISATIE DOELSTELLINGEN VARIABELE BELONING 2016

Op advies van de Remuneratiecommissie heeft de Raad van Commissarissen vastgesteld in welke mate de doelstellingen variabele beloning 2016 door de leden van de Raad van Bestuur zijn gehaald en geconcludeerd dat daaraan een uitkeringspercentage van 88,5% wordt verbonden (2015: 100%). De Raad van Commissarissen acht deze uitkomst billijk en heeft geen gebruik gemaakt van zijn discretionaire bevoegdheid de variabele beloning aan te passen.

Ook heeft de Raad van Commissarissen in 2016 geen aanleiding gehad om te overwegen van zijn bevoegdheid tot terugvordering van variabele beloning over eerdere jaren gebruik te maken.

UITKOMSTEN BELONINGSBELEID 2016 EN VOORUITZICHTEN KOMENDE JAREN

Voor een overzicht van de beloning van de leden van de Raad van Bestuur wordt verwezen naar Verbonden partijen van de geconsolideerde jaarrekening. De bestuurders ontvangen ieder een jaarlijkse onkostenvergoeding van EUR 3.900. Er is geen sprake van toegekende aandelen/opties. De hoogte van de variabele beloning over 2016 valt binnen de vooraf vastgestelde bandbreedte van minimaal 0% en maximaal 20% van de vaste beloning.

BEOORDELINGSCRITERIA RAAD VAN BESTUUR 2017

De missie van BNG Bank is vertaald in de volgende strategische doelstellingen: substantiële marktaandelen in het Nederlandse publieke en semipublieke domein en een redelijk rendement voor de aandeelhouders. In lijn hiermee heeft de Raad van Commissarissen voor de Raad van Bestuur de beoordelingscriteria over 2017 vastgesteld. De Raad van Commissarissen zal begin 2018 beoordelen in welke mate de Raad van Bestuur aan deze criteria heeft voldaan. Voor de leden van de Raad van Bestuur met een variabele beloning bedraagt het hieraan te verbinden uitkeringspercentage minimaal 0% en maximaal 100%. Bij een uitkeringspercentage van 0% wordt geen variabele beloning uitgekeerd. Bij een uitkeringspercentage van 100% zal de variabele beloning over 2017 uitkomen op 20% van de vaste beloning. Van de na beoordeling toegekende variabele beloning over 2017 zal de helft op een geblokkeerde rekening worden gestort. Dit bedrag wordt na herbeoordeling uitgekeerd in januari 2021, tenzij alsdan is gebleken dat het voldoen aan de criteria de continuïteit van BNG Bank op langere termijn heeft geschaad. Voor meer informatie over het beloningsbeleid van BNG Bank wordt verwezen naar het remuneratierapport 2016, dat is gepubliceerd op bngbank.nl.

BELONING RAAD VAN COMMISSARISSEN

De beloningsregeling voor leden van de Raad van Commissarissen was geldig tot eind 2016. Op 5 oktober 2016 heeft de Algemene Vergadering van Aandeelhouders een nieuwe regeling vastgesteld. De nieuwe regeling geldt voor de periode 1 januari 2017 tot en met 31 december 2021. Zowel de oude als de nieuwe regeling is gepubliceerd op bngbank.nl.

Audit

EXTERNE ACCOUNTANT

PricewaterhouseCoopers (PwC) is de externe accountant van BNG Bank. Het Audit & Risk Committee vergadert in aanwezigheid van de externe accountant. De jaarstukken 2016 zijn ook in de vergadering van de Raad van Commissarissen besproken in aanwezigheid van de externe accountant. Voorafgaand aan de accountantscontrole is met de externe accountant de controleaanpak voor 2016, inclusief de 'key audit matters', besproken. De Raad van Commissarissen onderschrijft het voornemen van de accountant om in de controle bijzondere aandacht te schenken aan de waardering van financiële instrumenten tegen reële waarde, de bijzondere waardevermindering van kredieten en de toepassing van hedge accounting door de bank. De Raad van Commissarissen heeft met de Raad van Bestuur en de accountant de jaarrekening, het jaarverslag, de management letter en het risicomanagementbeleid besproken. Hierbij is door de accountant afzonderlijk gerapporteerd over de genoemde specifieke onderwerpen. De uitkomsten zijn door de Raad van Commissarissen met de externe accountant en de Raad van Bestuur besproken. De Raad van Commissarissen is van mening dat de externe accountant de Raad alle relevante informatie heeft verstrekt om zijn toezichthoudende taak te kunnen uitoefenen. De accountant heeft een goedkeurende accountantsverklaring bij de jaarrekening verstrekt. De benoeming van de huidige accountant is met ingang van het boekjaar 2016. De eerstvolgende vierjaarlijkse beoordeling van het functioneren van de externe accountant zal plaatsvinden in 2019.

VOORSTEL AAN DE ALGEMENE VERGADERING VAN AANDEELHOUDERS

Het jaarverslag van de N.V. Bank Nederlandse Gemeenten, dat hierbij wordt aangeboden, bevat onder meer de jaarrekening en het verslag over het jaar 2016, opgemaakt door de Raad van Bestuur. De jaarrekening 2016 is voorzien van een goedkeurende controleverklaring door PricewaterhouseCoopers. De onderdelen die betrekking hebben op de maatschappelijke verslaggeving zijn voorzien van een assurancerapport van PricewaterhouseCoopers. Wij stellen de aandeelhouders voor de jaarrekening vast te stellen en de leden van de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen kwijting te verlenen voor het blijkens de jaarrekening en het jaarverslag door de Raad van Bestuur gevoerde bestuur en voor het door onze Raad gehouden toezicht. Bij vaststelling van de jaarrekening en de daarin opgenomen winstverdeling, zal over het boekjaar 2016 een dividend van EUR 1,64 per aandeel van nominaal EUR 2,50 worden uitgekeerd (2015: EUR 1,02).

WOORD VAN DANK

Het jaar 2016 was voor de bank een zeer druk jaar. De Raad van Commissarissen bedankt alle stakeholders van de bank voor hun vertrouwen in BNG Bank en de Raad van Bestuur en alle medewerkers voor de getoonde inzet en geleverde prestaties in 2016 en zal zich in 2017 onverkort inzetten voor BNG Bank.

Namens de Raad van Commissarissen,

MEVR. M. SINT
VOORZITTER

J.J. NOOITGEDAGT
VICEVOORZITTER (TEVENS SECRETARIS)

Den Haag, 10 maart 2017

Verslag van de Raad van Bestuur

Onze waarde voor de samenleving	48
Onze stakeholders en hun verwachtingen	57
Economische en maatschappelijke ontwikkelingen	63
Onze strategie	76
Onze maatschappelijke bijdrage	82
Onze bijdrage aan een schoner milieu	103
Onze medewerkers	113
Vooruitzichten voor 2017	122
Verantwoordelijkheidsverklaring	124

Onze waarde voor de samenleving

BNG Bank is de bank voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank wil een betrokken partner zijn en draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Duurzaam, betrouwbaar en professioneel zijn de kernwaarden die bij BNG Bank horen. De kerntaak van de bank is het verstrekken van kredieten tegen lage tarieven aan of onder garantie van Nederlandse overheden. De bank speelt een belangrijke rol in de financiering van maatschappelijke voorzieningen die door de overheden als gewenst worden gezien. De bank werkt met haar relaties proactief aan oplossingen voor deze financiering en aan de uitvoering hiervan. In de paragraaf strategie wordt uitgebreider ingegaan op de strategie en de strategische doelstellingen. Hoe draagt BNG Bank bij aan de samenleving? Het model op de volgende pagina's, dat is gebaseerd op het model van het International Integrated Reporting Council, illustreert welke elementen in dat proces van belang zijn. De elementen en de verwijzingen naar de plaats waar een toelichting op de prestaties van de bank met betrekking tot die elementen wordt gegeven, zijn te vinden in dit model. Een uitgebreide toelichting op het model is terug te vinden in het duurzaamheidsbeleid van BNG Bank.

In de vijf hoofdthema's van het duurzaamheidsbeleid van BNG Bank: veilige bank, verantwoorde groei, maatschappelijke betrokkenheid, duurzame bedrijfsvoering en betrokken medewerkers, zijn de elementen van het waardecreatiemodel terug te vinden.

Business model

Business model

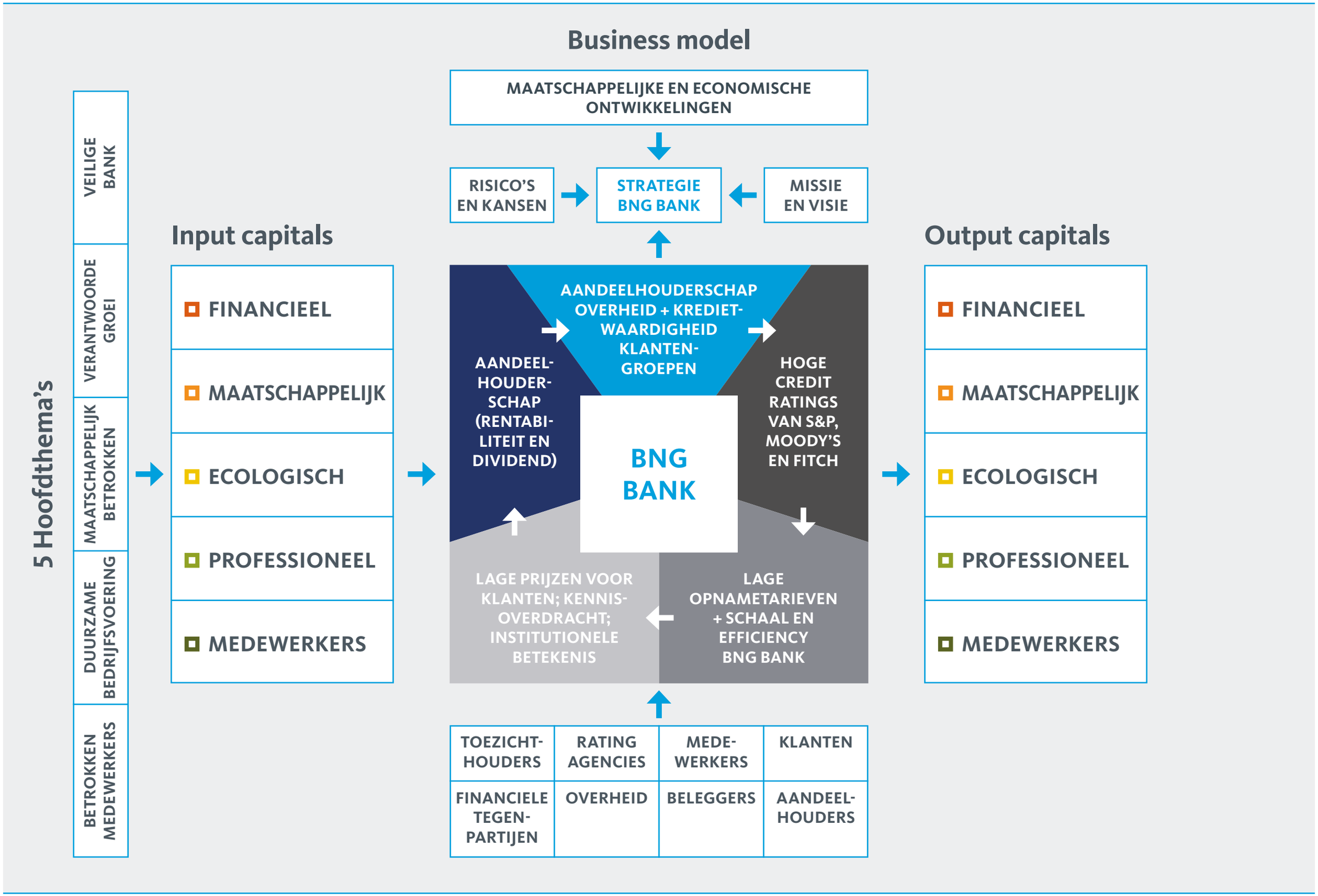
Business model
MAATSCHAPPELIJKE EN ECONOMISCHE ONTWIKKELINGEN
RISICO'S EN KANSEN
STRATEGIE BNG BANK
MISSIE EN VISIE
5 Hoofdthema's
VEILIGE BANK
VERANTWOORDE GROEI
MAATSCHAPPELIJK BETROKKEN
DUURZAME BEDRIJFSVOERING
BETROKKEN MEDEWERKERS
Input capitals
FINANCIEEL
MAATSCHAPPELIJK
ECOLOGISCH
PROFESSIONEEL
MEDEWERKERS
AANDEELHOUDERSCHAP OVERHEID + KREDIET-WAARDIGHEID KLANTEN-GROEPEN
AANDEEL-HOUDER-SCHAP (RENTABI-LITEIT EN DIVIDEND)
BNG BANK
HOGE CREDIT RATINGS VAN S&P, MOODY'S EN FITCH
LAGE PRIJZEN VOOR KLANTEN; KENNIS-OVERDRACHT; INSTITUTIONELE BETEKENIS
LAGE OPNAMETARIEVEN + SCHAAL EN EFFICIENCY BNG BANK
Output capitals
FINANCIEEL
MAATSCHAPPELIJK
ECOLOGISCH
PROFESSIONEEL
MEDEWERKERS
TOEZICHT-HOUDERS
RATING AGENCIES
MEDE-WERKERS
KLANTEN
FINANCIELE TEGEN-PARTIJEN
OVERHEID
BELEGGERS
AANDEEL-HOUDERS

Input capitals

FINANCIEEL

- Inzet van eigen en vreemd vermogen voor financiering voor overheden en instellingen met een maatschappelijk belang

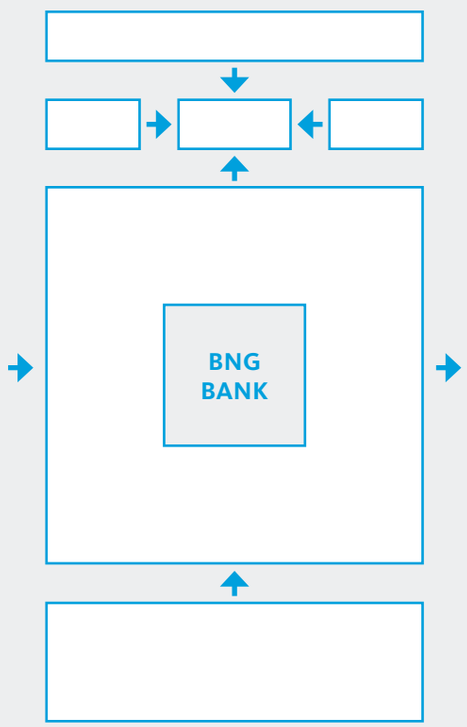

Output capitals

FINANCIEEL

- Balanstotaal EUR 154 miljard
- Portefeuille langlopende leningen EUR 81 miljard
- Omzet kredietverlening EUR 10,2 miljard
- Substantieel marktaandeel 76%
- Rendement op eigen vermogen 11,5%
- Solvabiliteitsratio's 32%; 3,0%
- Voorgesteld dividend per aandeel EUR 1,64

Outcomes

FINANCIEEL

BNG Bank biedt een redelijk rendement voor aandeelhouders en verzorgt langlopende financiering tegen lage tarieven bij een solide risicobeheer. Dit zorgt voor lagere lasten bij burgers en vergroot de haalbaarheid van maatschappelijke projecten. BNG Bank houdt haar loket altijd open, ongeacht de toestand op de financiële markten.

Input capitals

MAATSCHAPPELIJK

- Goede relaties met en vertrouwen van klanten, beleggers en andere investeerders
- Aandacht geven aan en vragen voor relevante ontwikkelingen bij klanten
- Uitstekende corporate governance en grote integriteit
- Participatie in publiek-private samenwerking

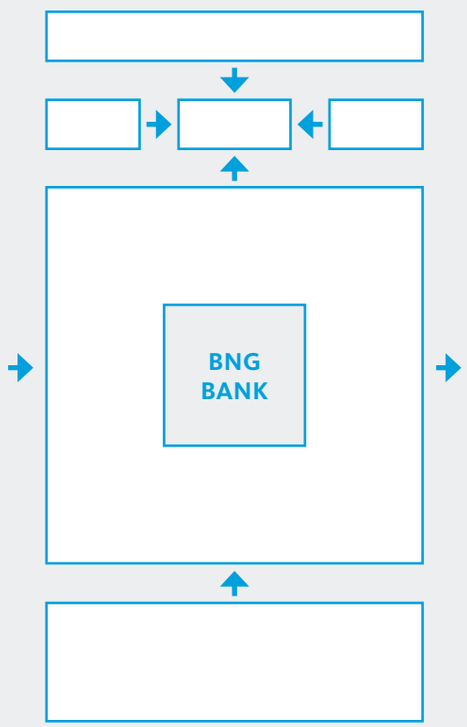

Output capitals

MAATSCHAPPELIJK

- Aandeel financiering voor sociale huurwoningen in portefeuille 49%
- Aandeel financiering voor decentrale overheden in portefeuille 37%
- Klanttevredenheid (2014) 8,0
- Stimulering duurzaamheid door uitgifte SRI-bonds
- Activiteiten BNG Cultuurfonds
- Vrijwilligersactiviteiten

Outcomes

MAATSCHAPPELIJK

De bank draagt bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger (huren, zorgpremie etc.) en levert daarmee haar bijdrage aan de samenleving en behartigt het publiek belang. Daarnaast wordt door overleg met relevante instanties de bewustwording voor de gevolgen van wet- en regelgeving voor haar klanten vergroot. Met veilige producten draagt BNG Bank bij aan het publieke vertrouwen in banken. Mede dank zij BNG Bank komen maatschappelijke projecten tot stand.

Input capitals

ECOLOGISCH

- Aantrekken SRI kapitaal
- BNG Bank betrekt als kantoor-organisatie relatief weinig energie of grondstoffen voor haar processen
- BNG Bank gebruikt 100% duurzame energie

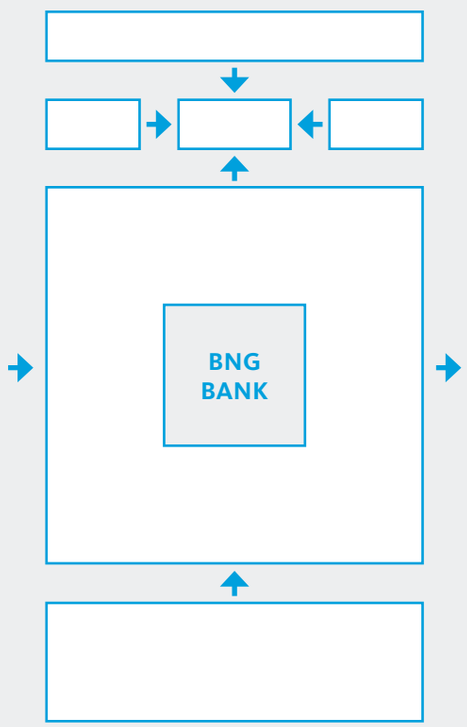

Output capitals

ECOLOGISCH

- Stimulering duurzaamheid door uitgifte SRI-bonds
- Financiering Milieu Impact
- Omzet financiering duurzame projecten
- CO_2-uitstoot 506 ton
- Duurzaam ingekocht materiaal

Outcomes

ECOLOGISCH

Door het financieren van duurzame investeringen en het leveren van een bijdrage aan het Energieakkoord, draagt BNG Bank bij aan het terugdringen van CO_2-emissies.

Intern worden de duurzame ambities gerealiseerd door het verkleinen van de CO_2-footprint, energiebesparing en duurzaam inkopen.

Input capitals

PROFESSIONEEL

- Ervaren en kundige medewerkers met grondige kennis van de ontwikkelingen in de financiële sector en bij klanten
- Producten en concepten voor financiële vraagstukken

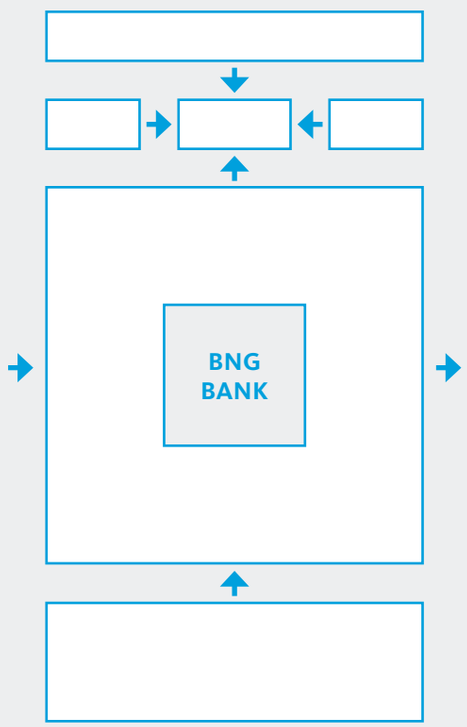

Output capitals

PROFESSIONEEL

- Training medewerkers
- Individuele coachingtrajecten
- Bevordering samenwerking leidinggevenden
- Organisatie klantbijeenkomsten

Outcomes

PROFESSIONEEL

BNG Bank creëert maatschappelijke waarde door het verhogen van het kennisniveau van klanten. Hiermee dragen we bij aan de financiële stabiliteit en kwaliteit van onze klanten en zo van de publieke sector.

Input capitals

MEDEWERKERS

- Samenwerkingsgerichte en open cultuur
- Marktconforme arbeidsvoorwaarden en aandacht voor de gezondheid van de medewerkers
- Speerpunten opleiding en ontwikkeling. Multidisciplinaire en flexibele medewerkers

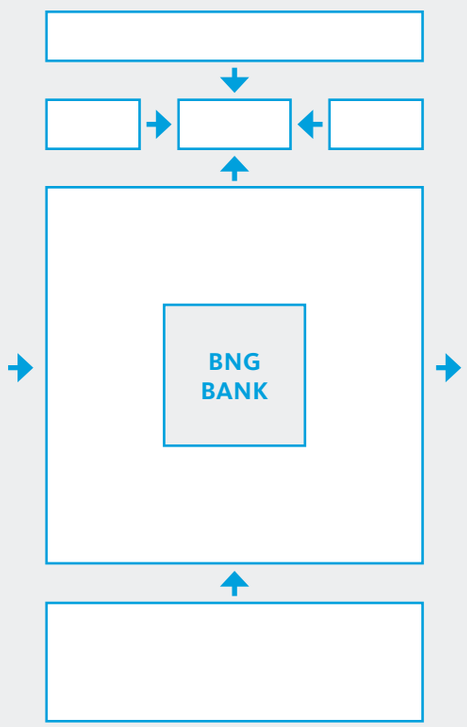

Output capitals

MEDEWERKERS

- Medewerkerstevredenheid (2015) 8
- Vrouwen in managementposities 26%
- Nieuw arbeidsvoorwaardenbeleid
- Ziekteverzuim 3,4%
- BNG Bijdetijdsbijeenkomsten 9x
- Optimale inzet van kwaliteit en kwantiteit in de formatie

Outcomes

MEDEWERKERS

BNG Bank is een erkende en gewaardeerde werkgever die hooggekwalificeerde medewerkers in staat stelt hun potentieel te laten zien. We streven naar duurzame inzetbaarheid en mobiliteit van onze werknemers. Zo geven we invulling aan persoonlijke tevredenheid met het werk en het welzijn van onze medewerkers.

Onze stakeholders en hun verwachtingen

Voor een succesvolle invulling van haar missie en kernwaarden is een actieve dialoog met de verschillende stakeholders essentieel. De stakeholders die BNG Bank onderscheidt zijn in het waardecreatiemodel opgenomen. In het duurzaamheidsbeleid van de bank is een perspectiefanalyse opgenomen waarin per stakeholdergroep is aangegeven welke onderwerpen vanuit hun perspectief en vanuit het perspectief van de bank bepalend zijn voor de relatie. De onderwerpen die uit deze analyse naar voren komen, zijn geclusterd en als subthema's onder de vijf thema's van het duurzaamheidsbeleid ondergebracht. De subthema's zijn gekoppeld aan één of meer aspecten van de Global Reporting Initiative (GRI-4), de verslaggevingsrichtlijn op basis waarvan BNG Bank rapporteert.

Als basis voor de selectie van deze zogenaamde materiële thema's hebben BNG Bank en een externe partij elk afzonderlijk de aspecten gewogen aan de hand van een negental op de GRI gebaseerde criteria. Daarbij zijn de impact op het functioneren van en relevantie voor de bank en de impact op de gezamenlijke stakeholders en leefomgeving in ogenschouw genomen. Deze weging vindt jaarlijks plaats. De perspectiefanalyse en de subthema's zijn vervolgens besproken in een stakeholderdialoog. Voor de dialoog waren dit jaar wethouders duurzaamheid uitgenodigd.

Voorafgaand aan de bijeenkomst heeft BNG Bank een enquête onder de wethouders van alle gemeenten met duurzaamheid in hun portefeuille uitgezet. In de enquête konden zij aangeven welke subthema's zij als het meest relevant achten voor BNG Bank. De uitkomsten daarvan zijn tijdens de bijeenkomst besproken.

PRO-ACTIEVER EN INNOVATIEVER

De aanwezigen herkenden de perspectiefanalyse ten aanzien van klanten. Zij hechten grote waarde aan productontwikkeling en innovatie door BNG Bank op het gebied van financiële producten. BNG Bank zou volgens hen proactief moeten analyseren of klanten gemeenschappelijke problemen hebben die opgelost kunnen worden door, indien nodig, nieuwe financieringsconstructies te ontwikkelen. Goede informatievoorziening door de bank wordt essentieel geacht. Klanten verwachten ook antwoord op niet gestelde vragen. 'Innovatie' en 'proactief' zijn op basis van deze gedachtewisseling aan de perspectiefanalyse klanten toegevoegd. Wat betreft de perspectiefanalyse 'overheid' gaven de deelnemers aan dat politieke voorspelbaarheid een belangrijk element is.

REACTIES OP DE THEMA'S EN SUBTHEMA'S IN DUURZAAMHEID

Deelnemers zagen een voorbeeldrol voor BNG Bank op het gebied van interne duurzame bedrijfsvoering, waaronder duurzaam inkopen. De bank zou de eigen bedrijfsvoering moeten organiseren volgens dezelfde standaarden als van haar klanten wordt verlangd. Met betrekking tot de CO_2-footprint heeft BNG Bank geen mogelijkheden om haar totale kredietportefeuille volledig CO_2-neutraal te financieren. De bank wil geen gemeenten als klant uitsluiten, maar wil een positieve rol ten aanzien van de bevordering van duurzaamheid spelen met behulp van de Telos-methodiek, waarmee de economische, sociale en ecologische prestaties worden gewogen. Geconstateerd is verder dat er een gelijkmatiger patroon is in de uitkomsten van de enquête dan voorgaand jaar. De focus ligt vooral op veilige bank (governance, integriteit).

REACTIES OP DE MATERIALITEITSMATRIX

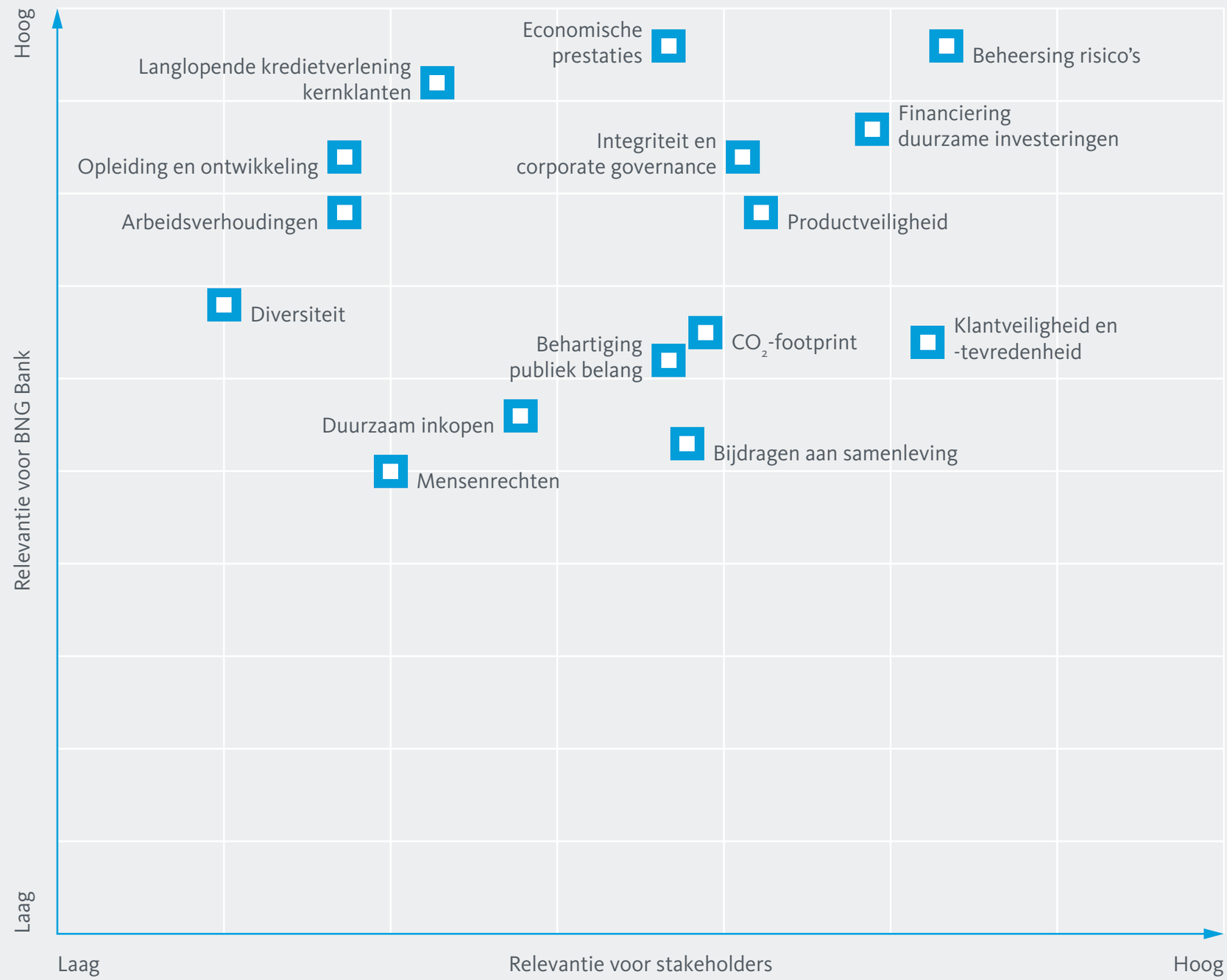

De aanwezigen meenden dat BNG Bank een bijdrage kan leveren aan 'social inclusion', bijvoorbeeld op het gebied van energietransitie. De prioriteitsbepaling vanuit het gezichtspunt van de bank en vanuit het gezichtspunt van de deelnemers aan de enquête leidt tot een uitkomst die in bovenstaande materialiteitsmatrix is weergegeven. De deelnemers beoordeelden de matrix als gedegen en logisch. De aansluiting met strategie en strategische doelen verdient nog wel aandacht. De methodiek werd gezien als een aanmoediging voor gemeenten om op deze manier naar hun eigen manier van verslaggeving te kijken. De deelnemers deden de aanbeveling dat BNG Bank gedurende het jaar met inspirerende en kwalitatieve communicatie op het gebied van projectfinanciering komt.

Aan de hand van de uitkomst van de discussie over de materialiteitsmatrix is bepaald over welke onderwerpen wordt gerapporteerd en op welke plaats (bestuursverslag, GRI-index, duurzaamheidsbeleid of bngbank.nl).

De rapportage op de materiële onderwerpen betreft BNG Bank en haar dochter BNG Gebiedsontwikkeling. BNG Bank neemt in haar verslag geen gegevens op over onderaannemers of leveranciers, omdat de impact en invloed hierop gering is. Wel wordt bij het aantrekken van gelden bij private placements gelet op duurzaamheid van de aanbieder en worden de uitsluitingscriteria toegepast. Dat geldt ook voor leveranciers.
Op basis van de uitkomsten zijn als hoog materiële onderwerpen aangemerkt:

- **VEILIGE BANK:** economische prestaties, klantveiligheid en -tevredenheid, productveiligheid, beheersing van risico's en integriteit en corporate governance;
- **VERANTWOORDE GROEI:** portefeuille langlopende financiering van kernklanten, financiering duurzame investeringen;
- **BETROKKEN MEDEWERKERS:** arbeidsverhoudingen, opleiding en ontwikkeling en diversiteit;
- **MAATSCHAPPELIJKE BETROKKENHEID:** bijdragen aan samenleving, behartiging publiek belang;
- **MILIEUBEWUSTE INTERNE BEDRIJFSVOERING:** CO_2-footprint, duurzaam inkopen.

Naast de hiervoor weergegeven resultaten ten aanzien van de materialiteitsanalyse hebben de deelnemers uitvoerig in een rondetafelgesprek met medewerkers van de bank van gedachten gewisseld over duurzaamheidskwesties die bij de deelnemers actueel zijn en de rol die zij daarbij voor BNG Bank zien. De suggesties van deelnemers om meer bundeling van de financieringsvraag voor kleinere duurzame projecten en voor het leveren van expertise op het gebied van duurzame projecten zijn door BNG Bank opgepakt en worden omgezet in concrete acties.

Naar het oordeel van de deelnemers was sprake van een constructieve en inspirerende bijeenkomst. Gesuggereerd werd dit soort bijeenkomsten vaker te organiseren. BNG Bank is concreet aan de slag met een aantal genoemde verbeterpunten. Bezien wordt hoe de stakeholderdialoog op een gestructureerde manier ingebed kan worden, met een voldoende mate van representativiteit.

ZONNE-INSTALLATIE OP DAK BLOEMENVEILING

Een van de grootste zonne-installaties van Nederland staat op het dak van bloemenveiling Plantion in Ede. Ruim 18.500 panelen kunnen meer dan 2 megawatt/uur aan stroom leveren. CO_2-reductie: circa 1.300 ton CO_2 per jaar. Daarmee verzorgt en verduurzaamt het bijna 40 procent van het elektriciteitsverbruik van Plantion. Naast gebruik voor het eigen gebouw zal ook stroom worden teruggeleverd aan het elektriciteitsnet. BNG Bank en PPM Oost, vanuit het Innovatie- en Energiefonds Gelderland, verzorgden de financiering aan Rooftop Energy, gespecialiseerd in zonnestroomsystemen.

PETER BORGHSTIJN, SPECIALIST GESTRUCTUREERDE FINANCIERINGEN

Economische en maatschappelijke ontwikkelingen

MACRO-ECONOMISCHE ONTWIKKELINGEN

In het verlengde van voorgaande jaren bleef de economische groei in de westerse landen in 2016 gematigd. De investeringsactiviteit van bedrijven en huishoudens is sinds de financiële crisis afgenomen. Dat hangt samen met de relatief hoge schulden en een verminderde beschikbaarheid van krediet als gevolg van de verscherpte regelgeving in de financiële sector. Ook de afnemende groei van de beroepsbevolking als gevolg van de vergrijzing beperkt de economische groei. De inflatie bleef door de gematigde economische groei beneden de door de monetaire autoriteiten beoogde niveaus. De centrale banken zetten het ruime monetaire beleid voort, waardoor de rentetarieven historisch laag bleven.

De Amerikaanse economie staat er verhoudingsgewijs goed voor, al nam de groei van de bedrijvigheid in 2016 met 1,0 procentpunt af naar 1,6%. De terugval was vooral het gevolg van een minder sterke toename van de investeringen in woningen. Bovendien investeerden bedrijven minder in voorraden. Door de relatief dure dollar en de zwakke externe vraag nam de export evenals in 2015 nauwelijks toe. De groei van de private consumptie boette weinig aan kracht in als gevolg van de verdere toename van het aantal banen. De werkloosheid daalde naar het laagste niveau sinds 2007. De loonstijging nam daardoor wat toe, maar de inflatie bleef dankzij een daling van de energieprijzen beperkt tot 1%.

Ondanks het **zeer ruime** monetaire beleid van de **ECB** namen de investeringen in **vaste activa beperkt** toe.

In de eurozone nam het bruto binnenlands product (bbp) toe met circa 1,7%, 0,3 procentpunt minder dan in 2015. De private consumptie bleef zich mede dankzij een wat aantrekkende groei van de werkgelegenheid positief ontwikkelen. Ondanks het zeer ruime monetaire beleid van de ECB namen de investeringen in vaste activa beperkt toe. De uitvoer liep in het verslagjaar terug. De euro steeg na de waardedaling van 2015 licht in waarde ten opzichte van de belangrijkste handelspartners. De euro werd vooral duurder ten opzichte van het Britse pond, nadat de Britten zich op 23 juni via een referendum onverwacht met een kleine meerderheid uitspraken voor een uittreden uit de Europese Unie (zgn. Brexit). De onzekerheid over de politieke en economische integratie in Europa nam daardoor toe. De directe gevolgen voor de bedrijvigheid bleven in het verslagjaar beperkt. De inflatie bleef in het eurogebied mede als gevolg van de lage loonstijging en de verdere afname van de energieprijzen nagenoeg onveranderd op slechts 0,2%. Tegen de achtergrond van de gematigde economische groei daalde het vorderingstekort van de nationale overheden in 2016 met 0,3 procentpunt naar 1,8% van het bbp. Het tekort bleef zodoende ruim beneden de referentiewaarde van 3%. De bruto overheidsschuld daalde evenals in 2015 licht. Aan het einde van 2016 kwam de bruto overheidsschuld uit op circa 92% van het bbp, aanzienlijk boven de referentiewaarde van 60% van het bbp die in het EMU-verdrag is vastgelegd. De Nederlandse economie groeide in het verslagjaar met 2,0%, een fractie sterker dan vorig jaar. De private consumptie nam mede dankzij een verrassend sterke groei van de werkgelegenheid sterker toe dan in 2015. De werkloosheid daalde naar het laagste niveau in vier jaar. Daarnaast leverde de woningmarkt een belangrijke bijdrage aan de economische expansie. Ook de export van goederen en diensten ontwikkelde zich ondanks de matige externe vraag positief. De inflatie liep als gevolg van een lagere huurstijging en de verdere daling van de energieprijzen terug van 0,6% naar 0,3%.

Dankzij de meevallende conjunctuur en meevallende belastinginkomsten ontwikkelden de overheidsfinanciën zich in ons land gunstiger dan eerder was voorzien. Het vorderingensaldo van de Nederlandse overheid sloeg om van een tekort van 2,1% van het bbp in 2015 naar een overschot van 0,4% van het bbp in 2016. De

10-JAARS STAATSRENTE

Bron: Macrobond

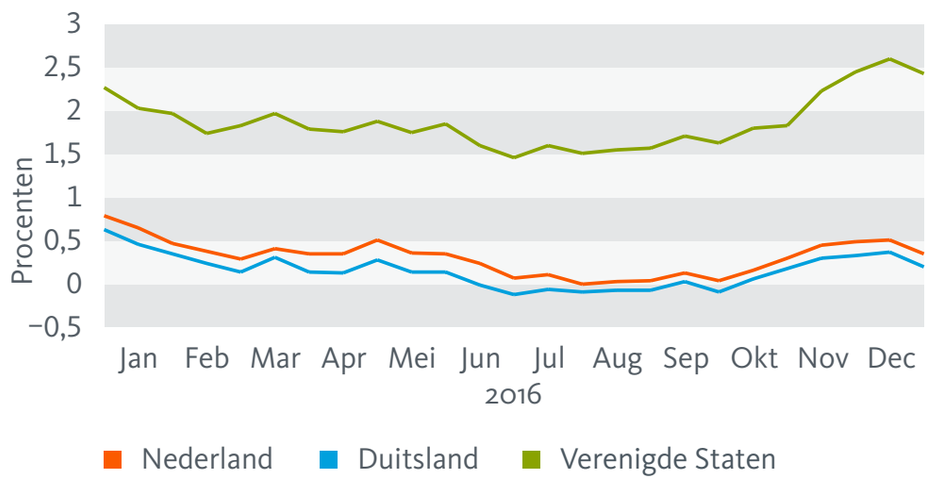

bruto overheidsschuld daalde met meer dan 3 procentpunt naar 62,3% van het bbp, slechts licht boven de referentiewaarde van 60% van het bbp. De bruto overheidsschuld van ons land ligt lager dan in de meeste andere eurolanden.

In de meeste westerse landen bleef het monetaire beleid ruim. De Amerikaanse centrale bank liet de rente vanwege de lage inflatie gedurende het grootste deel van het verslagjaar ongemoeid. In december werd de fed fundsrate met 25 basispunten verhoogd naar 0,50 tot 0,75%. De centrale bank handhaafde evenals in voorgaande jaren de omvang van de portefeuille van staatsleningen en andere leningen door aflossingen op in het verleden aangekochte effecten te herbeleggen. Vanwege de aanhoudend lage inflatieverwachtingen besloot de ECB in maart 2016 om de maandelijkse effectenaankopen tot en met maart 2017 te verhogen van EUR 60 miljard naar EUR 80 miljard. Daarnaast werd besloten om ook bedrijfsobligaties te gaan kopen. Het depositotarief, de bodem onder de geldmarktrente, werd verlaagd met 0,1 procentpunt naar -0,4% en werd daarna niet meer gewijzigd. In december 2016 besloot de ECB het programma van effectenaankopen te verlengen tot het einde van het komende kalenderjaar. Tevens werd besloten om de maandelijkse aankopen vanaf april terug te brengen naar EUR 60 miljard.

De lange rentetarieven ondergingen in de eerste maanden van het jaar een daling onder invloed van het geschetste monetaire beleid. In Duitsland werd de lange rente daardoor gedurende enige tijd licht negatief. De verkiezing van de republikein Trump tot nieuwe Amerikaanse president op 9 november 2016 leidde tot een omslag van de stemming op de internationale financiële markten. De plannen van de nieuwe president voor een budgettaire stimulering van de economie leidden wereldwijd tot een stijging van de aandelenkoersen. Het nieuwe beleid zal echter ook het overheidstekort doen toenemen en de inflatieverwachtingen aanwakkeren. De Amerikaanse lange rente liep in de laatste maanden van 2016 daardoor aanzienlijk op. Het rendement op de tienjarige staatslening sloot het jaar af op een niveau van 2,4%, 0,2 procentpunt hoger dan een jaar geleden. In de meeste eurolanden daalden de lange rentetarieven licht. De Duitse lange rente bereikte aan het einde van het verslagjaar een niveau van 0,2%, 0,4% lager dan ultimo 2015. De Nederlandse lange rente daalde in dezelfde mate naar 0,4%. Voornaamste uitzondering in het eurogebied was Italië, waar de lange rente mede door zorgen over de financiële situatie van de Italiaanse banken 0,2 procentpunt opliep naar 1,8%. Op de valutamarkten won de euro aanvankelijk terrein ten opzichte van de dollar onder invloed van het ruimere Amerikaanse monetaire beleid. In het najaar nam de kans op een renteverhoging mede door de verkiezingsoverwinning van Trump weer toe, waardoor de Amerikaanse dollar zich herstelde. De euro sloot het jaar uiteindelijk ruim 2 dollarcent lager af op ongeveer USD 1,05.

KLANTONTWIKKELINGEN

PUBLIEKE SECTOR

Gemeenten staan voor een aantal uitdagingen. Aan de ene kant is er heel veel vertrouwen in de taakuitvoering door gemeenten. Zij staan dicht bij de burger en kunnen deze effectief en efficiënt op maat bedienen. Het Rijk heeft dan ook een groot aantal taken aan hen gedecentraliseerd. Het belang van gemeenten is daarmee evident toegenomen. Aan de andere kant is daarmee ook de afhankelijkheid van het Rijk steeds verder toegenomen. Het overgrote deel van de inkomsten is immers afkomstig uit de doeluitkeringen en de algemene uitkering uit het gemeentefonds. Daarbij worden gemeenten wel geraakt door taakstellingen die het Rijk oplegt. Het functioneren van de gemeente als zelfstandig democratisch overheidsorgaan komt onder druk en dreigt steeds meer een uitvoerend karakter te krijgen.

SOCIALE DOMEIN

In het sociale domein kregen gemeenten te maken met een administratieve uitdaging als gevolg van zorgtaken die bij hen zijn neergelegd. Werd bij de invoering van de decentralisaties in 2015 in eerste instantie voor de continuïteit van zorg gekozen, in het verslagjaar ging de aandacht mede naar de administratieve afwikkeling. De administratieve problemen, ontstaan bij de decentralisatie van zorgtaken naar gemeenten, leidde in 2016 tot veel meer administratieve lasten bij zorgaanbieders (Wmo en jeugdzorg). Begin van de zomer werd duidelijk dat een kwart van de gemeenten er niet in zou slagen om voor de deadline van 15 juli 2016 een jaarrekening te deponeren. Gemeenten hebben tweemaal uitstel gekregen. De helft van de gemeenten ontving uiteindelijk een goedkeurende verklaring en 43% een verklaring met beperking. 7% werd met een afkeurende verklaring geconfronteerd. BNG Bank heeft besloten er in de kredietrelatie met gemeenten geen consequenties aan te verbinden. Afgelopen jaar bleek dat gemeenten in 2015 EUR 362 miljoen minder hebben uitgegeven aan Wmo-zorgtaken dan begroot (EUR 12,8 miljard). De participatiewet kostte de gemeenten daarentegen EUR 514 miljoen meer (budget: EUR 4,8 miljard).

De administratieve **problemen**, ontstaan bij de **decentralisatie** van zorgtaken naar gemeenten, leidde in 2016 tot **veel meer** administratieve **lasten** bij **zorgaanbieders** (Wmo en jeugdzorg).

GRONDEXPLOITATIE

Gemeenten profiteren weer van het herstel dat zich aftekent op de woningmarkt. Voor het eerst sinds 2008 behaalden gemeenten weer een positief saldo op hun grondexploitaties. De regionale verschillen zijn echter groot. Er worden minder gronden aangekocht en er wordt minder geïnvesteerd in bouwrijp en woonrijp maken. Tegelijkertijd zijn de grondopbrengsten gestegen.

GROOT ONDERHOUD GEMEENTEFONDS

Het huidige verdeelmodel van het gemeentefonds bestaat alweer bijna 20 jaar. Het model sluit niet helemaal meer aan op de maatschappelijke realiteit. In brede kring klinkt de wens voor vereenvoudiging, zoals het terugbrengen van het aantal verdeelmaatstaven. Dit kan echter gepaard gaan met relatief grote herverdeeleffecten tussen gemeenten. Overigens zal het huidige aantal van 60 verdeelmaatstaven straks nog met 30 toenemen als de decentralisatiebudgetten voor Wmo en jeugdzorg worden overgeheveld naar de algemene uitkering gemeentefonds. Een andere wens is om ook de ontwikkeling van de rijksuitgaven op het gebied van sociale zaken en gezondheidszorg mee te laten wegen in de bepaling van de hoogte van het gemeentefonds. Dit gezien de zorgtaken die gemeenten nu uitvoeren en de eigen dynamiek die deze uitgaven kennen. Een substantiële uitbreiding van het gemeentelijk belastinggebied, zoals door de Commissie Rinnooy Kan is voorgesteld, krijgt inmiddels in gemeentelijke kring minder bijval. Men realiseert zich dat invoering hiervan op veel maatschappelijke weerstand kan stuiten.

GROEI INKOMSTEN GEMEENTEFONDS

Tegen de achtergrond van het economisch herstel en de naderende verkiezingen voor de Tweede Kamer in 2017 presenteerde het Rijk een gunstige septembercirculaire. Voor het eerst in jaren zijn extra inkomsten uit het gemeentefonds in het vooruitzicht gesteld. Tegenover de extra inkomsten uit het gemeentefonds staan overigens flinke bezuinigingsmaatregelen die deels al zijn doorgevoerd. Van een verbetering van de financiële positie is voorlopig dan ook nog geen sprake. BNG Bank verwacht dan ook niet dat deze extra inkomsten in 2017 tot meer investeringen en een hogere nieuwe kredietvraag zullen leiden.

BNG Bank **verwacht niet** dat de extra inkomsten in 2017 tot meer **investeringen** en een hogere **nieuwe kredietvraag** zullen leiden.

WONEN

VERBETERING FINANCIËLE POSITIE VAN WONINGCORPORATIES

BNG Bank ziet een verbetering van de financiële positie van haar klanten in de corporatiesector. De beleidsmaatregelen die destijds naar aanleiding van de verhuurdersheffing zijn ingezet, hebben hun effect. Diverse sectorrapportages onderschrijven dit beeld op sectorniveau. Deze verbetering van de financiële positie is wel gepaard gegaan met een temporisering van de investeringen in zowel nieuwbouw als in het bestaande bezit. Dit is tevens terug te zien in de afgenomen gemiddelde restant levensduur van het vastgoedbezit van corporaties. Als gevolg van de verbeterde financiële positie, is ook weer een toename van het investeringsniveau te verwachten. In juni van het verslagjaar heeft de minister van Wonen en Rijksdienst per corporatie de indicatieve bestedingsruimte (IBR) gepubliceerd, primair om gemeenten meer inzicht te geven in de financiële polsstok van corporaties als achtergrondinformatie voor de gesprekken over de prestatieafspraken. Uit de cijfers blijkt dat zich grote verschillen voordoen in de investeringsruimte tussen individuele corporaties en tussen regio's. Overigens verschillen ook de investeringsopgaven sterk per regio.

Mede door het lage investeringsniveau loopt de schuldpositie van woningcorporaties licht terug. Ook BNG Bank ziet een lichte afname van haar kredietportefeuille bij woningcorporaties. Maar de druk op de onderkant van de woningmarkt is onverminderd groot. De discussie over de beschikbaarheid van voldoende sociale huurwoningen, was ook in het verslagjaar zeer actueel. BNG Bank heeft in dit kader met diverse stakeholders overlegd om ondersteuning te bieden bij de uitbreiding van het aanbod van zowel tijdelijke als structurele huisvesting. Zo heeft BNG Bank de Vereniging van Nederlandse Gemeenten ondersteund bij het maken van een handreiking die gemeenten kunnen gebruiken om het inzicht in de financiële mogelijkheden van corporaties te vergroten.

NIEUWBOUWVOLUME WONINGCORPORATIES

2016 prognose. Bron: ABF.

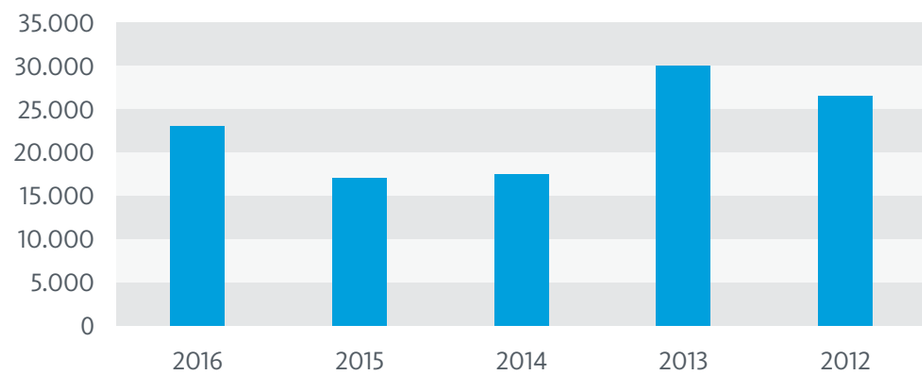

CITY DEAL

Een concreet resultaat van overleg is ook de City Deal 'Binnenstedelijk Bouwen en Transformatie' in de Zuidelijke Randstad, die BNG Bank heeft gesloten samen met zeven gemeenten, het Rijk, de Provincie Zuid-Holland, Bouwend Nederland, Vastgoedbelang, Vereniging Deltametropool, Neprom, de vereniging van institutionele beleggers in vastgoed IVBN en het Watertorenberaad. Hiermee wordt de grote behoefte aan woningen in de Zuidelijke Randstad ingevuld. Tot 2030 zijn maar liefst 230.000 extra woningen nodig in de steden van de Zuidelijke Randstad. Om daarin te kunnen voorzien is herontwikkeling van leeggekomen gebieden en gebouwen noodzakelijk. BNG Bank is bereid de uitvoering door de inbreng van kennis en met financiering te faciliteren.

Op termijn worden niet-DAEB activiteiten **zonder garantstelling** van het **WSW** gefinancierd. **Corporaties** blijven tot dusver **terughoudend** om in het niet-DAEB segment te **investeren**.

BEPERKING RISICO'S IN HET BORGINGSTELSEL

In mei van het verslagjaar stuurde de minister voor Wonen en Rijksdienst een brief naar de Tweede Kamer over de beperking van risico's in het borgingstelsel. De aanpassingen die hij in de brief voorstelt, komen voort uit de aanbevelingen van de parlementaire enquêtecommissie woningcorporaties. Eén van de aanbevelingen van de commissie was de introductie van een eigen risico voor geldverstrekkers. Deze aanbeveling heeft de minister niet overgenomen, mede op basis van door BNG Bank aangevoerde argumenten. De introductie van een eigen risico zou namelijk tot te grote gevolgen kunnen leiden voor de beschikbaarheid van kapitaal voor noodzakelijke maatschappelijke investeringen, vooral in de kwetsbare woningmarktgebieden in Nederland.

SCHEIDING DAEB EN NIET-DAEB

De herziene Woningwet verplicht corporaties een scheiding aan te brengen tussen Diensten van Algemeen Economisch Belang (DAEB) en de zogenaamde niet-DAEB activiteiten. Deze scheiding moet uiterlijk op 1 januari 2018 zijn ingevoerd op basis van de jaarrekening over 2016. Corporaties hebben hun conceptplannen om te komen tot deze scheiding uiterlijk 1 januari 2017 moeten inleveren bij de Autoriteit Woningcorporaties, de externe toezichthouder. Het uitgangspunt van de wet is dat de niet-DAEB activiteiten op termijn zonder garantstelling van het Waarborg-

fonds Sociale Woningbouw (WSW) worden gefinancierd. De overgangssituatie en de randvoorwaarden waaronder de financiering moet plaatsvinden, zijn in de wet benoemd. Zowel in 2015 als in het verslagjaar was dit een van de belangrijkste onderwerpen waarover de bank met klanten en overige stakeholders heeft gediscussieerd. Vooralsnog blijven corporaties terughoudend om in het niet-DAEB segment te investeren.

BNG Bank is **bezorgd** over de **kleine groep** zorgaanbieders die er **onvoldoende** in slaagt de **omslag** naar **vraaggericht aanbod** te maken.

ZORG

De zorgsector kenmerkt zich als een complex krachtenveld met een hoge mate van regeldruk. De maatschappelijke en politieke belangstelling voor de zorg is onverminderd groot. Het Rijk heeft zich daarbij in belangrijke mate teruggetrokken en de financiële risico's zoveel mogelijk belegd bij de veldpartijen. Een reddende hand van de Rijksoverheid is alleen nog aan de orde zodra de continuïteit van cruciale zorg in het geding komt. In de afgelopen jaren heeft het Rijk hiervoor ingrijpende hervormingen van het stelsel doorgevoerd. Deze hervormingen zijn inmiddels afgerond en het is nu aan de individuele zorgaanbieders en andere veldpartijen om een eigen weg hierin te vinden, ieder vanuit de eigen rol en verantwoordelijkheden.

In 2016 was de zorgsector nog volop in transitie. Een grote groep zorgaanbieders slaagt er goed in deze transitie te maken. Zij kunnen de toekomst met vertrouwen tegemoet zien, ook wat betreft de beschikbaarheid van bancaire financieringsmiddelen voor investeringen. De bank maakt zich zorgen over de kleine groep zorgaanbieders die er niet voldoende in slaagt de omslag naar vraaggericht aanbod te maken.

Zorgaanbieders en andere veldpartijen kampen met een stapeling van beleidsmaatregelen. De overheid geeft daarbij passief invulling aan haar regierol. Gelet op het huidige risicoprofiel betekent dit dat het huidige, relatief beperkte aantal financiers dat actief is in de zorgmarkt, terughoudend is in het beschikbaar stellen van financieringsmiddelen. Daar komt voor BNG Bank nog eens bij dat zij in de afgelopen jaren een relatief grote rol heeft gespeeld. De grenzen aan de rol van financier die zij uit oogpunt van verantwoord risicobeleid in de sector kan spelen zijn daarbij in beeld gekomen.

ENERGIE EN WARMTE: STEEDS DUURZAMER

De energievoorziening in Nederland wordt door de impuls van het Energieakkoord steeds duurzamer; de eerste kolencentrales zijn gesloten en de productie van hernieuwbare energie neemt toe. Wel loopt Nederland daarbij achter op de meeste overige EU-landen. Een belangrijk deel van de duurzame energievoorziening zal de komende jaren afkomstig zijn van windparken op zee. Naast deze grootschalige projecten bestaan veel kleinschalige lokale initiatieven. BNG Bank wil zowel bij grote nationale projecten als bij lokale projecten een rol spelen. Op de klimaattop in Rotterdam hebben 76 gemeenten en 3 provincies een manifest ondertekend waarin zij hebben afgesproken zich in te zetten voor een aardgasvrije gebouwde omgeving. Samen met de energiebedrijven en andere betrokken partijen moet dit de verduurzaming van de woonomgeving een nieuwe impuls geven. De verduurzaming van corporatiewoningen loopt sterk achter bij de doelstellingen uit het Energieakkoord. Een knelpunt is dat corporaties hun inkomsten onvoldoende kunnen verhogen om de verduurzaming rendabel uit te voeren. BNG Bank is met de betrokken ministeries en Aedes in gesprek gegaan om de verduurzaming een verdere impuls te geven.

BNG Bank is **in gesprek** met de betrokken **ministeries** en **Aedes** om de **verduurzaming** van **corporatiewoningen** een verdere **impuls** te geven.

Nederland heeft in vergelijking met andere landen een betrouwbaar energienetwerk. Naast onderhoud hebben grootschalige investeringen vooral betrekking op het mogelijk maken van tweerichtingsverkeer op de netwerken. Hierdoor wordt energielevering aan het netwerk bij kleinschalige lokale energieopwekking mogelijk. Ook in warmtenetten wordt volop geïnvesteerd; inmiddels is 1 op de 20 woningen in Nederland aangesloten op een warmtenet. Momenteel is een groot deel van de warmte voor deze stadsverwarmingsnetten nog afkomstig van (gasgestookte) elektriciteitscentrales, maar ook daar vindt een verduurzaming plaats, bijvoorbeeld door inzet van biomassa, geothermie en warmtekrachtkoppeling.

WET- EN REGELGEVING/BELEIDSONTWIKKELINGEN

De regelgeving die bekend staat als het Basel III-akkoord is binnen de EU ondergebracht in Capital Requirements Directive IV (CRD IV). Deze regelgeving is in 2014 van kracht geworden en wordt tot 2019 gefaseerd ingevoerd. CRD IV bestaat uit een Capital Requirements Regulation (CRR) en een Capital Requirements Directive (CRD).

De CRR betreft regels die direct vanuit de EU van toepassing zijn op financiële instellingen. De CRD bevat regels die via nationale wetgeving moeten worden geïmplementeerd.

CRD IV is meer gaan omvatten dan het Basel III-akkoord en is ook na 2014 verder doorontwikkeld en uitgewerkt. Waar de European Banking Authority (EBA) belast is met de technische uitwerkingen van de regelgeving, stelt de ECB in voorkomende gevallen aanvullende eisen door haar eigen verwachtingen te formaliseren. Dit was bijvoorbeeld het geval voor de ICAAP- en ILAAP-pakketten die in 2016 werden opgesteld en waarin respectievelijk het proces rond kapitaalbeleid en het proces rond liquiditeitsbeleid worden behandeld.

Met betrekking tot de leverage ratio heeft BNG Bank in 2016 verder naar een leverage ratio van 3% toegewerkt vanuit de verwachting dat dit de norm zal worden per 1 januari 2018. In het voorstel voor de leverage ratio dat de Europese Commissie aan het eind van het verslagjaar lanceerde, wordt uitgegaan van die ondergrens. Een uitzondering wordt onder meer gemaakt voor overheidsgerelateerde exposures van public development credit institutions. Er is door de Commissie afstand genomen van het toepassen van een uitzondering voor zogenoemde national promotional banks om te voorkomen dat te veel instellingen een beroep op deze uitzondering(en) zouden doen: de scope van de definitie werd te breed geacht. BNG Bank voldoet niet aan alle voorwaarden van een public development credit institution, zodat in het kapitaalbeleid onverminderd wordt uitgegaan van de ondergrens van 3%. In de loop van dit jaar zal over dit onderwerp definitieve besluitvorming plaatsvinden door de Raad van Ministers en het Europees Parlement.

Inmiddels wordt een volgende generatie aan regelgeving voorbereid, aangeduid als Basel 3.5. In het verslagjaar is onder andere nieuwe conceptregelgeving gepubliceerd met betrekking tot kapitaalbeslag voor kredietrisico en marktrisico.

De ECB interpreteert de regels met betrekking tot governance in brede zin strikt. Verbetering van datakwaliteit, gebruik van kwantitatieve modellen en onafhankelijke review daarvan worden nadrukkelijk vereist. Ook het tot stand komen van besluitvorming en het expliciet aansluiten van risico's op de geformuleerde Risk Appetite worden langs een strenge meetlat gelegd. Dit leidt ertoe dat BNG Bank ondanks haar beperkte schaalgrootte een steeds formelere manier van werken ontwikkelt.

In het tweede jaar van prudentieel toezicht door ECB op de grootste Europese banken zijn de ervaringen hiermee niet significant gewijzigd. Het toezicht blijft zeer intensief, er is veelvuldig contact met de toezichthouders en door het streven naar geharmoniseerd toezicht wordt er naar de mening van BNG Bank soms onvoldoende rekening gehouden met de specifieke kenmerken van het businessmodel van BNG Bank als bank voor de Nederlandse publieke sector. Het toezicht legde als gevolg van de intensiteit en vooral de onvoorspelbaarheid ook in 2016 een grote druk op de bank.

De **CET1-ratio** neemt toe tot **28,1%** per einde 2018 onder het basisscenario in de **EBA-stresstest** en ingeval van het meest ongunstige scenario 17,6%.

BNG Bank behoorde tot de groep van 51 banken betrokken in de EBA-stresstest. Net als in 2014 bleek dit een zeer intensief traject. De stresstest kende bevredigende uitkomsten voor BNG Bank. Onder het basisscenario neemt de CET1-ratio toe tot 28,1% per einde 2018. Doorrekening van het meest ongunstige ('adverse') scenario resulteert voor de bank per die datum in een CET1-ratio van 17,6%.

RECOVERY EN RESOLUTIE

Per 1 januari 2016 is het Single Resolution Mechanism (SRM) in werking getreden. Daarmee heeft de afwikkeling van banken een geharmoniseerd Europees kader gekregen. De Single Resolution Board (SRB) kan vanaf dat moment banken die in de problemen zijn geraakt in resolutie plaatsen. Basis van de SRM vormt de EU-richtlijn voor het herstel en de afwikkeling van kredietinstellingen, de Bank Recovery and Resolution Directive (BRRD).

Een van de voornaamste doelstellingen van de BRRD is het voorkomen dat 'de belastingbetaler' de rekening betaalt bij financieel onoverkomelijke problemen van banken als onderdeel van de afwikkeling. Hiertoe wordt vanaf 2016 gedurende minimaal 8 jaar in Europees verband een Single Resolution Fund (SRF) opgebouwd dat wordt gefinancierd door de banken. In 2015 is hier op nationaal niveau al een start mee gemaakt. Vanaf 2016 wordt deze heffing afgedragen aan het SRF.

EBA heeft in 2015 en 2016 een groot aantal technische uitwerkingen voor de BRRD opgesteld. Een belangrijke uitwerking in dit verband betreft de richtlijnen voor de zogenaamde MREL-vereiste (Minimum Requirement for own funds and Eligible Liabilities). De wijze waarop dit wordt uitgewerkt, kan impact hebben op de wijze waarop een bank invulling geeft aan haar fundingstructuur. De uitwerking is nog onder discussie bij de EBA en de Europese Commissie. BNG Bank bewaakt de ontwikkelingen nauwgezet.

Als herstel niet meer mogelijk is, moet een bank op een ordentelijke manier afgewikkeld worden, waarbij de stabiliteit van het financiële systeem zoveel mogelijk moet worden beschermd. Tot 1 januari 2016 lag de verantwoordelijkheid voor deze afwikkelplannen bij DNB en de aandacht was tot dan toe gericht op de grote, systeemrelevante banken. De verantwoordelijkheid voor afwikkelplannen voor significante banken is per 1 januari 2016 overgedragen aan SRB. Aangezien BNG Bank eind 2015 bovendien is aangemerkt als O-SII (Other Systemically Important Institution), is in 2016 ook een start gemaakt met de ontwikkeling van een afwikkelplan voor BNG Bank.

Alle door de bank opgeleverde informatie wordt door SRB verder geanalyseerd om tot een eerste versie van een afwikkelplan te komen, een zogenaamd transitional resolution plan. Een belangrijk element hierin is de keuze voor een resolutiestrategie voor BNG Bank. Verwacht wordt dat BNG Bank dit plan in 2017 zal ontvangen.

Uniek warmtenet

Duurzaam Energiebedrijf Roosendaal (DER) en de gemeente Roosendaal geven met het zogenaamde Smart Climate Grid een concrete oplossing op weg naar een energieneutrale regio.

Het Smart Climate Grid is een uniek lage temperatuur warmtenet. Een duurzame warmtevoorziening die is gebaseerd op restwarmte van de afvalverbrandings-installatie (AVI) van Suez en warmte levert aan onder andere woningen.

Het gebruik van restwarmte vermindert de CO_2-uitstoot aanzienlijk en levert forse energiebesparing op voor de afnemers. Met financiering van BNG Bank realiseert DER uitbreiding van het bestaande warmtenet. Zo kan een voormalig kantoorpand dat wordt verbouwd tot appartementencomplex, ook van duurzame warmte worden voorzien. DER is opgericht om duurzame energie beschikbaar te stellen voor de lokale Roosendaalse gemeenschap.

Een **betrouwbaar**, **betaalbaar** en **duurzaam** warmtenet voor alle Roosendalers. **Daarvoor willen wij zorgen**.

DICK MAASKANT, DIRECTEUR DER B.V.

Onze strategie

BNG Bank is de bank van en voor overheden en voor instellingen voor het maatschappelijk belang. Vanuit haar kernwaarden betrouwbaar, duurzaam en professioneel, draagt de bank als betrokken partner duurzaam bij aan het laag houden van de maatschappelijke voorzieningen voor de burger.

Een betrokken partner zijn, maakt deel uit van de identiteit van de bank. Als sectorbank, opgericht door de Nederlandse overheden, realiseert zij voor haar klanten oplossingen voor financieringsvraagstukken. Deze achtergrond is bepalend voor de missie en de financiële dienstverlening van de bank. Substantiële marktaandelen en partnerschap met de klant vragen om sectorkennis en een individuele benadering.

De missie van de bank vormt de kern van het duurzaam ondernemen door BNG Bank. Continuïteit in het realiseren van de maatschappelijke waarde wordt verzekerd door het realiseren van de volgende strategische doelstellingen: substantiële marktaandelen in de Nederlandse publieke sector en het semipublieke domein en – tegelijkertijd – een redelijk rendement voor de aandeelhouders.

Voorwaarden voor het realiseren van de strategische doelstellingen zijn een excellente kredietwaardigheid en adequate risicobeheersing, een scherpe inkooppositie en een effectieve en efficiënte bedrijfsvoering. BNG Bank wordt als een van de veiligste banken ter wereld beschouwd. De hoogste ratings van Moody's en S&P duiden op een sterke vermogenspositie, een solide risicobeheersing en op betrouwbaarheid en integriteit in de bedrijfsvoering. BNG Bank hanteert een strak kapitalisatiebeleid. Dit beleid bepaalt de veilige actieradius van de bank. Voor de leverage ratio streeft de bank per 2018 naar een zekere ruimte boven de minimumeis die voor haar met ingang van

die datum van kracht is. De interne ondergrens voor de Tier 1-ratio (18%) ligt reeds ruim boven de vereiste waarde. Ten slotte beperkt BNG Bank haar dienstverlening tot het werkgebied zoals vastgelegd in haar statuten. De hoge kredietwaardigheid van en de nauwe verbondenheid met de publieke sector maken het wereldwijd opnemen van gelden tegen gunstige voorwaarden mogelijk.

De maatschappelijke waarde van BNG Bank komt naar voren uit de directe en indirecte economische effecten van haar kredietverlening, te weten het haalbaar maken van maatschappelijke projecten en voorzieningen door financieringen tegen uiterst lage tarieven en veelal met lange looptijden. Dit drukt de kosten van publieke voorzieningen. Hiermee dient de bank het belang van de Nederlandse burgers: zij profiteren van lagere gemeentelijke tarieven, lagere sociale huren en lagere tarieven voor zorg en onderwijs. De specifieke impact hiervan valt niet exact te meten als gevolg van de diversiteit van financiële posities en de autonomie van beleid bij de diversiteit aan instellingen.

Het marktaandeel wordt gezien als indicator voor de mate van effectiviteit van BNG Bank. De bank streeft naar het rendabel voorzien in meer dan de helft van de totale langlopende kredietvraag van de belangrijkste klantengroepen. Zij wil klanten ondersteunen in het realiseren van hun doelstellingen voor een toekomstbestendige samenleving door klanten te informeren en te begeleiden naar een duurzaam investeringsprofiel, als adviseur en als aanbieder van toegesneden en betrouwbare financieringsarrangementen. Een belangrijk uitgangspunt is het helpen realiseren van de ambities die zijn vastgelegd in het Energieakkoord. Bij de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed en de opwekking van duurzame, hernieuwbare energie gaat het om investeringen met een lange terugverdientijd. Gerichtheid op deze lange termijn past zowel bij de klanten als bij BNG Bank zelf.

Met de uitgifte van zogenoemde Socially Responsible Investment Bonds en Social Housing Bonds wordt ingespeeld op de behoefte bij beleggers aan duurzame beleggingsvormen en wordt inhoud gegeven aan het beleid om duurzame investeringen door gemeenten en woningcorporaties te stimuleren. De bank zal in de komende jaren de uitgifte van dit beleggingspapier voortzetten.

Een redelijk rendement voor de aandeelhouders betekent dat BNG Bank ook efficiënt invulling geeft aan haar missie. De voordelen van de scherpe tarieven en winst komen ten goede aan overheden, omdat BNG Bank alleen overheden als aandeelhouder kent.

BNG Bank vult haar maatschappelijke betrokkenheid verder in door ruimte te bieden aan en aandacht te vragen voor relevante ontwikkelingen bij haar klanten, een essentieel element voor het realiseren van haar missie. Zij geeft haar mening in relevante gremia met beleidsvoorbereiders en belangenorganen en vraagt aandacht voor haar standpunten bij de betrokken bewindslieden.

De **voordelen** van de scherpe tarieven en winst komen **ten goede** aan **overheden**; BNG Bank heeft **alleen overheden** als **aandeelhouder**.

BNG Bank vult haar maatschappelijke betrokkenheid ook op andere wijze in. Bijvoorbeeld door het stimuleren van kunstzinnige en culturele activiteiten die belangrijk zijn voor gemeenten. De bank draagt daarnaast bij aan de bewustwording van de jeugd wat betreft het omgaan met geld.

De medewerkers vormen het fundament van BNG Bank voor een effectieve en efficiënte bedrijfsvoering. De bank heeft te maken met een complexe en dynamische omgeving. De behoefte aan betrokken medewerkers met specialistische kennis is de afgelopen jaren sterk toegenomen. In de ontwikkeling van medewerkers wordt veel aandacht besteed aan het versterken van relevante kennis en kunde. Intern streeft BNG Bank naar een open cultuur.

Duurzaam ondernemen is een belangrijk uitgangspunt voor de activiteiten van BNG Bank zelf. Waar mogelijk voert de bank verbeteringen op dit punt in de interne bedrijfsvoering door. BNG Bank heeft naar aanleiding van het rapport 'Nederlandse Financieringsinstelling voor Economische Ontwikkeling (NFEO)' dat in juni van het verslagjaar verscheen, een Position Paper gepubliceerd waarin de functie van de bank en de rol die zij in lijn met haar strategie kan spelen in de oplossing van gesignaleerde problemen op het gebied van energietransitie, infrastructuur en het mkb. De position paper is gepubliceerd op bngbank.nl.

STERKTE-ZWAKTEANALYSE

Uit de analyse van het bedrijfsmodel in combinatie met die van de ontwikkelingen in de externe omgeving van de bank, kunnen sterke en zwakke punten en kansen en bedreigingen worden afgeleid: zie de sterkte-zwakteanalyse op de volgende pagina.

STERKE PUNTEN

- Aandeelhouderschap overheden
- Status promotional lender
- Hoge externe ratings
- Goede toegang tot kapitaalmarkt
- Geen winstmaximalisatie
- Langdurige relatie met en diepgaande kennis van klanten

ZWAKKE PUNTEN

- Beperkte mogelijkheden voor diversificatie klantenbestand
- Kleine organisatie kwetsbaar door toenemende complexiteit
- Funding vrijwel volledig via kapitaalmarkt
- Lage marges

BNG BANK

KANSEN

- Positionering op gebied van duurzaamheid (energietransitie)
- Terugtredende overheid als directe financier van publieke investeringen
- Europese initiatieven geven mogelijkheden voor extra omzet in Nederland
- Partnerschap met stakeholders in ontwikkeling nieuwe markten en producten

BEDREIGINGEN

- Toename regelgeving en toezicht legt druk op organisatie en rendement
- Toenemende concurrentie
- Druk op rentabiliteit door aanhoudend lage rente
- Terugtredende overheid als garantieverstrekker
- Politieke discussie over bedrijfsmodel en werkterrein

VERWACHTINGEN

Op langere termijn houdt de bank rekening met een verschuiving van kredietverlening direct aan overheden naar financiering van projecten waarbij de overheid betrokken is, zoals publiek-private samenwerking, bijvoorbeeld op het gebied van infrastructuur en duurzame energie. Daarnaast verwacht de bank dat een deel van de kredietvraag van de corporaties buiten de werkingssfeer van de overheidsachtervang zal gaan plaatsvinden, zoals ook het geval is in de zorgsector.

Dilemma: toerusten of voorkomen?

Dankzij hun degelijke begrotings- en financieringskader is de kredietverlening aan of onder garantie van decentrale overheden risicovrij. Kredieten kunnen dan ook tegen lage tarieven worden verstrekt. Gemeenten en provincies geven soms garanties af voor de financiering van projecten om zo het maatschappelijk belang ervan te onderstrepen, maar willen of kunnen die projecten niet zelf uitvoeren. Door de garantieverlening loopt de desbetreffende gemeente of provincie echter wel kredietrisico. Soms zijn deze voor de garant over de hele looptijd gezien moeilijk in te schatten.

Hier ligt een dilemma voor de bank. Enerzijds mag zij er vanuit gaan dat de overheid in het democratisch besluitvormingsproces rond de garantstelling de maatschappelijke wenselijkheid voldoende heeft afgewogen tegen de financiële risico's. Financiering door de bank tegen de lage tarieven voor risicovrije kredieten versterkt de haalbaarheid van een dergelijk project. Anderzijds kan de bank door haar expertise de waarschijnlijkheid en de omvang van de risico's wellicht beter schatten. Wanneer de bank de overheid wijst op de mogelijke gevaren en de klant de garantie toch wil doorzetten, moet de bank dan het democratisch besluitvormingsproces respecteren of de garant voor eventuele risico's behoeden en uit overweging van zorgplicht niet tot kredietverlening overgaan?

BNG Bank zet actief in op verbetering van het kennisniveau bij decentrale overheden, zodat zij beter in staat zijn de risico's van garantieverlening te onderkennen en de waarschijnlijkheid en impact van een eventuele aanspraak hierop in te schatten. De uiteindelijke beslissing om garant te staan ligt echter uitdrukkelijk bij de desbetreffende overheid zelf.

Onze maatschappelijke bijdrage

THEMA: VEILIGE BANK

	SUBSTANTIEEL MARKTAANDEEL SOLVABILITEITSVRIJE KREDIETVERLENING KERNKLANTEN
Resultaat 2015	77%
Doelstelling 2016	> 50%
Resultaat 2016	76%
Doelstelling 2017 e.v.	> 55%

	REDELIJK RENDEMENT EIGEN VERMOGEN
Resultaat 2015	7,6%
Doelstelling 2016	≥ 6,5%
Resultaat 2016	11,5%
Doelstelling 2017 e.v.	≥ 5%

Vervolg zie volgende pagina

Vervolg van vorige pagina

THEMA: VEILIGE BANK

	INHOUD JAARVERSLAG
Resultaat 2015	GRI 4, in accordance comprehensive
Doelstelling 2016	GRI 4, in accordance comprehensive
Resultaat 2016	GRI 4, in accordance comprehensive; verslag op basis van indeling International Integrated Reporting Council
Doelstelling 2017 e.v.	GRI 4 in accordance comprehensive (reasonable assurance)
Doelstelling 2017	Stakeholderonderzoek in kader van materialiteitsassessment

	KLANTTEVREDENHEID
Resultaat 2015	Aanpassingen aan website en in organisatie n.a.v. uitkomsten klanttevredenheidsonderzoek 2014
Doelstelling 2016	Klantbehoefte in beeld brengen m.b.t. e-dienstverlening, uitmondend in een nieuw internetportal in 2017
Realisatie 2016	Projectvoorstel geaccordeerd, hoofdlijnen vastgesteld, klankbordgroep (met klantvertegenwoordiging) ingesteld
Doelstelling 2017 e.v.	Uitrol eerste functionaliteiten

	KLANTTEVREDENHEID
Doelstelling 2016	Voorbereiding klanttevredenheidsonderzoek 2017
Realisatie 2016	Niet gerealiseerd, start in 2017
Doelstelling 2017	Uitkomst klanttevredenheidsonderzoek ≥ 7,5

WINSTONTWIKKELING

In miljoenen euro's

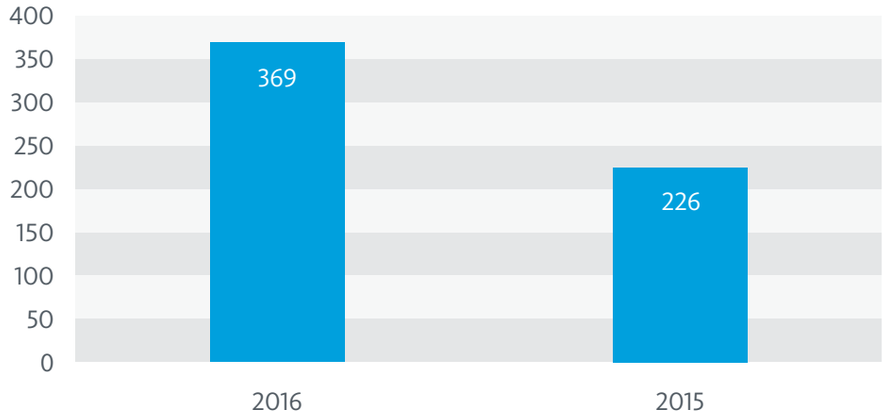

RENDEMENT EIGEN VERMOGEN

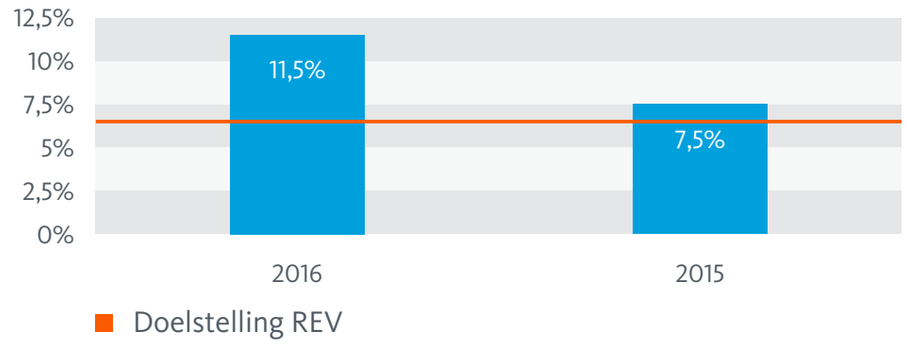

BALANSTOTAAL

In miljarden euro's

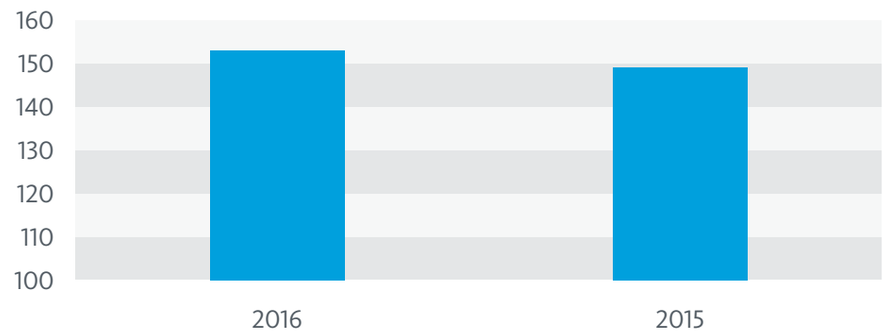

ONTWIKKELING LEVERAGE RATIO (LINKERSCHAAL) EN TIER-1 RATIO (RECHTERSCHAAL)

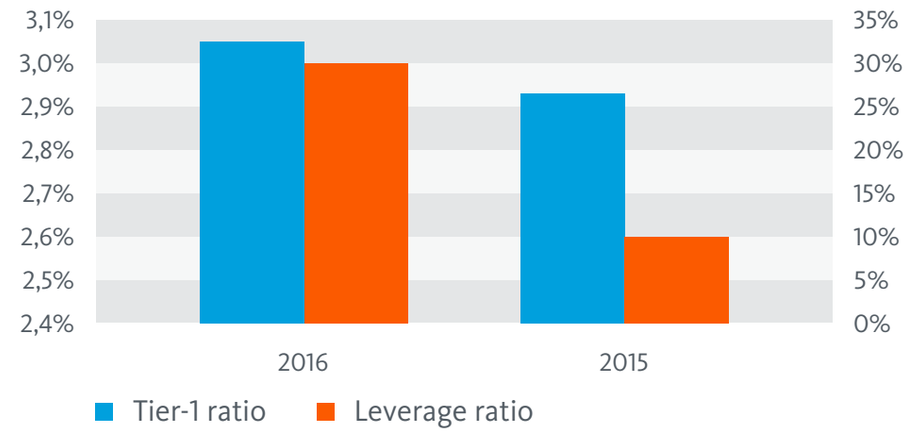

VEILIGE BANK

BNG bank wil een veilige bank zijn. Essentiële voorwaarden daarvoor zijn een goede prijskwaliteitsverhouding en een redelijk rendement voor aandeelhouders. Zo kan de bank haar taak effectief uitvoeren. Klanten hebben recht op veilige, transparante en begrijpelijke producten waarvan de werking duidelijk wordt uitgelegd. Zij moeten erop kunnen vertrouwen dat de bank zorgvuldig omgaat met de aan haar toevertrouwde klantgegevens en dat de beveiliging van de systemen op orde is. Klantveiligheid en productveiligheid en -tevredenheid zijn dan ook uitgangspunt voor het aangeboden producten- en dienstenpalet. Voor het realiseren van toegevoegde waarde voor de Nederlandse samenleving is de beheersing van risico's een essentieel bedrijfsbelang voor BNG Bank. Daardoor kunnen de hoge credit ratings, die ten grondslag liggen aan het bedrijfsmodel, worden gewaarborgd. Van even groot belang is de beeldvorming bij beleggers, rating agencies, financiële tegenpartijen en toezichthouders over de integriteit en het naleven van wet- en regelgeving en corporate governance door de bank.

RESULTAAT EN RENDEMENT

BNG Bank heeft over het verslagjaar 2016 een nettowinst behaald van EUR 369 miljoen, een toename van EUR 143 miljoen ten opzichte van 2015. Deze stijging is het gevolg van enkele incidentele resultaten, gerealiseerde verkoopresultaten en positieve ongerealiseerde marktwaardeveranderingen. Het rendement op het eigen vermogen[17] is mede hierdoor met 11,5 % ruim boven de interne doelstelling van 6,5% uitgekomen. In verband met de dividenduitkering in het verslagjaar aan verschaffers van hybride kapitaal is een bedrag van EUR 365 miljoen (2015: EUR 226 miljoen) beschikbaar voor aandeelhouders. Voorgesteld wordt om conform voorgaand boekjaar 25% van dit bedrag uit te keren. Dit komt neer op een dividendbedrag van EUR 91 miljoen (2015: EUR 57 miljoen). Het restant van de nettowinst wordt toegevoegd aan de reserves. Het dividend bedraagt EUR 1,64 (2015: EUR 1,02) per aandeel van nominaal EUR 2,50.

Het renteresultaat over 2016 is, in lijn met de prognoses, ten opzichte van 2015 met EUR 45 miljoen afgenomen tot EUR 405 miljoen. Deze daling is vooral het gevolg van de aanhoudend lage rentetarieven en de daarmee samenhangende terughoudende rentepositie van de bank. Positief voor het renteresultaat zijn de licht toegenomen marges in de langlopende kredietportefeuille van de bank, vooral als gevolg van gunstige tarieven van aangetrokken funding. Het provisieresultaat is ten opzichte van 2015 met EUR 4 miljoen afgenomen tot EUR 24 miljoen als gevolg van de verkoop, en daarmee het wegvallen van de vergoedingen voor de diensten, van BNG Vermogensbeheer.

[17] Het rendement op het eigen vermogen (REV) wordt berekend door de nettowinst minus het uitgekeerde dividend op hybride kapitaal te delen door het totaal van het eigen vermogen minus het hybride kapitaal, de herwaarderingsreserve en de cashflow hedge reserve aan het begin van het boekjaar.

Het resultaat financiële transacties is in 2016 uitgekomen op EUR 118 miljoen positief (2015: EUR 16 miljoen positief). De ongerealiseerde marktwaardeveranderingen binnen het resultaat financiële transacties waren in 2016 zeer volatiel, maar droegen per saldo EUR 55 miljoen bij aan deze uitkomst. De gerealiseerde resultaten binnen het resultaat financiële transacties waren eveneens positief. Op de vroegtijdige aflossing van langlopende fundingtransacties werd EUR 28 miljoen verdiend. Ten slotte is er in totaal EUR 34 miljoen aan positieve resultaten gerealiseerd op de verkoop van rentedragende waardepapieren uit de balanspost financiële activa voor verkoop beschikbaar. Het betreft vooral mutaties in de liquiditeitsportefeuille van de bank.

Eind april 2016 heeft de AFM de verkoop van BNG Vermogensbeheer BV aan ASR Nederland NV goedgekeurd. De overdracht met terugwerkende kracht tot 1 januari 2016 is daarna in mei afgerond. Met de verkoop van de aandelen van BNG Vermogensbeheer en de verkoop van de participaties in een beleggingsfonds is een positief verkoopresultaat gerealiseerd van in totaal EUR 34 miljoen.

Per 1 juni van het verslagjaar zijn de activiteiten van BNG Advies gestopt, vooral omdat de bank de mogelijke belangenverstrengeling (zorgplicht) tussen advisering en kredietverlening wil vermijden.

De geconsolideerde bedrijfslasten zijn ten opzichte van 2015 met EUR 66 miljoen gelijk gebleven. De stijging van de bedrijfslasten bij BNG Bank en BNG Gebiedsontwikkeling werd gecompenseerd door het wegvallen van de bedrijfslasten van BNG Vermogensbeheer. In het bijzonder nemen de kosten van de bank voor toezicht, informatietechnologie en personeel toe. Grote inspanningen blijven nodig om te kunnen blijven voldoen aan de snel veranderende wet- en regelgeving en de uitgebreide rapportagevereisten die hieruit voortvloeien.

Kosten voor toezicht, informatietechnologie en personeel **nemen toe** om te blijven voldoen aan de snel veranderende **wet- en regelgeving** en de uitgebreide **rapportagevereisten** die hieruit voortvloeien.

De bijdrage van de bank aan het Europese resolutiefonds in 2016 is vastgesteld op EUR 16 miljoen. De toename van EUR 7 miljoen ten opzichte van de bijdrage in 2015 is veroorzaakt door de stijging van het balanstotaal

in 2014 ten opzichte van het balanstotaal per einde 2013. De bijdrage bleef ook in 2016 relatief beperkt, omdat een groot deel van de uitstaande leningen van BNG Bank kwalificeert als zogenaamde promotional loans. In de vaststelling van de jaarlijkse bijdrage mogen deze buiten beschouwing worden gelaten. De bijdrage van de bank in 2016 aan de wettelijke bankenbelasting, die wordt bepaald aan de hand van de passivazijde van de balans per einde 2015, bedroeg ruim EUR 35 miljoen (2015: ruim EUR 37 miljoen).

BNG Bank heeft in het vierde kwartaal van 2016 het verbeterde voorstel geaccepteerd om de vorderingen op HETA (voorheen Hypo Alpe Adria Bank) met een garantie van de deelstaat Karinthië af te wikkelen tegen een koers van 90% van de oorspronkelijke hoofdsom, welke voor BNG Bank EUR 125 miljoen bedroeg. Deze opbrengst ligt ruim boven de koers van 58% waartegen de bank in maart 2015 een bijzondere waardevermindering heeft toegepast. Na aftrek van de juridische kosten resteert een positief resultaat van ruim EUR 39 miljoen, dat de bank als zogenoemde 'reversal of impairment' in de winst-en-verliesrekening heeft verantwoord.

Tevens heeft BNG bank in het vierde kwartaal een bieding op een betwiste vordering van bijna EUR 20 miljoen op een indirect door de Spaanse overheid gegarandeerd krediet geaccepteerd. De bank had ook op deze vordering een individuele voorziening getroffen. Na aftrek van de juridische kosten resulteert een vrijval van de voorziening van ruim EUR 6 miljoen.

BNG Bank heeft in het verslagjaar bijzondere waardeverminderingen in het resultaat opgenomen ter grootte van EUR 8 miljoen naar aanleiding van afwaarderingen op participaties van BNG Gebiedsontwikkeling. Hoewel de verkopen van gronden in de meeste participaties voorzichtig beginnen aan te trekken, zijn enkele participaties geconfronteerd met nieuwe tegenvallers.

Het balanstotaal van BNG Bank is in vergelijking met ultimo 2015 toegenomen met EUR 4,5 miljard tot EUR 154,0 miljard. De post kredieten nam in het verslagjaar met EUR 1,8 miljard af tot EUR 87,6 miljard, vooral als gevolg van het lage investeringsniveau van woningcorporaties, waardoor het bedrag aan aflossingen van deze groep klanten groter was dan het bedrag aan nieuw aangetrokken langlopende leningen. De kredietvraag blijft relatief laag, ondanks de voor investeringen zeer aantrekkelijke rentetarieven. Het aandeel in de solvabiliteitsvrije langlopende kredietverlening aan decentrale overheden, woningcorporaties en zorginstellingen was met ongeveer 76% ook in

2016 bijzonder hoog. De doelstelling voor 2016 van 50% marktaandeel is daarmee ruimschoots behaald. Ook de doelstelling dat ten minste 90% van de langlopende leningen op de balans kwalificeert als promotional loans is gehaald. De score per einde 2016 bedroeg bijna 94%. Het eigen vermogen van BNG Bank is in het verslagjaar met EUR 0,3 miljard toegenomen tot bijna EUR 4,5 miljard. Deze toename is het gevolg van de nettowinst 2016 en het aantrekken van hybride kapitaal in 2016 ter grootte van EUR 309 miljoen. Daartegenover staat de forse daling van de cashflow hedge reserve, vooral als gevolg van onderlinge rente- en valutabewegingen van US dollar en euro.

De naar **risico** gewogen **solvabiliteit** van BNG Bank is in 2016 verder toegenomen.

De naar risico gewogen solvabiliteit van BNG Bank is in de verslagperiode verder toegenomen. De Common Equity Tier 1-ratio en de Tier 1-ratio van de bank stijgen tot 26% respectievelijk 32%. Deze stijging is vooral het gevolg van de toevoeging van de ingehouden winst 2015 aan de algemene reserve en van het feit dat de (positieve) herwaarderingsreserve in 2016 voor 60% meetelt in het toetsingsvermogen, waar dit in 2015 nog 40% was. De leverage ratio van de bank is ten opzichte van ultimo 2015 toegenomen tot 3,0%, de voorgestelde minimumnorm voor deze ratio. Indien de herwaarderingsreserve en de winst over de verslagperiode, na aftrek van uit te keren dividend, volledig worden meegeteld, komt de leverage ratio uit op 3,3%. De bank had zich ten doel gesteld om eind 2016 een leverage ratio conform deze berekeningswijze van minimaal 3,0% te realiseren.

KLANTVEILIGHEID EN –TEVREDENHEID

De uitkomsten van het klanttevredenheidsonderzoek uit 2014 hebben in de voorbije periode geleid tot aanpassingen in de organisatie en de dienstverlening. Gememoreerd wordt de insourcing van Klantenservice per 1 januari 2016, zodat klachten en vragen om informatie efficiënter kunnen worden afgehandeld. De suggesties met betrekking tot modernisering van bepaalde processen en toepassingen in het betalingsverkeer zijn vertaald in de uitrol van een nieuw portal voor betalingsverkeer in 2016. Belangrijk element daarbij is de uitfasering van de smartcard, waarvoor een digipass in de plaats is gekomen. Klanten van de bank kunnen zo hun opdrachten plaatsonafhankelijk insturen. De veiligheid van het betalingsverkeer heeft een belangrijke rol gespeeld bij de keuze voor een digipass. In 2016 is het projectvoorstel voor een nieuw breder internetportal geaccordeerd. Betalingsverkeer is daarvan een onderdeel.

Voor het project is een klankbordgroep geformeerd waarin klanten participeren. Verwacht wordt dat de eerste functionaliteiten van dit portal in de loop van 2017 ter beschikking van de klanten komen.

In de loop van 2017 volgt een breder **online klantenportal** waar **betalingsverkeer** onderdeel van wordt.

COMPLIANCE EN INTEGRITEIT

Een integere bedrijfsvoering is een belangrijk fundament van BNG Bank. Dit omvat onder meer het integer handelen van de bank, haar bestuurders en medewerkers. BNG Bank hanteert interne beleidsregels en procedures om de integere bedrijfsvoering te waarborgen en te voldoen aan relevante wet- en regelgeving. Het gaat hier om procedures rond het accepteren van nieuwe klanten, het toezicht op bestaande klanten en het voorkomen van betrokkenheid bij witwaspraktijken. Daarnaast betreft het de controle van privébeleggingstransacties van medewerkers, het voorkomen en zo nodig op transparante wijze beheersen van tegenstrijdige belangen, en het afschermen van vertrouwelijke informatie. Voorts wordt ingezet op het handhaven en verhogen van bewustzijn op het gebied van bijvoorbeeld financiële regelgeving, complianceprocedures en fraude- en anti-corruptiemaatregelen. De bank monitort de naleving van integriteitgerelateerde wet- en regelgeving en voert waar nodig verbeteringen door. Tevens bevordert de bank actief het bewustzijn voor wijzigende maatschappelijke opvattingen op het gebied van integer handelen. Aan een introductiebijeenkomst waarin zoals gebruikelijk aandacht wordt besteed aan integriteit en waarin de bedrijfscode wordt uitgereikt hebben 14 medewerkers deelgenomen.

Zorgplicht, het handelen in het belang van de klant, staat voorop in de dienstverlening. BNG Bank streeft daarom naar overzichtelijke en transparante producten, die in een klantbehoefte voorzien. Producten waarvan de risico's voor de klant niet overzienbaar zijn, worden niet aangeboden. Er wordt aandacht besteed aan het op een begrijpelijke manier informeren van klanten en het waarschuwen voor risico's die aan bepaalde producten kleven.

In 2016 hebben zich geen significante incidenten voorgedaan op het gebied van compliance en integriteit. BNG Bank, BNG Gebiedsontwikkeling en BNG Vermogensbeheer zijn niet betrokken geweest bij gerechtelijke procedures die samenhangen met het niet nakomen van wet- en regelgeving op het gebied van financieel toezicht, corruptie, mededinging of productaansprakelijkheid. Ook zijn geen sancties of boetes opgelegd. BNG Bank heeft bij de Autoriteit Persoonsgegevens geen datalekken gemeld met betrekking tot klantgegevens.

CORPORATE GOVERNANCE

NEDERLANDSE CORPORATE GOVERNANCE CODE

In de Nederlandse corporate governance code zijn principes en best practice-bepalingen voor deugdelijk ondernemingsbestuur geformuleerd. Met inachtneming van de bepalingen van het structuurregime die aan de corporate governance structuur van een vennootschap raken, volgt de bank de in de code geformuleerde beginselen. De binnen BNG Bank bestaande reglementen, codes, regelingen en rapportages zijn hiermee in overeenstemming. Op bngbank.nl is een apart hoofdstuk aan corporate governance gewijd.

Op één punt wijkt de bank af van de Nederlandse corporate governance code. De aanbeveling die in de code wordt gedaan met betrekking tot het 'stemmen op afstand' wordt door BNG Bank niet gevolgd. Gelet op het karakter van de bank en de herkomst van haar aandeelhouders acht de bank dit niet noodzakelijk. De bank hecht grote waarde aan het directe contact met de aandeelhouders. In de afgelopen jaren vertegenwoordigden representanten van de aandeelhouders in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders gemiddeld ongeveer 60% van het aandelenkapitaal van de bank. Omdat aandeelhouders tegelijkertijd ook klanten zijn, is er vanzelfsprekend veelvuldig contact tussen de bank en representanten van aandeelhouders. Bij de bank is sprake van evenredigheid tussen kapitaalinbreng en zeggenschap in de vergadering van aandeelhouders. Medewerking door de bank aan certificering van aandelen is statutair uitgesloten. De Nederlandse corporate governance code is eind 2016 herzien. De datum van inwerkingtreding is 1 januari 2017. De invloed van deze herziening op de governance van de bank wordt beoordeeld en waar wenselijk verwerkt. Hierover zal in het jaarverslag 2017 worden gerapporteerd.

CODE BANKEN

De Code Banken bevat principes die in het verlengde liggen van de Nederlandse corporate governance code. BNG Bank voldoet aan de Code Banken. Op bngbank.nl is aangegeven hoe de bank de principes uit de Code Banken heeft toegepast. De reglementen, charters, profielen, modellen en organogrammen waarnaar in deze verantwoording wordt verwezen zijn eveneens gepubliceerd op de website. Dat geldt ook voor het integrale beloningsbeleid voor de leden Raad van Bestuur, het senior management en de overige medewerkers van de bank. In de verantwoordingsinformatie op de website ligt het accent op de opzet en het bestaan van de getroffen maatregelen. In dit jaarverslag,

dat ook op de website wordt gepubliceerd, rapporteert de bank op diverse plaatsen over de wijze waarop de Code Banken in het afgelopen boekjaar is nageleefd.

REGELING BEHEERST BELONINGSBELEID

De Regeling beheerst beloningsbeleid heeft betrekking op de vaststelling en toepassing door financiële ondernemingen van het beloningsbeleid voor medewerkers van wie werkzaamheden het risicoprofiel van de financiële onderneming materieel beïnvloeden. BNG Bank heeft de regeling in haar beloningsbeleid geïmplementeerd op een wijze en in een mate die aansluiten bij haar omvang, haar interne organisatie en bij de aard, reikwijdte en complexiteit van haar activiteiten en legt daarover op bngbank.nl verantwoording af.

IN CONTROL

De interne risicobeheer- en controlesystemen van BNG Bank vormen een belangrijk punt van aandacht binnen de bank. De inrichting hiervan is gebaseerd op de internationale richtlijnen vanuit het Basel Committee on Banking Supervision en is door BNG Bank beschreven in een intern 'Risk Appetite Framework' (RAF). Dit framework is van toepassing op alle door de bank onderkende risico's. Als onderdeel van het framework worden in het Risk Appetite Statement de risico's omschreven die de bank wenst te accepteren om haar doelstellingen te realiseren.

De diverse risico's waarmee de bank bij de uitoefening van haar activiteiten wordt geconfronteerd, worden jaarlijks in het jaarverslag van BNG Bank aan de orde gesteld. De directeuren en afdelingshoofden die rechtstreeks aan de Raad van Bestuur rapporteren, geven in hun 'In Control Statements' aan de Raad van Bestuur aandacht aan de beheersing van de risico's in relatie tot de risicobereidheid van de bank. Tevens geven zij in de jaarplannen aan hoe zij inhoud zullen geven aan hun verantwoordelijkheid om te voldoen aan het risicobeleid. Het totale raamwerk heeft een nauwe relatie met het Kapitaalbeheersbeleid. Dit beleid wordt periodiek herzien en met de toezichthouder afgestemd.

ONAFHANKELIJKE ASSURANCE

Audits door de IAD zijn erop gericht de goede opzet en werking van de interne risicobeheer- en controlesystemen onafhankelijk te kunnen vaststellen. De externe accountant controleert de jaarrekening en evalueert de kwaliteit en effectiviteit van het functioneren van de governance, het risicobeheer en de beheersprocessen binnen de bank voor

zover van belang in het kader van de controle van de jaarrekening. De bevindingen van de IAD en de externe accountant worden aan de Raad van Bestuur en Raad van Commissarissen gerapporteerd in de management letter, respectievelijk het accountantsverslag. De interne en externe accountant zijn aanwezig in de vergadering van het Audit & Risk Committee van de Raad van Commissarissen en in de vergadering van de voltallige Raad van Commissarissen waarin de jaarrekening wordt besproken.

De risicobeheer- en controlesystemen ten aanzien van de financiële verslaggevingsrisico's van de bank hebben in het verslagjaar naar behoren gewerkt en geven een redelijke mate van zekerheid dat de financiële verslaggeving geen onjuistheden van materieel belang bevat. Deze systemen kunnen op zichzelf uiteraard geen absolute zekerheid bieden voor het realiseren van de ondernemingsdoelstellingen en niet alle onjuistheden, fraudes en overtreding van wetten en regels voorkomen.

BEHEERSING RISICO'S

Het risicobeheer van BNG Bank is gericht op handhaving van het veilige risicoprofiel van de bank. Dit profiel komt tot uitdrukking in hoge externe credit ratings. De externe ratings zijn in 2016 ongewijzigd gebleven. De ratings van S&P (AAA) en Moody's (Aaa) zijn in lijn met die van de Staat der Nederlanden. Fitch heeft de rating van BNG Bank gehandhaafd op AA+. Om te zorgen dat dit veilige risicoprofiel ook in de toekomst behouden blijft, beschikt de bank over een vastgestelde risk appetite. Hierin wordt door middel van het Risk Appetite Statement aangeven welke risico's acceptabel zijn voor het uitvoeren van de missie en de strategie. Vanuit het stakeholdermodel worden de belangen en verwachtingen van de verschillende stakeholders met betrekking tot het risicoprofiel geïdentificeerd. Vanuit deze belangen worden ambities met betrekking tot het risicoprofiel geformuleerd, waarbij de balans wordt gezocht tussen potentieel strijdige belangen tussen verschillende belanghebbenden. Hierbij wordt onderscheid gemaakt naar de vier componenten rentabiliteit, solvabiliteit, liquiditeit en reputatie en merk. Deze ambities worden eerst kwalitatief en vervolgens ook kwantitatief uitgewerkt. Ten slotte vindt een cascadering plaats naar de risicotoleranties voor verschillende soorten risico.

Met betrekking tot het Risk Appetite Statement 2016 geldt dat de bank voor de componenten Rentabiliteit, Solvabiliteit en Liquiditeit binnen haar Risk Appetite bleef. Voor de leverage ratio geldt dat de bank inmiddels compliant is met het niveau van 3,0% dat door de Europese Commissie als ondergrens per 1 januari 2018 is voor-

gesteld. Verwacht wordt dat de intern vastgestelde buffer van 0,4% om plotselinge schokken in de relevante factoren voor de berekening op te kunnen vangen in de loop van 2017 zal worden bereikt. Wat betreft Reputatie en Merk is moeilijker te meten of de bank volledig binnen de Risk Appetite blijft, omdat de cascadering minder concreet is dan bij de eerste drie componenten. In 2017 wordt een extra inspanning gedaan om deze component beter meetbaar te maken. In het eind 2016 opgestelde en goedgekeurde Risk Appetite Statement voor 2017 is een aantal veranderingen doorgevoerd vooral als gevolg van gewijzigde accenten in de strategie, waaronder een duidelijkere focus op duurzaamheid. Ook is aandacht besteed aan het verder in lijn brengen van strategie, te accepteren risico's en bijbehorende limietstelling. Eind 2016 is een externe review uitgevoerd op het Risk Appetite Statement en het proces en het raamwerk eromheen. Geconcludeerd is dat het stelsel adequaat is. Daarnaast zijn bruikbare aanbevelingen gedaan om het raamwerk nog duidelijker en completer te maken. De eerste delen daarvan zijn al in 2016 opgepakt. Meer informatie over het Risk Appetite Statement is te vinden in de risicoparagraaf en de toelichting in de jaarrekening ter zake van de risico's verbonden aan financiële instrumenten.

VERANTWOORDE GROEI

	THEMA: VERANTWOORDE GROEI
	SAMENSTELLING PORTEFEUILLE LANGLOPENDE LENINGEN: AANDEEL PROMOTIONAL LOANS
Resultaat 2015 Doelstelling 2016: Realisatie 2016: Doelstelling 2017 e.v.	92% Ten minste 90% promotional loans 94% Ten minste 90% promotional loans
	KENNISDELING
Doelstelling 2017 e.v.	Roadshow duurzaam investeren

De missie van BNG Bank is om duurzaam bij te dragen aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de Nederlandse burgers. Door haar bedrijfsmodel kan BNG Bank overheden en instellingen met een maatschappelijk belang tegen gunstige voorwaarden financieren. Daarnaast is BNG Bank faciliterend aan het beleid van de Nederlandse overheid. Dit betekent dat de bank in samenspel met de Nederlandse overheid maatwerkfinanciering verzorgt om de uitvoering van een beleidsmaatregel te stimuleren en mogelijk te maken.

Door de overheid bij te staan in het uitvoeren van haar beleid en haar klanten te ondersteunen om duurzame initiatieven op rendabele wijze te ontplooien, stimuleert BNG Bank de verduurzaming van Nederland.

TOEGEVOEGDE WAARDE DOOR FINANCIERING

BNG Bank realiseert maatschappelijke waarde door invulling te geven aan haar missie en visie, het financieren van de publieke zaak tegen gunstige voorwaarden. Dit levert een direct kostenvoordeel op voor de maatschappij in de vorm van lagere kosten van publieke voorzieningen. Met de creatie van maatschappelijke waarde dient de bank indirect het belang van de Nederlandse burgers: zij profiteren van lagere gemeentelijke tarieven, lagere sociale huren en lagere tarieven voor zorg en onderwijs. De omzet aan langlopende leningen kwam in het verslagjaar uit op EUR 10,9 miljard, EUR 1 miljard

OMZET LANGLOPENDE LENINGEN

In miljarden euro's

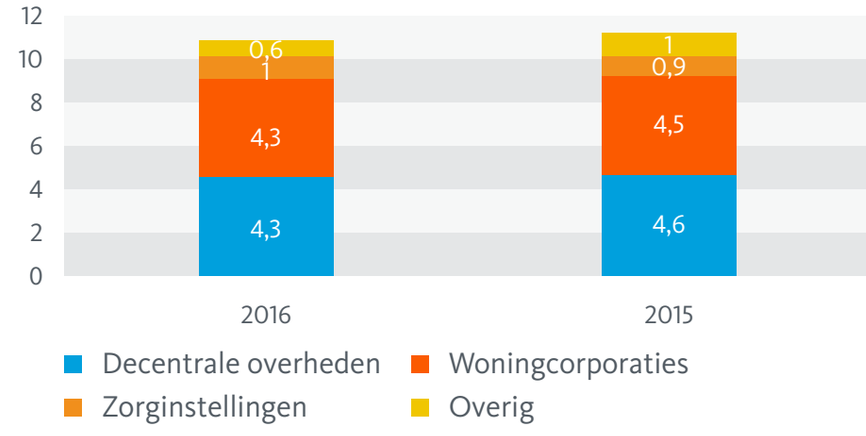

ONTWIKKELING LANGLOPENDE KREDIETPORTEFEUILLE

In miljarden euro's

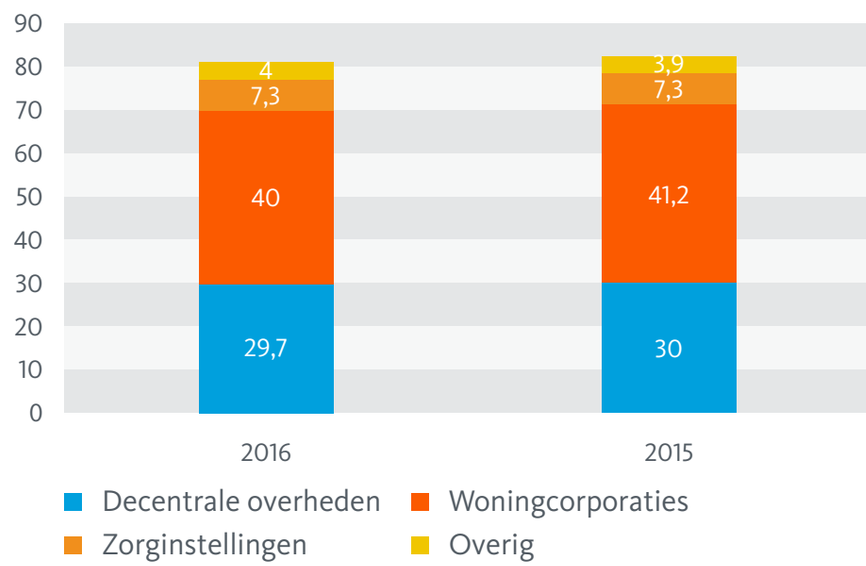

lager dan in 2015. De daling deed zich voor in het solvabiliteitsvrije segment; het niveau aan solvabiliteitsplichtige leningen (waaronder ook de financiering voor projecten die in PPS-verband worden gerealiseerd) bleef met EUR 1,4 miljard op het niveau van 2015. Het gemiddeld verstrekte kort krediet liep terug van EUR 4,6 miljard naar EUR 4,3 miljard. De doelstelling van de bank, een marktaandeel van ten minste 50% in de bij de bank bekende solvabiliteitsvrije kredietvraag van decentrale overheden, woningcorporaties en zorginstellingen is gehaald. De kredietportefeuille daalde licht, tot EUR 81 miljard. De concrete maatschappelijke impact van de bank wordt hierna geïllustreerd.

BNG Bank had eind 2016 circa **EUR 40 miljard** uitstaan bij woningcorporaties ten behoeve van investeringen in de sociale huursector.

DECENTRALE OVERHEDEN

Het terughoudend investeringsgedrag van de decentrale overheden vertaalde zich in het verslagjaar in een teruggelopen omzet bij deze kernklanten. Het marktaandeel was onverminderd zeer hoog. Per eind 2016 had de bank EUR 29,6 miljard aan leningen aan decentrale overheden in portefeuille. Deze financiering heeft betrekking op een zeer breed scala aan gemeentelijke investeringen, waaronder ook die in onderwijsvastgoed. In Nederland was volgens het CBS per eind 2014 voor EUR 10 miljard geïnvesteerd in onderwijsvastgoed (boekwaarde gebouwen en terreinen). Wat betreft het primair en voortgezet onderwijs (2,6 miljoen leerlingen) is dit in veruit de meeste gevallen de verantwoordelijkheid van de gemeenten. Aan overige onderwijsinstellingen heeft de bank in 2016 voor EUR 0,1 miljard aan lange kredieten verstrekt. De bank heeft ultimo 2016 voor EUR 0,9 miljard bij deze instellingen uitstaan. Dit betreft investeringen in onderwijsvastgoed waar in 2013 (de meest recente beschikbare stand) in totaal 1,2 miljoen studenten gebruik van maakten[18].

WONINGCORPORATIES

Voor de sociale huursector, naar geld gemeten de grootste klantengroep van BNG Bank, wordt de maatschappelijke impact van de bank als volgt geconcretiseerd. BNG Bank had aan het eind van het verslagjaar circa EUR 40 miljard uitstaan bij woningcorporaties ten behoeve van investeringen in de sociale huursector. Het rentevoordeel dat corporaties genieten binnen het huidige financierings- en garantiestelsel, waarin BNG Bank een belangrijke rol vervult,

[18] Kerncijfers 2009-2013, OCW.
[19] Jaarverslag 2015 WSW.

bedraagt 1,5%-2%.[19] Dit rentevoordeel betekent voor de huurder een voordeel van EUR 30,- tot EUR 40,- per maand. In 2016 heeft BNG Bank voor circa EUR 4 miljard aan nieuwe leningen verstrekt aan woningcorporaties.

ZORGINSTELLINGEN

Eind 2016 had BNG Bank voor EUR 7,3 miljard aan lange leningen uitstaan bij zorginstellingen. Hiervan was EUR 5 miljard geborgd door het Waarborgfonds voor de Zorgsector (WFZ). Het WFZ heeft eind 2016 in totaal voor EUR 8,1 miljard aan borgstellingen afgegeven. Hierdoor besparen de deelnemers aan het WFZ op de rentelasten. In 2015 is door Deloitte een evaluatieonderzoek uitgevoerd naar het WFZ. Volgens dit onderzoek komt het rentevoordeel neer op een jaarlijkse subsidie van EUR 90 tot EUR 180 miljoen. Daarbij is uitgegaan van het rentevoordeel in 2015 dat volgens het WFZ 1,5% tot 2% bedraagt[20].

In 2016 heeft de bank voor EUR 1,0 miljard aan lange leningen verstrekt aan zorginstellingen. Hiervan was EUR 0,4 miljard geborgd door het WFZ, waardoor deze zorginstellingen dankzij de geborgde kredietverstrekking door BNG Bank een rentevoordeel realiseerden van EUR 6 tot EUR 8 miljoen.

FINANCIERING

De langlopende financiering van BNG Bank vindt voor het grootste gedeelte plaats door middel van uitgifte van obligatieleningen onder het gestandaardiseerde Debt Issuance Programme ter grootte van EUR 100 miljard. De bank geeft leningen uit in diverse valuta's, die naar looptijd en voorwaarden op maat kunnen worden gemaakt voor met name institutionele beleggers. Door haar aanbod van waardepapieren zo flexibel mogelijk af te stemmen op de wensen van de beleggers in combinatie met de zeer hoge kredietwaardigheid is BNG Bank in staat om de benodigde middelen tegen scherpe voorwaarden in te kopen. BNG Bank heeft in het verslagjaar EUR 18 miljard aan langlopende leningen

OMVANG AANGETROKKEN FINANCIERING, NAAR VALUTA

In miljarden euro's

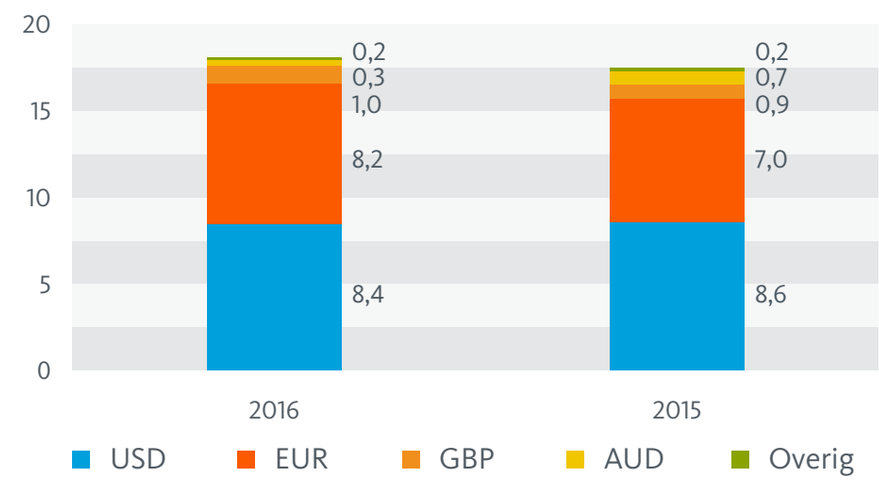

[20] Jaarverslag WFZ, bestuurs-verslag, pagina 9.

aangetrokken. Als gevolg van de verder dalende rente in EUR en dientengevolge een grotere behoefte bij beleggers aan lange obligatieleningen kon de gemiddelde looptijd oplopen naar 6,4 jaar. Meer dan 80% hiervan werd uitgeven in publieke benchmarks in EUR en USD, waarmee de benchmarkcurves van BNG Bank werden aangevuld. Daarnaast werd funding gecontracteerd in 6 andere valuta's, waaronder een eerste obligatielening in Chinese Yuan.

Het aandeel van benchmarkleningen in de totale financiering is in het verslagjaar toegenomen. Strengere kapitaaleisen hebben ertoe geleid dat het afdekken van valutarisico's meer kosten met zich mee brengt en dat arbitragemogelijkheden afnemen. De Nederlandse Bank (DNB) heeft wekelijks EUR 50 miljoen obligaties van vooral Nederlandse sectorbanken gekocht op grond van het 'reverse auction' programma onder het Public Sector Purchase Programme (PSPP) van de ECB. Spreads en rentetarieven zijn hierdoor onder druk komen te staan. Gedurende het jaar werd daardoor de looptijd voor obligaties in EUR waarop nog een positieve rente vergoed werd steeds langer. Er werden benchmarkobligaties uitgegeven in EUR met looptijden van 7 tot 20 jaar. Via haar DIP/144a programma heeft de bank uitmuntende toegang tot de markt in USD obligaties. Gedurende het verslagjaar werden in USD obligaties met looptijden vanaf 2 jaar tot 10 jaar uitgegeven.

MAATSCHAPPELIJKE WAARDE

	THEMA: MAATSCHAPPELIJKE BETROKKENHEID
	ONDERSTEUNING HOOGWAARDIGE PROJECTEN OP HET GEBIED VAN KUNST EN CULTUUR
Realisatie 2015	Steun voor projecten in diverse disciplines in heel Nederland; samenwerkingsovereenkomst met het Nationaal Jeugdorkest
Doelstelling 2016	Continuering beleid
Realisatie 2016	Gerealiseerd, 60 projecten ondersteund; samenwerking met Nationaal Jeugdorkest gecontinueerd
Doelstelling 2017 e.v.	Continuering bestaand beleid

THEMA: MAATSCHAPPELIJKE BETROKKENHEID

	PRIJZEN OP HET GEBIED VAN MUZIEK, BEELDENDE KUNST EN DANS
Realisatie 2015	Prijzen uitgereikt aan jong talent op het gebied van theater, literatuur, jeugdcircus, dans en beeldende kunst; prijs voor beeldende kunst (in samenwerking met Volkskrant); prijs voor dans (in samenwerking met Korzo Theater)
Doelstelling 2016	Handhaving prijzen
Realisatie 2016	Prijzen uitgereikt aan jong talent op het gebied van theater, literatuur, jeugdcircus, dans en beeldende kunst
Doelstelling 2017	Handhaving prijzen
	PRIJZEN VOOR GEMEENTELIJKE CULTURELE ACTIVITEITEN
Realisatie 2015	BNG Bank Erfgoedprijs uitgereikt
Doelstelling 2016	Handhaving prijs
Realisatie 2016	BNG Bank Erfgoedprijs uitgereikt; daarnaast instelling BNG Bank Lang Leve Kunstprijs voor de gemeente met het beste cultuur- en ouderenparticipatiebeleid
Doelstelling 2017	Handhaving prijzen
	SOCIAL RETURN
Doelstelling 2017	Onderzoek naar mogelijkheden voor social-returnfonds

MAATSCHAPPELIJKE WAARDE VIA GESPREKKEN MET STAKEHOLDERS

BNG Bank realiseert ook maatschappelijke impact door actief in gesprek te gaan met klanten en belangengroepen om samen te werken aan oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen. Gedurende het verslagjaar vonden bij de bank meer dan 30 bijeenkomsten plaats met collegeleden en/of raadsleden van gemeenten, vertegenwoordigers van brancheorganisaties als VNG, Aedes, GGZ Nederland en andere stakeholders. Ook presenteerde de bank haar ideeën over de oplossing van maatschappelijke uitdagingen tijdens diverse bijeenkomsten, waaronder het VNG Jaarcongres, de door het kabinet georganiseerde Innovatie Expo en tijdens het Congres Financiën voor gemeenten met meer dan 100.000 inwoners. Op bngbank.nl is een kort overzicht van deze bijeenkomsten opgenomen. Ook ventileerde de bank haar standpunten onder meer via artikelen in diverse media en biedt de bank met het digitale magazine B&G een informatiepodium voor haar stakeholders.

BNG Bank denkt actief mee over innovatieve oplossingen die duurzame groei in Nederland kunnen bewerkstelligen. Dankzij goede relaties met en vertrouwen van klanten, beleggers en andere investeerders kan BNG Bank bijdragen aan concrete oplossingen. In het verslagjaar heeft de bank actief meegedacht over oplossingen voor drie in de maatschappij gesignaleerde uitdagingen die duurzame groei in Nederland beperken: de achterblijvende financiering van het mkb, de soms haperende exportfinanciering en de moeizame totstandkoming van grote projecten, onder meer gericht op de energietransitie en duurzame groei.

Eind juni 2016 is het rapport ‘Nederlandse Financieringsinstelling voor Economische Ontwikkeling (NFEO)’ van Oliver Wyman (en De Brauw) verschenen. Daarin werd gesteld dat het Nederland, in Europees perspectief bezien, ontbreekt aan een promotional bank à la Kreditanstalt für Wiederaufbau in Duitsland. Aangegeven wordt waarom het goed zou zijn ook in Nederland een dergelijke instelling op te richten. Het advies was om door samenvoeging van BNG Bank, NWB Bank, FMO en een aantal regelingen van het ministerie van Economische Zaken een financieringsinstelling met voldoende slagkracht te vormen, waarvan de financiering volledig door de Staat zou worden gegarandeerd. De bank is van mening dat de oplossing van de ervaren knelpunten in het Nederlandse financieringslandschap beter bij bestaande instellingen kan worden gezocht. Daarbij kan met een effectievere inzet van het bestaande garantie- en stimuleringsinstrumentarium al heel veel worden bereikt. Zo kan op korte termijn al resultaat worden geboekt. De bank heeft haar ideeën actief geventileerd in media (het Financieele Dagblad), tijdens congressen (de Dag van de publieke financiering) en tijdens bijeenkomsten met klanten, aandeelhouders en andere

stakeholders. Met concrete initiatieven laat de bank nu al haar toegevoegde waarde in de praktijk zien, bijvoorbeeld op het gebied van de energietransitie. Daarnaast is de bank met diverse partijen, waaronder de ministeries van Financiën en Economische Zaken, VNO-NCW en VNG, in gesprek gegaan over oplossingen voor de problematiek van het versnipperde financieringslandschap in Nederland. Begin 2017 is duidelijk geworden dat het kabinet kiest voor bundeling van bestaande regelingen voor het mkb. De positie van BNG Bank blijft in de visie van het kabinet ongemoeid.

Met een **effectievere** inzet van het bestaande garantie- en stimuleringsinstrumentarium kan al **op korte termijn resultaat** worden geboekt bij **knelpunten** in het financieringslandschap.

Teneinde het mkb een betere positie op de buitenlandse markten te bezorgen, heeft BNG Bank onder andere een business case ontwikkeld om op te treden als herfinancier in exportkrediet onder de exportkredietgarantie (EKG) van de Nederlandse Staat. Daarmee ondersteunt BNG Bank het exportbeleid van het Rijk. De EKG beoogt de financiering voor andere investeerders aantrekkelijk te maken. Voor problemen die op dit moment buiten het mandaat van BNG Bank vallen, is een structurele aanpak nodig met betrokkenheid van alle relevante actoren (overheid, banken, institutionele beleggers).

BNG CULTUURFONDS

BNG Bank stimuleert activiteiten op het gebied van kunst en cultuur die van betekenis zijn voor haar klanten en daarmee voor de samenleving. Daarom is ruim vijftig jaar geleden het BNG Cultuurfonds opgericht. De bank stelt jaarlijks een bedrag aan het BNG Cultuurfonds ter beschikking. Het BNG Cultuurfonds verleent in de eerste plaats subsidie voor projecten. Daarbij wordt gestreefd naar spreiding over de diverse kunstdisciplines over heel Nederland. In 2016 zijn uit de vele honderden verzoeken om subsidie circa 60 projecten op het gebied van kunst en cultuur door het BNG Cultuurfonds ondersteund. Daarnaast stimuleert het BNG Cultuurfonds op een structurele manier jong talent met prijzen en projecten op het vlak van theater, literatuur, jeugdcircus, dans en beeldende kunst. Jong talent op het gebied van klassieke muziek wordt gestimuleerd door een samenwerkingsovereenkomst met het Nationaal Jeugd Orkest, die jonge musici de mogelijkheid biedt om nieuwe producties te realiseren. De BNG Bank

Nieuwe Theatermakersprijs is, met een bedrag van EUR 45.000, de grootste theaterprijs van het land. De BNG Bank Dansprijs wordt uitgereikt in samenwerking met Korzo, het productiehuis voor de dans. De BNG Bank Erfgoedprijs stimuleert gemeenten om effectief erfgoedbeleid te voeren en elkaar op dit gebied te inspireren. De BNG Bank Lang Leve Kunst Prijs, die in 2016 voor het eerst is uitgereikt, is bestemd voor de gemeente die het best ouderen- en cultuurparticipatie op de kaart zet. Gedurende 2016 heeft het BNG Cultuurfonds zes culturele bijeenkomsten georganiseerd voor relaties van de bank. Deze bijeenkomsten worden goed gewaardeerd.

BNG Bank is tevreden met de rol die het BNG Cultuurfonds vervult. De vele – vaak ook regionale – projecten die gesteund worden dragen bij aan de rol van BNG Bank als betrokken partner voor een duurzamer Nederland. Het BNG Cultuurfonds wil ook in 2017 kwalitatief goede projecten ondersteunen.

Medewerkers vullen ook zelf namens de bank hun maatschappelijke betrokkenheid in. Jaarlijks participeert een aantal medewerkers in het project ‘Bank voor de Klas’, waarbij kinderen uit de hoogste groepen van basisscholen worden voorgelicht over het verantwoord omgaan met geld. Verder wordt jaarlijks door medewerkers van de bank vrijwilligerswerk verricht bij een zorginstelling.

SCHONE ENERGIE LOKAAL DELEN – GRATIS

Bij Softs, the Surface of Everything, draait het om lokaal organiseren van gratis schone energie op stedelijk oppervlak in combinatie met energiesponsoring. Zoals op voormalig industrieterrein Strijp-S in Eindhoven. Energiesponsorprojecten zorgen ervoor dat maatschappelijke organisaties kunnen verduurzamen en economisch energieneutraal worden. Dat schept weer meer bestedingsruimte voor modernisering van hun kerntaken.

CHANTAL PUTKER, SPECIALIST GESTRUCTUREERDE FINANCIERINGEN

Onze bijdrage aan een schoner milieu

	THEMA VERANTWOORDE GROEI
	KREDIETVERLENING VOOR DUURZAME PROJECTEN
Realisatie 2015	Kredietverlening voor uitrol van zonnepanelen op corporatiewoningen en verduurzamen van accommodaties
Doelstelling 2016	Uitbreiding kredietverlening; financiering SDE-gerelateerde projecten; financiering duurzame initiatieven van kernklanten
Realisatie 2016	Gerealiseerd, zie overzicht
Doelstelling 2017 e.v.	Participatie vanuit Energietransitie Financieringsfaciliteit (ETFF); financiering zonnepanelen en windenergie
	UITGIFTE SRI-OBLIGATIES
Realisatie 2015	Eén SRI-bond, EUR 650 miljoen
Doelstelling 2016	Ten minste één emissie
Realisatie 2016	Eén Social Housing Bond, EUR 1 miljard; één SRI-bond, USD 600 miljoen
Doelstelling 2017	Ten minste twee SRI-bonds (bij voorkeur één voor gemeenten en één voor woningcorporaties)

THEMA: MILIEUBEWUSTE INTERNE BEDRIJFSVOERING

	ONTWIKKELING CO_2-UITSTOOT
Realisatie 2015	CO_2-uitstoot 511 ton
Doelstelling 2016	Vaststellen van een verantwoorde manier van CO_2-compensatie
Realisatie 2016	CO_2-uitstoot: 506 ton. Methodiek van CO_2-compensatie nog niet vastgesteld
Doelstelling 2017 e.v.	Verkleining CO_2-footprint, zo nodig door CO_2-compensatie
	VERMINDERING PAPIERVERBRUIK
Realisatie 2015	Verbruik 8.916 kg. (gemeten op basis van inkoop; incidenteel laag door voorraadvorming in 2014)
Doelstelling 2016	Vermindering papiergebruik door digitale verspreiding vergaderstukken
Realisatie 2016	Inkoop 10.088 kg. Start gemaakt met papierloos vergaderen
Doelstelling 2017 e.v.	Verdere uitrol papierloos vergaderen
	VERHOGEN NIVEAU DUURZAME INKOOP
Realisatie 2015	Vervanging printers en kopieermachines, start bedrijfsmatige inzet tablet-PC's
Doelstelling 2016	Starten maatregelen voor een klimaatneutrale bedrijfsvoering in 2020
Realisatie 2016	Zonnepanelen op kantoorgebouw geplaatst; mogelijkheid videoconferencing eind 2016 gerealiseerd om reiskilometers terug te dringen; aangescherpt inkoopbeleid geaccordeerd
Doelstelling 2017 e.v.	Terugdringen energieverbruik; implementatie aangescherpt inkoopbeleid
	VERANKERING DUURZAAMHEIDSBELEID
Doelstelling 2017	Integrale verankering duurzaamheidsbeleid in HR-beleid, onder meer in leaseregeling

DUURZAME KREDIETVERLENING

In de praktijk financiert BNG Bank op drie manieren: via **balans**financiering, **project-**financiering en **proactieve** financiering.

Met de ondertekening eind 2015 van het klimaatstatement van de Nederlandse Vereniging van Banken heeft de bank zich gecommitteerd actief bij te dragen aan verduurzaming van de samenleving. Bij de inzet van de productenportefeuille van de bank op het thema duurzaamheid worden de volgende uitgangspunten in acht genomen: aansluiten op de strategie en de bedrijfsactiviteiten van de bank, een positieve stimulans bieden voor duurzame investeringen en het creëren van een situatie waar zowel klant als bank baat bij hebben. Verduurzaming van het maatschappelijk vastgoed en van woningen van woningcorporaties en opwekking van duurzame energie zijn speerpunten in het beleid. De bank ziet voor zichzelf verschillende mogelijkheden om hierin een rol te spelen: als adviseur bij de (financiële) vormgeving van investeringsprojecten, als aanbieder van toegesneden financieringsarrangementen voor duurzame investeringen en als richtinggever met betrekking tot de duurzaamheidseisen waaraan projecten moeten voldoen. In de praktijk vindt financiering plaats volgens een drietal varianten: balansfinanciering, waarbij de bank de klant volgt; projectfinanciering, waarbij het initiatief zowel van de klant als van de bank kan komen, en proactieve financiering, waarbij de bank financieringsvormen ontwikkelt om zo de klant te ontzorgen. De bank vormt daarnaast de schakel tussen beleggers die de voorkeur geven aan duurzame beleggingsvormen en gemeenten en corporaties die hoog scoren op het gebied van duurzaamheid. Hierna wordt een aantal duurzame projecten en de betrokkenheid van de bank daarbij toegelicht.

WESTERMEERWIND, NOORDOOSTPOLDER

Een windpark voor en door de polder: dat is windpark Westermeerwind, mede gefinancierd door BNG Bank. Opgericht in 1996 in de Noordoostpolder op een van de meest windrijke locaties van Nederland. Windpark Westermeerwind is met nog twee andere windparken onderdeel van Windpark Noordoostpolder, het grootste windpark van Nederland. Jaarlijks wekt het circa 1,4 miljard kWh schone, duurzame elektriciteit op, genoeg stroom voor ruim 400.000 huishoudens voor een jaar. Dankzij het windpark wordt jaarlijks 180.000 à 230.000 ton CO_2-uitstoot door fossiele energie bespaard.

WARMTEBEDRIJF EDE

De gemeente Ede wil overstappen van fossiele brandstof (gas) op lokale energieopwekking met regionaal vergaarde biomassa (knip- en snoeihout). Met onder andere een lening van BNG Bank is het project MPD Groene Energie verder uitgebreid op een tweede locatie in Ede. Met het groene warmtenet koppelt Warmtebedrijf Ede de verschillende warmteafnemers en -leveranciers. De totale investering bedraagt 17 miljoen euro. De bank heeft gekozen voor een strategie die helpt het Energieakkoord uit te voeren. De centrales werken ten dienste van de overheid en helpen overheidsdoelstellingen te realiseren op milieugebied. Warmtebedrijf Ede werkt voor de gemeente en corporatie Woonstede, die beide klant zijn van BNG Bank. Eén van de overgebleven ENKA-gebouwen, een rijksmonument, wordt verbouwd tot een klimaatneutraal complex met groene warmte van de nieuwe centrale.

ROOFTOP ENERGY

Rooftop Energy sloot afgelopen jaar een financieringsovereenkomst af met BNG Bank voor de financiering van 20 zonne-energie-installaties met een gezamenlijk geïnstalleerd vermogen van circa 3,5 MegaWatt piek (MWp). De 20 installaties zullen worden geplaatst op daken van maatschappelijk vastgoed en mkb-bedrijven. Het maatschappelijk vastgoed bestaat onder meer uit gemeentehuizen, scholen en sportvoorzieningen. Rooftop Energy ontzorgt de klant, die daardoor gebruik kan maken van zelf opgewekte groene stroom. Rooftop Energy en BNG Bank breiden hun samenwerking komende jaren verder uit. De eerste installaties zijn al operationeel: één op het dak van het gemeentehuis van Alphen aan den Rijn (opwekvermogen 35,7 kWp) en één op het multifunctionele centrum De Plataan in de gemeente Boskoop (opwekvermogen 100 kWp), waar de verlichting van de sporthal op brandt. Afgelopen jaar is ook gestart met het plaatsen van 18.500 zonnepanelen met een totaal opwekkingsvermogen van 2,3 MWp op het dak van de bloemenveiling Plantion aan de A30 in Ede. De zonne-installatie is een van de grootste van Nederland en zorgt voor een CO_2-reductie van circa 1.300 ton CO_2 per jaar.

GEOTHERMIE: WARMTEBEDRIJF BERGSCHENHOEK

BNG Bank verzorgde eind 2016 de financiering voor de ontwikkeling van een aardwarmtebron van Warmtebedrijf Bergschenhoek. De aandeelhouder beoogt via dit warmtebedrijf een langjarige duurzame energiebron en warmtenetwerk te realiseren. Hierbij wordt gebruik gemaakt van een aardwarmtebron op 2.000 meter diepte en warmtepompen met een vermogen van 21 Megawatt thermisch. De warmte wordt beschikbaar gesteld aan Eneco Zakelijk die vervolgens levert aan 13 omliggende glastuinbouwbedrijven. Dankzij het warmtebedrijf wordt 22.000 ton CO_2 bespaard in vergelijking tot de opwekking via gas. De energietransitie wordt mede mogelijk gemaakt door de toekenning van SDE-subsidie op dit project door het Rijk. Het project is een voorbeeld van de manier waarop BNG Bank bijdraagt aan de energietransitie in Nederland.

ENERGIETRANSITIE FINANCIERINGSFACILITEIT (ETFF)

In samenwerking met het ministerie van Economische Zaken en het Nederlands Investerings Agentschap (NIA) heeft BNG Bank in 2016 EUR 100 miljoen beschikbaar gesteld voor energietransitieprojecten die momenteel niet financierbaar zijn door een te kleine inbreng van risicodragend vermogen. Door de aansluiting op het Europese investeringsplan werd het ook voor de Europese Investeringsbank mogelijk om mee te financieren. De ETFF richt zich in eerste instantie op projecten op het gebied van aardwarmte, energiebesparing, energieopslag en biomassa. Een aanvulling van 10 procent of meer op het al aanwezige risicodragend vermogen kan voldoende zijn om vreemd vermogen te krijgen van commerciële financiers, waardoor een project wél kan worden gerealiseerd. De openstelling zal plaatsvinden wanneer duidelijk is dat de Europese Commissie geen bezwaren heeft tegen de faciliteit. De Europese Investeringsbank (EIB) heeft interesse getoond om aan de ETFF mee te werken, bijvoorbeeld door cofinanciering of via een garantie. De schaalbaarheid, participatie van andere banken en hefboomwerking door aanvullend vreemd vermogen moeten miljardeninvesteringen ten behoeve van de energietransitie mogelijk maken.

SOFTS: SURFACE OF THINGS

De Surface of Things technologie (Softs) levert gratis schone energie aan maatschappelijke organisaties. Softs organiseert dit lokaal. Het ontwikkelt een energienetwerk voor de stad dat die zonne-energie kosteloos produceert en eerlijk verdeelt. Hiermee kan de maatschappij snel verduurzamen en moderniseren.

BOER KIEST ZON

Boer Kiest Zon ontwikkelt zonne-energieprojecten voor de agrarische sector. De zonnepanelen worden geplaatst op de daken van boerenbedrijven die deze hiervoor beschikbaar stellen. Veel daken van agrarische bedrijven bevatten asbest dat tegelijk met de installatie van de zonnepanelen wordt gesaneerd. Naast verduurzaming wordt hiermee direct een verbeteringsslag gemaakt voor de volksgezondheid. Boer Kiest Zon plaatst circa 60.000 panelen, wat gelijk staat aan de energiebehoefte van ongeveer 5.000 huishoudens. Nadat de zonnepanelen zijn geïnstalleerd blijft Boer Kiest Zon verantwoordelijk voor de exploitatie, monitoring en onderhoud van de installaties gedurende een periode van 20 jaar. Boer Kiest Zon BV klopte voor de financiering aan bij BNG Bank. BNG Bank steunt op deze manier de energietransitie binnen de Nederlandse grenzen.

De bank zet de financiering van projecten op het gebied van zonne- en windenergie en verduurzaming van maatschappelijk vastgoed voort. Daarnaast worden nieuwe initiatieven ontplooid. Voorbeelden hiervan staan op voorgaande pagina's. Het bedrag aan uitstaande projectfinancieringen ten behoeve van duurzame projecten bedraagt per ultimo 2016 bijna EUR 1 miljard. De bank onderzoekt verder mogelijkheden voor ondersteuning van de mkb-markt en faciliteiten voor kleine duurzaamheidsprojecten, verduurzaming van maatschappelijk vastgoed en verbetering van particuliere woningen. Verder is met de EIB een Global Loan ter grootte van EUR 250 miljoen in 2016 en EUR 250 miljoen in 2017 overeengekomen, die wordt gebruikt om specifieke leningen van BNG Bank te funden. Voorwaarde is dat minimaal 70% van deze leningen onder één van de vijf investeringsdoelstellingen van de EIB valt en kan bijdragen aan de doelstelling van klimaatverandering van de EIB.

DUURZAME OBLIGATIES

In juni 2016 werden door de ICMA, Social Bond Guide Lines toegevoegd aan de bestaande Green Bond Principles (GBP). Hierdoor is het mogelijk, naast SRI obligaties ook obligaties uit te geven waarvan de opbrengsten worden gebruikt ten behoeve van sociale doelen en dit te doen volgens een breed geaccepteerde standaard. Telos, het instituut voor duurzame ontwikkeling van de Universiteit van Tilburg, heeft op verzoek van BNG Bank een 'best-in-class' framework ontwikkeld op basis van de sustainable development goals (SDG) van de Verenigde Naties (2016). Duurzaamheidsbeoordelaar Sustainalytics heeft het framework beoordeeld als 'robust and innovative'. De criteria voor de BNG Social Housing Bond die in juli van het verslagjaar werd uitgegeven, zijn gebaseerd op SDG 11: Sustainable cities and communities. De lening, die goed in de markt is ontvangen, kent een omvang van EUR 1 miljard en een looptijd van 8 jaar. De netto-opbrengsten van de obligatie zijn aangewend ter financiering van leningen aan in het framework genoemde 'Best-in-class' woningcorporaties. BNG Bank zal jaarlijks een effectrapportage publiceren en de externe accountant zal het proces controleren. In november werd de eerste SRI-bond in US dollar uitgegeven, met een omvang van USD 600 miljoen, voor de financiering van de 'best-in-class' gemeenten. Met beide bonds werd in totaal ongeveer 9% van de totale financieringsbehoefte ingedekt. In totaal heeft BNG Bank vanaf 2014 voor een bedrag van EUR 2,7 miljard

BNG Bank heeft vanaf 2014 **EUR 2,7 miljard** aan **duurzame obligatieleningen** uitgegeven.

53 54 58

aan duurzame obligatieleningen uitgegeven. Daarmee behoort de bank op dit terrein tot de kopgroep van de Nederlandse bankensector.

VERDUURZAMING BEDRIJFSVOERING

Hoewel de milieu-impact van een in omvang bescheiden kantoororganisatie als BNG Bank relatief beperkt is, kan de bank net als ieder ander een bijdrage leveren aan een schoner milieu. Zonder een interne milieubewuste bedrijfsvoering is duurzaamheidsbeleid niet geloofwaardig. BNG Bank streeft er hierbij naar milieubelastende zaken niet of minder of op alternatieve 'groenere' wijze te doen en waar mogelijk compenserende maatregelen te nemen. In 2016 is het inkoopbeleid herijkt en op het gebied van duurzaamheid scherper ingestoken. In 2016 zijn zonnepanelen op het dak geplaatst. De hiermee opgewekte hoeveelheid elektriciteit bedraagt ongeveer 25 MWh. De aanvullend benodigde elektriciteit is 'groen' ingekocht. Het kantoorgebouw is aangesloten op stadsverwarming. Voor 2017 is de doelstelling het elektriciteitsverbruik te verminderen door de instelling van de verschillende gebouwinstallaties buiten kantooruren te optimaliseren. Daarnaast wordt naar een duurzamer alternatief gezocht voor de warmwatervoorziening. Om het papierverbruik verder terug te dringen is een start gemaakt met papierloos vergaderen. Dit zal in 2017 worden uitgebreid. Verder is voor 2017 voorzien in een gecertificeerde duurzaamheidsscore voor het kantoorgebouw. Dit helpt bij het definiëren van een realistisch ambitieniveau voor verdere verduurzaming, het sturen hierop en het transparant maken waar de bank staat in het bereiken hiervan. De omvang van de CO_2-uitstoot van BNG Bank wordt voor een groot deel bepaald door vlieg- en autokilometers. Videoconferencing als (deel)-alternatief hiervoor is eind 2016 gerealiseerd. Het effect hiervan wordt in 2017 zichtbaar. Daarnaast zal worden ingezet op compenserende maatregelen.

Een jaar van beweging en verandering

De ondernemingsraad (OR) behartigt de belangen van BNG Bank en haar personeel, inclusief die van dochter BNG Gebiedsontwikkeling.

2016 was een intensief jaar voor de OR die sinds 1 maart 2016 is aangetreden. Naast inspanningen in verband met het opheffen van BNG Advies en de vorming van de afdeling Data- en Informatiemanagement (DIM) zijn ook uitgebreide gesprekken gevoerd met de bestuurder over het beloningsbeleid, duurzame inzetbaarheid en mobiliteit. De variabele beloning zal voor een deel worden gebruikt voor mobiliteit en duurzame inzetbaarheid. In 2017 wordt dit verder uitgewerkt.

De OR wil een **solide basis** leveren voor de **toekomst** van BNG Bank en haar **medewerkers**.

SELMA HUIZER, VOORZITTER OR BNG BANK

Onze medewerkers

	THEMA: BETROKKEN MEDEWERKERS
	KENNISOVERDRACHT AAN MEDEWERKERS
Realisatie 2015	Twee bijeenkomsten over herijking strategie; in totaal 9 BNG Bijdetijdsbijeenkomsten georganiseerd over actuele onderwerpen
Doelstelling 2016 e.v.	Informatie over actuele zaken via BNG Bijdetijds
Realisatie 2016	9 BNG Bijdetijdsbijeenkomsten gerealiseerd over gang van zaken, HR-beleid en beloningsbeleid
Doelstelling 2017 e.v.	Informatie over actuele zaken via BNG Bijdetijds
	AANWEZIGE KWANTITEIT EN KWALITEIT FORMATIE BENUTTEN
Realisatie 2015	Medewerkersonderzoek gehouden
Doelstelling 2016 e.v.	Beleid gericht op permanente educatie en ontwikkeling, ter vergroting flexibiliteit en duurzame inzetbaarheid
Realisatie 2016	Deels gerealiseerd: organisatie in-companytrainingen; onderzoek naar managementcompetenties leidinggevenden
Doelstelling 2017	Ontwikkeling beleid permanente educatie; instelling budget mobiliteit/duurzame inzetbaarheid

	THEMA: MILIEUBEWUSTE INTERNE BEDRIJFSVOERING
	BEVORDERING MOBILITEIT MEDEWERKERS
Realisatie 2015	–
Doelstelling 2016 e.v.	Ontwikkelen beleid voor tijdelijke en structurele mobiliteit
Realisatie 2016	Voornemens geformuleerd, nog niet in beleid omgezet
Doelstelling 2017	Beleid formuleren
	MARKTCONFORME EN VERANTWOORDE ARBEIDSVOORWAARDEN
Realisatie 2015	Evaluatie waarderings- en beloningssystematiek
Doelstelling 2016 e.v.	Brede en efficiënte functiebeschrijving en –waardering, gericht op stimuleren en faciliteren van mobiliteit
Realisatie 2016	Onderzoek functiegebouw: herijking niet nodig
Doelstelling 2017 e.v.	Onderzoek of invoering brede functiebeschrijvingen bijdraagt aan bevordering mobiliteit
Doelstelling 2016 e.v.	Realiseren nieuw beloningsbeleid huidige medewerkers; aanpassing verhouding vaste/variabele beloning en overige arbeidsvoorwaarden binnen de langetermijndoelstellingen HR beleid
Realisatie 2016	Beleid vastgesteld en geaccordeerd
Doelstelling 2017 e.v.	Invoering nieuw beloningsbeleid per 1 januari 2017

Betrokken medewerkers vormen de belangrijkste asset van de bank. Zij werken in een omgeving die voortdurend verandert, veelal als gevolg van wet- en regelgeving. BNG Bank streeft naar een tolerante bedrijfscultuur waar medewerkers zich gewaardeerd en op hun gemak voelen en erkend in verschillen en overeenkomsten in hun identiteit, kennis, competenties en ervaring. De basis van deze cultuur is acceptatie, respect, gelijke behandeling en eerlijke kansen. Het gaat hierbij om een ruime definitie van diversiteit, gericht op onder meer geslacht, leeftijd, seksuele oriëntatie, en culturele, etnische en religieuze achtergrond. In 2017 zullen interne doelstellingen worden vastgesteld waaraan een evenwichtig personeelsbestand moet voldoen. In 2016 zijn er geen meldingen geweest van incidenten op het gebied van discriminatie.

De **basis** van onze **bedrijfscultuur** is acceptatie, respect, gelijke behandeling en eerlijke kansen.

Behalve door de bedrijfscultuur wordt de duurzame inzetbaarheid van een medewerker ook beïnvloed door gezondheid, vakbekwaamheid en motivatie. Het beleid bij BNG Bank op dit punt is als volgt uitgewerkt:

- dialoog tussen medewerkers en hun leidinggevende over werk en ontwikkeling. Uitgangspunt gezamenlijke verantwoordelijkheid;
- bevorderen van autonomie in het werk;
- stimuleren van participatie, betrokkenheid bij besluitvorming;
- benutten van opleidingsmogelijkheden (door permanente educatie);
- benutten van preventieve gezondheid bevorderende maatregelen.

SAMENSTELLING PERSONEELSBESTAND

Aantal Fte's

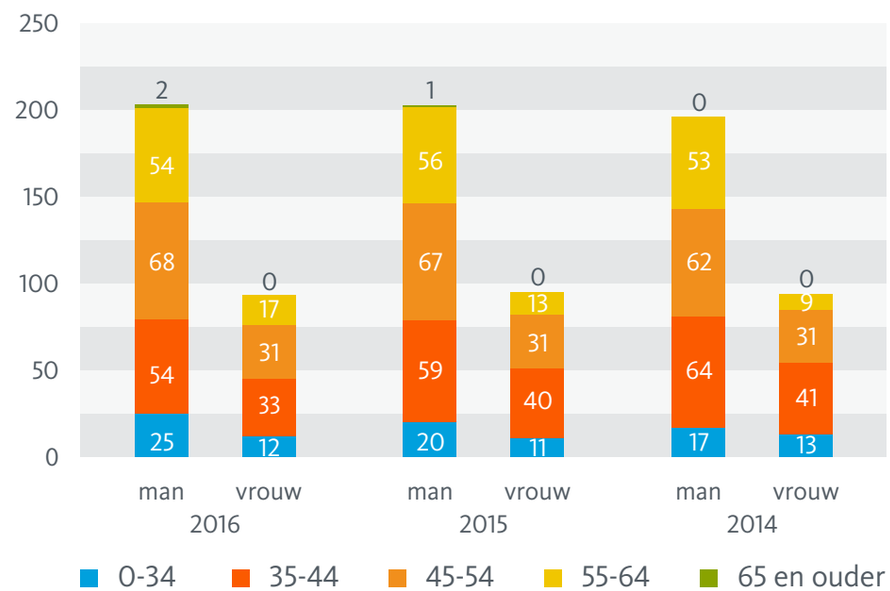

Het personeelsbestand van de bank en haar dochtermaatschappij is met 296 medewerkers vrijwel constant gebleven, ondanks de overgang – inclusief 9 medewerkers – van BNG Vermogensbeheer naar a.s.r. Het aantal Fte's (op basis van een 36-urige werkweek) kwam eind 2016 uit op 292, waarvan 277 bij BNG Bank en 15 bij BNG Gebiedsontwikkeling[21]. De toegenomen regeldruk klinkt hierin door. 17 Medewerkers (12 mannen en 5 vrouwen) hebben een contract voor bepaalde tijd. Om te kunnen voldoen aan de grote informatievraag van de toezichthouders en voor de realisatie van de projecten die zijn gericht op verbetering van data- en proceskwaliteit, is het aantal externe medewerkers toegenomen van 25 in 2015 tot 43 in 2016. Van de medewerkers is bijna een derde vrouw. Het percentage vrouwen in managementposities bedraagt 26%. De gemiddelde leeftijd is met ruim 47 jaar relatief hoog. In het verslagjaar hebben 10 mannen en 9 vrouwen ouderschapsverlof opgenomen. Allen zijn teruggekeerd in hun oude functie. In 2015 maakten 23 medewerkers gebruik van deze mogelijkheid.

PROFESSIONALITEIT EN DESKUNDIGHEID

De bank geeft aandacht aan het ontwikkelpotentieel en de motivatie van medewerkers. Zo kan BNG Bank haar rol als gespecialiseerde bank blijven vervullen.

OPLEIDINGSKOSTEN (IN EUR)	2016	2015	2014
Totaal	650.833	455.813	640.635
Per medewerker	2.199	1.530	2.209

Werkrelaties zijn gericht op het succesvol (blijven) presteren over een langere periode, in verschillende maar in ieder geval in veranderende functies en in verschillende fasen van het leven. Dat leidt wederzijds tot de verantwoordelijkheid om initiatieven te nemen om bij te blijven, om in ontwikkeling te investeren en om ontwikkelingsdoelen te realiseren. Vrijblijvend is dit niet.

[21] Met ingang van 2016 wordt de Fte-equivalent van functies waarvoor een 40-urige werkweek is overeengekomen bepaald op basis van een 36-urige werkweek, en komt daarmee uit op ruim 1,1 Fte. Daardoor stijgt het aantal Fte's met ruim 7.

De medewerker die de bank nodig heeft, is in staat zich voortdurend aan te passen aan veranderende omstandigheden. Het (interactieve en cognitieve) leer- en aanpassingsvermogen zijn hierbij belangrijke competenties. Dat vraagt om permanente aandacht voor ontwikkeling, gericht op talenten, competenties, inzichten en vaardigheden. Voor 2017 wordt beoogd een beleid voor permanente educatie te ontwikkelen.

Jaarlijks worden persoonlijke ontwikkelingsgesprekken met medewerkers gevoerd, waarin de ontwikkelingen voor de functie worden besproken en wordt nagegaan wat er nodig is om die functie adequaat te kunnen blijven vervullen. Acties die uit deze gesprekken volgen worden vastgelegd in een persoonlijk ontwikkelingsplan.

In het verslagjaar is onderzoek gedaan naar de mate waarin de managers de noodzakelijke managementcompetenties beheersen. De vraag die daarbij centraal stond was of de managers over de vaardigheden beschikken om de strategie van BNG Bank tot een succes te maken. De uitkomsten worden uitgewerkt in persoonlijke en gezamenlijke ontwikkelingsplannen.

In het verslagjaar zijn diverse activiteiten ondernomen om professionaliteit en deskundigheid van de medewerkers te bevorderen. Zo zijn twee in-company trainingen georganiseerd voor het schrijven van effectieve content. De leden van de commissie Duurzaamheid hebben in het verslagjaar een training circulair zakendoen gevolgd. Tijdens de training hebben zij kennis gemaakt met het begrip circulaire economie en is van gedachten gewisseld over de noodzaak om meer inhoud te geven aan het begrip circulair zaken doen.

Zeven van de tien informatie-incidenten ontstaan door menselijke handelingen. Het is daarom belangrijk om naast de aandacht voor de techniek vooral te kijken naar de menselijke factor. Vrijwel alle medewerkers hebben daarom deelgenomen aan een opleiding met het doel het bewustzijn over informatieveiligheid te prikkelen en te verhogen.

ARBEIDSVOORWAARDEN EN ARBEIDSVERHOUDINGEN

De beloningsstrategie van BNG Bank gaat uit van een maatschappelijk verantwoorde en marktconforme beloning, zodat medewerkers met de gewenste competenties kunnen worden aangetrokken en behouden. Daarnaast wil de bank medewerkers belonen die actief bijdragen aan het vergroten van hun eigen mobiliteit en duurzame inzetbaarheid.

In 2016 is een beloningsvoorstel dat voldoet aan deze beleidsuitgangspunten ter instemming voorgelegd aan de OR. De OR heeft eind 2016 met dit voorstel ingestemd. Belangrijk element is het afschaffen van de variabele beloning, die voor een deel is gecompenseerd in de vaste beloning en voor een deel als ontwikkelings- en opleidingsbudget voor de medewerker beschikbaar is. Het onderzoek naar het functiegebouw heeft tot de conclusie geleid dat een herijking van het totale functiebestand niet nodig is. In 2017 zal worden onderzocht of het invoeren van bredere functiebeschrijvingen bijdraagt aan de beoogde bevordering van mobiliteit.

MEDEWERKERSBETROKKENHEID EN -TEVREDENHEID

De bank voert periodiek een medewerkersonderzoek uit. Het laatstgehouden onderzoek dateert van 2015. Het volgende onderzoek is voorzien voor 2018.

GEZONDHEID

Aansluitend bij de doelstellingen van het HR-beleid is het arbeidsomstandighedenbeleid gericht op adequate verzuimbeheersing en goede arbeidsomstandigheden. BNG Bank heeft maatregelen genomen die zijn gericht op het voorkomen van verzuim (preventief), alsook maatregelen die gericht zijn op beheersing ervan (curatief). De medewerker heeft in de uitvoering van het beleid een eigen verantwoordelijkheid. Bij de (ontwikkeling van) preventieve maatregelen vormt die eigen verantwoordelijkheid van medewerkers het uitgangspunt. Een voorbeeld hiervan is het periodieke gezondheidsonderzoek dat eens per drie jaar wordt gehouden en waaraan alle medewerkers kunnen deelnemen. Dit onderzoek staat gepland voor 2017. Voorts is het voor iedere medewerker mogelijk om deel te nemen aan een voorziening voor bedrijfszorg.

In het ziekteverzuim zette de stijgende trend van de afgelopen jaren zich door. Het ziekteverzuim kwam in 2016 uit op 3,4%, boven de interne doelstelling van 3%. Psychische klachten vormen met 38% van de gevallen de voornaamste verzuimreden. Deze klachten worden

ONTWIKKELING ZIEKTEVERZUIM

(in %)

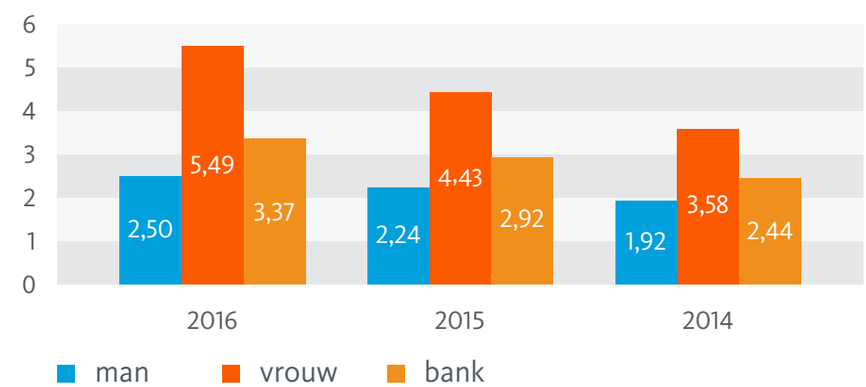

vrijwel altijd bepaald door een combinatie van meerdere factoren zoals privéproblemen, persoonskenmerken, de lichamelijke gezondheidstoestand en ervaren werkstress. De Arbodienst geeft aan dat bij BNG Bank de werkgerelateerde factoren in dit verzuim gering zijn. Het verzuimpercentage lijkt vooral te worden bepaald door een klein aantal langdurig verzuimende medewerkers. Over deze groep vindt regelmatig overleg met arbodienst in het sociaal medisch team plaats. Arbeidsomstandigheden vormen terugkerend onderwerp in gesprekken tussen leidinggevenden en medewerkers, in de afstemming met de preventiemedewerker en in overleggen met de Ondernemingsraad.

Het belang van de duurzame inzetbaarheid van medewerkers en de rol van de manager hierin is onder de aandacht van de managers gebracht. Medewerkers zijn in de gelegenheid gesteld een app te installeren waarmee zij tips krijgen aangereikt die duurzame inzetbaarheid kunnen bevorderen. De pilotfase hiervan loopt tot en met het eerste kwartaal 2017.

MOBILITEIT

Om de flexibiliteit en wendbaarheid van de bank en de medewerkers te vergroten, is de aandacht gericht op een brede inzetbaarheid van medewerkers in verschillende functies en rollen. Een brede inzetbaarheid creëert waarde voor medewerkers en de bank. Ervaring opdoen in meerdere functies draagt ook bij aan de samenwerking binnen BNG Bank en zorgt voor synergievoordeel over afdelingsgrenzen heen. Een hogere mate van mobiliteit zorgt daarnaast voor een betere verspreiding van de aanwezige kennis en vaardigheden.

In de praktijk kan mobiliteit worden ingevuld door stages (binnen en buiten de bank), wisseling van functie, interne overplaatsingen naar andere functies, benoemingen en ook uitstroom van medewerkers naar ander werk buiten de bank.

INSTROOM, INTERNE OVERPLAATSING EN UITSTROOM VAN MEDEWERKERS

Aantal Fte's

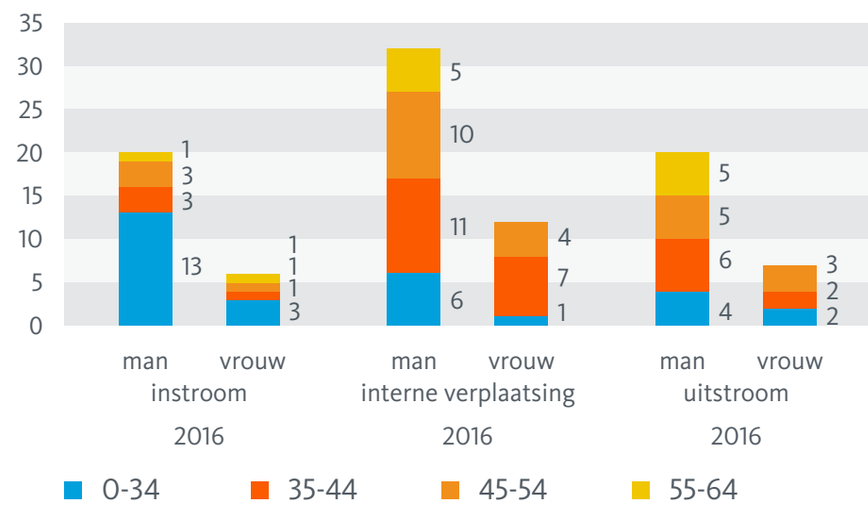

Het personeelsbestand wordt gekenmerkt door een groot aantal dienstjaren (ruim 14 jaar). De gemiddelde verblijfsduur in een functie is met meer dan 10 jaar relatief lang. De verandering van functie is met gemiddeld minder dan 3% de laatste jaren laag geweest. De belangstelling van medewerkers voor het opdoen van ervaringen in andere functies en rollen groeit. Ongeveer 5% van de medewerkers heeft de afgelopen jaren zijn of haar mobiliteit vergroot door gebruik te maken van stages of het wisselen van functie. De relatief hoge uitstroom in 2016 is voor een deel het gevolg van de verkoop van BNG Vermogensbeheer. Het grote aantal interne overplaatsingen vloeit onder meer voort uit de instelling van een nieuwe afdeling, waarin delen van andere afdelingen opgingen.

De **belangstelling** van medewerkers voor het opdoen van ervaringen in **andere functies** en rollen **groeit**.

Om beter te kunnen inspelen op veranderende behoeften aan (omvang van) kennis, talenten, competenties, inzichten en vaardigheden heeft BNG Bank het voornemen nieuwe en bestaande medewerkers voortaan voor een bepaalde periode te benoemen in een functie. De arbeidsrelatie blijft daarbij gewoon in stand. Afhankelijk van de ontwikkelingen die relevant zijn voor de functie en de persoonlijke interesses van de medewerker, worden na die periode afspraken gemaakt voor een herbenoeming in dezelfde functie of wordt omgezien naar een andere functie, binnen of buiten de bank.

Daarnaast stimuleert de bank interne stages en uitwisselingsprogramma's tussen functies en/of afdelingen. Dat gebeurt door actief de mogelijkheden te inventariseren en voor iedereen zichtbaar te maken en door voorwaarden eenvoudig en laagdrempelig te houden. Het vacaturebeleid is er op gericht om interne medewerkers voorrang te geven boven externe kandidaten. Als gevolg van het beleid dient de gemiddelde verblijfsduur in één functie te dalen. De mobiliteit zal naar verwachting in alle beoogde vormen toenemen.

Dilemma: ‘grote verbouwing’ of praktische oplossing?

Voor (terecht) gesignaleerde actuele maatschappelijke en/of economische problemen kunnen ingrijpende grootschalige oplossingen worden voorgesteld, waarbij het bedrijfsmodel van de bank direct wordt geraakt. Dat dwingt de bank tot een afweging: constructief meewerken aan de oplossing van de problematiek met grote consequenties voor de organisatie en haar mandaat, of juist actief inzetten op behoud van haar sterke maatschappelijke functie voor haar huidige klantengroepen die anders met nadelige gevolgen voor hun financiering worden geconfronteerd. De bank kiest ervoor om vanuit haar langjarige bewezen maatschappelijke meerwaarde concrete, toegesneden, oplossingen te bieden, die snel kunnen worden ingezet. Dat verdient de voorkeur boven ingrijpende, veel tijd vergende, institutionele reorganisaties voor de oplossing van problematiek die wellicht tijdelijk van aard is.

Vooruitzichten 2017

BNG Bank verwacht dat de omvang van nieuw verstrekte langlopende leningen in 2017 op een vergelijkbaar niveau zal uitkomen als in 2016. Klanten van de bank blijven naar verwachting terughoudend met nieuwe investeringen, ondanks voor investeringen aantrekkelijke renteniveaus en ondanks de druk op decentrale overheden en woningcorporaties om investeren in nieuwe woningen mogelijk te maken. In 2017 streeft de bank naar een marktaandeel in solvabiliteitsvrije langlopende kredietverlening aan decentrale overheden, woningcorporaties en zorginstellingen van minimaal 55%.

Ondanks de hoge kredietwaardigheid van de uitzettingen van de bank kan niet uitgesloten worden dat een enkele debiteur niet langer aan de betalingsverplichtingen kan voldoen. Een aanvulling van de debiteurenvoorziening of een additionele bijzondere waardevermindering kan daarom in 2017 noodzakelijk blijken.

De verwachte langlopende financieringsbehoefte in 2017 bedraagt circa EUR 14,2 miljard. Het beleid is gericht op het realiseren van diversificatie naar product, valuta en looptijd. In 2017 zullen naar verwachting twee nieuwe SRI-obligaties uitgegeven worden.

Het kostenniveau van de bank loopt verder op, vooral onder invloed van de grote hoeveelheid nieuwe regelgeving die in de systemen en processen van de bank moet worden doorgevoerd. In 2017 wordt EUR 72 miljoen aan reguliere geconsolideerde bedrijfslasten

In **2017** zullen naar verwachting **twee nieuwe SRI-obligaties** uitgegeven worden.

voorzien. De wettelijke bankenbelasting is ook in 2017 van toepassing. De bijdrage van de bank, die wordt bepaald aan de hand van de balans per einde 2016, bedraagt EUR 36 miljoen. Daarnaast houdt de bank rekening met een bijdrage aan het Europese resolutiefonds van EUR 16 miljoen in 2017.

Het renteresultaat over 2017 zal naar verwachting uitkomen binnen een bandbreedte van EUR 370 tot EUR 420 miljoen. Door de aanhoudend hoge volatiliteit op de financiële markten is een betrouwbare indicatie van de ongerealiseerde resultaten binnen het resultaat financiële transacties niet te geven. Gezien de aanhoudende onzekerheden acht de bank het niet verantwoord een uitspraak te doen over de verwachte nettowinst 2017.

Verantwoordelijkheids-verklaring

Naar het oordeel van de Raad van Bestuur geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de activa, de passiva, de financiële positie en het resultaat van BNG Bank en de in de consolidatie opgenomen dochterondernemingen. Het jaarverslag geeft een getrouw beeld van de toestand op de balansdatum, de gang van zaken gedurende het verslagjaar en de verwachte ontwikkelingen van BNG Bank inclusief de geconsolideerde dochterondernemingen, waarvan de gegevens in de geconsolideerde jaarrekening zijn opgenomen. In het jaarverslag worden de wezenlijke risico's beschreven waarmee BNG Bank wordt geconfronteerd.

Raad van Bestuur,

C. VAN EYKELENBURG
VOORZITTER

O.J. LABE

J.C. REICHARDT

Den Haag, 10 maart 2017

Geconsolideerde jaarrekening

Geconsolideerde balans	127
Geconsolideerde winst-en-verliesrekening	129
Geconsolideerd overzicht van gerealiseerde en ongerealiseerde resultaten	131
Geconsolideerd kasstroomoverzicht	133
Geconsolideerd mutatieoverzicht eigen vermogen	137
Grondslagen geconsolideerde jaarrekening	139
Toelichting op posten van de geconsolideerde jaarrekening	171

4

Risicoparagraaf 212
Overige Toelichtingen 293

GECONSOLIDEERDE BALANS

In miljoenen euro's

	31-12-2016	31-12-2015
ACTIVA		
Kas en tegoeden bij de centrale banken[1]	6.417	3.175
Bankiers[2]	11.795	10.540
Financiële activa tegen reële waarde via het resultaat[3]	2.350	2.884
Derivaten[4]	15.412	16.370
Financiële activa voor verkoop beschikbaar[5]	15.437	13.459
Kredieten[6]	87.576	89.366
Waardeaanpassingen kredieten in portfolio hedge accounting[7]	14.894	13.559
Deelnemingen met invloed van betekenis en joint ventures[8]	46	47
Onroerende zaken en bedrijfsmiddelen[9]	17	16
Overige activa[10]	56	27
Activa aangehouden voor verkoop[11]	–	68
TOTAAL ACTIVA	**154.000**	**149.511**

Vervolg zie volgende pagina

De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de Toelichting geconsolideerde jaarrekening. De Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening vormt een integraal onderdeel van de geconsolideerde jaarrekening.

Vervolg van vorige pagina

GECONSOLIDEERDE BALANS

In miljoenen euro's

	31-12-2016	31-12-2015
PASSIVA		
Bankiers [12]	3.530	2.968
Financiële passiva tegen reële waarde via het resultaat [13]	1.190	1.788
Derivaten [14]	24.780	23.261
Acute belastingverplichting [15]	31	16
Latente belastingverplichting [15]	116	206
Schuldbewijzen [16]	112.180	110.123
Toevertrouwde middelen [17]	7.557	6.869
Achtergestelde schulden [18]	31	31
Overige passiva [19]	99	86
TOTAAL VERPLICHTINGEN	**149.514**	**145.348**
Kapitaal	139	139
Agioreserve	6	6
Herwaarderingsreserve	275	320
Cashflow hedge reserve	3	251
Overige reserves	2.961	2.797
Onverdeelde winst	369	226
EIGEN VERMOGEN TOEKOMEND AAN DE AANDEELHOUDERS [20]	**3.753**	**3.739**
Hybride kapitaal [20]	733	424
TOTAAL EIGEN VERMOGEN [20]	**4.486**	**4.163**
TOTAAL PASSIVA	**154.000**	**149.511**

GECONSOLIDEERDE WINST-EN-VERLIESREKENING

In miljoenen euro's

		2016		2015
– Rentebaten [21]	6.126		6.278	
– Rentelasten [22]	5.721		5.828	
Renteresultaat		405		450
– Provisiebaten [23]	28		32	
– Provisielasten [24]	4		4	
Provisieresultaat		24		28
Resultaat financiële transacties [25]		118		16
Resultaten uit deelnemingen met invloed van betekenis en joint ventures [26]		4		2
Resultaat uit verkoop van activa aangehouden voor verkoop [27]		34		–
Overige resultaten [28]		3		3
TOTAAL BATEN		**588**		**499**

Vervolg zie volgende pagina

De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de Toelichting geconsolideerde jaarrekening. De Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening vormt een integraal onderdeel van de geconsolideerde jaarrekening.

Vervolg van vorige pagina

GECONSOLIDEERDE WINST-EN-VERLIESREKENING

In miljoenen euro's

	2016		2015	
– Personeelskosten[29]	38		38	
– Andere beheerskosten[30]	26		27	
Personeels- en andere beheerskosten		64		65
Afschrijvingen[31]		2		2
TOTAAL BEDRIJFSLASTEN		**66**		**67**
Bijzondere waardeverminderingen[32]		–32		72
Bijdrage resolutiefonds[33]		16		9
Bankenbelasting[33]		35		37
TOTAAL OVERIGE LASTEN		**19**		**118**
WINST VOOR BELASTINGEN		**503**		**314**
Belastingen[15]		–134		–88
NETTOWINST		**369**		**226**
– waarvan toekomend aan de houders van hybride kapitaal		4		–
– waarvan toekomend aan aandeelhouders		365		226

GECONSOLIDEERD OVERZICHT VAN GEREALISEERDE EN ONGEREALISEERDE RESULTATEN

In miljoenen euro's

	2016		2015	
NETTOWINST		**369**		**226**
Reclassificeerbare resultaten rechtstreeks verwerkt in het eigen vermogen (na belastingen):				
– Mutatie cashflow hedge reserve reserve (na belastingen):				
– ongerealiseerde waardeverandering	–250		–124	
– gerealiseerde waardeverandering overgeheveld naar de winst-en-verliesrekening	2		–	
		–248		–124
– Mutatie herwaarderingsreserve financiële activa voor verkoop beschikbaar (na belastingen):				
– ongerealiseerde waardeverandering	23		46	
– gerealiseerde waardeverandering overgeheveld naar de winst-en-verliesrekening	–54		–23	
– bijzondere waardeverminderingen overgeheveld naar de winst-en-verliesrekening	1		63	
– bijzondere waardeverminderingen overgeheveld van de winst-en-verliesrekening	–39		–	
		–69		86
TOTAAL RECLASSIFICEERBARE RESULTATEN		**–317**		**–38**

Vervolg zie volgende pagina

Vervolg van vorige pagina

GECONSOLIDEERD OVERZICHT VAN GEREALISEERDE EN ONGEREALISEERDE RESULTATEN

In miljoenen euro's

	2016		2015	
Niet-reclassificeerbare resultaten rechtstreeks verwerkt in het eigen vermogen (na belastingen):				
– Mutatie herwaarderingsreserve Own Credit Adjustment voor Financiële passiva tegen reële waarde via het resultaat (na belastingen):				
– Own Credit Adjustment (OCA) per 1 januari	30		–	
– Mutatie OCA	–6		–	
		24		–
– Mutatie actuarieel resultaat		0		0
TOTAAL NIET-RECLASSIFICEERBARE RESULTATEN		**24**		**0**
RESULTATEN RECHTSTREEKS VERWERKT IN HET EIGEN VERMOGEN		**–293**		**–38**
TOTAAL		**76**		**188**
– waarvan toekomend aan de houders van hybride kapitaal		4		–
– waarvan toekomend aan aandeelhouders		72		188

GECONSOLIDEERD KASSTROOMOVERZICHT

In miljoenen euro's

	2016		2015	
KASSTROOM UIT OPERATIONELE ACTIVITEITEN				
Winst voor belastingen	503		314	
Aanpassingen voor:				
– Afschrijvingen	2		2	
– Bijzondere waardeverminderingen	–32		72	
– Ongerealiseerde resultaten via de winst-en-verliesrekening	–53		42	
Kasstroom uit bedrijfsoperaties		420		430
Mutaties bankiers (niet direct opeisbaar)	–993		718	
Mutatie kredieten	1.435		986	
Mutatie toevertrouwde middelen	554		–929	
Mutatie derivaten	1.418		4.684	
Betaalde vennootschapsbelasting	–110		–19	
Overige mutaties uit operationele activiteiten	–275		–86	
		2.029		5.354
TOTAAL KASSTROOM UIT OPERATIONELE ACTIVITEITEN*		**2.449**		**5.784**

Vervolg zie volgende pagina

* De ontvangen rente is EUR 5.870 miljoen (2015: EUR 6.263 miljoen), de betaalde rente is EUR 5.537 miljoen (2015: EUR 5.776 miljoen).

Vervolg van vorige pagina

GECONSOLIDEERD KASSTROOMOVERZICHT

In miljoenen euro's

	2016		2015	
KASSTROOM UIT INVESTERINGSACTIVITEITEN				
Investeringen en aankopen:				
– Financiële activa tegen reële waarde via het resultaat	–		–18	
– Financiële activa voor verkoop beschikbaar	–2.565		–655	
– Deelnemingen met invloed van betekenis en joint ventures	–2		–1	
– Onroerende zaken en bedrijfsmiddelen	–3		–2	
		–2.570		–676
Desinvesteringen en verkopen:				
– Financiële activa tegen reële waarde via het resultaat	687		100	
– Financiële activa voor verkoop beschikbaar	1.151		844	
– Activa aangehouden voor verkoop	77		–	
– Deelnemingen met invloed van betekenis en joint ventures	3		–	
		1.918		944
TOTAAL KASSTROOM UIT INVESTERINGSACTIVITEITEN		**–652**		**268**

Vervolg zie volgende pagina

Vervolg van vorige pagina

GECONSOLIDEERD KASSTROOMOVERZICHT

In miljoenen euro's

	2016		2015	
KASSTROOM UIT FINANCIERINGSACTIVITEITEN				
Ontvangsten uit hoofde van:				
– Hybride kapitaal	310		425	
– Schuldbewijzen	151.495		69.772	
		151.805		70.197
Betalingen uit hoofde van:				
– Schuldbewijzen	–149.745		–74.810	
– Financiële passiva tegen reële waarde via het resultaat	–546		–470	
– Achtergestelde schulden	–1		–1	
– Dividenduitkering aan aandeelhouders van de bank	–57		–32	
– Dividenduitkering aan houders van hybride kapitaal	–8		–	
		–150.357		–75.313
TOTAAL KASSTROOM UIT FINANCIERINGSACTIVITEITEN		**1.448**		**–5.116**

Vervolg zie volgende pagina

Vervolg van vorige pagina

GECONSOLIDEERD KASSTROOMOVERZICHT

In miljoenen euro's

	2016	2015
NETTO MUTATIE IN GELDMIDDELEN EN KASEQUIVALENTEN	**3.245**	**936**
Geldmiddelen en kasequivalenten per 1 januari	3.176	2.240
GELDMIDDELEN EN KASEQUIVALENTEN PER 31 DECEMBER	**6.421**	**3.176**
De geldmiddelen en kasequivalenten zijn als volgt opgebouwd per 31-12-2016:		
– Kas en tegoeden bij de centrale banken	6.417	3.175
– Kasequivalenten onder actiefpost bankiers	4	3
– Kasequivalenten onder passiefpost bankiers	0	–2
	6.421	**3.176**

GECONSOLIDEERD MUTATIE-OVERZICHT EIGEN VERMOGEN

In miljoenen euro's

	KAPITAAL	AGIO-RESERVE	HERWAARDERINGS-RESERVE	CASH-FLOW HEDGE RESERVE	OVERIGE RESERVES	ONVERDEELDE WINST	EIGEN VERMOGEN TOEKOMEND AAN AANDEELHOUDERS	HYBRIDE KAPITAAL	TOTAAL
STAND 1-1-2015	**139**	**6**	**234**	**375**	**2.702**	**126**	**3.582**	**–**	**3.582**
Nettowinst						226	226		226
Ongerealiseerde resultaten			86	−124			−38		−38
Uitgifte hybride kapitaal					1		1	424	425
Dividenduitkering aan aandeelhouders bank					−32		−32		−32
Toevoeging uit winstinhouding voorgaand boekjaar					126	−126	–		–
STAND 31-12-2015	**139**	**6**	**320**	**251**	**2.797**	**226**	**3.739**	**424**	**4.163**
Nettowinst						369	369		369
Own Credit Adjustment (OCA) per 1 januari			30				30		30
Mutatie OCA in 2016			−6				−6		−6
Ongerealiseerde resultaten			−69	−248			−317		−317
Uitgifte hybride kapitaal					1		1	309	310
Dividenduitkering aan aandeelhouders bank					−57		−57		−57
Dividenduitkering aan houders van hybride kapitaal					−6		−6		−6
Toevoeging uit winstinhouding voorgaand boekjaar					226	−226	–		–
STAND 31-12-2016	**139**	**6**	**275**	**3**	**2.961**	**369**	**3.753**	**733**	**4.486**

BNG Bank heeft in het geconsolideerde vermogen geen resultaten van minderheidsbelangen verwerkt die toekomen aan derden. Het gehele eigen vermogen, exclusief hybride kapitaal, kan worden toegerekend aan de aandeelhouders. In 2016 heeft voor het eerst een dividenduitkering op het hybride kapitaal plaatsgevonden.

Grondslagen geconsolideerde jaarrekening

ALGEMENE BEDRIJFSINFORMATIE

De geconsolideerde jaarrekening is door de Raad van Bestuur op 10 maart 2017 opgemaakt en vrijgegeven voor publicatie en wordt op 21 april 2017 aan de Algemene Vergadering van Aandeelhouders ter vaststelling voorgelegd. BNG Bank is een structuurvennootschap. De Staat is houder van de helft van de aandelen, de andere helft is in handen van gemeenten, provincies en een hoogheemraadschap. BNG Bank is gevestigd te Koninginnegracht 2 in Den Haag (geregistreerd onder Kamer van Koophandel nummer 27008387) in Nederland en heeft geen nevenvestigingen.

BELANGRIJKSTE GEHANTEERDE GRONDSLAGEN VOOR DE WAARDERING EN RESULTAATBEPALING

De geconsolideerde jaarrekening is opgesteld op basis van het going concern principe. De meeste balansposten zijn gewaardeerd op basis van geamortiseerde kostprijs. De jaarrekeningposten Financiële activa tegen reële waarde via het resultaat, Financiële activa voor verkoop beschikbaar, Derivaten en Financiële passiva tegen reële waarde via het resultaat worden gewaardeerd tegen reële waarde. De balanspost Deelnemingen met invloed van betekenis en joint ventures is gewaardeerd volgens de equity methode. De balanspost Onroerende zaken en bedrijfsmiddelen is gewaardeerd tegen historische kostprijs minus afschrijvingen. Voor de verplichting uit hoofde van de hypotheekrentekorting wordt de actuariële waardering toegepast. Voor een gedetailleerdere beschrijving wordt verwezen naar de grondslagen van de individuele balansposten. In de geconsolideerde jaarrekening worden alle bedragen gepresenteerd in miljoenen euro's tenzij anders vermeld. De euro is de functionele valuta en rapporteringsvaluta van BNG Bank. Baten worden verantwoord voor zover het waarschijnlijk is dat de economische voordelen ten goede vallen aan BNG Bank en de baten betrouwbaar kunnen worden bepaald. Lasten worden toegerekend aan de periode waarin de diensten zijn geleverd of aan de gerelateerde baten waar deze tegenover staan.

GRONDSLAGEN VOOR CONSOLIDATIE

Jaarlijks stelt BNG Bank een geconsolideerde jaarrekening op, waarin opgenomen de moedermaatschappij en haar dochterondernemingen. De jaarrekeningen van de moedermaatschappij en haar dochterondernemingen die worden gebruikt voor de opstelling van de geconsolideerde jaarrekening zijn opgesteld per dezelfde verslagdatum en gebaseerd op uniforme grondslagen. Alle intragroeptransacties en -saldi, waaronder baten, lasten en dividenden zijn in de geconsolideerde jaarrekening volledig geëlimineerd. De geconsolideerde jaarrekening omvat alle dochterondernemingen waarin BNG Bank zeggenschap heeft. De consolidatiekring onder prudentieel toezicht wijkt niet af van de consolidatiekring onder International Financial Reporting Standards (IFRS). Een volledig overzicht van de geconsolideerde dochtermaatschappijen van BNG Bank is opgenomen in bijlage A.

Er is sprake van zeggenschap indien BNG Bank als investeerder is blootgesteld aan de variabele rendementen vanwege haar betrokkenheid in de investering en in staat is om deze rendementen te beïnvloeden door middel van het uitoefenen van haar macht over de relevante activiteiten van de investering. Groepsmaatschappijen worden vanaf de datum dat zeggenschap is verkregen volledig geconsolideerd totdat geen sprake meer is van zeggenschap. Voor belangen in beleggingsfondsen is bij het bepalen of BNG Bank zeggenschap heeft rekening gehouden met het financiële belang van BNG Bank als participant.

BETROKKENHEID IN NIET-GECONSOLIDEERDE GESTRUCTUREERDE ENTITEITEN

De bank beoordeelt op individuele basis de betrokkenheid in niet-geconsolideerde gestructureerde entiteiten. Hierbij wordt rekening gehouden met de aard, het doel, de omvang en de activiteiten van deze entiteiten. Investeringen in beleggingsfondsen middels participaties of in securitisatieposities en covered bond programma's (uitgegeven door 'special purpose entiteiten') zijn voor de bank niet-geconsolideerde gestructureerde entiteiten. Vanwege haar betrokkenheid in deze entiteiten is de bank blootgesteld aan variabele rendementen, mede gebaseerd op de performance van deze entiteiten. Deze entiteiten zijn gestructureerd zodat niet de stem- of soortgelijke rechten maar de contractuele bepalingen de doorslaggevende factoren zijn voor het bepalen waar de zeggenschap ligt. Gestructureerde entiteiten zijn opgericht met een specifiek doel en duidelijk omkaderde activiteiten. De bank heeft geen zeggenschap en treedt niet op als sponsor in deze niet-geconsolideerde gestructureerde entiteiten.

GEBRUIK VAN SCHATTINGEN EN METHODIEKEN

Waar nodig liggen aan de bedragen zoals vermeld in dit rapport, schattingen en veronderstellingen van het management ten grondslag. De belangrijkste methodes en schattingen hebben betrekking op de bepaling van de reële waarde van financiële instrumenten waarvoor een actieve markt ontbreekt (zie voor nadere beschrijving Overige Toelichtingen 'Reële waarde van Financiële Instrumenten'). BNG Bank hanteert marktconforme waarderingsmodellen ter bepaling van de reële waarde van deze financiële instrumenten. De uitkomsten van deze modellen zijn gebaseerd op verschillende veronderstellingen, waaronder de disconteringsvoet en verwachte toekomstige kasstromen. Afwijkingen in de gehanteerde veronderstellingen hebben mogelijk een effect op de gerapporteerde waarden. Daarnaast worden methodes en schattingen gebruikt ten behoeve van het bepalen van de amortisatiewaarde van financiële instrumenten, de effectiviteitsmeting bij hedge accounting, bijzondere waardeverminderingen, latente belastingen en de voorziening personeelsbeloningen. Voor een gedetailleerdere beschrijving van de gehanteerde methodes en veronderstellingen wordt verwezen naar de grondslagen van de individuele balansposten of onderwerpen. BNG Bank evalueert periodiek de gehanteerde schattingen en veronderstellingen. Eventuele herzieningen worden gerapporteerd in het jaar waarin de schatting is herzien.

WIJZIGINGEN IN GRONDSLAGEN EN PRESENTATIE VERGELIJKENDE CIJFERS

De vergelijkende cijfers in de jaarrekening 2016 wijken behoudens hieronder genoemde presentatiewijzigingen niet af van de gepresenteerde cijfers in de jaarrekening 2015. De aanpassingen hebben niet geleid tot wijzigingen in het vermogen of het resultaat van het boekjaar 2015.

De volgende presentatiewijzigingen zijn toegepast in de balans t.o.v. de geconsolideerde jaarrekening 2015:

- In de jaarrekening 2016 zijn waardeaanpassingen van kredieten betrokken in portfolio hedge accounting ter afdekking van het renterisico verschoven naar de nieuwe (separate) balanspost Waardeaanpassingen kredieten in portfolio hedge accounting. Dit bedrag was in de jaarrekening 2015 opgenomen onder de post Overige financiële activa.
- Zowel aan de actiefzijde als aan de passiefzijde van de balans is in de jaarrekening 2016 een nieuwe post Derivaten gecreëerd. Onder deze posten worden respectievelijk de positieve en de negatieve reële waarde van derivatentransacties gerapporteerd. Dit betreft zowel derivaten betrokken in hedge accounting als derivaten niet betrokken in hedge accounting. In de jaarrekening 2015 werden de in hedge accounting betrokken derivaten

gerapporteerd onder de balansposten Overige financiële activa en Overige financiële passiva. De niet in hedge accounting betrokken derivaten werden in de jaarrekening 2015 gerapporteerd onder de balansposten Financiële activa en passiva tegen reële waarde via het resultaat.

Met deze wijzigingen zijn in de vergelijkende cijfers over ultimo 2015 de volgende waarden verschoven:

- EUR 13.559 miljoen aan waardeaanpassingen van kredieten betrokken in portfolio hedge accounting ter afdekking van het renterisico van de post Overige financiële activa naar de post Waardeaanpassingen kredieten in portfolio hedge accounting;
- EUR 831 miljoen aan niet in hedge accounting betrokken derivaten van de post Financiële activa tegen reële waarde via het resultaat naar de actiefpost Derivaten;
- EUR 15.539 miljoen aan derivaten betrokken in hedge accounting van de post Overige financiële activa naar de actiefpost Derivaten;
- EUR 1.417 miljoen aan niet in hedge accounting betrokken derivaten van de post Financiële passiva tegen reële waarde via het resultaat naar de passiefpost Derivaten;
- EUR 21.844 miljoen aan derivaten betrokken in hedge accounting van de post Overige financiële passiva naar de passiefpost Derivaten.

Tevens zijn presentatiewijzigingen toegepast in de winst-en-verliesrekening t.o.v. de geconsolideerde jaarrekening 2015. BNG Bank toonde sinds de invoering van IFRS in 2005 onder rentebaten de opbrengsten van de activa van de bank en de bijbehorende afdekkingsinstrumenten (derivaten). Onder de rentelasten werden de lasten getoond van de passiva en de bijbehorende afdekkingsinstrumenten. De aanhoudende daling van de rente (met soms negatieve rente tot gevolg) heeft de bank doen besluiten tot aanpassing van de methodiek. Indien de rentecurves volledig negatief, dan zou de bank uiteindelijk een negatief getal onder de rentebaten en een positief getal onder de rentelasten gaan rapporteren. BNG Bank is van mening dat onderstaande aanpassing meer relevante en betrouwbare informatie zal verschaffen, aangezien rentebaten en rentelasten onder de nieuwe methodiek een betere weergave zijn van de primaire baten en lasten van de bank.

- In de jaarrekening 2015 werden zowel de rentebaten als de rentelasten op activa en de bijbehorende derivaten van totaal EUR 998 miljoen over 2015 opgenomen onder de post Rentebaten. In de jaarrekening 2016 zijn over 2015 de rentebaten van alle activa en passiva van totaal EUR 6.278 miljoen opgenomen onder de post Rentebaten. De post Rentebaten over 2015 is door deze presentatiewijziging gestegen met EUR 5.280 miljoen.
- In de jaarrekening 2015 werden zowel de rentebaten als de rentelasten op passiva en de bijbehorende derivaten van totaal EUR 548 miljoen over 2015 opgenomen onder de post Rentelasten. In de jaarrekening 2016 zijn over 2015 de rentelasten van alle activa en passiva van totaal EUR 5.828 miljoen opgenomen onder de post Rentelasten. De post Rentelasten is door deze presentatiewijziging gestegen met EUR 5.280 miljoen.

VERKLARING TOEGEPASTE WET- EN REGELGEVING

De geconsolideerde jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de International Financial Reporting Standards (IFRS) zoals uitgegeven door de International Accounting Standard Board (IASB) en aanvaard binnen de Europese Unie (EU) en met Titel 9 BW2.

TOEGEPASTE EU-AANVAARDE RICHTLIJNEN EFFECTIEF VANAF 1 JANUARI 2016

BNG Bank heeft in de jaarrekening 2016 de hieronder weergegeven vanaf 1 januari 2016 verplicht van kracht zijnde, door de IASB uitgegeven en door de EU-aanvaarde IFRS-standaarden, -aanpassingen en -interpretaties toegepast:

- IAS 1 Amendment Disclosure Initiative. Deze aanpassing licht de IAS 1 eisen nader toe en geeft meer flexibiliteit in de inrichting van de toelichtingen. Daarnaast geeft deze aanpassing aan hoe ondernemingen begrippen zoals ‘professional judgement’, ‘aggregatie’ en ‘materialiteit’ kunnen hanteren bij de bepaling van welke informatie wordt toegelicht en hoe dit in het halfjaarbericht en de jaarrekening verwerkt kan worden. De gevolgen voor de toelichting op de jaarrekening van BNG Bank zijn zeer beperkt.
- Amendments to IAS 16 and IAS 38 Clarification of Acceptable Methods of Depreciation and Amortisation. Deze aanpassingen hebben geen gevolgen voor BNG Bank.
- Amendments to IAS 16 and IAS 41 Agriculture: Bearer Plants. Deze aanpassingen zijn niet van toepassing op BNG Bank.

- IAS 27 Amendment Equity method in separate financial statements. Deze aanpassing geeft de mogelijkheid om investeringen in deelnemingen (dochtermaatschappijen, joint ventures en deelnemingen met invloed van betekenis) in de enkelvoudige jaarrekening te waarderen op kostprijs of volgens de equity methode zoals uiteengezet in IAS 28. Tot en met 2015 was de toepassing van de kostprijsmethode verplicht. Dit leidde tot een verschil in het eigen vermogen en resultaat ten opzichte van de geconsolideerde jaarrekening. BNG Bank past vanaf 1 januari 2016 in de enkelvoudige jaarrekening de equity methode toe bij de waardering van deelnemingen. Deze wijziging in waarderingsgrondslag dient retrospectief toegepast te worden wat inhoudt dat de vergelijkende cijfers van het boekjaar 2015 aangepast zijn. De wijziging heeft gevolgen voor de balans, winst-en-verliesrekening, overzicht van gerealiseerde en ongerealiseerde resultaten, kasstroomoverzicht, mutatieoverzicht eigen vermogen en de betreffende toelichtingen van het boekjaar 2015. De aanpassing heeft geleid tot een wijziging in het eigen vermogen en het resultaat van het boekjaar 2015. In de enkelvoudige jaarrekening van de bank heeft dit per 1 januari 2015 een negatief effect gehad van EUR 5 miljoen op het eigen vermogen en EUR 9 miljoen negatief invloed op het resultaat over 2015. Het verschil tussen het enkelvoudige en het geconsolideerde vermogen en resultaat is hiermee verdwenen.
- Amendments to IFRS 10, IFRS 12 and IAS 28 Investment entities. Applying the Consolidation Exception: Deze aanpassingen gaan retrospectief in per 1 januari 2016. BNG Bank heeft geen investeringen in investment entities en derhalve hebben deze aanpassingen geen gevolgen voor de bank.
- Amendments to IFRS 11 Accounting for acquisitions of interests in joint operations. Deze aanpassingen hebben geen gevolgen voor BNG Bank.
- Annual Improvements to IFRSs 2012-2014 cycle. Deze verbeteringen, met retrospectieve toepassing, hebben betrekking op de standaarden IFRS 5, 7, IAS 19 en IAS 34. Ze hebben zeer beperkte gevolgen voor het vermogen en de toelichtingen in de jaarrekening van BNG Bank.

NIET-TOEGEPASTE RICHTLIJNEN EFFECTIEF OP OF NA 1 JANUARI 2016

BNG Bank past door de IASB uitgegeven nieuwe of aangepaste standaarden en interpretaties niet toe indien die niet zijn aanvaard door de EU. BNG Bank maakt in beginsel ook geen gebruik van de mogelijkheid om door EU-aanvaarde aangepaste standaarden en interpretaties vroegtijdig toe te passen waarbij toepassing verplicht is in boekjaren na 1 januari 2016. Toepassing van onderstaande nieuwe of gewijzigde standaarden, interpretaties en verbeteringen zou in de jaarrekening 2016 mogelijk tot significante aanpassingen hebben geleid op de waarderingen, resultaatbepalingen en toelichtingen van de bank.

- Amendments to IAS 7 Disclosure Initiative. Deze aanpassingen gaan prospectief in per 1 januari 2017 en eisen aanvullende toelichtingen op het kasstroomoverzicht voor verplichtingen die voortvloeien uit financieringsactiviteiten. Goedkeuring door de EU wordt in het tweede kwartaal van 2017 verwacht. Deze standaard zal invloed hebben op de toelichtingen van BNG Bank.
- Amendments to IAS 12 Recognition of Deferred Tax Assets for Unrealised Losses. Deze aanpassingen gaan retrospectief in per 1 januari 2017 en hebben betrekking op actieve belastinglatenties uit hoofde van compensabele ongerealiseerde verliezen met toekomstige belastbare winsten. Goedkeuring door de EU wordt in het tweede kwartaal van 2017 verwacht. Deze aanpassingen hebben geen gevolgen omdat de bank geen compensabele verliezen heeft.
- Amendments to IAS 40 Transfers of Investment Property. Deze aanpassingen gaan prospectief in per 1 januari 2018. Goedkeuring door de EU wordt in de tweede helft van 2017 verwacht. Deze aanpassingen zijn niet van toepassing op de bank, omdat BNG Bank geen vastgoedbeleggingen of vastgoed in voorraad heeft.
- Amendment to IFRS 2 Classification and Measurement Share based payment transactions. Deze aanpassing is per 1 januari 2018 effectief. Goedkeuring door de EU wordt in de tweede helft van 2017 verwacht. Deze aanpassing is niet van toepassing op de bank, omdat BNG Bank geen share based payment transacties heeft.
- Amendment to IFRS 4 Insurance Contract, Applying IFRS 9 Financial Instruments with IFRS 4 Insurance Contracts. Deze standaard is per 1 januari 2018 effectief. Goedkeuring door de EU wordt in 2017 verwacht. De standaard is niet van toepassing op de bank, omdat BNG Bank geen verzekeringscontracten uitgeeft.
- IFRS 9 Financial Instruments and Amendments to IFRS 9 and IFRS 7. IFRS 9 gaat de standaard IAS 39 Financiële Instrumenten bijna volledig vervangen, afgezien van het onderdeel macro hedge accounting. De nieuwe standaard is op 22 november 2016 door de EU aanvaard en zal per 1 januari 2018 effectief worden. Als gevolg van de wijzigingen is een aantal nieuwe bepalingen en tekstuele wijzigingen in de toelichtingsvereisten (IFRS 7) doorgevoerd. Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar ‘Toelichting op de gevolgen van IFRS 9’ hieronder.
- Amendments to IFRS 10 and IAS 28 Sale or Contribution of assets between an investor and its associate or joint venture. Deze aanpassingen geven aan hoe een aandeel in een deelneming of joint venture gewaardeerd moet worden (i.c. reële waarde) indien er sprake is van deconsolidatie van een dochteronderneming. De ingangsdatum was 1 januari 2016, maar is voor onbepaalde tijd uitgesteld. Deze aanpassingen zijn na definitieve ingangsdatum prospectief van toepassing op BNG Bank indien de bank besluit tot gedeeltelijke verkoop van haar aandelen in de dochterondernemingen.

- IFRS 14 Regulatory Deferral Accounts. Deze standaard geldt voor First Time Adopters en gaat prospectief in per 1 januari 2016. In afwachting van de definitieve standaard heeft de Europese Commissie deze standaard niet in behandeling genomen. De standaard is niet van toepassing op BNG Bank.
- IFRS 15 Revenue from Contracts with Customers including amendments to IFRS 15 Effective date of IFRS 15. Deze standaard vervangt een aantal standaarden en interpretaties met betrekking tot opbrengstverantwoording en is van toepassing op contracten met klanten die niet onder IAS 17, IAS 39 of IFRS 9, IFRS 4, IFRS 10, IFRS 11, IAS 27 en IAS 28 vallen. IFRS 15 is op 22 september 2016 door de EU aanvaard en zal per 1 januari 2018 effectief worden. BNG Bank onderzoekt welke soorten ontvangen provisies voldoen aan deze nieuwe standaard. De gevolgen voor het resultaat, het eigen vermogen en de toelichtingen van BNG Bank zullen naar verwachting beperkt zijn.
- Clarification to IFRS 15 Revenue from Contracts with Customers. Deze verduidelijkingen van IFRS 15 zullen per 1 januari 2018 effectief worden. Goedkeuring door de EU wordt in het tweede kwartaal van 2017 verwacht. Zie ook vorig punt.
- IFRS 16 Leases. Deze standaard vervangt IAS 17 ‘Leases’, IFRIC 4, SIC-15 en SIC-27 en gaat prospectief in per 1 januari 2019. Goedkeuring door de EU wordt in de tweede helft van 2017 verwacht. De standaard introduceert een nieuw lease framework: zowel lessee als lessor dienen alle activa en verplichtingen uit het leasecontract te verantwoorden. BNG Bank sluit jaarlijks enkele operationele leasecontracten af. Het effect van deze standaard op BNG Bank is zeer beperkt.
- Annual Improvements to IFRSs 2014-2016 cycle. Deze verbeteringen hebben betrekking op de standaarden IAS 28, IFRS 1 en IFRS 12. De verbeteringen uit hoofde van IFRS 12 gaan prospectief in per 1 januari 2017 en die van IAS 28 en IFRS 1 per 1 januari 2018. Goedkeuring door de EU wordt in de tweede helft van 2017 verwacht. De verbeteringen hebben geen gevolgen voor het vermogen, resultaat en de toelichtingen in de jaarrekening van BNG Bank.
- IFRIC Interpretation 22 Foreign Currency Transactions and Advance Consideration. Deze interpretatie heeft betrekking op de verwerking van niet-monetair activa en passiva in vreemde valuta. Deze interpretatie kan retrospectief of prospectief toegepast worden per 1 januari 2018. Goedkeuring door de EU wordt in de tweede helft van 2017 verwacht. BNG Bank voldoet reeds aan deze interpretatie.

TOELICHTING OP DE GEVOLGEN VAN IFRS 9

IFRS 9 'Financial Instruments' gaat de standaard IAS 39 'Financial Instruments' bijna volledig vervangen, afgezien van het onderdeel macro hedge accounting. De nieuwe standaard is in november 2016 door de EU aanvaard en is verplicht voor boekjaren beginnend op of na 1 januari 2018. De IFRS 9 standaard is op te delen in drie onderdelen, namelijk 'Classification and Measurement', 'Hedge Accounting' en 'Impairment'. IFRS 9 zal gevolgen hebben voor het eigen vermogen, de balansclassificatie van financiële activa, het resultaat en de toelichtingen op de jaarrekening van BNG Bank.

CLASSIFICATION AND MEASUREMENT

Onder IFRS 9 treden er wijzigingen op in de classificatie en waardering van financiële activa. De nieuwe standaard introduceert een tweetal testen aan de hand waarvan de classificatie en waardering van financiële activa plaats zal vinden.

Met de 'Business model test' worden financiële activa ingedeeld o.b.v. het doel waarmee ze worden aangehouden. Onder IFRS 9 zijn er twee typen businessmodellen, die relevant zijn voor BNG Bank. Het eerste is een 'Hold to Collect' businessmodel waarin financiële activa worden aangehouden met het doel om de contractuele kasstromen te realiseren. Het tweede betreft een 'Hold to Collect and Sell' businessmodel waarin financiële activa worden aangehouden voor zowel het realiseren van de contractuele kasstromen als voor verkoop.

Aan de hand van de 'Contractual cash flow characteristics test', ook bekend als de SPPI-test (Solely Payments of Principal and Interest test), worden de kasstromen van financiële activa beoordeeld. Hierbij wordt vastgesteld of de contractuele kasstromen voldoen aan de binnen de standaard gestelde criteria om te worden aangemerkt als uitsluitend terugbetalingen van hoofdsommen en rentebetalingen.

Instrumenten die voldoen aan deze SPPI-test worden als volgt gewaardeerd:
- Instrumenten in businessmodel 'Hold to Collect' worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs;
- Instrumenten in businessmodel 'Hold to Collect and Sell' worden gewaardeerd tegen reële waarde met waarde-veranderingen via het eigen vermogen.

Voor instrumenten die niet voldoen aan de SPPI-test geldt dat deze verplicht gewaardeerd moeten worden tegen reële waarde met waardeveranderingen via het resultaat. Dit geldt eveneens voor financiële activa die (in verband met een accounting mismatch) aangemerkt zijn als gewaardeerd tegen reële waarde via het resultaat. De waardering van (niet in financiële instrumenten besloten) derivaten blijft ongewijzigd tegen reële waarde via het resultaat.

Investeringen in eigen-vermogensinstrumenten zullen onder IFRS 9 worden gewaardeerd tegen reële waarde met waardeveranderingen via het resultaat. BNG Bank zal naar verwachting geen gebruik maken van de in de standaard opgenomen mogelijkheid om dergelijke investeringen te waarderen tegen reële waarde met waardeveranderingen via het eigen vermogen.

Ten aanzien van de classificatie en waardering van financiële activa onder IFRS 9 verwacht BNG Bank geen significante wijzigingen ten opzichte van de classificatie en waardering van financiële activa onder IAS 39. Een beperkt aantal transacties dat onder IAS 39 op reële waarde gewaardeerd wordt, zal onder IFRS 9 op geamortiseerde kostprijs gewaardeerd worden. De verschillen in boekwaarde worden in de beginbalans van IFRS 9 verwerkt onder de overige reserves van het eigen vermogen. Naar verwachting heeft dit een beperkt positief effect op de omvang van het eigen vermogen.

De classificatie en waardering van financiële passiva blijft ongewijzigd, met uitzondering van de financiële passiva die zijn aangemerkt als gewaardeerd tegen reële waarde via het resultaat. Voor deze passiva dient de waardeverandering als gevolg van wijzigingen in de eigen kredietwaardigheid van de bank in het eigen vermogen (herwaarderingsreserve) te worden verwerkt en niet in het resultaat. BNG Bank heeft besloten om gebruik te maken van de mogelijkheid om dit onderdeel van IFRS 9 vervroegd toe te passen op de jaarrekening van 2016. Dit wordt hieronder onder het kopje ‘Transitie en vroegtijdige toepassing’ verder toegelicht.

HEDGE ACCOUNTING

De aanpassingen in de regelgeving met betrekking tot hedge accounting zullen naar verwachting beperkte gevolgen hebben op de resultaten van de bank. De gevolgen voor portfolio hedge accounting (ofwel macro hedge accounting) zijn nihil, omdat IAS 39 hiervoor van toepassing blijft. De toepassing van micro hedge accounting van financiële instrumenten in euro blijft eveneens ongewijzigd, waardoor er eveneens geen gevolgen voor het resultaat zijn.

De toepassing van micro hedge accounting van financiële instrumenten in vreemde valuta zal onder IFRS 9 wel gaan wijzigen. Onder IFRS 9 wordt zogenaamde crosscurrency basisrisico niet gezien als ingedekt risico, maar als 'cost of hedging'. Voor BNG Bank betekent dit dat waardeveranderingen uit hoofde van de cross currency basisspread niet meer opgenomen mogen worden onder de cashflow hedge reserve. In plaats daarvan wordt deze 'cost of hedging' verwerkt onder een separaat item in het ongerealiseerde deel van het eigen vermogen. In tegenstelling tot de cashflow hedge reserve zal dit item onderdeel zijn van het Tier 1-vermogen.

IMPAIRMENT (BIJZONDERE WAARDEVERMINDERINGEN)

Onder de nieuwe impairment methodiek van IFRS 9 wordt het huidige 'incurred loss' model vervangen door een 'expected credit loss' benadering. Het nieuwe impairment model is van toepassing op alle exposures uit hoofde van financiële activa tegen geamortiseerde kostprijs, financiële activa tegen reële waarde met waardeveranderingen via het vermogen (alleen rentedragende waardepapieren), waardeaanpassingen kredieten in portfolio hedge accounting, toegezegde kredietfaciliteiten en financiële garantiecontracten.

De genoemde exposures worden onder IFRS 9 ingedeeld in drie groepen gebaseerd op de verschillende stadia ('stages') van kredietrisico. In stage 1 zitten exposures waarvan het kredietrisico niet significant is gewijzigd ten opzichte van het moment waarop de exposure is ontstaan. Voor deze groep wordt een 12-maands expected credit loss berekend, zijnde het verwachte kredietverlies op basis van de kans dat de exposure binnen 12 maanden na de rapportagedatum in default geraakt. Stage 2 omvat exposures waarvan het kredietrisico significant is toegenomen ten opzichte van het moment waarop de exposure is ontstaan, maar welke nog niet in default zijn geraakt. Voor deze exposures wordt een lifetime expected credit loss berekend. Dit betreft de verwachte tekorten op de contractuele kasstromen gedurende de resterende looptijd van de exposure, contant gemaakt tegen het effectieve rentepercentage. Onder stage 3 vallen exposures die daadwerkelijk in default zijn geraakt. Voor deze exposures wordt op individuele basis een expected credit loss bepaald, rekening houdend met eventuele garanties en ontvangen onderpanden. Dit is vergelijkbaar met de huidige manier waarop individuele voorzieningen worden berekend voor exposures in default.

De nieuwe impairment regels leiden tot een toename in complexiteit en in de mate van 'professional judgement' die nodig is om een goede expected credit loss berekening te kunnen maken. Dit geldt onder meer voor het bepalen van de kans op default ('probability of default'), de mate van verlies gegeven een default ('loss given default') en de hoogte van de exposure dat in default raakt ('exposure at default') in de toekomst. Hierbij moet bovendien rekening worden gehouden met toekomstgerichte informatie ('forward-looking information') van macro-economische factoren.

Omdat de scope van de nieuwe impairment systematiek groter is en de berekeningen per definitie leiden tot hogere voorzieningen, verwacht de bank een fors effect op de omvang van de (nog altijd relatief kleine) voorziening voor oninbaarheid van de bank.

TRANSITIE EN VROEGTIJDIGE TOEPASSING ('EARLY ADOPTION')

BNG Bank heeft besloten om gebruik te maken van de mogelijkheid om één onderdeel van IFRS 9 vervroegd toe te passen in de jaarrekening over 2016. Het betreft de presentatie van waardeveranderingen van financiële passiva tegen reële waarde via het resultaat als gevolg van veranderingen in het eigen kredietrisico van de bank ('Own Credit Adjustment'/OCA) conform paragraaf 7.1.2 van IFRS 9. Als gevolg van de vervroegde toepassing loopt de mutatie van de OCA (na aftrek van belastingen) niet via het resultaat, maar via het ongerealiseerde deel van het eigen vermogen (i.c. de herwaarderingsreserve). Ingeval van een vroegtijdige afkoop van financiële passiva tegen reële waarde via het resultaat, wordt de OCA van de betreffende transactie overgedragen uit de herwaarderings-reserve naar het gerealiseerde deel van het vermogen (overige reserves). BNG Bank heeft besloten tot vervroegde toepassing aangezien het een accounting mismatch elimineert omdat het 'own credit risk' niet ingedekt wordt. Dit is een voorwaarde voor toepassing van dit onderdeel van IFRS 9.

In het verleden heeft BNG Bank uit prudentie, gebaseerd op de hoge ratings en excellente kredietwaardigheid, de opslag voor het eigen kredietrisico altijd op nul gewaardeerd. Als gevolg hiervan heeft de toepassing van dit onder-deel van IFRS 9 geen invloed op de openingsbalans per 1 januari 2016 en is het corrigeren hiervan immaterieel voor het beeld van de jaarrekening (EUR 30 miljoen positief in het eigen vermogen). Indien de mutatie van de OCA in 2016 via de winst-en-verliesrekening zou zijn gelopen, had dit tot een resultaat (na belasting) van EUR 6 miljoen negatief geleid. De totale waarde van de OCA per 31 december 2016 bedraagt EUR 24 miljoen positief (na belasting) in het eigen vermogen.

In 2016 is één relevant financieel passief afgekocht. Toepassing van OCA zou geen materiële invloed hebben gehad op de bepaling van het afkoopresultaat. Afgezien van de waardeveranderingen uit hoofde van OCA zijn geen overige wijzigingen toegepast in de classificatie en waardering van de instrumenten in de balanspost financiële passiva tegen reële waarde via het resultaat.

GESEGMENTEERDE INFORMATIE

BNG Bank maakt bij de besluiten over de inzet van middelen en rendementsmeting onderscheid naar activiteiten op het gebied van kredietverlening en gebiedsontwikkeling. BNG Bank maakt bij de aansturing en inrichting binnen het kredietbedrijf geen onderscheid naar verschillende segmenten of bedrijfsonderdelen. De activiteiten op het gebied van gebiedsontwikkeling zijn niet materieel ten opzichte van de activiteiten op het gebied van kredietverlening. In de jaarrekening is derhalve geen specifieke gesegmenteerde informatie opgenomen.

REËLE WAARDE VAN FINANCIËLE INSTRUMENTEN

De reële waarde is de prijs (ongecorrigeerd voor transactiekosten) die, ongeacht de intentie of de mogelijkheid van de onderneming, zou worden ontvangen indien een financieel actief wordt verkocht of de prijs die zou worden betaald indien een financieel passief wordt overgedragen in een ordelijke transactie tussen marktdeelnemers per waarderingsdatum onder de huidige marktcondities. Uitgangspunt is dat de waardering vanuit het perspectief van marktpartijen moet worden bezien, waarbij alleen specifieke kenmerken en beperkingen van het financieel instrument meegenomen mogen worden. De reële waarde is gebaseerd op gequoteerde marktprijzen in actieve markten of, indien deze niet beschikbaar zijn, gemodelleerde waarderingstechnieken. Waarderingstechnieken worden over het algemeen gebruikt om de reële waarde te bepalen van niet-beursgenoteerde activa en passiva en OTC-derivaten. Het betreft methoden en technieken die algemeen aanvaard zijn zoals modellen voor optieprijzen, discounted cashflows, forward pricing, creditspreads en liquiditeitsopslagen. Hierbij wordt rekening gehouden met contractuele bepalingen en wordt gebruikt gemaakt van beschikbare objectieve marktgegevens zoals marktconforme yieldcurves voor discounting, correlaties, volatiliteiten, cross currency basisspreads, creditspreads, valuation adjustments en andere factoren, schattingen en veronderstellingen die marktpartijen zouden gebruiken om de prijs te bepalen. Voor zogenoemde reële waarde level 3 waarderingen wordt mede gebruik gemaakt van veronderstellingen die niet waarneembaar zijn in de markt.

Voor een gedetailleerde beschrijving van de bepaling van de reële waarde wordt verwezen naar de Overige toelichtingen in de geconsolideerde jaarrekening.

BIJZONDERE WAARDEVERMINDERINGEN

BNG Bank verwerkt onder de post Bijzondere waardeverminderingen de mutaties in de voorzieningen voor oninbaarheid van financiële activa in de balansposten Bankiers en Kredieten, de waardeverminderingen van financiële activa onder Financiële activa voor verkoop beschikbaar en Deelnemingen met invloed van betekenis en joint ventures en de waardeverminderingen van de niet-financiële vaste activa. Het bedrag aan bijzondere waardevermindering is het verschil tussen de boekwaarde en de contante waarde op basis van verwachte toekomstige kasstromen.

BIJZONDERE WAARDEVERMINDERINGEN VAN FINANCIËLE ACTIVA

Per balansdatum wordt voor alle financiële activa beoordeeld of er objectieve indicatoren zijn die duiden op een bijzondere waardevermindering. Er is sprake van een bijzondere waardevermindering van een financieel actief indien er objectieve aanwijzingen zijn dat één of meerdere gebeurtenissen na de eerste opname een betrouwbaar in te schatten negatief effect hebben gehad op de verwachte toekomstige kasstromen van dat actief. Objectieve indicatoren worden bij BNG Bank vastgesteld bij sterk gewijzigde marktomstandigheden in bijvoorbeeld beurs- en valutakoersen, rentestanden, mate van liquiditeit van de markt, de kredietwaardigheid van tegenpartijen en de kans op default (in de hoogte en tijdigheid) van de te ontvangen kasstromen. De bijzondere waardeverminderingen hebben betrekking op twee groepen financiële activa van BNG Bank:

- financiële activa gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs; en
- financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde met waardemutaties via het eigen vermogen (herwaarderingsreserve uit hoofde van de financiële activa beschikbaar voor verkoop).

Financiële activa, die aan een bijzondere waardevermindering onderhevig zijn geweest, worden op iedere balansdatum opnieuw beoordeeld. Een bijzondere waardevermindering van een financiële actief, met uitzondering van beleggingen in eigen-vermogensinstrumenten, wordt via de winst-en-verliesrekening (post Bijzondere waardevermindering) teruggedraaid als betrouwbaar kan worden vastgesteld dat de negatieve effecten van de aanwijzing voor de eerder verantwoorde bijzondere waardevermindering zijn gemitigeerd. Een bijzondere waardevermindering wordt uitsluitend teruggedraaid voor zover de boekwaarde van het actief niet hoger is dan de boekwaarde, die zou zijn

bepaald als geen bijzondere waardevermindering was opgenomen. Een bijzondere waardevermindering van een belegging in een eigen-vermogensinstrument in de post Financiële activa voor verkoop beschikbaar kan niet terug-gedraaid worden.

FINANCIËLE ACTIVA GEWAARDEERD TEGEN GEAMORTISEERDE KOSTPRIJS

Bij uitstaande leningen en vorderingen in de balansposten Bankiers en Kredieten, die gewaardeerd worden op geamortiseerde kostprijs, vormt BNG Bank ten laste van de winst-en-verliesrekening een voorziening voor oninbaar-heid. Bij de bepaling van bijzondere waardeverminderingen wordt onderscheid gemaakt naar leningen en vorderingen waarbij sprake is van een objectieve aanwijzing voor een bijzondere waardevermindering en leningen en vorderingen waarvoor geen objectieve aanwijzing voor bijzondere waardeverminderingen aanwezig is.

BNG Bank bepaalt eerst of er aanwijzingen zijn voor bijzondere waardeverminderingen van individuele vorderingen bij het vormen van de voorziening voor oninbaarheid. Voor alle posten waarbij sprake is van een objectieve aanwij-zing voor een bijzondere waardevermindering wordt op tegenpartij niveau een inschatting gemaakt van de contante waarde van de toekomstige kasstromen. Veronderstellingen die hierbij onder andere gebruikt worden, zijn (inschat-tingen van) de (executie)waarde van zekerheden, nog te ontvangen betalingen, de timing van deze betalingen en de disconteringsvoet. Er wordt geen rekening gehouden met onzekere toekomstige loss events.

Vorderingen waarvoor geen objectieve aanwijzing voor bijzondere waardevermindering bestaat, worden meegenomen in de collectieve assessment van het zogenaamde Incurred But Not Identified loss model (IBNI). In deze portfolio methode worden naast de kredietexposures ook de off-balance exposures meegenomen. Belangrijke parameters bij de berekening van de IBNI zijn de EAD (Exposure at Default), PD (Probability of Default), LGD (Loss Given Default) en de LEP (Loss Emergency Period van 9 maanden). Bij de de bepaling van de voorziening volgens de IBNI methodiek is aansluiting gezocht bij de uitkomsten van de interne ratingmodellen en de bijbehorende kans op een verlies.

Zowel de individuele voorziening als de collectieve voorziening vallen onder de regulatorische specifieke krediet-risico aanpassingen. Dit betreffen aanpassingen die gerelateerd zijn aan:
- kredietrisico van een gehele groep aan exposure of;
- kredietrisico van een individuele exposure.

Indien een financieel actief gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs definitief oninbaar is, wordt de vordering afgeboekt ten laste van de gevormde voorziening voor oninbaarheid. Een eventueel verschil wordt ten laste of ten gunste van de winst-en-verliesrekening onder de post Bijzondere waardeverminderingen verwerkt.

FINANCIËLE ACTIVA GEWAARDEERD TEGEN REËLE WAARDE VIA HET EIGEN VERMOGEN

De bijzondere waardeverminderingen hebben hier betrekking op twee groepen financiële activa van BNG Bank gewaardeerd tegen reële waarde via het eigen vermogen:

- Beleggingen in eigen-vermogensinstrumenten;
- Beleggingen in vreemd-vermogensinstrumenten.

Naast de objectieve indicatoren voor bijzondere waardeverminderingen is bij voor verkoop beschikbare beleggingen in eigen-vermogensinstrumenten, zoals participaties, ook sprake van objectieve aanwijzingen op een bijzondere waardevermindering indien de kostprijs de realiseerbare waarde duurzaam overtreft. Hiervan is sprake als de reële waarde langdurig (meer dan 9 maanden) of significant (meer dan 25%) lager is dan de kostprijs. Indien voor deze beleggingen objectieve aanwijzingen voor bijzondere waardeverminderingen bestaan, wordt het verschil tussen de aankoopprijs en de huidige reële waarde, verminderd met eventueel eerder verantwoorde bijzondere waardeverminderingen in de winst-en-verliesrekening verwerkt onder de post Bijzondere waardeverminderingen ten laste van de boekwaarde en/of ten gunste van de herwaarderingsreserve in het eigen vermogen.

Beleggingen in vreemd-vermogensinstrumenten, zoals rentedragende waardepapieren, worden getoetst op bijzondere waardeverminderingen indien objectieve aanwijzingen bestaan voor financiële problemen bij de tegenpartij, het wegvallen van een markt of andere aanwijzingen. Bij voor verkoop beschikbare beleggingen wordt een eventuele bijzondere waardevermindering in de winst-en-verliesrekening verwerkt onder de post Bijzondere waardeverminderingen ten laste van de boekwaarde en/of ten gunste van de herwaarderingsreserve in het eigen vermogen.

BIJZONDERE WAARDEVERMINDERINGEN VAN NIET-FINANCIËLE ACTIVA

De boekwaarde van de niet-financiële activa van BNG Bank (onroerende zaken en bedrijfsmiddelen, belangen in deelnemingen met invloed van betekenis en joint ventures), uitgezonderd de uitgestelde belastingvorderingen, wordt tweemaal per jaar beoordeeld om te bepalen of er objectieve aanwijzingen zijn voor een bijzondere waarde-

vermindering. Om bijzondere waardeverminderingen te kunnen bepalen, wordt een schatting van de realiseerbare waarde gemaakt en worden individuele activa in groepen ingedeeld op het laagste niveau waarop verwachte toekomstige kasstromen te identificeren zijn (kasstroom genererende eenheden). De in een deelneming begrepen goodwill wordt voor de toetsing op bijzondere waardeverminderingen niet separaat getoetst, maar wordt meegenomen in de totale boekwaarde.

Voor een actief of een kasstroom genererende eenheid is de realiseerbare waarde gelijk aan de hoogste van de bedrijfswaarde of de reële waarde minus verkoopkosten. Bij het bepalen van de bedrijfswaarde wordt de contante waarde van de geschatte toekomstige kasstromen berekend met behulp van een discontovoet vóór belasting, die een afspiegeling is van zowel de actuele markttaxaties van de tijdswaarde van geld als van de specifieke risico's met betrekking tot het actief. Bijzondere waardeverminderingen opgenomen met betrekking tot kasstroom genererende eenheden worden eerst in mindering gebracht op de boekwaarde van eventueel aan de eenheden toegerekende goodwill, en vervolgens naar rato in mindering gebracht op de boekwaarde van de overige activa van de eenheid (of groep van eenheden).

Niet-financiële activa, die aan een bijzondere waardevermindering onderhevig zijn geweest, worden op iedere balansdatum opnieuw beoordeeld. Een bijzonder waardevermindering van een niet-financieel actief, met uitzondering van in de niet-financiële activa begrepen goodwill, wordt via de winst-en-verliesrekening (post Bijzondere waardevermindering) teruggedraaid als betrouwbaar kan worden vastgesteld dat de negatieve effecten van de aanwijzing voor de eerder verantwoorde bijzondere waardevermindering zijn gemitigeerd. Een bijzondere waardevermindering wordt uitsluitend teruggedraaid voor zover de boekwaarde van het actief niet hoger is dan de boekwaarde, na aftrek van afschrijvingen of amortisatie, die zou zijn bepaald als geen bijzondere waardevermindering was opgenomen.

BALANSSALDERING

Gesaldeerde balansverwerking van financiële activa en financiële passiva vindt uitsluitend plaats indien en voor zover de gesaldeerde en simultane afwikkeling van de vordering en de schuld in de normale gang van zaken en ook ingeval van default, insolventie en faillissement deugdelijk juridisch afdwingbaar is en ook het stellige voornemen bestaat om het saldo als zodanig of beide posten simultaan af te wikkelen. Voor derivaten en belastingen wordt verwezen naar de specifieke aanvullende salderingsregels van betreffende balansposten.

VREEMDE VALUTA

De euro is de functionele en rapporteringsvaluta van BNG Bank inclusief haar groepsmaatschappijen. Transacties in vreemde valuta worden bij de eerste verwerking omgerekend naar de functionele valuta tegen de koers die geldt op de transactiedatum. Per balansdatum worden transacties in vreemde valuta tegen de slotkoers omgerekend naar de functionele valuta. De wisselkoersresultaten worden per balansdatum in de winst-en-verliesrekening verwerkt onder de post Resultaat financiële transacties, met uitzondering van (het effectieve deel van) de transacties in vreemde valuta die in een cashflow hedge relatie zijn aangewezen. Deze valutaverschillen worden in de cashflow hedge reserve verantwoord.

OPNAME EN VERWERKING VAN FINANCIËLE ACTIVA EN PASSIVA

Financiële activa en passiva worden opgenomen op basis van transactiedatum. Dit betekent dat transacties worden verwerkt vanaf het tijdstip dat de bank recht heeft op de voordelen respectievelijk gebonden is aan verplichtingen voortkomend uit de contractuele bepalingen van het financieel instrument. Hieronder vallen zowel de traditionele financiële instrumenten (leningen, waardepapieren en schuldbewijzen) als ook afgeleide financiële instrumenten (derivaten).

De financiële activa en passiva worden bij eerste opname in de balans gewaardeerd tegen de transactieprijs, i.e. de reële waarde vermeerderd met de transactiekosten die direct toe te wijzen zijn aan de verwerving van het financieel actief of uitgifte van het financieel passief, met uitzondering van de transacties met waardering tegen reële waarde. De in deze balansposten opgenomen transacties worden gewaardeerd tegen reële waarde zonder rekening te houden met de transactiekosten.

Indien de reële waarde bij de eerste opname van transacties die gewaardeerd worden tegen reële waarde afwijkt van de transactieprijs wordt de winst of het verlies als volgt verwerkt:

- voor fair value level 1 of 2 transacties wordt het verschil direct in de winst-en-verliesrekening onder Resultaat financiële transacties verantwoord; en
- voor fair value level 3 transacties wordt het verschil als een overlopende post op de balans opgenomen en geamortiseerd over de looptijd van de transactie naar Resultaat financiële transacties.

Na eerste opname worden de financiële activa en passiva gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs of reële waarde, afhankelijk van de classificatie van de transactie. De geamortiseerde kostprijs bestaat naast de hoofdsom uit opgelopen rente, verrekende transactiekosten en/of (dis)agio dat volgens de effectieve rentemethode wordt verdeeld over de rentetypische looptijd van de transactie.

NIET LANGER OPNEMEN IN DE BALANS VAN FINANCIËLE ACTIVA EN PASSIVA

Een financieel actief wordt niet langer op de balans opgenomen indien:

- er geen recht meer is op de kasstromen uit het actief; of
- BNG Bank het recht heeft behouden om de kasstromen uit dit actief te ontvangen maar een verplichting is aangegaan om deze volledig zonder belangrijke vertraging te betalen aan een derde als gevolg van een bijzondere afspraak; of
- de rechten op de kasstromen uit het actief en nagenoeg alle risico's en voordelen van dit actief zijn overgedragen, ofwel de zeggenschap over dit actief is overgedragen.

Een financieel passief wordt niet langer op de balans opgenomen zodra aan de prestatie als gevolg van de verplichting is voldaan, deze is opgeheven of verlopen.

Bij verkoop of afkoop van financiële activa en passiva past BNG Bank het principe First In, First Out (FIFO) toe. Het verschil tussen het verrekende bedrag en de boekwaarde van het actief of passief wordt onmiddellijk en volledig in de winst-en-verliesrekening verantwoord. Indien een bestaand financieel actief of passief contractueel wordt vervangen door een ander contract met dezelfde tegenpartij tegen nagenoeg dezelfde voorwaarden, dan wordt het nieuwe actief of passief behandeld als een voortzetting van het bestaande actief of passief. Er wordt dan geen resultaat verantwoord.

OVERDRACHT VAN FINANCIËLE ACTIVA

BNG Bank houdt overgedragen financiële activa op haar balans indien alle of vrijwel alle risico's en voordelen van de overgedragen (delen van de) financiële activa behouden blijven. Inbreng van financiële activa met behoud van alle of vrijwel alle risico's en voordelen vindt bijvoorbeeld plaats bij repotransacties.

OPNAME EN VERWERKING VAN DERIVATEN

Vanaf de eerste verwerking worden derivaten in beginsel gewaardeerd tegen reële waarde, waarbij waardeveranderingen worden verantwoord in de winst-en-verliesrekening onder de post Resultaat financiële transacties. Derivaten zijn over het algemeen opgenomen onder activa bij een netto positieve reële waarde of onder passiva bij een netto negatieve reële waarde, met uitzonderingen van derivatentransacties die bij een 'central clearing house' worden ondergebracht. Bij deze derivaten vindt saldering plaats van de reële waarde van alle derivaten met een financiële tegenpartij die als intermediair functioneert tussen de bank en het 'central clearing house'.

IN FINANCIËLE INSTRUMENTEN BESLOTEN GESEPAREERDE DERIVATEN

In financiële instrumenten besloten derivaten worden als een separaat derivaat geclassificeerd en gewaardeerd indien aan de volgende voorwaarden is voldaan:

- er bestaat geen nauw verband tussen de economische kenmerken en risico's van het besloten derivaat en die van het financiële instrument; en
- het financiële instrument wordt niet tegen reële waarde – met waardeveranderingen via het resultaat – gewaardeerd; en
- een afzonderlijk afgeleid instrument met dezelfde voorwaarden zou voldoen aan de definitie van een derivaat.

Derivaten welke voldoen aan deze voorwaarden worden opgenomen in de balanspost Derivaten en gewaardeerd tegen reële waarde. Contracten worden alleen dan opnieuw beoordeeld indien een wijziging in de contractvoorwaarden heeft plaatsgevonden, welke de verwachte kasstromen aanzienlijk beïnvloedt.

IN FINANCIËLE INSTRUMENTEN BESLOTEN NIET-GESEPAREERDE DERIVATEN

Derivaten die niet voldoen aan de voorwaarden om te worden gesepareerd, worden opgenomen in de balanspost waar het financiële instrument is opgenomen. Het betreft meestal opties met betrekking tot vervroegde aflossing. De waardering van deze derivaten volgt de waardering van het financiële instrument. Indien dit de geamortiseerde kostprijs is, wordt de optie in beginsel op nihil gewaardeerd. In de overige gevallen wordt de optie op reële waarde gewaardeerd.

HEDGE ACCOUNTING

BNG Bank past in economisch opzicht hedging toe met het doel om valutarisico's volledig te mitigeren en renterisico's op een gewenst niveau te houden. Hiertoe heeft de bank een stelsel van limieten en richtlijnen waarop dagelijks controle wordt uitgeoefend. Valuta- en renterisico's worden afgedekt met behulp van derivaten. De verwerking van derivaten en afgedekte posities in de balans en winst-en-verliesrekening vindt zodanig plaats dat deze zoveel als mogelijk in lijn wordt gebracht met de feitelijke economische afdekking. In de Overige Toelichtingen, onderdeel 'afdekking van risico's met derivaten', worden de vormen van hedge accounting verder toegelicht.

BNG Bank gebruikt derivaten in beginsel alleen als afdekkingsinstrument. Deze worden verplicht tegen reële waarde op de balans opgenomen. De tegenhanger van het afdekkingsinstrument is de afgedekte positie, die veelal op amortisatiewaarde in de boeken staat. Door hedge accounting toe te passen verwerkt de bank de in beginsel verschillende boekhoudkundige waardering en resultaatverantwoording tussen het afdekkingsinstrument en de afgedekte positie toch resultaatneutraal, voor zover de hedge relatie effectief is. BNG Bank past zowel fair value als cashflow hedge accounting toe. Op de datum dat een derivatentransactie wordt afgesloten, wordt bepaald of en hoe deze transactie wordt betrokken in hedge accounting.

Hedge accounting wordt enkel toegepast indien de formele documentatie aanwezig is over het afdekkingsinstrument, de afgedekte positie, de relatie hiertussen en het doel van de hedge. Uit deze hedge documentatie blijkt dat verwacht kan worden dat de hedge effectief is en hoe de effectiviteit wordt vastgesteld. Effectiviteit wil zeggen dat er gedurende de rapportageperiode sprake is van tegengestelde risico's uit hoofde van het afdekkingsinstrument en de afgedekte positie, binnen de door IAS 39 gestelde bandbreedte (80%-125%). Daarnaast wordt aangetoond dat de hedge effectief zal blijven gedurende de resterende looptijd. Het ineffectieve gedeelte van een afdekkingsrelatie wordt per saldo in de winst-en-verliesrekening verwerkt onder de post Resultaat financiële transacties.

Zodra de hedge niet langer voldoet aan de voorwaarden voor hedge accounting of indien de afgedekte positie dan wel het afdekkingsinstrument afloopt of wordt verkocht, wordt de hedge relatie verbroken. Het verschil tussen de voorgaande balanswaardering en de amortisatiewaarde van de afgedekte positie wordt over de resterende looptijd van de afgedekte positie afgeschreven, voor zover deze positie op de balans opgenomen blijft. Indien een afgedekte

positie geheel of gedeeltelijk wordt verkocht of afgekocht, wordt het relevante deel van de gecumuleerde reële waardeveranderingen betrokken in de bepaling van het verkoopresultaat.

FAIR VALUE HEDGE ACCOUNTING

BNG Bank past twee vormen van fair value hedge accounting toe, micro en portfolio hedging. Micro hedging heeft betrekking op individuele transacties die voor wat betreft renterisico in een economische hedge relatie zijn betrokken. Er is in geval van micro hedging een een-op-een relatie tussen de afgedekte positie en het afdekkingsinstrument. BNG Bank past micro hedging toe op (een groot deel van) de financiële verplichtingen die onder de balanspost Toevertrouwde middelen en Schuldbewijzen zijn geclassificeerd alsmede op grote delen van de (zeer) liquide activa in de post Financiële activa voor verkoop beschikbaar.

Portfolio hedging heeft betrekking op een groep transacties in euro die voor het renterisico door een portefeuille van derivaten wordt afgedekt. BNG Bank past portfolio hedging toe op het grootste gedeelte van de langlopende vastrentende geldleningen (balanspost kredieten) en een beperkt aantal vastrentende waardepapieren (balanspost Financiële activa voor verkoop beschikbaar). Hierbij is er geen relatie tussen afgedekte posities en afdekkingsinstrumenten op individueel niveau maar wordt op portefeuilleniveau aangetoond dat de betrokken derivaten de waardeveranderingen als gevolg van rentebewegingen van de betrokken activa compenseren. Door het ontbreken van een directe relatie tussen de activa en de als afdekkingsinstrument gebruikte derivaten wordt, in afwijking van micro hedging, de waardeaanpassingen uit hoofde van het ingedekte risico opgenomen onder de balanspost Waardeaanpassingen kredieten in portfolio hedge accounting.

CASHFLOW HEDGE ACCOUNTING

Bij cashflow hedging wordt een mogelijke variabiliteit in toekomstige kasstromen, die ontstaat als gevolg van valutaverschillen, afgedekt. Cashflow hedge accounting wordt door BNG Bank toegepast op de in micro hedge opgenomen financiële verplichtingen in vreemde valuta die voornamelijk onder de Toevertrouwde middelen en Schuldbewijzen staan alsmede op (zeer) liquide activa in vreemde valuta in de post Financiële activa voor verkoop beschikbaar.
De verandering in de reële waarde van het afdekkingsinstrument als gevolg van de mutatie in de valutakoersen wordt, voor zover effectief, niet in de winst-en-verliesrekening maar in de cashflow hedge reserve binnen het eigen vermogen verwerkt.

KAS EN TEGOEDEN BIJ DE CENTRALE BANKEN

Onder deze post zijn alle wettige betaalmiddelen opgenomen alsmede direct en niet direct opeisbare tegoeden bij DNB en de ECB.

BANKIERS EN KREDIETEN

Onder deze actiefposten worden de vorderingen op bankiers (waaronder reverse repotransacties) en leningen aan klanten gerubriceerd. Daarnaast worden rentedragende waardepapieren onder deze posten gerubriceerd indien deze niet op een actieve markt worden verhandeld. Activa in de balansposten Bankiers en Kredieten worden gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs.

In 2008 is een deel van de Financiële activa beschikbaar voor verkoop geherclassificeerd naar Bankiers en Kredieten. Deze activa zijn na herclassificatie initieel gewaardeerd tegen de reële waarde per 1 juli 2008. Het verschil tussen de reële waarde per 1 juli 2008 en de aflossingswaarde wordt gedurende de resterende looptijd van de individuele contracten geamortiseerd.

FINANCIËLE ACTIVA EN FINANCIËLE PASSIVA TEGEN REËLE WAARDE VIA HET RESULTAAT

BNG Bank heeft in het verleden op incidentele basis gebruik gemaakt van de mogelijkheid om individuele activa en passiva zoals leningen en waardepapieren op reële waarde te waarderen met volledige resultaatneming via de winst-en-verliesrekening. Aanmerking van transacties tegen reële waarde via het resultaat vindt plaats indien:

- het tot doel heeft om een accounting mismatch uit te sluiten; of
- een portefeuille op basis van reële waarde wordt beheerd en geëvalueerd; of
- het een instrument betreft met een daarin besloten derivaat (embedded derivative) dat niet gesepareerd wordt.

Deze onherroepelijke aanmerking van transacties tegen reële waarde vindt in principe plaats op het moment van afsluiting.

DERIVATEN (ACTIEF EN PASSIEF)

Alle derivatentransacties, uitgezonderd in financieel instrument besloten niet-gesepareerde derivaten, worden tegen reële waarde opgenomen in de balansposten Derivaten (actief en passief). Waardeveranderingen worden verantwoord in de winst-en-verliesrekening onder de post Resultaat financiële transacties.

WAARDEAANPASSINGEN KREDIETEN IN PORTFOLIO HEDGE ACCOUNTING

Onder deze balanspost zijn de waardeveranderingen opgenomen uit hoofde van portfolio fair value hedge accounting. Dit betreft de effectieve delen van de marktwaardeveranderingen uit hoofde van het renterisico van financiële activa die op portefeuilleniveau zijn afgedekt. De opgenomen waardeveranderingen worden over de looptijd van de afgedekte financiële activa geamortiseerd naar de winst-en-verliesrekening.

FINANCIËLE ACTIVA VOOR VERKOOP BESCHIKBAAR

Rentedragende waardepapieren waarvoor bij aankoop een actieve markt bestaat, worden – voor zover niet opgenomen onder de post Financiële activa tegen reële waarde via het resultaat – gerubriceerd onder de post Financiële activa voor verkoop beschikbaar. Dit geldt ook voor eigen-vermogensinstrumenten zolang de bank geen invloed van betekenis heeft. Deze activa worden aangehouden voor onbepaalde duur en kunnen indien gewenst verkocht worden. Waardering vindt plaats tegen reële waarde, waarbij waardeveranderingen via de herwaarderingsreserve van het eigen vermogen worden verantwoord.

Voor de bepaling van de reële waarde van eigen-vermogensinstrumenten zoals de participaties, waarvoor geen marktnotering beschikbaar is, wordt gebruikt gemaakt van waarderingsmethodieken waaruit de aandeelhoudersvaarde volgt, zoals de netto contante waarde methode of de equity methode. Indien eigen-vermogensinstrumenten geen marktnotering in een actieve markt hebben en de reële waarde niet betrouwbaar bepaald kan worden, wordt het actief tegen kostprijs gewaardeerd.

Indien rentedragende waardepapieren zijn betrokken in een fair value hedge relatie, wordt het effectieve deel van de afdekking verwerkt in het resultaat in plaats van in het eigen vermogen. Het op basis van de effectieve interestmethode geamortiseerde renteresultaat en de eventuele valutaherwaardering worden direct in de winst-en-verliesrekening verwerkt. Bij verkoop van rentedragende waardepapieren en participaties wordt het verkoopresultaat en de betreffende cumulatieve waardeverandering teruggenomen uit het eigen vermogen en vervolgens in de winst-en-verliesrekening onder de post Resultaat financiële transacties verantwoord.

DEELNEMINGEN MET INVLOED VAN BETEKENIS EN JOINT VENTURES

Belangen in deelnemingen met invloed van betekenis en joint ventures worden verantwoord op basis van de equity

methode. Deelnemingen met invloed van betekenis zijn die ondernemingen waarin BNG Bank invloed van betekenis heeft op het operationele en financiële beleid, maar geen zeggenschap heeft. Over het algemeen wordt invloed van betekenis verondersteld wanneer BNG Bank tussen de 20% en de 50% van de aandelen of stemrechten bezit. Joint ventures zijn samenwerkingsverbanden waarbij BNG Bank en andere partijen, die de gedeelde zeggenschap hebben over de contractuele afspraken, contractueel recht hebben op de netto activa. Deze contractuele afspraken worden gestructureerd middels aparte juridische entiteiten. Het delen van de zeggenschap over de regeling wordt contractueel overeengekomen en bestaat slechts wanneer relevante activiteiten van de regeling unanieme instemming vereisen van de partijen die de zeggenschap delen. Voor een beschrijving van de deelnemingen met invloed van betekenis en de joint ventures van de bank wordt verwezen naar de Overige toelichtingen in de geconsolideerde jaarrekening.

ONROERENDE ZAKEN EN BEDRIJFSMIDDELEN

Alle onroerende zaken en bedrijfsmiddelen in eigendom zijn gewaardeerd tegen kostprijs verminderd met de cumulatieve afschrijving. Onroerende zaken betreffen grond, gebouwen en technische installaties. Bedrijfsmiddelen betreffen kantoormachines, inventaris, meubilair, hard- en software en kunstwerken. De afschrijvingstermijn wordt bepaald aan de hand van de economische levensduur (zie toelichting 9 op de geconsolideerde jaarrekening).
De economische levensduur en de restwaarde worden jaarlijks getoetst. Afschrijvingen worden berekend op basis van de lineaire methode en ten laste van de winst-en-verliesrekening gebracht. Op grond wordt niet afgeschreven.

ACTIVA EN PASSIVA AANGEHOUDEN VOOR VERKOOP

Activa en passiva classificeren zich als aangehouden voor verkoop indien aan alle onderstaande voorwaarden is voldaan:
- De betreffende groep activa en passiva dient beschikbaar te zijn voor onmiddellijke verkoop;
- De verkoop dient zeer waarschijnlijk te zijn;
- Er moet een plan en intentie zijn tot verkoop;
- Het management is gecommitteerd om het plan tot verkoop uit te voeren;
- Er wordt actief naar kopers gezocht tegen een prijs die de reële waarde van de groep activa en passiva vertegenwoordigt;
- De intentie tot verkoop dient binnen 1 jaar tot verkoop te leiden.

Activa en passiva aangehouden voor verkoop worden afzonderlijk gepresenteerd in de balans en toegelicht. Behoudens een aantal individuele activa of (een deel van een) groep van activa dienen activa en passiva aangehouden voor verkoop gewaardeerd te worden tegen de laagste van de boekwaarde en de reële waarde verminderd met de kosten van verkoop. De uitgezonderde activa, waaronder financiële activa, worden volgens hun eigen waarderingsgrondslag gewaardeerd. Een bijzondere waardevermindering wordt verantwoord indien de reële waarde verminderd met de kosten van verkoop lager is dan de boekwaarde, zowel initieel als daarna. Herwaardering na eerste opname van activa en passiva aangehouden voor verkoop worden verantwoord als resultaat uit voortgezette activiteiten (voor belasting) in de winst-en-verliesrekening.

BANKIERS, SCHULDBEWIJZEN, TOEVERTROUWDE MIDDELEN EN ACHTERGESTELDE SCHULDEN

Opgenomen gelden (waaronder repotransacties) en schuldbewijzen worden tegen geamortiseerde kostprijs in de balans verwerkt. Voor transacties in Schuldbewijzen en Toevertrouwde middelen die in micro fair value hedging betrokken zijn, wordt de geamortiseerde kostprijs aangepast voor het effectieve deel van de reële waardeveranderingen uit hoofde van renterisico. Teruggekochte verplichtingen worden van de balans verwijderd, waarbij het verschil tussen de boekwaarde en de transactiewaarde in het resultaat wordt genomen.

PERSONEELSBELONINGEN

PENSIOENEN

De bank behandelt haar collectieve bedrijfstakpensioenregeling als een toegezegde bijdragenregeling. In deze regeling liggen de actuariële en beleggingsrisico's nagenoeg volledig bij de deelnemers. Bij deze regeling aangesloten werkgevers hebben geen verplichting tot het voldoen van aanvullende bijdragen als sprake is van een tekort bij het fonds. De verplichtingen bestaan uit het voldoen van de door het pensioenfonds vastgestelde premie. Het pensioenfonds stelt deze premie jaarlijks vast, op basis van eigen bestandsgegevens en met inachtneming van de door de toezichthouder voorgeschreven parameters en vereisten. De premieplicht komt voort uit de aansluiting bij het fonds in het betreffende jaar en niet uit de aansluiting in voorgaande jaren. Het werkgeversdeel van de premie en eventuele supplementaire bedragen worden in het jaar waarop het betrekking heeft ten laste van het resultaat gebracht.

OVERIGE PERSONEELSBELONINGEN

De overige personeelsbeloningen worden behandeld als toegezegde bijdrageregelingen waarvoor afzonderlijke voorzieningen zijn gevormd. Onder de overige personeelsbeloningen is de voortzetting van het verstrekken van hypotheekrentekorting aan zowel actieve als gepensioneerde medewerkers opgenomen. De voorziening wordt door onafhankelijke deskundigen om de twee jaren volgens de 'Projected Unit Credit Method (PUCM)' berekend. De verplichting uit hoofde van de hypotheekrentekorting is opgenomen onder de balanspost Overige passiva. De lasten die betrekking hebben op de personeelsbeloningen worden verantwoord onder de personeelskosten in de winst-en-verliesrekening. Alle actuariële resultaten worden direct via het eigen vermogen verwerkt en zijn niet reclassificeerbaar naar de winst-en-verliesrekening in vervolgperioden. Onder de overige personeelsbeloningen is vanaf 1 januari 2015 tevens een voorziening voor een vitaliteitsverlofregeling opgenomen. Deze regeling houdt in dat een actieve medewerker die 7 jaar of langer in dienst is met behoud van een deel van het maandinkomen, 2 aaneengesloten maanden verlof kan opnemen. De vitaliteitsverlofregeling wordt aangemerkt als een aanpassing op de toegezegde bijdrageregeling en is initieel via de winst-en-verliesrekening opgenomen evenals de herwaarderingen als gevolg van actuariële resultaten.

BELASTINGEN

Het nominale belastingbedrag wordt berekend op basis van de bij wet vastgestelde nominale tarieven en geldende belastingwetgeving. Om tot het effectieve belastingbedrag in de winst-en-verliesrekening te komen, worden ook aanpassingen van belastingtarieven met betrekking voorgaande jaren, deelnemingsvrijstellingen en fiscaal niet-aftrekbare lasten meegenomen in de bepaling. Zowel latente belastingvorderingen als latente belastingverplichtingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Alle latente belastingvorderingen en belastingverplichtingen worden bij het hoofd van de fiscale eenheid opgenomen. Groepsmaatschappijen die onderdeel zijn van de fiscale eenheid hanteren het nominale belastingtarief dat van toepassing is.

Voor tijdelijke verschillen tussen de commerciële boekwaarde en fiscale waarde worden belastinglatenties opgenomen. De bank heeft voor de actuariële resultaten uit hoofde van de voorziening personeelsbeloningen, de herwaarderingsreserve financiële activa voor verkoop beschikbaar en de cashflow hedge reserve, die allen rechtstreeks in het eigen vermogen muteren, een belastinglatentie opgenomen. De belastinglatenties worden berekend met behulp van geldende belastingpercentages die betrekking hebben op de perioden waarin deze naar verwachting zullen

worden gerealiseerd. Verschil in belastinglatenties als gevolg van wijziging in belastingpercentages worden in de winst-en-verliesrekening verwerkt. Actieve belastinglatenties worden alleen opgenomen indien verwacht wordt dat in de nabije toekomst fiscale winsten worden gerealiseerd ter compensatie van deze tijdelijke verschillen.

Actieve en passieve belastingposities, zowel acuut als latent afzonderlijk, worden gesaldeerd wanneer zij betrekking hebben op dezelfde belastingautoriteit, dezelfde soort belasting en het wettelijk toegestaan is om deze vorderingen en verplichtingen te salderen.

EIGEN VERMOGEN

De balans wordt opgesteld voor resultaatbestemming. Dit betekent dat het volledige resultaat van het boekjaar als onderdeel van het eigen vermogen is gepresenteerd. De herwaarderingsreserve uit hoofde van financiële activa voor verkoop beschikbaar en cashflow hedge reserve wordt gecorrigeerd door het opnemen van een belastinglatentie.

HYBRIDE KAPITAAL

Het onderhands uitgegeven hybride kapitaal betreft perpetuele leningen met een jaarlijkse niet cumulatieve discretionaire interestvergoeding over de oorspronkelijke hoofdsom. Verplichte afschrijving van de oorspronkelijke hoofdsom vindt plaats in het geval de contractuele trigger ratio wordt bereikt. Het afgeschreven deel wordt overgeboekt naar de Overige reserves. De afschrijving wordt uit de Overige reserves teruggeboekt op het moment dat de trigger ratio weer wordt overstegen. BNG Bank heeft de bevoegdheid om interestvergoeding discretionair uit te keren in de vorm van dividend ten laste van de Overige reserves. De dividenduitkering wordt onveranderd bepaald op basis van de oorspronkelijke hoofdsom. De dividenduitkering is voor de vennootschapsbelasting aftrekbaar. Dit perpetuele kapitaalinstrument wordt geclassificeerd als eigen vermogen. BNG Bank heeft eenzijdig de contractuele mogelijkheid om het uitgegeven hybride kapitaal terug te kopen. De in 2015 uitgegeven tranches (nominaal EUR 424 miljoen) kunnen vanaf mei 2021, en daarna elk jaar in mei, teruggekocht worden. De in 2016 uitgegeven tranches (nominaal EUR 309 miljoen) kunnen vanaf mei 2022 teruggekocht worden.

HERWAARDERINGSRESERVE

Het eigen vermogen bevat een herwaarderingsreserve waarin de ongerealiseerde reële waardeveranderingen uit hoofde van de balanspost Financiële activa voor verkoop beschikbaar, na belastingen, wordt verwerkt. Daarnaast

bestaat deze herwaarderingsreserve uit de tot 1 juli 2008 verantwoorde reële waardeveranderingen na belastingen, betreffende de in 2008 van Financiële activa voor verkoop beschikbaar naar Bankiers en Kredieten geherclassificeerde activa. Dit deel van de herwaarderingsreserve zal gedurende de resterende looptijd van de geherclassificeerde activa worden geamortiseerd naar de winst-en-verliesrekening en verantwoord worden onder het Renteresultaat. Bij eventuele verkoop komen deze cumulatieve herwaarderingsresultaten betrokken in de bepaling van het verkoopresultaat. Voor de in hedge accounting betrokken transacties wordt het effectieve deel van de marktwaardeveranderingen ten gunste of ten laste van de winst-en-verliesrekening gebracht gedurende de periode dat de transacties in een boekhoudkundige hedge relatie zijn betrokken.

Vanaf 1 januari 2016 worden Financiële passiva tegen reële waarde via het resultaat gewaardeerd tegen de betreffende inkoopcurve, inclusief de opslag voor 'own credit risk'. De bank heeft gekozen om deze zogenoemde Own Credit risk Adjustment (na aftrek van belastinglatentie) in de herwaarderingsreserve binnen het eigen vermogen op te nemen.

CASHFLOW HEDGE RESERVE

Het eigen vermogen bevat tevens een cashflow hedge reserve waarin het effectieve deel van de ongerealiseerde waardemutaties van derivaten in cashflow hedge accounting, na belastingen, als gevolg van de mutatie in de vreemde valutakoersen zijn opgenomen. Het ineffectieve deel van het ingedekte risico bij cashflow hedge accounting is opgenomen onder Resultaat financiële transacties.

RENTEBATEN EN RENTELASTEN

Rentebaten en rentelasten worden voor alle op de balans opgenomen rentedragende instrumenten bepaald aan de hand van de amortisatiewaarde. Bij het bepalen van de amortisatiewaarde wordt de effectieve rentemethode toegepast. Bij verkoop van transacties die gewaardeerd staan op amortisatiewaarde, wordt het verschil tussen de boekwaarde en de verkoopwaarde verantwoord onder renteresultaat.

PROVISIEBATEN EN PROVISIELASTEN

Commissies en provisies worden onder deze posten verantwoord in de periode waarin de diensten zijn geleverd.

RESULTAAT FINANCIËLE TRANSACTIES

Onder deze post worden ongerealiseerde marktwaardeveranderingen verantwoord van:

- alle financiële instrumenten uit hoofde van wisselkoersveranderingen;
- derivaten gewaardeerd op reële waarde, inclusief marktwaardeveranderingen uit hoofde van tegenpartij kredietrisico (Credit Valuation Adjustment) en uit hoofde van het eigen kredietrisico (Debit Valuation Adjustment) voor derivatentransacties zonder dagelijkse of beperkte uitwisseling van onderpand;
- financiële instrumenten die zijn gewaardeerd tegen reële waarde met mutaties via het resultaat;
- effectieve delen van het ingedekte renterisico van financiële instrumenten betrokken in een fair value hedge relatie;
- de amortisatie van waardeaanpassingen van kredieten in portfolio hedge accounting; en
- het ineffectieve deel van het ingedekte risico bij cashflow hedge accounting.

Tevens zijn verkoop- en afkoopresultaten van financiële instrumenten gewaardeerd tegen reële waarde onder deze post opgenomen. Deze gerealiseerde resultaten bestaan uit het verschil tussen de verkoopwaarde en de boekwaarde, inclusief de vrijval van de in het eigen vermogen opgebouwde waardeveranderingen. Ook worden rendementen onder deze post verantwoord uit hoofde van de participaties (eigen-vermogensinstrumenten) die onder de Financiële activa voor verkoop beschikbaar zijn opgenomen.

Tot slot worden verschillen tussen de reële waarde en transactieprijs van financiële activa en passiva gewaardeerd tegen reële waarde bij eerste opname onder deze post opgenomen. Het verschil wordt voor fair value level 1 en 2 transacties direct in het resultaat verantwoord en voor fair value level 3 transacties geamortiseerd over de looptijd van de transactie.

RESULTATEN UIT DEELNEMINGEN MET INVLOED VAN BETEKENIS EN JOINT VENTURES

Hieronder zijn de resultaten van de op equity methode gewaardeerde deelnemingen met invloed van betekenis en joint ventures opgenomen. Dividenduitkeringen worden in de winst-en-verliesrekening verantwoord wanneer deze zijn ontvangen.

RESULTAAT UIT VERKOOP VAN ACTIVA AANGEHOUDEN VOOR VERKOOP

Onder deze post worden de resultaten verantwoord op het moment van verkoop van het betreffende actief aangehouden voor verkoop. Zie onder 'Activa en passiva aangehouden voor verkoop'.

OVERIGE RESULTATEN

Onder de overige resultaten worden resultaten verantwoord die niet met de operationele kernactiviteiten van BNG Bank samenhangen.

AFSCHRIJVINGEN

Zie onder 'Onroerende zaken en bedrijfsmiddelen'.

BIJDRAGE RESOLUTIEFONDS

Met ingang van 1 januari 2015 is het Europese resolutieregime van kracht. Dit regime vindt zijn grondslag in de 'Bank Recovery and Resolution Directive (BRRD)'. Het verschuldigde bedrag komt in één keer ten laste van het resultaat in de maand van betaling. De jaarlijkse bijdrage aan dit Europese resolutiefonds is in de winst-en-verliesrekening opgenomen in de post Bijdrage resolutiefonds.

BANKENBELASTING

Per 1 oktober 2012 is de Wet Bankenbelasting in werking getreden. Banken zijn jaarlijks in oktober de bankenbelasting verschuldigd. Het verschuldigde bedrag komt in één keer ten laste van het resultaat in de maand van betaling. De jaarlijkse heffing is in de winst-en-verliesrekening opgenomen in de post Bankenbelasting.

OVERZICHT VAN GEREALISEERDE EN ONGEREALISEERDE RESULTATEN

Het overzicht van gerealiseerde en ongerealiseerde resultaten geeft gecombineerd het nettoresultaat van de verslagperiode en de directe vermogensmutaties weer, eventueel na aftrek van belastingen. In het overzicht worden de bedragen na belastingen gegroepeerd en gepresenteerd naar posten die in de toekomst uit het eigen vermogen naar de winst-en-verliesrekening gereclassificeerd kunnen worden, dan wel posten waarbij dat nooit kan.

KASSTROOMOVERZICHT

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. De kasstromen worden gesplitst naar operationele, investerings- en financieringsactiviteiten. Als geldmiddelen worden aangemerkt de aanwezige kasmiddelen, de per saldo direct opeisbare tegoeden bij (centrale) banken en bancaire daggelden. Deze middelen hebben een oorspronkelijke looptijd van drie maanden of korter, zijn eenvoudig converteerbaar in vaststaande geldbedragen en zijn onderhevig aan een verwaarloosbaar risico op waardeveranderingen.

De mutaties in kredieten, toevertrouwde middelen, derivaten en vorderingen en verplichtingen op banken zijn opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten. Investeringsactiviteiten omvatten de aan- en verkopen en aflossingen in de beleggingsportefeuille, alsmede de aan- en verkopen van deelnemingen met invloed van betekenis en joint ventures en onroerende zaken en bedrijfsmiddelen. De opname of aflossing van achtergestelde schulden en obligatieleningen en uitbetaald dividend worden als financieringsactiviteit gepresenteerd.

Toelichting op posten van de geconsolideerde jaarrekening

In miljoenen euro's.

De onderverdeling van balanswaarden naar resterende contractuele looptijd (direct en niet direct opeisbaar) is in noot 35 opgenomen.

1 KAS EN TEGOEDEN BIJ DE CENTRALE BANKEN

	31-12-2016	31-12-2015
Rekening-courant tegoeden bij centrale banken (direct opeisbaar)	6.417	3.175
TOTAAL	**6.417**	**3.175**

2 BANKIERS

De post Bankiers omvat alle tegen geamortiseerde kostprijs gewaardeerde vorderingen op banken, alsmede door banken uitgegeven rentedragende waardepapieren waarvoor geen actieve markt bestaat.

	31-12-2016	31-12-2015
Kortgeld en rekening-courant	4	3
Cash collateral	11.541	10.041
Langlopende kredieten	10	11
Rentedragende waardepapieren	–	100
Geherclassificeerde AFS-transacties	240	385
TOTAAL	**11.795**	**10.540**

3 FINANCIËLE ACTIVA TEGEN REËLE WAARDE VIA HET RESULTAAT

Hieronder zijn activa opgenomen die specifiek zijn aangewezen als gewaardeerd tegen reële waarde met waardeveranderingen via het resultaat.

	31-12-2016	31-12-2015
Kredieten	904	885
Rentedragende waardepapieren	1.446	1.999
TOTAAL	**2.350**	**2.884**

127 335 337

Er zijn in 2016 geen nieuwe kredieten of rentedragende waardepapieren opgenomen in deze balanspost. De aflossingswaarde van deze kredieten en waardepapieren ultimo 2016 is EUR 1.724 miljoen (2015: EUR 2.118 miljoen). De waardeveranderingen via het resultaat zijn toegelicht in noot 25 Resultaat financiële transacties.

In het vierde kwartaal van 2016 heeft BNG Bank drie aan Engelse inflatie gerelateerde rentedragende waardepapieren tegen de reële waarde van circa EUR 630 miljoen verkocht en op een later moment weer teruggekocht. Tijdens deze periode zijn nagenoeg alle risico's overgedragen geweest aan een derde partij. Conform de richtlijnen van IFRS zijn deze waardepapieren daarom na verkoop niet langer opgenomen in de balans. Na de terugkoop zijn deze waardepapieren opgenomen in de balanspost Financiële activa voor verkoop beschikbaar. Er is geen resultaat gerealiseerd op deze transactie.

4 DERIVATEN

Onder deze balanspost zijn de positieve reële waarde van de derivaten opgenomen. De waardeveranderingen via het resultaat zijn toegelicht in noot 25 Resultaat financiële transacties.

	31-12-2016	31-12-2015
Derivaten niet betrokken in een boekhoudkundige hedge relatie	1.069	831
Derivaten betrokken in een boekhoudkundige portfolio hedge relatie	4.428	4.277
Derivaten betrokken in een boekhoudkundige micro hedge relatie	9.915	11.262
TOTAAL	**15.412**	**16.370**

5 FINANCIËLE ACTIVA VOOR VERKOOP BESCHIKBAAR

Hieronder worden opgenomen aangekochte obligaties met een vaste of variabele rente en rentedragende waardepapieren, voor zover niet opgenomen onder Bankiers en Kredieten en de Financiële activa tegen reële waarde via het resultaat, en investeringen in participaties.

	31-12-2016	31-12-2015
Rentedragende waardepapieren, uitgegeven door:		
– Overheden	8.225	8.488
– Supranationale instellingen	1.217	1.020
– Bankiers	2.357	1.757
– Overige financiële instellingen	2.629	1.675
– Niet-financiële instellingen	984	495
Investeringen in participaties	25	24
TOTAAL	**15.437**	**13.459**

OVERDRACHT ZONDER DERECOGNITION

Ultimo 2016 en 2015 zijn er geen financiële activa overgedragen zonder derecognition met betrekking tot repotransacties.

6 KREDIETEN

De post Kredieten omvat alle tegen geamortiseerde kostprijs gewaardeerde verstrekte kredieten, alsmede rentedragende waardepapieren (niet uitgegeven door banken) waarvoor geen actieve markt bestaat.

	31-12-2016	31-12-2015
Kortgeld en rekening-courant	4.891	4.328
Reverse repo's	–	501
Langlopende kredieten	81.260	82.702
Rentedragende waardepapieren	272	309
Geherclassificeerde AFS-transacties	1.195	1.575
	87.618	89.415
Voorziening voor oninbaarheid	−42	−49
TOTAAL	**87.576**	**89.366**

Van de EUR 42 miljoen (2015: EUR 49 miljoen) aan voorziening voor oninbaarheid heeft EUR 26 miljoen (2015: EUR 33 miljoen) betrekking op individuele voorzieningen en EUR 16 miljoen (2015: EUR 16 miljoen) op de collectieve voorziening (IBNI).

	2016	2015
VERLOOP VAN DE VOORZIENING VOOR ONINBAARHEID:		
Beginstand	−49	−53
Dotatie boekjaar	−4	−7
Vrijval boekjaar	8	6
Onttrekking boekjaar	3	5
EINDSTAND	**−42**	**−49**

127 191 197 246
335 337 394

7 WAARDEAANPASSINGEN KREDIETEN IN PORTFOLIO HEDGE ACCOUNTING

Dit betreft de waardeaanpassingen van het effectieve deel van het ingedekte renterisico van kredieten betrokken in portfolio hedge accounting.

	2016	2015
VERLOOP VAN DE WAARDEAANPASSINGEN KREDIETEN IN PORTFOLIO HEDGE ACCOUNTING		
Beginstand	13.559	16.044
Mutatie ongerealiseerd deel in boekjaar	2.818	−1.211
Amortisatie in boekjaar	−1.446	−1.256
Realisatie uit hoofde van verkoop in boekjaar	−37	−18
EINDSTAND	**14.894**	**13.559**

8 DEELNEMINGEN MET INVLOED VAN BETEKENIS EN JOINT VENTURES

	31-12-2016	31-12-2015	31-12-2016	31-12-2015
	BELANG		BALANSWAARDE	
DEELNEMINGEN MET INVLOED VAN BETEKENIS				
Dataland BV, Rotterdam	30%	30%	0	0
Data B Mailservice BV, Leek	45%	45%	3	2
SUBTOTAAL			**3**	**2**
JOINT VENTURES				
BNG Gebiedsontwikkeling BV, diverse participaties	Zie Overige Toelichtingen		43	45
TOTAAL			**46**	**47**

Voor een beschrijving en samengevatte financiële informatie van de deelnemingen met invloed van betekenis en de joint ventures wordt verwezen naar de Overige toelichtingen in de geconsolideerde jaarrekening.

9 ONROERENDE ZAKEN EN BEDRIJFSMIDDELEN

Het verloop van deze balanspost is als volgt:

	2016	2015	2016	2015	2016	2015
	ONROERENDE ZAKEN		BEDRIJFS-MIDDELEN		TOTAAL	
HISTORISCHE AANSCHAFWAARDE						
Waarde begin boekjaar	48	47	15	14	63	61
Investeringen	1	1	2	1	3	2
Desinvesteringen	0	0	0	0	0	0
Waarde einde boekjaar	49	48	17	15	66	63
AFSCHRIJVINGEN						
Cumulatieven begin boekjaar	34	33	13	12	47	45
Afschrijvingen gedurende boekjaar	2	1	0	1	2	2
Cumulatieven einde boekjaar	36	34	13	13	49	47
TOTAAL	**13**	**14**	**4**	**2**	**17**	**16**

ECONOMISCHE LEVENSDUUR	
Gebouwen	33 1/3 jaar
Technische installaties	15 jaar
Machines en inventaris	5 jaar
Hard- en software	3 jaar

127 ◁ 196 ◁

10 OVERIGE ACTIVA

	31-12-2016	31-12-2015
Diverse vorderingen	56	27
TOTAAL	**56**	**27**

De overige vorderingen bestaan vooral uit nog te ontvangen bedragen uit hoofde van kredieten aan klanten.

11 ACTIVA AANGEHOUDEN VOOR VERKOOP

Eind april 2016 heeft de AFM de verkoop van BNG Vermogensbeheer BV aan ASR Nederland NV goedgekeurd. De overdracht is daarna in mei 2016 afgerond met terugwerkende kracht tot 1 januari 2016. De verkoop van de aandelen heeft tot verlies van zeggenschap in BNG Vermogensbeheer geleid en deconsolidatie heeft plaatsgevonden. Alle activa en passiva van BNG Vermogensbeheer en het belang in BNG Depositofonds zijn van de geconsolideerde balans verwijderd en het resultaat uit deze verkoop is verantwoord in de winst-en-verliesrekening (zie noot 27 Resultaat uit verkoop van activa aangehouden voor verkoop).

	31-12-2016	31-12-2015
Belang in BNG Depositofonds	–	67
BNG Vermogensbeheer	–	1
TOTAAL	**–**	**68**

12 BANKIERS

	31-12-2016	31-12-2015
Rekening-courant	0	2
Cash collateral	1.698	1.686
Deposito's	1.782	1.280
Onderhandse geldleningen o/g	50	0
TOTAAL	**3.530**	**2.968**

13 FINANCIËLE PASSIVA TEGEN REËLE WAARDE VIA HET RESULTAAT

Hieronder zijn schuldbewijzen en onderhandse rentedragende waardepapieren opgenomen die specifiek zijn aangewezen als gewaardeerd tegen reële waarde met waardeveranderingen via het resultaat.

	31-12-2016	31-12-2015
Schuldbewijzen	943	1.356
Onderhandse rentedragende waardepapieren	247	432
TOTAAL	**1.190**	**1.788**

De aflossingswaarde van de schuldbewijzen en toevertrouwde middelen ultimo 2016 is EUR 962 miljoen (2015: EUR 1.401 miljoen). Vanaf 1 januari 2016 worden financiële passiva tegen reële waarde via het resultaat gewaardeerd op de relevante fundingcurve inclusief de opslag voor 'own credit risk'. De totale waardeverandering (voor belasting) bedroeg EUR 32 miljoen positief. De waardeveranderingen via het resultaat zijn toegelicht in noot 25 Resultaat financiële transacties.

14 DERIVATEN

Onder deze balanspost zijn de negatieve reële waarde van de derivaten opgenomen. De waardeveranderingen via het resultaat zijn toegelicht in noot 25 Resultaat financiële transacties.

	31-12-2016	31-12-2015
Derivaten niet betrokken in een boekhoudkundige hedgerelatie	1.134	1.417
Derivaten betrokken in een boekhoudkundige portfolio hedgerelatie	20.519	18.902
Derivaten betrokken in een boekhoudkundige micro hedgerelatie	3.127	2.942
TOTAAL	**24.780**	**23.261**

15 BELASTINGEN

De bank heeft voor de actuariële resultaten uit hoofde van de voorziening personeelsbeloningen, de herwaarderingsreserve financiële activa voor verkoop beschikbaar en de cashflow hedge reserve, die allen rechtstreeks in het eigen vermogen muteren, een belastinglatentie opgenomen.

	31-12-2016	31-12-2015
Acute belastingverplichting	31	16
Latente belastingverplichting	116	206
TOTAAL	**147**	**222**

BNG Bank heeft met de Belastingdienst een vaststellingsovereenkomst geldend voor de periode 2013 – 2017. De vaststellingsovereenkomst is van toepassing op de fiscale eenheid van BNG Bank. De inhoud van de overeenkomst heeft tot gevolg dat alle financiële instrumenten zowel commercieel als fiscaal conform IFRS-waarderingsgrondslagen verwerkt worden. De uitzondering hierop zijn transacties die geclassificeerd zijn als Financiële activa voor verkoop beschikbaar. Fiscaal wordt het geheel van de transacties binnen deze categorie gewaardeerd tegen kostprijs of lagere marktwaarde. Het fiscale resultaat wijkt af van het commerciële resultaat indien per saldo ongerealiseerde verliezen zijn ontstaan. Bij toename van de herwaarderingsreserve wordt het positieve bedrag ten gunste van de fiscale jaarwinst gebracht tot het niveau van de oorspronkelijke kostprijs. De aansluiting tussen het effectieve en het nominale belastingpercentage is als volgt:

	2016	2015
NOMINALE EN EFFECTIEVE BELASTINGPERCENTAGE		
Winst voor belastingen	503	314
Belastingbedrag tegen nominaal belastingpercentage	−126	−79
Aanpassing belasting voorgaande jaren	0	–
Deelnemingsvrijstelling	0	0
Fiscaal onbelaste resultaat verkoop BNG Vermogensbeheer	1	–
Fiscaal niet-aftrekbare lasten (o.a. bankenbelasting)	−9	−9
EFFECTIEF BELASTINGBEDRAG	**−134**	**−88**
Nominaal belastingpercentage	25,0%	25,0%
Effectief belastingpercentage	26,6%	28,0%

				2016
	BEGINSTAND	MUTATIES VIA HET EIGEN VERMOGEN	MUTATIES VIA HET RESULTAAT	EINDSTAND
VERLOOP IN LATENTE BELASTINGEN				
Vrijgesteld inzake openingsbalans	–			–
Financiële activa voor verkoop beschikbaar	–124	20		–104
Cashflow hedge reserve	–83	81		–2
Own Credit Adjustment	–	–8		–8
Hybride kapitaal	–	–3		–3
Voorziening personeelsbeloningen	1		0	1
TOTAAL	**–206**	**90**	**0**	**–116**

				2015
	BEGINSTAND	MUTATIES VIA HET EIGEN VERMOGEN	MUTATIES VIA HET RESULTAAT	EINDSTAND
VERLOOP IN LATENTE BELASTINGEN				
Vrijgesteld inzake openingsbalans	1		–1	0
Financiële activa voor verkoop beschikbaar	–101	–23		–124
Cashflow hedge reserve	–125	42		–83
Voorziening personeelsbeloningen	1			1
TOTAAL	**–224**	**19**	**–1**	**–206**

16 SCHULDBEWIJZEN

Hieronder worden opgenomen obligaties en andere geëmitteerde verhandelbare schuldbewijzen met een vaste of variabele rente. Bij een emissie worden niet-geplaatste obligaties in mindering gebracht op de desbetreffende obligatielening.

	31-12-2016	31-12-2015
Obligatieleningen	92.915	92.019
Commercial Paper	14.297	13.341
Onderhandse schuldbewijzen	4.968	4.763
TOTAAL	**112.180**	**110.123**

17 TOEVERTROUWDE MIDDELEN

	31-12-2016	31-12-2015
Rekening-courant	1.949	2.271
Cash collateral	78	75
Deposito's	1.336	167
Onderhandse geldleningen o/g	4.194	4.356
TOTAAL	**7.557**	**6.869**

18 ACHTERGESTELDE SCHULDEN

	31-12-2016	31-12-2015
Achtergestelde schulden	31	31
TOTAAL	**31**	**31**

19 OVERIGE PASSIVA

	31-12-2016	31-12-2015
Voorziening personeelsbeloningen	3	2
Overige verplichtingen	96	84
TOTAAL	**99**	**86**

De voorziening personeelsbeloningen bestaat uit twee delen, namelijk een voorziening voor de hypotheekrente-kortingsregeling voor zowel actieve als gepensioneerde medewerkers van EUR 2 miljoen (2015: EUR 1 miljoen) en een voorziening voor vitaliteitsverlof van EUR 1 miljoen (2015: EUR 1 miljoen). Beide voorzieningen hebben een langlopend karakter.

De mutaties in de contante waarde van de nettoverplichting uit hoofde van de toegezegde rechten voor de hypotheekrentekorting en de voorziening voor vitaliteitsverlof zijn als volgt:

	2016	2015
VOORZIENING PERSONEELSBELONINGEN		
Stand netto verplichting per 1 januari	2	3
Mutatie voorziening	1	–1
STAND NETTO VERPLICHTING PER 31 DECEMBER	**3**	**2**

De overige verplichtingen bestaan vooral uit nog te betalen bedragen uit hoofde van derivaten en kredietverlening aan klanten.

20 EIGEN VERMOGEN

Omdat BNG Bank na consolidatie geen minderheidsbelangen heeft die verwerkt worden in het geconsolideerde vermogen, kan het gehele eigen vermogen, exclusief hybride kapitaal, worden toegerekend aan de aandeelhouders. De onder het geconsolideerde eigen vermogen verantwoorde posten worden onderstaand toegelicht.

		31-12-2016		31-12-2015
Kapitaal		139		139
Agioreserve		6		6
Herwaarderingsreserve				
– Financiële activa voor verkoop beschikbaar	251		320	
– Financiële passiva tegen reële waarde via het resultaat ('own credit risk')	24		–	
		275		320
Cashflow hedge reserve		3		251
Overige reserves		2.961		2.797
Onverdeelde winst		369		226
EIGEN VERMOGEN TOEKOMEND AAN DE AANDEELHOUDERS		**3.753**		**3.739**
Hybride kapitaal		733		424
TOTAAL		**4.486**		**4.163**

	2016	2015
Aantal uitstaande aandelen	55.690.720	55.690.720
Voorgesteld dividend per aandeel (in euro's)	1,64	1,02
VOORGESTELD DIVIDEND		
– Primair statutair dividend	7	7
– Voorgesteld boven-primair-statutair dividend	84	50
TOTAAL	**91**	**57**

Bij de voorgestelde dividenduitkering over 2016 wordt rekening gehouden met het reeds in 2016 uitgekeerde dividend van EUR 4 miljoen (na belasting) op het hybride kapitaal ten laste van de Overige reserves.

KAPITAAL

Het maatschappelijk aandelenkapitaal bestaat uit 100 miljoen aandelen van EUR 2,50 nominaal, waarvan 55.690.720 aandelen zijn geplaatst en volgestort. Er hebben zich geen mutaties voorgedaan in het aantal in omloop zijnde aandelen gedurende het boekjaar. Er is geen sprake van uitgegeven niet-volgestorte aandelen. BNG Bank en de dochtermaatschappijen hebben geen eigen aandelen in beheer. Op geen van de aandelen rusten voorkeursrechten dan wel beperkingen. Er zijn geen opties die recht geven op uitgifte van aandelen bij uitoefening.

AGIORESERVE

Er hebben zich in 2016 geen mutaties voorgedaan.

HERWAARDERINGSRESERVE

De herwaarderingsreserve bevat EUR 251 miljoen aan ongerealiseerde waardeveranderingen, exclusief de waarde van het ingedekte deel van het renterisico van rentedragende waardepapieren betrokken in hedge accounting, die uit hoofde van de balanspost Financiële activa voor verkoop beschikbaar worden verwerkt. Deze post is gecorrigeerd voor belastingen. Bij verkoop van desbetreffende activa wordt het daarop betrekking hebbende cumulatieve resultaat, dat in het eigen vermogen is verwerkt, alsnog overgeboekt naar de winst-en-verliesrekening. Ultimo december 2016 heeft EUR 9 miljoen van de Herwaarderingsreserve betrekking op eigen-vermogensinstrumenten. In 2015 was dit EUR 22 miljoen, waarvan EUR 20 miljoen (na belasting) betrekking had op Activa aangehouden voor verkoop uit hoofde van het belang in het BNG Depositofonds.

Daarnaast bestaat de herwaarderingsreserve uit een Own Credit Adjustment. Vanaf 1 januari 2016 worden financiële passiva tegen reële waarde via het resultaat gewaardeerd op de relevante inkoopcurve inclusief de opslag voor 'own credit risk'. Het totale effect bedroeg EUR 24 miljoen positief op het eigen vermogen na aftrek van latente belastingen, waarvan EUR 30 miljoen positief betrekking heeft op de stand per 1 januari 2016 en EUR 6 miljoen negatief over 2016.

CASHFLOW HEDGE RESERVE

Onder de cashflow hedge reserve wordt het effectieve deel van de ongerealiseerde waardeveranderingen van derivaten verantwoord die het gevolg zijn van de mutatie van de vreemde valuta basisspread. Deze post wordt gecorrigeerd voor belastingen. De cashflow hedge reserve heeft betrekking op een groot aantal derivaten en afgedekte posities met verschillende looptijden. De maximale resterende looptijd bedraagt 37 jaar, met de grootste concentraties in resterende looptijden van 1 tot 5 jaar in lijn met de looptijden van de langlopende funding in vreemde valuta betrokken in hedge accounting.

OVERIGE RESERVES

Nadat de statutair voorgeschreven delen ten laste van de voor uitkering vatbare winst zijn vastgesteld, bepaalt de Algemene Vergadering van Aandeelhouders welk deel toegevoegd wordt aan de reserves. In 2016 is ten laste van de Overige reserves een bedrag van EUR 57 miljoen (2015: EUR 32 miljoen) aan dividend over 2015 uitgekeerd aan de aandeelhouders van de bank. Aan de houders van het hybride kapitaal is in 2016 EUR 6 miljoen (voor belasting) uitgekeerd ten laste van de Overige reserves. In de Overige reserves resteert door de uitgifte van het hybride kapitaal in 2016 en amortisatie een agio en meegekochte rente van totaal EUR 1 miljoen (2015: EUR 1 miljoen).

ONVERDEELDE WINST

De balans is opgemaakt voor winstverdeling. De post representeert het totale behaalde resultaat na aftrek van de verplichting uit hoofde van vennootschapsbelasting.

HYBRIDE KAPITAAL

In 2016 heeft BNG Bank EUR 309 miljoen aan hybride kapitaal onderhands uitgegeven. Ultimo 2016 bedraagt het hybride kapitaal in totaal EUR 733 miljoen. Het betreft perpetuele leningen met een jaarlijkse niet cumulatieve discretionaire vergoeding over de uitstaande hoofdsom waarbij verplichte afschrijving plaatsvindt in het geval de CET1-ratio onder 5,125% uitkomt. De vergoeding kwalificeert onder IFRS als dividend en wordt ten laste gebracht van de Overige reserves. De aftrekbaarheid van deze vergoeding voor de vennootschapsbelasting heeft geleid tot een publieke discussie en de aankondiging van een onderzoek door de Europese Commissie naar dit onderwerp in relatie tot mogelijk onverenigbare staatssteun. Indien de Europese Commissie tot een negatief oordeel komt, dan kan dat ertoe leiden dat BNG Bank het genoten fiscale voordeel moet terugbetalen en/of dat toekomstige aftrekbaarheid niet langer is toegestaan.

Het instrument is gestructureerd in lijn met de vereisten van de CRR en de richtlijnen van de EBA en kwalificeert als additioneel Tier 1-vermogen. BNG Bank heeft eenzijdig de contractuele mogelijkheid om op de zesde coupondatum (in mei 2021 en 2022) en daarna elk jaar op de coupondatum de perpetuele kapitaalinstrumenten vervroegd af te lossen.

21 RENTEBATEN

Onder rentebaten worden alle positieve renteresultaten van (afgeleide) financiële instrumenten opgenomen, waaronder negatieve rentelasten op financiële passiva. Daarnaast zijn onder deze post de ontvangen overige krediet-gerelateerde baten verantwoord. Rentebaten op activa die een bijzondere waardevermindering hebben ondergaan, worden volledig opgenomen op basis van het oorspronkelijke effectieve interest percentage zolang de verwachte rentekasstromen worden ontvangen.

	2016	2015
Financiële activa tegen reële waarde via het resultaat	66	70
Financiële activa voor verkoop beschikbaar	304	353
Derivaten	3.210	3.129
Kredieten	2.495	2.688
Negatieve rentelasten op financiële passiva	36	17
Overig	15	21
TOTAAL	**6.126**	**6.278**

In de rentebaten is over 2016 EUR 4 miljoen (2015: EUR 4 miljoen) aan interestbaten opgenomen voor financiële activa, betreffende Financiële activa voor verkoop beschikbaar (noot 5) en Kredieten (noot 6), die een bijzondere waardevermindering hebben ondergaan.

22 RENTELASTEN

Onder rentelasten worden alle negatieve renteresultaten van (afgeleide) financiële instrumenten opgenomen, waaronder negatieve rentebaten op financiële activa. Tevens worden lasten verantwoord die voortvloeien uit het lenen van gelden alsmede andere lasten die het karakter hebben van rente.

	2016	2015
Financiële passiva tegen reële waarde via het resultaat	49	72
Derivaten	3.220	3.297
Schuldbewijzen	2.238	2.343
Toevertrouwde middelen	111	84
Negatieve rentebaten op financiële activa	91	24
Overig	12	8
TOTAAL	**5.721**	**5.828**

23 PROVISIEBATEN

Onder deze post worden de baten verantwoord uit hoofde van vergoedingen van voor derden verrichte diensten.

	2016	2015
Baten uit hoofde van kredieten en faciliteiten	19	17
Baten uit hoofde van betalingsverkeer	9	10
Baten uit hoofde van fiduciaire activiteiten	–	5
TOTAAL	**28**	**32**

Het wegvallen in 2016 van de provisiebaten uit hoofde van fiduciaire activiteiten is het gevolg van de verkoop van BNG Vermogensbeheer.

24 PROVISIELASTEN

Onder deze post worden de lasten voor een totaalbedrag van EUR 4 miljoen (2015: EUR 4 miljoen) verantwoord van vergoedingen voor door derden verrichte diensten uit hoofde van kredieten, faciliteiten en betalingsverkeer.

25 RESULTAAT FINANCIËLE TRANSACTIES

Hieronder wordt het resultaat financiële transacties uitgesplitst naar gerealiseerde en ongerealiseerde marktwaarde-veranderingen.

	2016		2015	
MARKTWAARDEVERANDERINGEN VAN FINANCIËLE ACTIVA TEGEN REËLE WAARDE VIA HET RESULTAAT ALS GEVOLG VAN VERANDERINGEN IN KREDIET- EN LIQUIDITEITSOPSLAGEN, WAARVAN:				
– Rentedragende waardepapieren	45		−85	
– Gestructureerde leningen	2		−8	
		47		−93
RESULTAAT HEDGE ACCOUNTING				
– Portfolio fair value hedge accounting	18		16	
– Micro fair value hedge accounting	3		8	
– Micro cashflow hedge accounting	26		−1	
		47		23
Mutatie tegenpartij kredietrisico derivaten (CVA/DVA)		−21		9
Gerealiseerde verkoop- en afkoopresultaten		62		57
Overige marktwaardeveranderingen		−17		20
TOTAAL		**118**		**16**

129 173 180 181

Het resultaat financiële transacties is in 2016 positief beïnvloed door ongerealiseerde resultaten, vooral als gevolg van afgenomen krediet- en liquiditeitsopslagen van rentedragende waardepapieren in de post financiële activa tegen reële waarde via het resultaat, gerealiseerde verkoop- en afkoopresultaten en resultaat uit hedge accounting.

Het resultaat financiële transacties is negatief beïnvloed door de toename van tegenpartij kredietrisico bij derivaten en overige marktwaardeveranderingen. In de overige marktwaardeveranderingen zijn onder andere opgenomen de effecten van de verandering van de USD/EUR en EUR/GBP cross currency basisspreads in de derivaten die niet betrokken zijn in hedge accounting.

26 RESULTATEN UIT DEELNEMINGEN MET INVLOED VAN BETEKENIS EN JOINT VENTURES

	2016	2015
Deelnemingen met invloed van betekenis	3	1
Joint ventures	1	1
TOTAAL	**4**	**2**

Voor een beschrijving van de deelnemingen met invloed van betekenis en de joint ventures wordt verwezen naar de Overige toelichtingen in de geconsolideerde jaarrekening.

27 RESULTAAT UIT VERKOOP VAN ACTIVA AANGEHOUDEN VOOR VERKOOP

De verkoop van de aandelen van BNG Vermogensbeheer en het belang van de bank in het BNG Depositofonds is eind mei 2016 geëffectueerd. Met de verkoop van de aandelen van BNG Vermogensbeheer en de verkoop van de participaties in BNG Depositofonds is een positief verkoopresultaat gerealiseerd van in totaal EUR 34 miljoen. Het verkoopresultaat betreft hoofdzakelijk de vrijval uit de herwaarderingsreserve van het verschil tussen de reële waarde en de kostprijs van de participaties.

28 OVERIGE RESULTATEN

De overige resultaten bestaan vooral uit opbrengsten uit advieswerkzaamheden door BNG Gebiedsontwikkeling.

	2016	2015
Opbrengst advieswerkzaamheden	3	3
TOTAAL	**3**	**3**

129 179 339

29 PERSONEELSKOSTEN

	2016	2015
Lonen en salarissen	25	26
Pensioenlasten	3	4
Sociale lasten	2	2
Toevoegingen aan voorziening personeelsbeloningen	0	0
Overige personeelskosten	8	6
TOTAAL	**38**	**38**

De variabele beloning van individuele medewerkers bedroeg over 2016 maximaal 20% van de vaste beloning (2015: 20%).

30 ANDERE BEHEERSKOSTEN

Onder deze post zijn onder meer opgenomen de kosten inzake uitbesteding, onderhoud van onroerende zaken en bedrijfsmiddelen, drukwerk, opleiding en reclame. De totale andere beheerskosten over 2016 bedragen EUR 26 miljoen (2015: EUR 27 miljoen).

31 AFSCHRIJVINGEN

Voor een specificatie van deze post wordt verwezen naar de mutatieoverzichten van de onroerende zaken en bedrijfsmiddelen (noot 9). De totale afschrijvingskosten over 2016 bedragen EUR 2 miljoen (2015: EUR 2 miljoen).

32 BIJZONDERE WAARDEVERMINDERINGEN

De bijzondere waardeverminderingen bedragen in 2016 EUR 32 miljoen negatief (2015: EUR 72 miljoen). De bijzondere waardeverminderingen in 2016 zijn vooral veroorzaakt door het terugdraaien van de bijzondere waardevermindering op de reeds eerder afgewaardeerde HETA obligatie. Voor negatieve ontwikkelingen in individuele kredieten, in een aantal participaties van BNG Gebiedsontwikkeling (joint ventures) en in het minderheidsbelang Transdev-BNG-Connexxion Holding (TBCH) zijn ook bijzondere waardeverminderingen getroffen.

	2016	2015
Dotatie aan voorziening voor oninbaarheid kredieten	4	7
Vrijval uit voorziening voor oninbaarheid kredieten	−8	−6
Bijzondere waardeverminderingen financiële activa voor verkoop beschikbaar	4	63
Terugdraaiing bijzondere waardevermindering financiële activa voor verkoop beschikbaar	−39	–
Bijzondere waardeverminderingen deelnemingen met invloed van betekenis en joint ventures	8	8
Terugdraaiing bijzondere waardevermindering deelnemingen met invloed van betekenis en joint ventures	−1	–
TOTAAL	**−32**	**72**

De mutaties in de voorziening voor oninbaarheid kredieten is opgenomen in de balanspost Kredieten (noot 6).

Op basis van de verwachte toekomstige ontwikkelingen is de investering in TBCH in de post Financiële activa voor verkoop beschikbaar in 2016 met ruim EUR 4 miljoen afgewaardeerd naar nihil.

130 248

In het vierde kwartaal van 2016 heeft BNG Bank het voorstel om de vorderingen op HETA met een garantie van de deelstaat Karinthië tegen een koers van circa 90% van de hoofdsom af te kopen geaccepteerd. Deze koers lag

aanzienlijk boven de koers per einde maart 2015 (58%) op basis waarvan de bijzondere waardevermindering van EUR 63 miljoen in de eerste helft van 2015 is vastgesteld. De afwikkeling heeft geleid tot het terugdraaien van de bijzondere waardevermindering ter grootte van ruim EUR 39 miljoen ten gunste van het resultaat.

Ten slotte zijn vier participaties van BNG Gebiedsontwikkeling met EUR 8 miljoen (2015: EUR 8 miljoen) afgewaardeerd en zijn van twee participaties de bijzondere waardeverminderingen met EUR 1 miljoen (2015: nihil) teruggedraaid.

33 BIJDRAGE RESOLUTIEFONDS EN BANKENBELASTING

Met ingang van 1 januari 2015 is het resolutieregime van kracht uit hoofde van de 'Bank Recovery and Resolution Directive (BRRD)'. De lasten uit hoofde van de bijdrage resolutiefonds zijn aftrekbaar voor de vennootschapsbelasting. Het verschuldigde bedrag van ruim EUR 16 miljoen over 2016 (2015: EUR 9 miljoen) is in december in één keer ten laste van het resultaat gebracht.

De lasten uit hoofde van de bankenbelasting zijn niet aftrekbaar voor de vennootschapsbelasting. Dit heeft tot gevolg dat de effectieve belastingdruk uitkomt boven het nominale belastingpercentage. BNG Bank is jaarlijks per 1 oktober de bankenbelasting verschuldigd, voor 2016 bedraagt dit EUR 35 miljoen (2015: EUR 37 miljoen). Voor 2017 wordt op basis van dezelfde methodiek en uitgangspunten een verschuldigde bankenbelasting verwacht van EUR 36 miljoen.

	2016	2015
DE BANKENBELASTING IS ALS VOLGT BEREKEND:	**BASIS 2015**	**BASIS 2014**
Balanstotaal	149.511	153.505
-/_ Toetsingsvermogen	3.581	2.864
-/_ Deposito's vallend onder het Depositogarantiestelsel	47	44
BELASTBARE SOM	**145.883**	**150.597**
-/_ Doelmatigheidsvrijstelling	20.000	20.000
BELASTBAAR BEDRAG	**125.883**	**130.597**
Totaal schulden met een looptijd kleiner dan 1 jaar (volgens noot 35)	40.267	42.733
Totaal alle schulden (volgens balans)	145.348	149.923
Bankenbelasting kortlopende schulden (0,044% van belastbaar bedrag)	15	16
Bankenbelasting langlopende schulden (0,022% van belastbaar bedrag)	20	21
TOTAAL BEREKEND/VERSCHULDIGD	**35**	**37**
Naheffing	–	0
TOTAAL IN WINST- EN VERLIESREKENING	**35**	**37**

34 VERGOEDING ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

De vergoedingen aan de onafhankelijke accountant zijn gerubriceerd onder Andere beheerskosten. In overeenstemming met artikel 382a Titel 9 Boek 2 BW is onder noot 34 van de enkelvoudige jaarrekening een nadere detaillering weergegeven van de kosten en vergoedingen aan de onafhankelijke accountant, gerubriceerd naar controle- en niet-controle-gerelateerde diensten.

35 ONDERVERDELING FINANCIËLE INSTRUMENTEN NAAR RESTERENDE CONTRACTUELE LOOPTIJD

	31-12-2016					
	DIRECT OPEISBAAR	TOT 3 MAANDEN	3-12 MAANDEN	1-5 JAAR	LANGER DAN 5 JAAR	TOTAAL
Kas en tegoeden bij de centrale banken	6.417					6.417
Bankiers	4	11.660	30	97	4	11.795
Financiële activa tegen reële waarde via het resultaat		80	60	384	1.826	2.350
Derivaten		1.429	2.194	7.834	3.955	15.412
Financiële activa voor verkoop beschikbaar		231	873	6.273	8.060	15.437
Kredieten	1.418	6.313	8.875	33.599	37.371	87.576
Waardeaanpassingen kredieten in portfolio hedge accounting		555	1.392	5.805	7.142	14.894
Overige activa		56				56
TOTAAL ACTIVA	**7.839**	**20.324**	**13.424**	**53.992**	**58.358**	**153.937**

Vervolg zie volgende pagina

Vervolg van vorige pagina

						31-12-2016
	DIRECT OPEISBAAR	TOT 3 MAANDEN	3-12 MAANDEN	1-5 JAAR	LANGER DAN 5 JAAR	TOTAAL
Bankiers	0	3.480	2	10	38	3.530
Financiële passiva tegen reële waarde via het resultaat		3	127	332	728	1.190
Derivaten		441	1.466	7.270	15.603	24.780
Acute belasting-verplichting		31				31
Latente belasting-verplichting					116	116
Schuldbewijzen		14.833	15.831	50.094	31.422	112.180
Toevertrouwde middelen	1.949	1.423	432	2.567	1.186	7.557
Achtergestelde schulden		1	1	3	26	31
Overige passiva		96			3	99
TOTAAL PASSIVA	**1.949**	**20.308**	**17.859**	**60.276**	**49.122**	**149.514**

						31-12-2015
	DIRECT OPEISBAAR	TOT 3 MAANDEN	3-12 MAANDEN	1-5 JAAR	LANGER DAN 5 JAAR	TOTAAL
Kas en tegoeden bij de centrale banken	3.175					3.175
Bankiers	3	10.089	203	241	4	10.540
Financiële activa tegen reële waarde via het resultaat		33	68	440	2.343	2.884
Derivaten		974	2.662	7.948	4.786	16.370
Financiële activa voor verkoop beschikbaar		171	636	5.058	7.594	13.459
Kredieten	1.373	5.953	10.523	34.130	37.387	89.366
Waardeaanpassingen kredieten in portfolio hedge accounting		447	1.446	5.230	6.436	13.559
Overige activa		27				27
TOTAAL ACTIVA	**4.551**	**17.694**	**15.538**	**53.047**	**58.550**	**149.380**

Vervolg zie volgende pagina

Vervolg van vorige pagina

						31-12-2015
	DIRECT OPEISBAAR	TOT 3 MAANDEN	3-12 MAANDEN	1-5 JAAR	LANGER DAN 5 JAAR	TOTAAL
Bankiers	2	2.966				2.968
Financiële passiva tegen reële waarde via het resultaat		11	105	401	1.271	1.788
Derivaten		348	1.161	7.398	14.354	23.261
Acute belasting-verplichting			16			16
Latente belasting-verplichting					206	206
Schuldbewijzen		11.062	21.678	49.626	27.757	110.123
Toevertrouwde middelen	2.271	310	251	1.706	2.331	6.869
Achtergestelde schulden		1	1	4	25	31
Overige passiva		84			2	86
TOTAAL PASSIVA	**2.273**	**14.782**	**23.212**	**59.135**	**45.946**	**145.348**

36 ONDERVERDELING FINANCIËLE INSTRUMENTEN NAAR CATEGORIEËN

					31-12-2016
	FINANCIËLE ACTIVA EN PASSIVA TEGEN GEAMORTISEERDE KOSTPRIJS	FINANCIËLE ACTIVA EN PASSIVA AANGEMERKT ALS GEWAARDEERD TEGEN REËLE WAARDE VIA HET RESULTAAT	DERIVATEN	FINANCIËLE ACTIVA VOOR VERKOOP BESCHIKBAAR	TOTAAL
Kas en tegoeden bij de centrale banken	6.417				6.417
Bankiers	11.795				11.795
Financiële activa tegen reële waarde via het resultaat		2.350			2.350
Derivaten			15.412		15.412
Financiële activa voor verkoop beschikbaar				15.437	15.437
Kredieten	87.576				87.576
Waardeaanpassingen kredieten in portfolio hedge accounting	14.894				14.894
TOTAAL ACTIVA	**120.682**	**2.350**	**15.412**	**15.437**	**153.881**

Vervolg zie volgende pagina

Vervolg van vorige pagina

					31-12-2016
	FINANCIËLE ACTIVA EN PASSIVA TEGEN GEAMORTISEERDE KOSTPRIJS	FINANCIËLE ACTIVA EN PASSIVA AANGEMERKT ALS GEWAARDEERD TEGEN REËLE WAARDE VIA HET RESULTAAT	DERIVATEN	FINANCIËLE ACTIVA VOOR VERKOOP BESCHIKBAAR	TOTAAL
Bankiers	3.530				3.530
Financiële passiva tegen reële waarde via het resultaat		1.190			1.190
Derivaten			24.780		24.780
Schuldbewijzen	112.180				112.180
Toevertrouwde middelen	7.557				7.557
Achtergestelde schulden	31				31
TOTAAL PASSIVA	**123.298**	**1.190**	**24.780**	**–**	**149.268**

					31-12-2015
	FINANCIËLE ACTIVA EN PASSIVA TEGEN GEAMORTISEERDE KOSTPRIJS	FINANCIËLE ACTIVA EN PASSIVA AANGEMERKT ALS GEWAARDEERD TEGEN REËLE WAARDE VIA HET RESULTAAT	DERIVATEN	FINANCIËLE ACTIVA VOOR VERKOOP BESCHIKBAAR	TOTAAL
Kas en tegoeden bij de centrale banken	3.175				3.175
Bankiers	10.540				10.540
Financiële activa tegen reële waarde via het resultaat		2.884			2.884
Derivaten			16.370		16.370
Financiële activa voor verkoop beschikbaar				13.459	13.459
Kredieten	89.366				89.366
Waardeaanpassingen kredieten in portfolio hedge accounting	13.559				13.559
TOTAAL ACTIVA	**116.640**	**2.884**	**16.370**	**13.459**	**149.353**

Vervolg zie volgende pagina

Vervolg van vorige pagina

					31-12-2015
	FINANCIËLE ACTIVA EN PASSIVA TEGEN GEAMORTISEERDE KOSTPRIJS	FINANCIËLE ACTIVA EN PASSIVA AANGEMERKT ALS GEWAARDEERD TEGEN REËLE WAARDE VIA HET RESULTAAT	DERIVATEN	FINANCIËLE ACTIVA VOOR VERKOOP BESCHIKBAAR	TOTAAL
Bankiers	2.968				2.968
Financiële passiva tegen reële waarde via het resultaat		1.788			1.788
Derivaten			23.261		23.261
Schuldbewijzen	110.123				110.123
Toevertrouwde middelen	6.869				6.869
Achtergestelde schulden	31				31
TOTAAL PASSIVA	**119.991**	**1.788**	**23.261**	**–**	**145.040**

37 HERCLASSIFICATIE FINANCIËLE ACTIVA VOOR VERKOOP BESCHIKBAAR

Op 15 oktober 2008 heeft de EU een aantal wijzigingen in IAS 39 en IFRS 7 aanvaard, welke het mogelijk maken in bepaalde situaties, zoals illiquide markten, financiële instrumenten te herclassificeren. BNG Bank heeft gebruik gemaakt van deze mogelijkheid en in 2008 een deel van de Financiële activa voor verkoop beschikbaar geherclassificeerd naar de balansposten Bankiers en Kredieten. De intentie is om deze posten voor onbepaalde termijn aan te houden. Wanneer de verhandelbaarheid in (delen van) deze portefeuille weer op gang komt, wordt gedeeltelijke verkoop niet uitgesloten. De herclassificatie heeft geen invloed op de gerealiseerde resultaten.

Bij de herclassificatie in 2008 verwachtte de bank dat alle toekomstige kasstromen zouden worden ontvangen. Bij de berekening van de effectieve rentevoet is uitgegaan van de oorspronkelijke kasstromen. De effectieve rentevoet, op het moment van herclassificatie, van deze geherclassificeerde activa bedraagt gewogen gemiddeld 5,1% en bevindt zich in een bandbreedte van 2,8% tot 6,3%. De ongerealiseerde waardeveranderingen in de herwaarderingsreserve zijn na belasting gepresenteerd.

	31-12-2016		
BALANSWAARDE PER 31-12-2016	MET HERCLASSIFICATIE	ZONDER HERCLASSIFICATIE	EFFECT HERCLASSIFICATIE
Financiële activa voor verkoop beschikbaar	15.437	16.881	−1.444
Bankiers	11.795	11.555	240
Kredieten	87.576	86.381	1.195
Eigen vermogen	4.457	4.466	−9
– waarvan Herwaarderingsreserve	275	284	−9

BALANSWAARDE PER 31-12-2015	31-12-2015 MET HERCLASSIFICATIE	31-12-2015 ZONDER HERCLASSIFICATIE	31-12-2015 EFFECT HERCLASSIFICATIE
Financiële activa voor verkoop beschikbaar	13.459	15.386	−1.927
Bankiers	10.540	10.155	385
Kredieten	89.366	87.791	1.575
Eigen vermogen	4.163	4.130	33
– waarvan Herwaarderingsreserve	320	287	33

GEHERCLASSIFICEERDE ACTIVA	31-12-2016 MET HERCLASSI-FICATIE	31-12-2016 ZONDER HERCLASSI-FICATIE	31-12-2015 MET HERCLASSI-FICATIE	31-12-2015 ZONDER HERCLASSI-FICATIE
Balanswaarde	1.435	1.444	1.960	1.927
Reële waarde	1.444	1.444	1.927	1.927
Stand ongerealiseerde marktwaardeverandering in het eigen vermogen	−83	−74	−77	−110

GEREALISEERDE EN ONGEREALISEERDE RESULTATEN VAN GEHERCLASSIFICEERDE TRANSACTIES

	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	TOTAAL
Mutatie ongerealiseerde marktwaarde-verandering in het eigen vermogen met herclassificatie	−6	22	15	20	24	24	27	25	−201	−50
Mutatie ongerealiseerde marktwaarde-verandering in het eigen vermogen zonder herclassificatie	36	−7	199	40	106	−86	−9	153	−473	−41
Rentebaten	30	38	42	45	62	88	82	120	276	783
Gerealiseerde verkoopresultaten	1	0	–	0	0	–	−4	−3	–	−6
TOTAAL GEREALISEERDE RESULTATEN IN WINST- EN VERLIESREKENING	**31**	**38**	**42**	**45**	**62**	**88**	**78**	**117**	**276**	**777**

Risicoparagraaf

Algemeen

Het aangaan en beheersen van risico's is inherent aan de bedrijfsvoering van een bank. Zonder het accepteren van een bepaalde mate van krediet-, markt-, liquiditeits- en operationeel risico is het voeren van een bankbedrijf niet mogelijk. Daarnaast is er sprake van strategisch risico.

BNG Bank kent alleen een bankenboek en geen handelsboek. Het risicobeheer van BNG Bank is gericht op handhaving van het veilige risicoprofiel van de bank. Dit profiel komt tot uitdrukking in hoge externe credit ratings. Om deze reden hanteert BNG Bank een strak kapitalisatiebeleid, met ondergrenzen voor de leverage ratio en de Tier 1-ratio. Deze grenzen bepalen, in combinatie met de beperking van de dienstverlening zoals vastgelegd in haar statuten, het werkgebied en de actieradius van de bank.

RISK APPETITE STATEMENT

De bank beschikt over een Risk Appetite Statement (RAS) waarin de risk appetite wordt beschreven. De risk appetite is de totale hoeveelheid risico en de soorten risico die de bank bereid is te accepteren om haar strategische doelstellingen en businessplan te verwezenlijken. De risk appetite valt binnen de risk capacity. Dat is het maximale risiconiveau dat de bank aankan, gegeven de huidige resources, zonder de gestelde grenzen voor regulatorisch kapitaal, liquiditeit en de operationele omgeving te doorbreken en waarbij zij haar verplichtingen aan klanten, beleggers, aandeelhouders en andere stakeholders nog kan nakomen. Onder operationele omgeving vallen bijvoorbeeld de technische infrastructuur, risicomanagement capaciteiten en expertise.

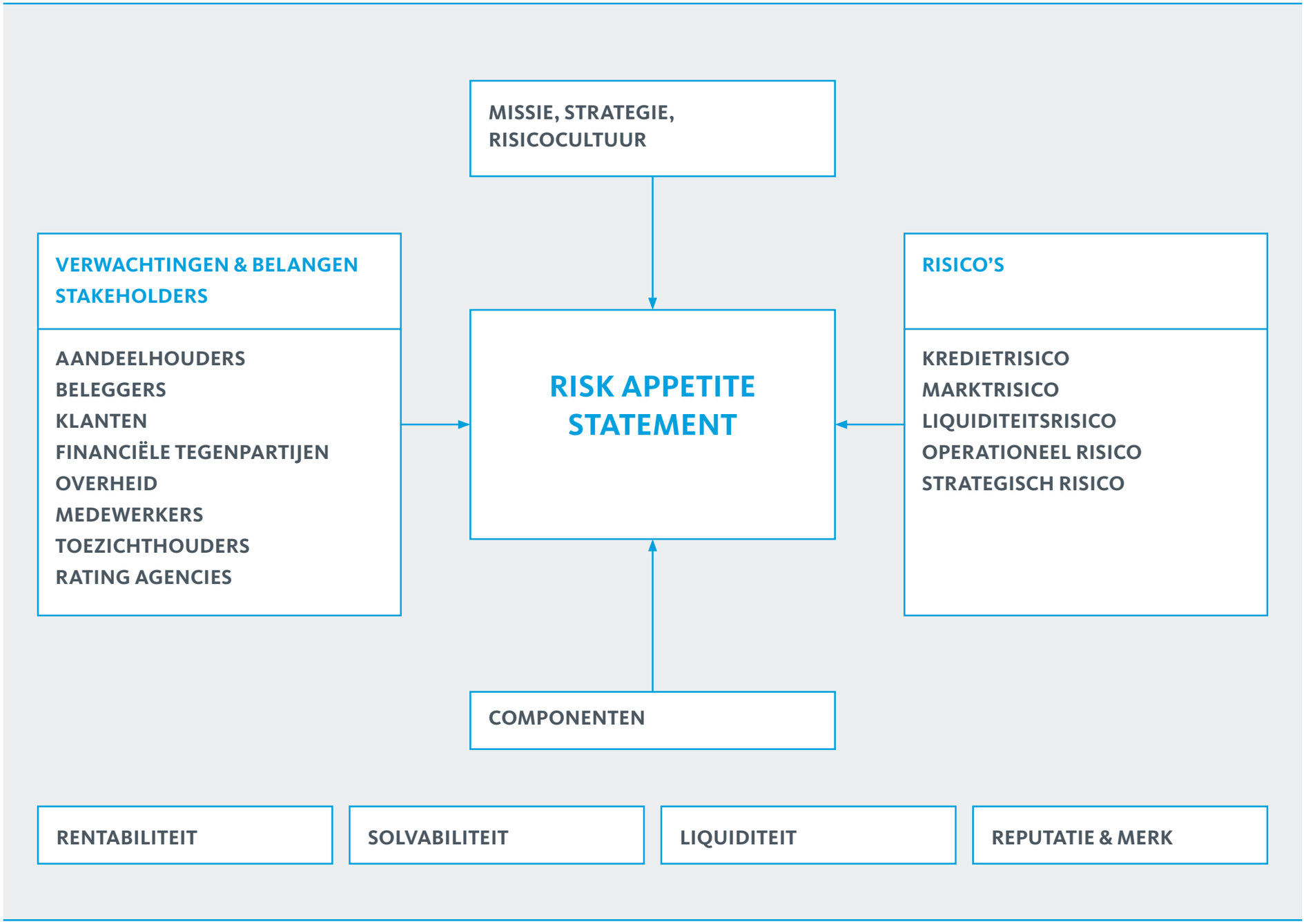
MISSIE, STRATEGIE, RISICOCULTUUR
VERWACHTINGEN & BELANGEN STAKEHOLDERS
AANDEELHOUDERS
BELEGGERS
KLANTEN
FINANCIËLE TEGENPARTIJEN
OVERHEID
MEDEWERKERS
TOEZICHTHOUDERS
RATING AGENCIES
RISK APPETITE STATEMENT
RISICO'S
KREDIETRISICO
MARKTRISICO
LIQUIDITEITSRISICO
OPERATIONEEL RISICO
STRATEGISCH RISICO
COMPONENTEN
RENTABILITEIT
SOLVABILITEIT
LIQUIDITEIT
REPUTATIE & MERK

De risk appetite wordt jaarlijks geëvalueerd en waar nodig bijgesteld om te waarborgen dat deze steeds aansluit bij de strategische doelstellingen van BNG Bank:
- substantiële marktaandelen in de Nederlandse publieke sector en het semipublieke domein;
- een redelijk rendement voor de aandeelhouders.

En de daarbij geïdentificeerde voorwaarden van:
- excellente kredietwaardigheid en adequate risicobeheersing;
- een scherpe inkooppositie;
- effectieve en efficiënte bedrijfsvoering.

Bij het vertalen van deze strategische doelstellingen en voorwaarden naar de risk appetite worden de belangen en verwachtingen van alle stakeholders in kaart gebracht. Dit leidt vervolgens tot de formulering van doelstellingen op het gebied van rentabiliteit, solvabiliteit, liquiditeit en reputatie & merk in de vorm van het RAS.

Zowel de Raad van Bestuur als de Raad van Commissarissen stellen het RAS vast. Voor 2016 komt de risk appetite voor de vier componenten in de volgende doelstellingen tot uiting:

RENTABILITEIT

BNG Bank streeft naar zo laag mogelijke tarieven voor de publieke sector en derhalve niet naar winstmaximalisatie. Voor haar aandeelhouders streeft de bank naar een redelijk rendement. Een relatieve stabiliteit van de jaarresultaten is ook van belang voor verschillende stakeholders zoals toezichthouders en rating agencies.

SOLVABILITEIT

BNG Bank wil zich nadrukkelijk blijven onderscheiden op de financiële markten ten aanzien van de omvang en kwaliteit van haar kapitaal. Dit komt tot uiting in het gewenste ratingprofiel: een rating gelijk aan die van de Nederlandse Staat. Hiertoe dienen de risicogewogen kapitaalratio's van BNG Bank significant hoger te zijn dan de criteria van de toezichthouders en significant hoger dan (het overgrote deel van) de andere banken.

LIQUIDITEIT

BNG Bank wil vanuit haar functie voor de publieke sector een voortdurende en stabiele aanwezigheid in de markt realiseren en ook in moeilijke tijden aan de kredietvraag blijven voldoen. Daarnaast streeft zij een prudente liquiditeitspositie na, met inachtneming van scherpe interne criteria en het uitgangspunt dat zij altijd aan haar verplichtingen op korte termijn kan voldoen. In dit kader is een continue toegang tot funding cruciaal en daarmee het continu onderhouden van een aantrekkelijk, gevarieerd emissieprogramma met voldoende omvang voor beleggers. Het herfinancieringsrisico op lange termijn dient adequaat te worden begrensd.

REPUTATIE & MERK

Het behoud door de stakeholders van de perceptie als quasi-overheid met een excellente kredietwaardigheid en een hoogstaande reputatie en integriteitsprofiel. BNG Bank wil zich blijven profileren als sectorbank met een hoge deskundigheid. BNG Bank biedt dienstverlening op maat tegen concurrerende tarieven, de bank scoort goed op klanttevredenheid, behoudt de status van promotional bank en voldoet aan toezichteisen.

RISICO'S DIE BNG BANK ACCEPTEERT

BNG Bank streeft naar een optimale bediening van haar stakeholders, nu en in de toekomst. Om haar missie te kunnen vervullen, is vastgesteld welke soorten risico's de bank accepteert. De rendementseis van de grootaandeelhouder aan BNG Bank houdt rekening met het risicoprofiel van de bank. Dit betekent dat de rendementseis er niet toe leidt dat de bank dusdanig veel risico neemt dat haar ratings en fundingpositie in gevaar komen, waardoor zij op langere termijn haar missie niet meer kan vervullen. Onder voorwaarden streeft de bank naar een hoger rendement dan deze externe rendementseis.

Naast het redelijke rendement voor de aandeelhouder staan de lage tarieven voor de klant centraal. BNG Bank is bereid op beheerste wijze de risico's te nemen die noodzakelijk zijn om de klanten van krediet te voorzien. Daarnaast is de bank bereid om bepaalde additionele risico's te accepteren uit hoofde van activiteiten die de kredietverlening aan de klanten ondersteunen. Het behalen van een additioneel rendement (op basis van risico/rendements-afwegingen) maakt nu en in de toekomst lagere prijzen voor klanten mogelijk. Dit mag wederom niet ten koste gaan van de externe ratings en de excellente fundingpositie, aangezien dat de missie in gevaar zou brengen.

Binnen de publieke sector is onderscheid tussen (al dan niet via garanties) solvabiliteitsvrije kredietverlening en solvabiliteitsplichtige kredietverlening. Het grootste deel betreft vraag naar solvabiliteitsvrije kredietverlening. Om deze solvabiliteitsvrije kredietverlening tegen scherpe prijzen te kunnen verlenen, moet de bank haar scherpe fundingpositie behouden. Deze is afhankelijk van de hoge ratings, waardoor de bank zich beperkt met betrekking tot het aangaan van solvabiliteitsplichtige kredietverlening, vanwege de daarmee gepaard gaande kredietrisico's.

Als gevolg van bovenstaande is de bank bereid de volgende risico's aan te gaan.

KREDIETRISICO

- Een bepaalde mate aan tegenpartijrisico uit hoofde van solvabiliteitsplichtige kredietverlening aan de klanten. Enerzijds zijn deze partijen onderdeel van de publieke sector en daarmee onderdeel van de missie. Anderzijds kan het rendement uit hoofde van solvabiliteitsplichtige kredietverlening een steun betekenen voor het scherp prijzen van solvabiliteitsvrije kredieten.

- Risico op financiële tegenpartijen uit hoofde van activiteiten die ten dienste staan van de kredietverlening (waaronder het afdekken van marktrisico's met behulp van derivaten).
- Inherent aan het businessmodel accepteert de bank een concentratierisico op de Nederlandse publieke sector. Een aanzienlijk deel van de blootstelling daarbinnen heeft betrekking op onroerend goed in de publieke sector. Dit risico wordt voor het grootste deel gemitigeerd door de waarborgfondsen in de sectoren Volkshuisvesting en Zorg waardoor per saldo een risico op de Nederlandse Staat resulteert.
- Risico uit hoofde van Investeringen ten dienste van de kredietverlening aan klanten.
- Voor solvabiliteitsplichtig tegenpartijrisico en investeringen geldt dat deze alleen worden geaccepteerd in een verhouding die past bij een promotional bank en de missie niet in gevaar brengt.

MARKTRISICO

- Valutarisico: BNG Bank is niet bereid valutarisico te lopen uit hoofde van het innemen van valutaposities. Valutarisico's worden consequent afgedekt.
- Renterisico: BNG Bank dekt de renterisico's af die ontstaan uit hoofde van kredietverlening. In bepaalde mate is de bank echter bereid renterisico te lopen. Enerzijds omdat een bepaalde looptijdmismatch – gerelateerd aan het eigen vermogen – een gangbare inkomstenbron is voor banken (langer uitzetten dan opnemen) en anderzijds omdat BNG Bank denkt met actief rentepositiebeleid een additioneel rendement te kunnen behalen. Met betrekking tot (tenor) basisrisico accepteert de bank een beperkte positie die voortvloeit uit reguliere funding en kredietverlening.
- Volatiliteitsrisico: optieposities worden afgedekt, tenzij deze ondersteunend zijn aan het actieve rentepositiebeleid.
- Opgemerkt wordt dat BNG Bank geen marktrisico uit hoofde van handelsportefeuilles accepteert en geen trading book heeft.

LIQUIDITEITSRISICO

- Korte termijn: omdat BNG Bank altijd aan haar betalingsverplichtingen wil voldoen, zijn korte termijn liquiditeitsrisico's alleen acceptabel als daar voldoende buffers tegenover staan om aan deze korte termijn verplichtingen te kunnen voldoen. De liquiditeitsbehoefte heeft ook betrekking op andere activiteiten dan kredietverlening aan klanten, zoals de investeringen die hierboven onder Kredietrisico zijn genoemd.

- Lange termijn (herfinancieringsrisico): de publieke sector bestaat grotendeels uit instellingen met een lange investeringshorizon. Dit betekent dat aan de actiefzijde sprake is van lange looptijden tot soms tientallen jaren. BNG Bank trekt gemiddeld minder langlopende funding aan en accepteert een funding mismatch, mits er sprake is van voldoende buffers om ook in tijden van stress met grote waarschijnlijkheid te kunnen herfinancieren tegen acceptabele kosten. De bank is ook bereid het herfinancieringsrisico te accepteren dat voortkomt uit de liquiditeitsbehoefte uit hoofde van activiteiten anders dan kredietverlening aan haar klanten, zoals dat het geval is bij de investeringen.

OPERATIONEEL RISICO

- Operationeel risico is inherent aan het voeren van een bedrijf.
- BNG Bank accepteert dat het leveren van maatwerk additionele inherente operationele risico's oplevert ten opzichte van standaard producten.
- Het mitigeren van operationele risico's vindt plaats op basis van een kosten/baten afweging, behalve in het geval van compliance met wet- en regelgeving en integriteit, waar de risico's tot een minimum dienen te worden beperkt.
- BNG Bank voert naast kredietverlening ook andere producten ten dienste van haar klanten, zoals rekening-courant en betalingsverkeer. Voor betalingsverkeer kan worden beargumenteerd dat dit niet wezenlijk bijdraagt aan het laag houden van de financieringskosten van de publieke sector. De klant wordt echter in belangrijke mate gediend met een ruimer dienstenpakket en tevens vormt dit klantenbinding voor de bank. Om deze reden is de bank bereid om ook voor deze aanvullende producten operationele risico's aan te gaan, zolang deze de missie niet in gevaar brengen.

STRATEGISCH RISICO

- Bij strategisch risico is het moeilijk te bepalen in hoeverre risico's geaccepteerd worden, omdat zij met name extern gedreven en daardoor minder goed beïnvloedbaar zijn. Het gaat er hier vooral om hoe gereageerd wordt op de omgeving en wat daarbij de risico's zijn.
- Ondernemingsklimaat: hier geldt dat de bank relevant moet blijven en daarom moet inspelen op ontwikkelingen in de maatschappij en de politiek. De bank reageert door zich middels nieuwe initiatieven te herpositioneren als partner ten dienste van de publieke sector.

- Afhankelijkheidsrisico: BNG bank is sterk afhankelijk van besluiten door de Nederlandse politiek. De invloed van deze stakeholders kunnen conflicteren met de belangen van de bank.
- Reputatierisico: BNG Bank draagt uit dat zij een betrouwbare en duurzame bank wil zijn. Een voorbeeld van een reputatierisico is dat bij stakeholders een perceptie ontstaat dat dit publiek gegeven commitment onvoldoende wordt waargemaakt.

Het RAS is vertaald naar een stelsel van limieten, targets en informatiegetallen dat ten minste jaarlijks wordt geactualiseerd op basis van wijzigingen in het RAS. Voornaamste indicatoren zijn kapitaals- en liquiditeitsratio's, liquiditeitslimieten, externe ratings, klanttevredenheid, omzetontwikkelingen, rendement op eigen vermogen en mutaties in resultaatontwikkeling. In voorkomende gevallen vindt beleidsaanpassing plaats om de praktijk in lijn te houden met de risk appetite. Ieder kwartaal vindt monitoring plaats om te bepalen of de bank binnen de gestelde limieten blijft. Op deze wijze is de risk appetite in de organisatie verankerd en de praktische toepasbaarheid vergroot. De verschillende directoraten en afdelingen geven in hun 'in control statements' en in hun jaarplannen aan hoe zij vanuit hun eigen verantwoordelijkheden zorg dragen voor het voldoen aan de risk appetite.

Het risicobeheer maakt gebruik van een stelsel van rapportages, dat gericht is op zowel het interne risicobeheer als de verantwoording daarvan naar externe stakeholders. Opgemerkt wordt daarbij dat financiële ratio's effectiever te monitoren zijn dan minder tastbare zaken zoals het in de toekomst kunnen blijven voldoen aan nieuwe regelgeving. Daarnaast draagt de bank er zorg voor dat wordt voldaan aan de toenemende eisen voor rapportages met betrekking tot onder andere kapitaal en liquiditeit.

In 2016 bleef de bank voor marktrisico, kredietrisico en liquiditeitsrisico binnen haar eigen risk appetite. Met betrekking tot kapitaal stond het interne target voor het groeipad naar de vermoedelijke waarde voor de leverage ratio waaraan begin 2018 dient te worden voldaan, enige tijd onder druk. Door de uitgifte van aanvullend kapitaal kwam de bank hier weer binnen haar risk appetite. Met betrekking tot operationeel risico bleef de bank ruimschoot binnen de interne normen voor operationele incidenten. Het instrumentarium voor het monitoren van operationeel risico behoeft in bredere zin verbetering. Dit wordt in 2017 opgepakt. Met betrekking tot strategisch risico geldt ook dat monitoring in de praktijk lastig is. De bank beraadt zich op praktische middelen om hier verder invulling aan te geven.

Inrichting van het risicobeheer

Om het stelsel van limieten, targets en informatiegetallen nader uit te werken en te bewaken, beschikt BNG Bank in aansluiting op haar Risk Appetite Statement (RAS) over een Risk Appetite Framework (RAF). Hierin worden de verschillende soorten risico's gedefinieerd, de verantwoordelijkheden vastgesteld en de verschillende beleids-documenten geïdentificeerd waarin het aangaan en het beheersen van deze risico's wordt beschreven.

RISK APPETITE FRAMEWORK

RISICODEFINITIES

STRESSTESTING POLICY

RISK APPETITE STATEMENT

KREDIETRISICO	MARKTRISICO	OPERATIONEEL RISICO	STRATEGISCH RISICO	LIQUIDITEITS-RISICO
KREDIETRISICO-BELEID PUBLIC FINANCE FUNDING & TREASURY	MARKET RISK & ALM POLICY	OPERATIONAL RISK POLICY	KAPITAAL-BEHEERSPLAN	LIQUIDITY & FUNDING RISK POLICY

ICAAP

ILAAP

HERSTELPLAN

DISCLOSURE POLICY

Onderdeel van dit framework is het Kapitaalbeheersbeleid. Dit komt voort uit het ICAAP (Internal Capital Adequacy Assessment Process), het proces waarmee de bank haar eigen kapitaal beoordeelt en beheerst. Dit is overkoepelend over verschillende soorten risico's waarvoor kapitaal moet worden aangehouden. Op gebied van liquiditeitsrisico bestaat het ILAAP (Internal Liquidity Adequacy Assessment Process). Dit is het proces waarmee een instelling haar eigen liquiditeit beoordeelt en beheerst.

De bank kent twee verbijzonderde bestuursvergaderingen waarin de leden van de Raad van Bestuur en de verantwoordelijke directeuren zitting hebben. Iedere vergadering adresseert een specifiek risicogebied. Het Asset & Liability Committee (ALCO) is gericht op het markt- en liquiditeitsrisico. Het beleid ten aanzien van het kredietrisico en het operationeel risico komt aan de orde in het Directieoverleg. In beide vergaderingen hebben de leden van de Raad van Bestuur het stemrecht. In aanvulling op bovenstaande wordt strategisch risico geadresseerd in de reguliere vergadering van de Raad van Bestuur. De Raad van Bestuur bespreekt tevens de inrichting en werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen periodiek met de Raad van Commissarissen en met het Audit & Risk Committee, dat per 1 januari 2017 wordt gesplitst in een Audit Committee en een Risk Committee.

Het Directieoverleg neemt beslissingen die de kapitaalallocatie beïnvloeden en keurt ICAAP en ILAAP goed. Het Directieoverleg is ook verantwoordelijk voor stresstesting. Voor verschillende soorten risico, zowel afzonderlijk als in bepaalde combinaties op grond van economische scenario's, wordt bekeken wat de gevolgen zijn van stresssituaties. De wijze waarop dit gebeurt, is beschreven in de Stresstesting Policy.

Adviezen over het kapitaalbeleid en de toedeling van kapitaal aan de diverse bedrijfsonderdelen van de bank worden voorbereid in de commissie Kapitaalbeleid en Financiële Regelgeving. Ook adviseert deze commissie over de invoering van nieuwe regelgeving op het terrein van solvabiliteit en liquiditeit en over onderwerpen van financieel-technische aard.

Beslissingen over het daadwerkelijk aangaan van kredietrisico's in de vorm van het verstrekken van individuele kredieten of het doen van andere uitzettingen worden genomen door drie commissies die beslissingen nemen op basis van het vigerende beleid. Dit betreft de Kredietcommissie, de Commissie Financiële Tegenpartijen en het Investment Committee. Alle commissies worden voorgezeten door een lid van de Raad van Bestuur.

De volgende afdelingen ondersteunen de Raad van Bestuur en de commissies bij de uitvoering van het risicobeleid:

- De afdeling Risk Management kwalificeert, kwantificeert en monitort de risico's en rapporteert deze aan de verantwoordelijke commissies. Het betreft hier kredietrisico, marktrisico, liquiditeitsrisico, operationeel risico en overige risico's. Met betrekking tot strategisch risico is de rol ondersteunend. De afdeling beheert de risicobeleidsdocumenten en het RAF.
- De afdeling Kredietrisicobeoordeling doet beleidsvoorstellen op het gebied van kredietrisico en zorgt daarnaast in het kredietverleningsproces onafhankelijk van de commercie voor beoordeling van en advisering over de risico's in krediet- en revisievoorstellen voor klanten en financiële tegenpartijen. De afdeling Kredietrisicobeoordeling is vertegenwoordigd in de Kredietcommissie, de Commissie Financiële Tegenpartijen en het Investment Committee van de bank. Onder de verantwoordelijkheid van deze afdeling vallen ook de bijzonder beheeractiviteiten van de bank betreffende de begeleiding, het beheer en de afwikkeling van probleemfinancieringen.
- De Interne Auditdienst (IAD) voert periodiek operational audits uit om de inrichting en werking van de risicobeheersingssystemen te toetsen en de naleving van de relevante wet- en regelgeving te beoordelen. De IAD heeft een onafhankelijke positie binnen de bank en rapporteert aan de Raad van Bestuur.

De afdeling Juridische Zaken, Fiscale Zaken en Compliance (JFC) wordt waar nodig ingeschakeld met betrekking tot gedragstypische vraagstukken. Een onafhankelijke Compliance Officer ziet toe op de naleving van relevante wet- en regelgeving. De taken, positie en bevoegdheden van de compliancefunctie zijn vastgelegd in het BNG Bank Compliance Statuut.

In 2016 is een nieuwe afdeling Capital Management opgericht die direct aan de Raad van Bestuur rapporteert. Hiermee krijgt het kapitaalbeleid structureel meer aandacht en is proactief kapitaalbeheer, inclusief het anticiperen op wijzigende regelgeving, beter geborgd.

Kredietrisico

DEFINITIES

Kredietrisico betreft de kans op verliezen als een tegenpartij niet aan de (financiële) verplichtingen kan voldoen en omvat mede het concentratierisico, het settlementrisico en het tegenpartijrisico.

- Concentratierisico: De mate van spreiding van de blootstelling van een bank over het aantal en de variëteit van landen, sectoren en partijen.
- Tegenpartijrisico: De kans op verliezen als een partij in gebreke blijft bij betalingen die voortvloeien uit een financiële transactie op het moment dat die betalingen moeten worden uitgevoerd.
- Settlementrisico: De kans op verliezen als een partij in gebreke blijft bij het naleven van de condities van een contract (of een groep van contracten) met een andere partij op het tijdstip van afhandeling.

Ten behoeve van de beheersing van de kredietrisico's heeft BNG Bank een interne beheersorganisatie. Deze is afgestemd op de diversiteit en complexiteit van de kredietverlening en kent de volgende structuur:

- De kaders voor de kredietverlening worden vastgesteld door de Raad van Bestuur.
- De Kredietcommissie beslist over de solvabiliteitsplichtige kredietverlening aan klanten. In bepaalde gevallen is deze bevoegdheid gedelegeerd.
- De Commissie Financiële Tegenpartijen neemt besluiten over limieten op financiële instellingen.
- Het Investment Committee beslist over investeringsvoorstellen in rentedragende waardepapieren.
- De Cliënt Acceptatie Commissie toetst potentiële klanten op de vragen of deze statutair zijn toegestaan, binnen het commerciële beleid passen en geen integriteitsrisico's met zich meebrengen.

De afdelingen Kredietrisicobeoordeling en Risk Management (op portefeuilleniveau) verzorgen de beoordeling, kwantificering en rapportage van het kredietrisico. Deze afdelingen zijn in de organisatie onafhankelijk gepositioneerd van de directoraten Public Finance en Treasury, die de kredietrisico's aangaan.

TOTALE EXPOSURE AAN KREDIETRISICO

De onderstaande tabellen geven inzicht in de totale bruto exposurewaarde aan kredietrisico, onderverdeeld naar de soort exposure. De totale bruto exposurewaarde bestaat uit de totale balanswaarde van de activa, vermeerderd met de niet uit de balans blijkende verplichtingen. Voor de derivatenposities wordt (ten behoeve van het bepalen van de risicowaarde) de positieve balanswaarde vervangen door de totale waarde aan kredietequivalenten voor derivaten.

	31-12-2016					
	TOTAAL EXPOSURE	KREDIETEN EN OFF-BALANCE EXCLUSIEF DEBITEUREN-VOORZIENING	RENTE-DRAGENDE WAARDE-PAPIEREN	DERIVATEN	EIGEN-VERMOGENS INSTRUMENTEN	OVERIG
Kas en tegoeden bij de centrale banken	6.417					6.417
Bankiers	11.795		240			11.555
Financiële activa tegen reële waarde via het resultaat	2.350	904	1.446			
Derivaten	15.412			15.412		
Financiële activa voor verkoop beschikbaar	15.437		15.412		25	
Kredieten	87.576	86.151	1.467			–42
Waardeaanpassingen kredieten in portfolio hedge accounting	14.894					14.894
Activa aangehouden voor verkoop	0					
Niet-financiële activa	119					119
TOTAAL BALANSWAARDE	**154.000**	**87.055**	**18.565**	**15.412**	**25**	**32.943**

Vervolg zie volgende pagina

Vervolg van vorige pagina

	31-12-2016					
	TOTAAL EXPOSURE	KREDIETEN EN OFF-BALANCE EXCLUSIEF DEBITEUREN-VOORZIENING	RENTE-DRAGENDE WAARDE-PAPIEREN	DERIVATEN	EIGEN-VERMOGENS INSTRUMENTEN	OVERIG
Voorwaardelijke schulden	105	105				
Onherroepelijke faciliteiten	6.903	6.903				
Herroepelijke faciliteiten	6.998	6.998				
TOTAAL OFF-BALANCE EXPOSURE	**14.006**	**14.006**	**–**	**–**	**–**	**–**
⁻/₋ Balanswaarde derivaten (activa)	–15.412			–15.412		
Kredietequivalenten derivaten	4.781			4.781		
TOTAAL BRUTO EXPOSUREWAARDE NA VOORZIENINGEN	**157.375**	**101.061**	**18.565**	**4.781**	**25**	**32.943**

						31-12-2015
	TOTAAL EXPOSURE	KREDIETEN EN OFF-BALANCE EXCLUSIEF DEBITEUREN-VOORZIENING	RENTE-DRAGENDE WAARDE-PAPIEREN	DERIVATEN	EIGEN-VERMOGENS INSTRUMENTEN	OVERIG
Kas en tegoeden bij de centrale banken	3.175					3.175
Bankiers	10.540		485			10.055
Financiële activa tegen reële waarde via het resultaat	2.884	885	1.999			
Derivaten	16.370			16.370		
Financiële activa voor verkoop beschikbaar	13.459		13.435		24	
Kredieten	89.366	87.531	1.884			−49
Waardeaanpassingen kredieten in portfolio hedge accounting	13.559					13.559
Activa aangehouden voor verkoop	68				68	
Niet-financiële activa	90					90
TOTAAL BALANSWAARDE	**149.511**	**88.416**	**17.803**	**16.370**	**92**	**26.830**

Vervolg zie volgende pagina

Vervolg van vorige pagina

						31-12-2015
	TOTAAL EXPOSURE	KREDIETEN EN OFF-BALANCE EXCLUSIEF DEBITEUREN-VOORZIENING	RENTE-DRAGENDE WAARDE-PAPIEREN	DERIVATEN	EIGEN-VERMOGENS INSTRUMENTEN	OVERIG
Voorwaardelijke schulden	99	99				
Onherroepelijke faciliteiten	6.415	6.415				
Herroepelijke faciliteiten	6.694	6.694				
TOTAAL OFF-BALANCE EXPOSURE	**13.208**	**13.208**	**–**	**–**	**–**	**–**
ˉ/- Balanswaarde derivaten (activa)	−16.370			−16.370		
Kredietequivalenten derivaten	3.765			3.765		
TOTAAL BRUTO EXPOSUREWAARDE NA VOORZIENINGEN	**150.114**	**101.624**	**17.803**	**3.765**	**92**	**26.830**

De balanswaarde van de leningen verstrekt aan of onder garantie van overheden, het WSW en het WfZ in de balanspost kredieten bedraagt per 31-12-2016 EUR 79,3 miljard (2015: EUR 80,2 miljard). De voorwaardelijke schulden respectievelijk onherroepelijke faciliteiten zijn toegelicht in de Overige toelichtingen in de geconsolideerde jaarrekening. In de Overige toelichtingen is eveneens weergegeven welk deel van de financiële activa niet ter vrije beschikking staan.

In de berekening van de marktwaarde van financiële activa en financiële passiva tegen reële waarde via het resultaat is een opslag voor krediet- en liquiditeitsrisico verwerkt. Waardeveranderingen als gevolg van veranderingen in krediet- en liquiditeitsrisico worden afgeleid van veranderingen in deze opslagen. Periodiek wordt het risicoprofiel van individuele klanten en financiële instrumenten beoordeeld. Indien noodzakelijk wordt ten behoeve van waardering de opslag voor kredietrisico aangepast.

De mutatie van de marktwaarde van financiële activa tegen reële waarde via het resultaat als gevolg van gewijzigde opslagen voor krediet- en liquiditeitsrisico bedraagt cumulatief EUR 356 miljoen negatief (2015: EUR 450 miljoen negatief) en over 2016 EUR 47 miljoen positief (2015: EUR 84 miljoen negatief). De (cumulatieve) mutatie van de marktwaarde van financiële passiva tegen reële waarde via het resultaat als gevolg van gewijzigde opslagen voor krediet- en liquiditeitsrisico bedraagt cumulatief EUR 32 miljoen positief (2015: nihil) en over 2016 EUR 32 miljoen positief (2015: nihil). Vanaf 1 januari 2016 worden financiële passiva tegen reële waarde via het resultaat gewaardeerd op de relevante fundingcurve inclusief opslag voor ‘own credit risk’. Voor 2016 werd ten behoeve van waardering de opslag voor krediet- en liquiditeitsrisico consequent op nihil gesteld.

CONCENTRATIERISICO

Met betrekking tot concentratierisico maakt de bank onderscheid tussen:

- Landenrisico met onderscheid naar binnenland en buitenland.
- Sectorrisico.
- Risico op individuele partijen met onderscheid naar statutaire marktpartijen (de klanten) en financiële tegenpartijen.

Monitoring van concentratierisico vindt plaats bij de afdelingen die transacties afsluiten en onafhankelijk daarvan ook door Risk Management. Gerapporteerd wordt aan de verschillende commissies en overkoepelend aan het Directieoverleg. Beleidsbeslissingen worden altijd in het Directieoverleg genomen, veelal op basis van een advies van een van de commissies.

Naast de solvabiliteitsvrije risicoconcentratie op de Nederlandse en andere Europese overheden doen zich ook risico-concentraties voor in de marktsegmenten met solvabiliteitsplichtige uitzettingen. Voor nagenoeg alle solvabiliteits-plichtige uitzettingen aan statutaire marktpartijen zijn onderpanden en zekerheden verstrekt door tegenpartijen. De overige solvabiliteitsplichtige uitzettingen hebben betrekking op financiële instellingen. Onder de solvabiliteits-plichtige uitzettingen zijn 5 tegenpartijen (2015: 3) opgenomen die een uitzetting vertegenwoordigen van meer dan 10% van het Tier 1-vermogen.

LANDENRISICO BINNENLAND

Een aanzienlijke mate van concentratierisico op Nederland is inherent aan de missie van de bank: het financieren van de Nederlandse publieke sector. Een aanzienlijk deel van het exposure heeft indirect betrekking op onroerend goed in de publieke sector. Dit risico wordt echter voor het grootste deel gemitigeerd door garanties van overheden op verstrekte kredieten en door de waarborgfondsen WSW in de sector Volkshuisvesting en WfZ in de sector Zorg. Deze garanties leiden tot een concentratierisico op overheden en waarborgfondsen. De waarborgfondsen worden via achtervangconstructies gegarandeerd door de overheid. Per saldo resulteert daarom het risico op de Nederlandse Staat. De concentratie van dit risico is groot, maar onlosmakelijk verbonden met het businessmodel van BNG Bank en met haar plaats in het Nederlandse maatschappelijk stelsel.

LANDENRISICO BUITENLAND

De bank is blootgesteld aan landenrisico voor het buitenland als gevolg van transacties met financiële tegenpartijen om marktrisico uit hoofde van kredietverlening af te dekken, als gevolg van haar liquiditeitsportefeuille en, in beperkte mate, in het kader van kredietverlening en investeringen in de publieke sector in het buitenland. Voor de liquiditeitsportefeuille geldt dat buitenlands papier bewust wordt aangekocht omdat de kredietportefeuille voor het overgrote deel betrekking heeft op Nederland. De buitenlandse kredieten kennen in de meeste gevallen directe of indirecte garanties van de betreffende overheden.

Alle buitenlandse exposures vallen onder per land gestelde limieten. Deze limieten zijn vooral afhankelijk van de kredietkwaliteit van het betreffende land. Daarnaast geldt een algemene limiet voor alle buitenlandse uitzettingen samen van 15% van het balanstotaal.

Sinds de kredietwaardigheid van bepaalde landen in de eurozone is verslechterd, worden de posities in deze landen geleidelijk teruggebracht. Dit gebeurt voornamelijk door het uit laten lopen van bestaande uitzettingen. De totale buitenland exposure in balanswaarde was EUR 23,8 miljard per eind 2016 (2015: EUR 21,7 miljard), waarvan EUR 13,1 miljard langlopend (2015: EUR 13,4 miljard). Dit is 8,5% van het balanstotaal (2015: 9,0%).

LANGLOPENDE UITZETTINGEN BUITENLAND

De volgende tabellen geven een overzicht van de langlopende uitzettingen in het buitenland. Derivatentransacties en kortgeldtransacties (waaronder voornamelijk cash collateral met banken) zijn hierin niet opgenomen. De getoonde bedragen betreffen de restant hoofdsommen in miljoenen euro's.

	31-12-2016						
	AAA	AA	A	BBB	NON-INVESTMENT GRADE	TOTAAL NOMINALE WAARDE	TOTAAL BALANS-WAARDE
Supranationale instellingen	629	520				1.149	1.217
Multilaterale ontwikkelingsbanken	758					758	864
België	35	604		114		753	952
Denemarken	50					50	51
Duitsland	1.313	70				1.383	1.867
Finland		690				690	834
Frankrijk	357	1.040	100		47	1.544	1.922
Groot-Brittannië	365	340	361	181	75	1.322	1.945
Italië		24	137	152	61	374	468
Oostenrijk		605				605	777
Portugal			85	37	205	327	309
Spanje		347	385	661	138	1.531	1.590
Zwitserland	98		127			225	266
TOTAAL	**3.605**	**4.240**	**1.195**	**1.145**	**526**	**10.711**	**13.062**

							31-12-2015
	AAA	AA	A	BBB	NON-INVESTMENT GRADE	TOTAAL NOMINALE WAARDE	TOTAAL BALANS-WAARDE
Supranationale instellingen	250	705				955	1.020
Multilaterale ontwikkelingsbanken	713					713	836
België	38	610	136	130		914	1.122
Duitsland	1.473	40				1.513	2.106
Finland	690					690	823
Frankrijk	199	1.050	47	50	77	1.423	1.777
Groot-Brittannië	618		323	192	90	1.223	1.694
Italië		49	46	247	62	404	506
Oostenrijk	817	19			125	961	1.093
Portugal			69	66	207	342	333
Spanje		281	703	821	240	2.045	2.128
TOTAAL	**4.798**	**2.754**	**1.324**	**1.506**	**801**	**11.183**	**13.438**

In 2016 is de rating van een groot gedeelte van de buitenlandse uitzettingen in Finland, Groot-Brittannië en Oostenrijk gedaald van AAA naar AA.

De non-investment grade posten, d.w.z. met een rating lager dan BBB-, bestaan hoofdzakelijk uit uitzettingen in de zogenaamde GIIPS-landen. Het betreft grotendeels rentedragende waardepapieren waaronder Covered bonds en RMBS-transacties. De non-investment grade exposure in Frankrijk en Groot-Brittannië betreft een beperkt aantal onderhandse projectfinancieringen op het gebied van infrastructuur, onderwijs, energie en zorg. De totale reële waarde van de buitenlandse non-investment grade exposure bedraagt december 2016 EUR 544 miljoen (ultimo 2015: EUR 713 miljoen).

De non-investment grade exposure in Spanje is met EUR 102 miljoen gedaald. Eind 2016 is een exposure van EUR 20 miljoen m.b.t. een infrastructureel project afgewikkeld. Voor deze exposure was een individuele voorziening van EUR 10 miljoen getroffen. De afwikkeling heeft geleid tot een (per saldo) positief resultaat van ruim EUR 6 miljoen. Daarnaast is de non-investment grade exposure met EUR 73 miljoen afgenomen door de verbeterde rating van een drietal Spaanse RMBS-transacties en met EUR 9 miljoen afgenomen door reguliere aflossingen.

SECTORRISICO

Voor de kredietverlening zonder directe of indirecte garantie van de Nederlandse Staat wordt gebruik gemaakt van sectorgebonden beleid en van jaarlijks vastgestelde interne targets per sector. Deze targets hebben betrekking op zowel de samenstelling van de balans als de nieuw af te sluiten transacties in het jaarplan van de bank. Deze sector-targets zijn onderdeel van de actieve portefeuillesturing. Realisatie wordt vanuit de tweede lijn aan het Directie-overleg gerapporteerd. Het concentratierisico per sector is tevens onderdeel van het economic capital model van Risk Management waarmee de toereikendheid van het gealloceerde kapitaal wordt getoetst.

INDIVIDUELE STATUTAIRE MARKTPARTIJEN

Voor blootstellingen aan individuele partijen zonder directe of indirecte Staatsgarantie gelden voor alle partijen maximum bedragen die, onafhankelijk van de kredietkwaliteit van de partij, veel lager zijn dan de bedragen die uit hoofde van de Grote Posities Regeling zijn toegestaan. Hierbij is rekening gehouden met de mate waarin sectoren verankerd zijn in de publieke sector. Daarnaast zijn verdere begrenzingen op basis van de interne rating van de betreffende partij opgesteld.

INDIVIDUELE FINANCIËLE TEGENPARTIJEN

Met deze partijen worden voornamelijk rente- en valutaswaps afgesloten om marktrisico's te mitigeren. Daarnaast kan sprake zijn van geldmarktuitzettingen. BNG Bank stelt eisen aan de minimum ratings van de financiële tegen-partijen waarmee zaken worden gedaan. Dit beperkt het aantal beschikbare partijen. Het aantal transacties met toegelaten partijen is dan ook groot. Met behulp van de dagelijkse uitwisseling van collateral wordt het krediet-risico uit hoofde van derivaten op deze partijen in termen van marktwaarde gemitigeerd. Er resulteren operationele risico's en in het geval van een default kunnen marktrisico's ontstaan. Hoewel de derivaten op marktwaarde worden gewaardeerd en de waarde van het collateral in een dergelijke situatie dichtbij deze marktwaarde zal liggen,

kan de markt fluctueren terwijl de derivaten bij een andere partij opnieuw moeten worden afgesloten. Limitering en monitoring van posities met financiële tegenpartijen vindt plaats vanuit de Commissie Financiële Tegenpartijen.

In 2016 is gestart met central clearing, waardoor geleidelijk aan concentratierisico's verschuiven naar deze partijen. De bank maakt hiervoor gebruik van een aantal clearing members. Uitgangspunt bij de limietstelling is dat de limieten op clearing members significant lager zijn gesteld, dan de limieten van de clearing members op BNG Bank. In het geval een clearing member in de problemen komt, dan is er voldoende ruimte onder de limiet van een andere clearing member om de transacties naar die andere partij over te zetten.

TEGENPARTIJRISICO

De bank loopt tegenpartijrisico op statutaire marktpartijen (kredieten), financiële tegenpartijen (derivaten) en op tegenpartijen waarin de bank investeringen heeft in rentedragende waardepapieren (RWP's). BNG Bank hanteert de volgende kredietrisico mitigerende maatregelen:

- Bij solvabiliteitsplichtige kredieten worden veelal (gedeeltelijke) garanties (ook wel borgtochten) verstrekt, zodat het krediet voor BNG Bank per saldo (gedeeltelijk) solvabiliteitsvrij wordt (zie ook onder Statutaire marktpartijen). De garanties worden verstrekt door een (de)centrale overheid of de waarborgfondsen WSW en WfZ;
- Overige zekerheden, zoals pandrechten en hypotheken, vormen voor BNG Bank geen vervanging voor kredietwaardigheid en worden niet gebruikt om het kapitaalbeslag te verlagen. Ze worden gebruikt om mogelijke verliezen als gevolg van kredietrisico's te minimaliseren;
- Bilaterale netting- en onderpandovereenkomsten op basis van dagelijkse uitwisseling van onderpand met financiële tegenpartijen. Zie ook onder 'Financiële tegenpartijen'.

STATUTAIRE MARKTPARTIJEN

De statuten staan uitsluitend kredietverlening toe aan partijen waarbij sprake is van overheidsbetrokkenheid. Dientengevolge betreft het overgrote deel van de kredietportefeuille solvabiliteitsvrije kredieten, verstrekt aan de overheid of gegarandeerd door de overheid. Ondanks het nagenoeg ontbreken van kredietrisico binnen deze solvabiliteitsvrije portefeuille, heeft de bank in 2016 ook een proces opgezet voor de beoordeling en de revisie van de kredietwaardigheid van partijen waaraan uitsluitend kredieten onder directe of indirecte Staatsgarantie

worden verstrekt. Beoordeling van de woningcorporaties heeft plaatsgevonden, de sector Zorg is onderhanden. Ook voor deze beoordelingen wordt gebruik gemaakt van de interne rating modellen van de bank.

In het geval van de waarborgfondsen WSW (volkshuisvesting) en WfZ (zorg) wordt de kredietrisicobeoordeling van gegarandeerde instellingen expliciet uitgevoerd door het waarborgfonds, naast de hierboven genoemde beoordeling door de bank. BNG Bank houdt ontwikkelingen binnen de sectoren waarin zij actief is nauwlettend in de gaten. Dit geldt ook voor (de werking van) de instituten die de individuele garanties of borgstellingen afgeven. Daarnaast is BNG Bank op allerlei manieren in gesprek met relevante partijen middels onder andere congressen, seminars en bilaterale gesprekken.

De solvabiliteitsplichtige kredietverlening wordt voorafgegaan door een uitgebreide kredietwaardigheidsanalyse:

- De afdeling Financiële Analyse stelt in samenspraak met de accountmanager het kredietvoorstel op. Dit bevat een uitgebreide beoordeling van de kredietwaardigheid van de betreffende cliënt mede op basis van het interne rating model van de bank. Naarmate de transactie een grotere maatwerkcomponent kent, wordt een zwaardere procedure gevolgd uit hoofde van operationeel risico. De bank heeft daartoe een maatwerkbeoordelingsproces ingericht om daarmee de complexiteit voor klant en bank beheersbaar te houden.
- Het kredietvoorstel wordt door de afdeling Kredietrisicobeoordeling voorzien van een onafhankelijke second opinion.
- Op basis van de voorgestelde rating en de omvang van het krediet wordt de zwaarte van de besluitvormingsprocedure bepaald. Uit de risk appetite volgt tevens de hoogte van het maximale kredietrisico dat de bank wil lopen op de klant. Het kredietvoorstel dient in overeenstemming te zijn met dit maximale risico.
- De Kredietcommissie besluit of het krediet wordt geaccepteerd. De Kredietcommissie wordt voorgezeten door een Lid van de Raad van Bestuur en kent vertegenwoordiging van Public Finance, Kredietrisicobeoordeling en in voorkomende gevallen Treasury. Als de Kredietcommissie niet tot een eensluidend oordeel komt, volgt escalatie naar de Raad van Bestuur. Voor kredieten van beperkte omvang of risico is een delegatiemodel van toepassing waarbinnen directeur Public Finance en hoofd Kredietrisicobeoordeling beslissingsbevoegdheid hebben.

Na goedkeuring van een kredietvoorstel en acceptatie door de cliënt vangt het kredietbeheerproces aan. Dit bevat onder andere de volgende elementen:

- Het dossier wordt gecompleteerd met relevante documentatie door de afdeling Mid Office.
- Het beheren van het dossier, waaronder het bewaken van zekerheden en convenanten, door de afdeling Mid Office.
- Minimaal eens per jaar dient een herbeoordeling van de kredietwaardigheid plaats te vinden. Tijdens deze revisie wordt de interne rating geactualiseerd. De Kredietcommissie beoordeelt deze revisies. Ook hier is een delegatie-model van toepassing. Kredieten waarvan de kredietkwaliteit (rating) beneden een bepaald niveau is gekomen (voor meer informatie, zie onderstaande tabel), worden intensiever beheerd en indien noodzakelijk overgenomen door de groep Bijzonder Beheer binnen de afdeling Kredietrisicobeoordeling.

KREDIETMODELLEN

De klanten van BNG Bank beschikken in de meeste gevallen niet over een externe rating. De bank gebruikt intern ontwikkelde ratingmodellen voor het inzichtelijk maken van de kredietwaardigheid. Gezien het ‘low default’ karakter van de kredietportefeuille wordt gebruik gemaakt van expertmodellen. Voor de volgende sectoren zijn modellen in gebruik:

- Volkshuisvesting.
- Gezondheidszorg en onderwijs.
- DBFMO (Design Build Finance Maintain Operate, projectfinanciering).
- Gebiedsontwikkeling.
- Financiële instellingen.
- Energie, water, telecom, transport, logistiek en milieu.

De betekenis van de interne ratings is voor alle modellen hetzelfde:

INTERNE RATING	BESCHRIJVING
0	Solvabiliteitsvrij krediet.
1 tot en met 11	Er is sprake van een acceptabel kredietrisico. Reguliere revisie vindt jaarlijks plaats.
12 tot en met 13	Watchlist: er is sprake van verhoogd kredietrisico. Minstens twee keer per jaar vindt revisie plaats.
14 tot en met 17	Bijzonder Beheer: er is sprake van sterk verhoogd kredietrisico. Minstens drie keer per jaar wordt over deze relaties gerapporteerd aan de Raad van Bestuur.
18 tot en met 19	Bijzonder Beheer: er is sprake van sterk verhoogd kredietrisico en/of de debiteur voldoet structureel niet aan de betalingsverplichtingen en/of er is geen continuïteitsverwachting. Minstens drie keer per jaar wordt over deze relaties gerapporteerd aan de Raad van Bestuur.

FORBORN EXPOSURES

Forbearance heeft betrekking op kredietovereenkomsten, waarvan de kredietvoorwaarden ten gunste van de debiteur zijn gewijzigd als gevolg van een ongunstige financiële positie van de debiteur, zodat deze aan zijn verplichtingen kan blijven voldoen. BNG Bank verstrekt zowel solvabiliteitsvrije als solvabiliteitsplichtige kredieten. Solvabiliteitsvrije kredieten worden geacht vrij te zijn van kredietrisico vanwege garantstellingen en zekerheden, of vanwege de status van de tegenpartij, zoals Nederlandse decentrale overheden. Bij solvabiliteitsplichtige kredieten is deze bescherming niet aanwezig.

In onderstaande tabel zijn geen rentedragende waardepapieren opgenomen, omdat de bank de voorwaarden daarvan niet kan wijzigen.

	31-12-2016		
	EXPOSURE KREDIETEN EN OFF-BALANCE EXCLUSIEF DEBITEUREN-VOORZIENING	VERDELING %	EXPOSURE VAN KREDIETEN MET FORBEARANCE
SOLVABILITEITSVRIJE KREDIETEN	**89.513**	**89%**	**20**
SOLVABILITEITSPLICHTIGE KREDIETEN			
INTERNE RATING:			
1 tot en met 11	10.739	11%	90
12 tot en met 13	415	0%	–
14 tot en met 17	361	0%	81
18 tot en met 19	33	0%	–
	11.548	**11%**	**171**
	101.061	**100%**	**191**

	31-12-2015		
	EXPOSURE KREDIETEN EN OFF-BALANCE EXCLUSIEF DEBITEUREN-VOORZIENING	VERDELING %	EXPOSURE VAN KREDIETEN MET FORBEARANCE
SOLVABILITEITSVRIJE KREDIETEN	**88.971**	**88%**	**20**
SOLVABILITEITSPLICHTIGE KREDIETEN			
INTERNE RATING:			
1 tot en met 11	11.737	12%	101
12 tot en met 13	520	0%	6
14 tot en met 17	313	0%	9
18 tot en met 19	83	0%	0
	12.653	**12%**	**116**
	101.624	**100%**	**136**

De kredietovereenkomsten waarvan de contractvoorwaarden zijn gewijzigd als gevolg van een ongunstige financiële positie van de debiteur bedragen ultimo 2016 EUR 191 miljoen (ultimo 2015: EUR 136 miljoen). Het aandeel van forborn exposure in de totale kredietportefeuille is 0,2% (ultimo 2015: 0,1%) en heeft betrekking op 7 debiteuren (ultimo 2015: 7 debiteuren). Hiervan is 1 debiteur in 2016 met een uitstaande exposure van EUR 72 miljoen als forborn aangemerkt en 6 debiteuren waren reeds in 2015 forborn met een uitstaande exposure van EUR 119 miljoen.

NON-PERFORMING EN IMPAIRED EXPOSURES

Non-performing exposures betreffen exposures:

- waarvan contractvoorwaarden zijn geschonden door de debiteur en/of betalingsachterstanden ('past due') van meer dan 90 dagen ('default'); en/of
- waarvoor de verwachting bestaat dat de debiteur niet (volledig) aan zijn toekomstige betalingsverplichting kan blijven voldoen ('unlikely to pay'); en/of
- die een bijzondere individuele waardevermindering hebben ondergaan.

Onder 'past due' wordt verstaan de betalingsachterstand die begint op moment dat de debiteur niet (volledig) volgens de contractuele vervallen betalingsdatum heeft voldaan.

Een exposure dat als non-performing is gekwalificeerd mag opnieuw als performing worden beschouwd indien aan alle onderstaande voorwaarden is voldaan:

- de exposure voldoet weer aan alle contractvoorwaarden (geen default); en
- de situatie van de debiteur is zodanig verbeterd dat hij kan voldoen aan zijn betalingsverplichting volgens bestaand of aangepast betalingsprofiel ('likely to pay'); en
- de debiteur heeft geen achterstanden van meer dan 90 dagen.

Impaired exposures betreffen exposures die een bijzondere individuele waardevermindering hebben ondergaan. Onder bijzondere waardeverminderingen wordt verstaan afschrijvingen op de posten die tegen reële waarde op de balans staan en kredieten waarvoor een individuele voorziening is getroffen. Exposures die voorzien zijn via de IBNI-voorziening worden niet als impaired exposures aangemerkt. Off-balance exposures worden eveneens niet aangemerkt als impaired.

Onderstaande tabellen geven inzicht in de totale exposure aan kredieten en rentedragende waardepapieren, waarbij is aangegeven welk deel hiervan als non-performing respectievelijk impaired exposure is aangemerkt.

	31-12-2016					
	KREDIETEN EN OFF-BALANCE EXCLUSIEF DEBITEUREN-VOORZIENING	WAARVAN NON-PERFORMING EXPOSURES	WAARVAN IMPAIRED EXPOSURES	RENTE-DRAGENDE WAARDE-PAPIEREN	WAARVAN NON-PERFORMING EXPOSURES	WAARVAN IMPAIRED EXPOSURES
Bankiers				240	0	0
Financiële activa tegen reële waarde via het resultaat	904	0	0	1.446	0	0
Financiële activa voor verkoop beschikbaar				15.412	0	0
Kredieten	86.151	129	129	1.467	16	16
TOTAAL BALANSWAARDE	**87.055**	**129**	**129**	**18.565**	**16**	**16**
Voorwaardelijke schulden	105	0				
Onherroepelijke faciliteiten	6.903	8				
Herroepelijke faciliteiten	6.998	0				
TOTAAL EXPOSURE	**101.061**	**137**	**129**	**18.565**	**16**	**16**

						31-12-2015
	KREDIETEN EN OFF-BALANCE EXCLUSIEF DEBITEUREN-VOORZIENING	WAARVAN NON-PERFORMING EXPOSURES	WAARVAN IMPAIRED EXPOSURES	RENTE-DRAGENDE WAARDE-PAPIEREN	WAARVAN NON-PERFORMING EXPOSURES	WAARVAN IMPAIRED EXPOSURES
Bankiers				485	0	0
Financiële activa tegen reële waarde via het resultaat	885	0	0	1.999	0	0
Financiële activa voor verkoop beschikbaar				13.435	85	85
Kredieten	87.531	127	67	1.884	18	18
TOTAAL BALANSWAARDE	**88.416**	**127**	**67**	**17.803**	**103**	**103**
Voorwaardelijke schulden	99	0				
Onherroepelijke faciliteiten	6.415	0				
Herroepelijke faciliteiten	6.694	0				
TOTAAL EXPOSURE	**101.624**	**127**	**67**	**17.803**	**103**	**103**

Het grootste gedeelte van de non-performing exposure heeft betrekking op een relatie die in 2016 non-performing geworden is met een uitstaande krediet exposure van EUR 91 miljoen. Voor deze non-performing relatie is in 2016 een individuele voorziening getroffen. De non-performing exposure op rentedragende waardepapieren heeft betrekking op een investering in een securitisatieprogramma van een Spaanse relatie.

Het verloop van de kredietverlening aan debiteuren met non-performing exposures is in onderstaande tabel weergegeven.

	2016	2015
BEGINSTAND	**127**	**115**
Toename bestaand non-performing exposure, niet individueel voorzien	0	2
Toename bestaand non-performing exposure, individueel voorzien	0	0
Verschuiving van performing naar non-performing exposure	91	48
Verschuiving van non-performing naar performing exposure	–17	–
Aflossingen op en afwikkeling van non-performing exposure	–64	–38
EINDSTAND	**137**	**127**

Voor de in 2016 non-performing geworden relatie is op de uitstaande exposure een individuele voorziening getroffen. Voor twee relaties is de individuele voorziening aangewend ten behoeve van de afwikkeling van de exposure. Het verloop van de voorziening voor kredieten die afgewaardeerd zijn, is in noot 6 toegelicht.

VOORZIENINGENBELEID KREDIETEN

BNG Bank kent een aantal triggers die leiden tot de beoordeling of een individuele kredietvoorziening noodzakelijk is:

- een interne rating van 14 of hoger; of
- een betalingsachterstand en/of schending van contractvoorwaarden van meer dan 90 dagen ('default') en/of de debiteur naar verwachting niet meer (volledig) aan zijn betalingsverplichtingen zal voldoen ('unlikely to pay').

De individuele voorziening heeft alleen betrekking op de solvabiliteitsplichtige kredieten. Solvabiliteitsvrije kredieten worden geacht vrij te zijn van kredietrisico vanwege garantstellingen en zekerheden of vanwege de status van de tegenpartij, zoals Nederlandse decentrale overheden. Daarnaast kent de bank een collectieve voorziening op basis van een zogeheten 'Incurred But Not Identified' (IBNI) model. Dit model berekent voor solvabiliteitsplichtige kredieten en off-balance exposures een voorziening op basis van onder meer exposure en rating van de debiteur. Ten slotte wordt voor kredieten die als gevolg van een garantie door een decentrale overheid solvabiliteitsvrij zijn, een voorziening bepaald op basis van een opslag voor operationeel risico. Beide voorzieningen vallen onder de regulatorische specifieke kredietrisico-aanpassing.

OUDERDOMSANALYSE REEDS VERVALLEN FINANCIËLE ACTIVA (KREDIETEN) ZONDER INDIVIDUELE BIJZONDERE WAARDEVERMINDERING

	31-12-2016	31-12-2015
Minder dan 31 dagen	0	1
31 tot en met 60 dagen	–	0
61 tot en met 90 dagen	–	0
Meer dan 90 dagen	0	1
EINDSTAND	**0**	**2**

BIJZONDERE WAARDEVERMINDERINGEN

De bijzondere waardeverminderingen van financiële activa zijn toegelicht in noot 32.

EXTERNE RATING

BNG Bank maakt gebruik van de externe ratings van ratingbureaus, te weten S&P, Moody's, Fitch en DBRS. Bij het bepalen van kapitaalbeslag worden, waar beschikbaar, de ratings van deze vier bureaus gebruikt. Dit geldt waar mogelijk voor uitzettingen aan financiële tegenpartijen en investeringen in beursgenoteerd papier. De ratings hebben betrekking op de tegenpartijen zelf of specifiek op het aangekochte papier.

FINANCIËLE TEGENPARTIJEN

De bank doet uitsluitend zaken met financiële tegenpartijen die beschikken over externe ratings. Ook deze partijen worden periodiek getoetst op kredietwaardigheid. Onderdeel van deze kredietwaardigheidsanalyse is het vaststellen van een interne rating. Vervolgens wordt een limiet vastgesteld. Met deze partijen worden voornamelijk derivatentransacties afgesloten om marktrisico's te mitigeren. Daarnaast kan sprake zijn van uitzettingen op de geldmarkt.

Het kredietrisico van derivatentransacties is relatief klein, ondanks dat de omvang van de hoofdsommen per einde 2016 EUR 240 miljard groot is (2015: EUR 243 miljard). Deze contractuele hoofdsommen dienen, behalve in het geval van valutaderivaten, slechts als rekengrootheid en geven geen indicatie van de omvang van de kasstromen of het aan de derivaten verbonden risico. Hiervoor is het kredietequivalent van de derivatenportefeuille een betere indicator. Het kredietrisico wordt uitgedrukt in termen van kredietequivalenten op basis van voorschriften van de centrale bank. Het kredietequivalent bestaat uit de marktwaarde inclusief een opslag voor toekomstig kredietrisico. De contracten met een positieve waarde – de contracten waarbij de bank winst zou mislopen bij niet nakoming van het contract door de tegenpartij – zijn in dit geval relevant. BNG Bank hanteert de 'Mark-to-Market' (MtM) methode om deze waarde te bepalen. Daarnaast worden de hoofdsommen vermenigvuldigd met looptijd- en productafhankelijke percentages om het potentiële kredietrisico ('add-on') te bepalen. De som van deze twee waarden (kredietequivalent) geeft de bruto exposure voor kredietrisico weer. Ontvangen collateral wordt verrekend om tot de netto kredietexposure te komen. In deze cijfers is het effect van netting van positieve en negatieve marktwaarden van de contracten per tegenpartij verwerkt.

	31-12-2016			31-12-2015		
	MTM WAARDE	ADD-ON	TOTAAL	MTM WAARDE	ADD-ON	TOTAAL
KREDIET-EQUIVALENTEN VAN DERIVATEN DIE ACTIEF OP DE BALANS STAAN						
Rentecontracten	1.633	810	2.443	1.378	402	1.780
Valutacontracten	1.198	1.140	2.338	1.609	376	1.985
TOTAAL	**2.831**	**1.950**	**4.781**	**2.987**	**778**	**3.765**
⁻/- Collateral ontvangen	1.563		1.563	1.731		1.731
TOTAAL NA AFTREK COLLATERAL	**1.268**	**1.950**	**3.218**	**1.256**	**778**	**2.034**

Het risicogewogen kredietequivalent van de derivatenportefeuille bedroeg ultimo 2016 EUR 1.621 miljoen (2015: EUR 1.211 miljoen).

Met financiële tegenpartijen waarmee BNG Bank actief derivatentransacties afsluit, worden ter verlaging van het kredietrisico nettingovereenkomsten vastgelegd. Tevens worden bilaterale onderpandovereenkomsten gesloten. Deze voorzien erin dat op dagelijkse basis marktwaarde-ontwikkelingen door collateral worden gemitigeerd. Als gevolg van veranderingen in regelgeving worden deze overeenkomsten in voorkomende gevallen aangepast. Deze overeenkomsten komen echter niet in aanmerking voor balanssaldering. Onderstaande tabel geeft de posities weer indien deze overeenkomsten wel zouden voldoen aan de voorwaarden van balanssaldering en indien rekening wordt gehouden met onderpandovereenkomsten.

			31-12-2016
	DERIVATEN ACTIEF	DERIVATEN PASSIEF	NETTO
SALDERING VAN FINANCIËLE ACTIVA EN FINANCIËLE PASSIVA (DERIVATEN)			
Bruto waarde van financiële activa en passiva voor saldering	15.412	24.780	**–9.368**
Bruto waarde van te salderen financiële passiva	–	–	**–**
BALANSWAARDE FINANCIËLE ACTIVA EN PASSIVA (NA SALDERING)	**15.412**	**24.780**	**–9.368**
Waarde financieel verrekeningsinstrument welke voor saldering niet voldoet aan IAS 32 (Netting derivaten met dezelfde tegenpartij)	12.543	12.543	**–**
EXPOSURE VOOR COLLATERAL	**2.869**	**12.237**	**–9.368**
Waarde financieel onderpand welke voor saldering niet voldoet aan IAS 32	1.776	11.795	**–10.019**
NETTO EXPOSURE	**1.093**	**442**	**651**

			31-12-2015
	DERIVATEN ACTIEF	DERIVATEN PASSIEF	NETTO
SALDERING VAN FINANCIËLE ACTIVA EN FINANCIËLE PASSIVA (DERIVATEN)			
Bruto waarde van financiële activa en passiva voor saldering	16.370	23.261	**–6.891**
Bruto waarde van te salderen financiële passiva	–	–	**–**
BALANSWAARDE FINANCIËLE ACTIVA EN PASSIVA (NA SALDERING)	**16.370**	**23.261**	**–6.891**
Waarde financieel verrekeningsinstrument welke voor saldering niet voldoet aan IAS 32 (Netting derivaten met dezelfde tegenpartij)	13.347	13.347	**–**
EXPOSURE VOOR COLLATERAL	**3.023**	**9.914**	**–6.891**
Waarde financieel onderpand welke voor saldering niet voldoet aan IAS 32	1.761	10.041	**–8.280**
NETTO EXPOSURE	**1.262**	**–127**	**1.389**

Eind 2016 bedraagt het gestorte collateral EUR 11,8 miljard (2015: EUR 10,1 miljard). Bij een verslechtering van de rating van BNG Bank met 3 notches zou hier EUR 35 miljoen (2015: EUR 35 miljoen) bijkomen. De liquiditeitskracht van de bank is voldoende om hogere collateralverplichtingen na te komen en fluctuaties daarin op te vangen.

TEGENPARTIJEN MET INVESTERINGEN IN RENTEDRAGENDE WAARDEPAPIEREN (RWP)

De RWP-portefeuille van BNG Bank wordt voornamelijk aangehouden ten behoeve van liquiditeitsmanagement en bestaat uit hoogwaardige obligaties, die grotendeels beleenbaar zijn bij de centrale bank. De totale RWP-portefeuille van BNG Bank kan worden onderverdeeld in een liquiditeitsportefeuille en een ALM-portefeuille (Asset & Liability Management). De liquiditeitsportefeuille bestaat uitsluitend uit goed verhandelbaar papier en is onderverdeeld naar de verschillende LCR-levels opgenomen in de tabel op de volgende pagina. De ALM-portefeuille is onderverdeeld naar het type papier. De ontwikkeling van de portefeuilles wordt maandelijks gerapporteerd en behandeld in de betreffende commissie. Op basis van onder andere externe en deels ook interne ratings wordt de ontwikkeling op individuele basis gevolgd. Voor de kwalificerende securitisaties conform de Delegated Act wordt het due diligence beoordelingsproces doorlopen. Twee keer per jaar ondergaan de assets binnen deze portefeuilles een impairment analyse.

De hierna getoonde bedragen per ratingcategorie betreffen de restant hoofdsommen in miljoenen euro's. In de laatste kolom wordt bovendien de totale balanswaarde vermeld.

							31-12-2016
	AAA	AA	A	BBB	NON-INVESTMENT GRADE	TOTAAL NOMINALE WAARDE	TOTAAL BALANS-WAARDE
LIQUIDITEITS-PORTEFEUILLE							
Level I – Overheid/ Supranationaal	5.180	3.473	92	170	46	8.961	11.097
Level I B – Covered bonds	926	185				1.111	1.201
Level II A – Overheid/ Supranationaal		58		9		67	103
Level II A – Covered bonds			25			25	26
Level II B – Corporates			25			25	29
Level II B – RMBS	1.053	3				1.056	1.069
	7.159	**3.719**	**142**	**179**	**46**	**11.245**	**13.525**
ALM-PORTEFEUILLE							
RMBS	42	183	194	260	117	796	715
Covered bonds			160	345		505	592
ABS	108	1	187		61	357	357
NHG	1.148	149	375			1.672	1.652
Overig	46	329	484	132	120	1.111	1.724
	1.344	**662**	**1.400**	**737**	**298**	**4.441**	**5.040**
TOTAAL	**8.503**	**4.381**	**1.542**	**916**	**344**	**15.686**	**18.565**

							31-12-2015
	AAA	AA	A	BBB	NON-INVESTMENT GRADE	TOTAAL NOMINALE WAARDE	TOTAAL BALANS-WAARDE
LIQUIDITEITS-PORTEFEUILLE							
Level I – Overheid/ Supranationaal	6.069	2.320		257	46	8.692	10.891
Level II A – Covered bonds			177			177	189
Level II A – Overheid/ Supranationaal		68		13		81	106
Level II B – Covered bonds	664	105				769	851
Level II B – Corporates			65			65	70
Level II B – RMBS	762	9				771	781
	7.495	**2.502**	**242**	**270**	**46**	**10.555**	**12.888**
ALM-PORTEFEUILLE							
RMBS/CMBS	51	177	216	340	202	986	938
Covered bonds		40	267	420		727	800
ABS	115	7	207		62	391	391
NHG	669	123	307			1.099	1.078
Overig	386	19	446	185	245	1.281	1.708
	1.221	**366**	**1.443**	**945**	**509**	**4.484**	**4.915**
TOTAAL	**8.716**	**2.868**	**1.685**	**1.215**	**555**	**15.039**	**17.803**

De liquiditeitsportefeuille is gegroeid en kwalitatief verbeterd vooral door het investeren in Covered bonds en securitisaties met een gunstigere rating. Daarnaast classificeren Covered bonds meer als Level I B door wijziging in de regelgeving en zijn dus uit de Level II B gehaald. De ALM portefeuille is vrij stabiel gebleven, echter er is in nominale waarde meer NHG papier aangetrokken.

OVERDRACHT VAN FINANCIËLE ACTIVA ZONDER DERECOGNITION

Ultimo 2016 en 2015 heeft BNG Bank geen rentedragende waardepapieren overgedragen in repo-transacties zonder derecognition. BNG Bank heeft ultimo 2016 geen financiële activa in haar portefeuille die zijn overgedragen en zijn verwijderd van de balans, waarbij BNG Bank nog een doorlopende betrokkenheid heeft. Financiële activa zijn niet verwijderd van de balans indien de kredietrisico's en de rechten op de onderliggende cashflows zijn behouden.

SETTLEMENTRISICO

Settlementrisico's doen zich voornamelijk voor bij transacties met financiële tegenpartijen. De met die partijen afgesloten netting- en collateralovereenkomsten dienen niet alleen ter afdekking van het tegenpartijrisico, maar ook ter beperking van het settlementrisico, omdat betalingen over en weer zoveel als mogelijk gesaldeerd worden uitgevoerd. Verdere mitigatie van settlementrisico vindt plaats door beheersmaatregelen in het operationele proces. Vanwege veranderende omstandigheden, zoals de introductie van central clearing, is in 2016 een uitgebreide evaluatie van deze beheersmaatregelen gestart. Tevens heeft in 2016 een expliciete kapitaalallocatie onder Pillar II plaatsgevonden. De evaluatie loopt door in 2017 en kan leiden tot aanvullende beheersmaatregelen. De kapitaalallocatie wordt periodiek herbezien in het ICAAP proces.

Marktrisico

DEFINITIES

Marktrisico is de bestaande of toekomstige bedreiging van kapitaal en resultaat van de bank als gevolg van bewegingen in marktprijzen. Marktrisico (inclusief vervangingsrisico) kent verschillende verschijningsvormen: renterisico, valutarisico, volatiliteitsrisico en fluctuaties in krediet- en liquiditeitsopslagen.

- Renterisico is het risico voor jaarresultaat en kapitaal dat voortkomt uit nadelige bewegingen in marktrentetarieven.
- Valutarisico is het risico voor jaarresultaat en kapitaal dat voortkomt uit nadelige bewegingen in valutakoersen.
- Volatiliteitsrisico is het risico voor jaarresultaat en kapitaal dat voortkomt uit nadelige bewegingen in de door de markt verwachte volatiliteit (ook wel ‘implied volatility’) van marktrente of valuta’s.
- Het opslagrisico is het risico voor jaarresultaat en kapitaal dat voortkomt uit nadelige bewegingen in opslagen voor kredietrisico en opslagen voor liquiditeitsrisico.

ONTWIKKELINGEN

De bank heeft ook in 2016 voor een terughoudend rentepositiebeleid gekozen. De rentepositie in termen van basispuntgevoeligheid was het hele jaar laag ten opzichte van de benchmark die de bank voor de lange termijn hanteert. Deze benchmark weerspiegelt een neutrale belegging van het eigen vermogen zonder concrete rentevisie. Bij de keuze voor de rentepositie is afgewogen dat de kans op additioneel rendement in termen van marktwaarde als gevolg van een verdere rentedaling onvoldoende opweegt tegen het verlies aan marktwaarde in geval van een rentestijging. Bij de huidige lage rentestand en de verwachting ten aanzien van de ontwikkeling ervan blijft de bank terughoudend (zie de grafiek op de volgende pagina). De valutapositie in termen van kasstromen was conform het marktrisicobeleid het hele jaar nagenoeg nihil.

RENTERISICO

BNG Bank voert een actief rentepositiebeleid en beoogt daarmee een additioneel rendement op het vermogen te behalen door te anticiperen op veranderingen in de marktrente. De uitvoering van dit beleid is belegd bij het Asset & Liability Committee (ALCO). Naast de Raad van Bestuur neemt de directeur van Treasury en Capital Markets deel aan ALCO en zijn ook de afdelingen Risk Management en Secretariaat Raad van Bestuur en Economisch Onderzoek vertegenwoordigd. Op basis van marktvisies van Treasury en Economisch Onderzoek stelt ALCO periodiek de rentevisie van de bank vast en, binnen de daarvoor geformuleerde vaste kaders, de rentepositie en de limieten waarbinnen Treasury opereert.

EUROPESE SWAPCURVE

(in procenten)

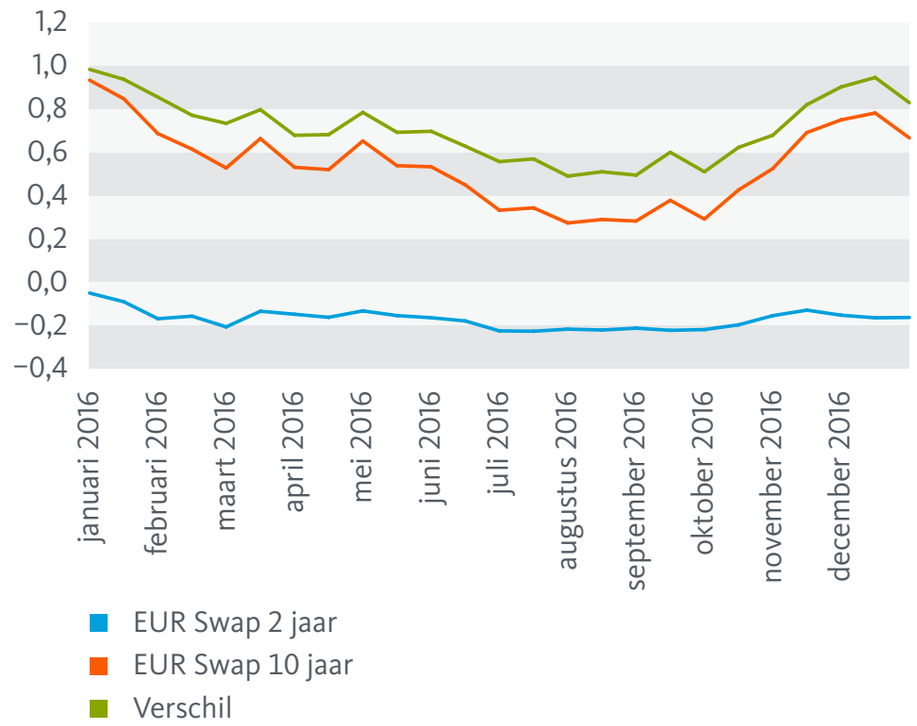

De dagelijkse uitvoering van het renterisicobeheer is belegd bij het directoraat Treasury en Capital Markets. Deze afdeling draagt zorg voor de hedgingactiviteiten met betrekking tot de marktrisico's die ontstaan als gevolg van de commerciële activiteiten. Treasury heeft de ruimte om een rentepositie in te nemen binnen de limieten die door ALCO zijn gesteld. De ruimte voor ALCO om limieten te stellen, wordt begrensd door het expliciet daarvoor gealloceerde Pillar II kapitaal. Middels stressscenario's wordt steeds getoetst of dit kapitaal toereikend is.

Risk Management is verantwoordelijk voor het onafhankelijk monitoren van het marktrisico en controleert daarbij dagelijks of de bank zich binnen haar limieten bevindt. De afdeling zorgt voor rapportages naar ALCO en Treasury en kan gevraagd en ongevraagd risico's signaleren of adviezen geven. Daarnaast heeft zij een belangrijke stem bij het aangaan van nieuwe marktrisico's (als onderdeel van het productgoedkeuringsproces).

De belangrijkste renterisicomaatstaf die BNG Bank hanteert is de gevoeligheid (delta) van de economische waarde van het eigen vermogen voor veranderingen van de rentecurve. De delta wordt bepaald voor meerdere looptijd-intervallen van de rentecurve en wordt dagelijks gerapporteerd. Op basis van de delta per looptijdinterval stuurt ALCO de renterisicopositie. Daarnaast worden er maandelijks scenarioanalyses en stresstests uitgevoerd en worden basisrisico's en de Earnings at Risk getallen gemeten. Deze renterisicomaatstaven vullen elkaar aan en maken risico's inzichtelijk en beheersbaar. Hiervoor worden rapportages voor verschillende doelgroepen op verschillende detail-niveaus en met verschillende tijdfrequenties opgesteld.

Voor de belangrijkste risicomaatstaven zijn limieten en early warning niveaus vastgesteld door ALCO, die door Risk Management worden gemonitord. Daarnaast wordt bewaakt dat het outlier criterium niet wordt overschreden, waarbij een interne grenswaarde wordt gehanteerd als early warning. Het outlier criterium is voorgeschreven in Basel regelgeving om de maximale verhouding tussen marktrisico en eigen vermogen uit te drukken. Hierbij wordt het marktrisico gemeten onder extreme omstandigheden met een instantane parallelle renteschok van plus of min 200 basispunten.

In onderstaande tabel wordt het effect van een instantane parallelle verandering van de rente per eind 2016 weer-gegeven. Getoond wordt de marktwaardeverandering die hierdoor optreedt. Deze wordt vervolgens uitgesplitst naar de wijze waarin deze uiteindelijk in het resultaat of het vermogen van de bank terechtkomt. De rechterkolom geeft tot slot het geschatte effect van de marktwaardeverandering weer op de financiële instrumenten die tegen de geamortiseerde kostprijs op de balans staan. De marktwaardeveranderingen binnen deze categorie hebben geen directe invloed op het resultaat of het vermogen.

	31-12-2016	31-12-2015	31-12-2016	31-12-2015	31-12-2016	31-12-2015	31-12-2016	31-12-2015
	TOTALE MARKTWAARDE-VERANDERING		EFFECT OP HET RESULTAAT		EFFECT OP HET EIGEN VERMOGEN		GEEN DIRECT EFFECT OP RESULTAAT OF OF VERMOGEN	
RENTESCHOK								
+200 basispunten	409	−114	67	23	−39	2	381	−139
−200 basispunten	−1.144	133	−398	−20	−15	−5	−731	158

De marktwaardes van zowel de activa als de passiva van de bank worden berekend door de kasstromen te verdisconteren met de actuele swaprentes en de actuele krediet- of liquiditeitsopslagen. Als gevolg hiervan zijn de marktwaardes en de bijbehorende gevoeligheden mede afhankelijk van veranderingen in de krediet- of liquiditeitsopslagen, terwijl de marktwaardemutaties als gevolg van deze veranderingen zich, bij het aanhouden van de activa of passiva tot einde looptijd nooit, zullen manifesteren. In de bovenstaande tabel zijn de marktwaardemutaties opgenomen inclusief de effecten van de veranderde krediet- of liquiditeitsopslagen. Beleidsmatig is echter het uitgangspunt dat activa en passiva tot het eind van de looptijd aangehouden worden. Daarom kiest BNG Bank er voor om het actieve rentebeleid te baseren op gevoeligheden, waarbij wordt gecorrigeerd voor de effecten van veranderende krediet- of liquiditeitsopslagen.

Uit de tabel blijkt dat de bank in marktwaardetermen in 2016 gevoeliger is geworden voor een grote renteverandering. De marktwaardeveranderingen bij de verschillende renteschokken zijn ook meestal van teken gewisseld. Als gevolg van het beleid van BNG Bank om het renterisico grotendeels dicht te zetten liggen de rentegevoeligheden van de activa en de passiva zeer dicht bij elkaar, waardoor de totale gevoeligheid (de som van de twee) dicht bij 0 (nul) ligt. Daardoor wordt het effect van deze totale rentegevoeligheid als gevolg van actuele kredietopslagen relatief groot, wat tekenwisselingen tot gevolg kan hebben. In 2016 zijn de kredietopslagen van de passiva (onder andere door het opkoopprogramma van de ECB) harder gedaald dan de waarderingsopslagen van de activa.

Omdat BNG Bank beleidsmatig in haar reguliere kredietproducten geen opties tot vervroegde aflossing kent en deze dus niet in materiële mate in haar portefeuille aanwezig zijn, is er geen noodzaak tot modellering van het klantgedrag. Er is ook geen materiële exposure in hypotheken en voorts trekt de bank geen spaargeld van particulieren aan.

VALUTARISICO

Omdat de bank een groot deel van haar funding in vreemde valuta betrekt, is er sprake van grote potentiële valutaposities. De bank heeft als beleid om het valutarisico geheel af te dekken. In incidentele gevallen kunnen kleine valutaposities bestaan, wanneer het niet kostenefficiënt is om deze af te dekken. Ook het valutarisico van deze kleine posities wordt op dagelijkse basis gemeten.

VOLATILITEITSRISICO

Voor de sturing van de rentepositie van de bank kent de bank een zeer beperkte ruimte om volatiliteitsrisico aan te gaan. Deze wordt gelimiteerd en gemonitord door Risk Management. Voor de overige activiteiten heeft BNG Bank als beleid om de volatiliteitsrisico's voor nieuwe producten volledig af te dekken. Vanuit het verleden resteren nog kleine posities met volatiliteitsrisico.

KREDIETOPSLAGEN, LIQUIDITEITSPREMIES EN RENTERISICOBEHEER

De economische waarde van het eigen vermogen van BNG Bank wordt bepaald over de portefeuille van activa en passiva. Zowel de activa als de passiva worden gewaardeerd met behulp van een rentecurve die is opgebouwd uit swaptarieven uit de markt plus actuele op- en afslagen voor krediet- en liquiditeitsrisico. Het effect van veranderingen van deze op- en afslagen wordt periodiek gemeten. Bij de vaststelling van de rentepositie van de bank is er voor gekozen deze te bepalen op basis van rentes exclusief deze op- en afslagen, waardoor de veranderingen in op- en afslagen geen invloed hebben op de rentepositie.

Liquiditeits- en fundingrisico

DEFINITIES

Liquiditeitsrisico is de bestaande of toekomstige bedreiging van kapitaal en resultaat van de bank als gevolg van de mogelijkheid dat zij op enig moment niet in staat zal zijn aan haar betalingsverplichtingen te voldoen zonder dat dit gepaard gaat met onaanvaardbare kosten of verliezen.

- Het liquiditeitsrisico voor de korte termijn is het risico dat de bank op korte termijn niet genoeg geld kan aantrekken om aan haar betalingsverplichtingen te voldoen.
- Het herfinancieringsrisico of het lange termijn liquiditeitsrisico is het risico dat de bank, bijvoorbeeld als gevolg van de ontwikkeling van haar eigen kredietwaardigheid, geen of onvoldoende geld kan aantrekken tegen prijzen waarmee de continuïteit van de onderneming niet in gevaar komt.

ONTWIKKELINGEN

In 2016 is een nieuwe monitoringscyclus in gebruik genomen waarmee de in het fundingplan beschreven gewenste fundingmix op kwartaalbasis in ALCO wordt gemonitord. Tevens is het stelsel van liquiditeitslimieten en achterliggende aannamen geëvalueerd en in een vernieuwde dagelijkse liquiditeitsrapportage opgenomen. Verder zijn de mogelijkheden tot stresstesting op het gebied van liquiditeit uitgebreid en is monitoring van de Liquidity Coverage Ratio (LCR) op forward-looking basis mogelijk gemaakt.

LIQUIDITEIT

BNG Bank wil vanuit haar functie voor de publieke sector een voortdurende en stabiele aanwezigheid in de markt realiseren en ook in moeilijke tijden aan de kredietvraag blijven voldoen. Daarnaast streeft zij een prudente liquiditeitspositie na om te allen tijde aan haar verplichtingen te kunnen voldoen. In dit kader is een continue toegang tot de geld- en kapitaalmarkt cruciaal en daarmee het continu onderhouden van aantrekkelijke, gevarieerde emissieprogramma's van voldoende omvang voor beleggers. Daarnaast zijn buffers noodzakelijk om toegang te hebben tot liquiditeit in tijden van stress. In dit verband is een buffer gevormd door activa die expliciet voor liquiditeitsdoeleinden worden aangehouden, de zogenoemde liquiditeitsportefeuille. De omvang van deze portefeuille houdt mede rekening met het vereiste uit hoofde van de CRR om over een LCR van minstens 100% te beschikken. Tevens is een ruime hoeveelheid onderpand aanwezig bij de centrale bank om de mogelijkheid te hebben een acuut beroep te doen op kortlopende funding. Aangezien een zeer groot deel van de activa als onderpand kan dienen, kan dit onderpand in geval van langdurige stress verder worden uitgebreid.

De begrenzingen van de maximaal toegestane fundingtekorten voor de korte termijn en voor de lange termijn zijn expliciet onderdeel van de risk appetite en bepalen rechtstreeks de hoogte van de belangrijkste liquiditeitslimieten. In de risk appetite wordt eveneens een survival periode vereist. De survival periode is de periode waarbij de reguliere liquiditeitsbuffers, dus zonder management interventie, voldoende zijn om de gevolgen van een stressscenario op te vangen. Survival periodes zijn bepaald onder een marktspecifiek en een instellingsspecifiek stressscenario. De uit de stresstests blijkende survival periodes voldoen aan de in de risk appetite gestelde eis om negen maanden vooruit te kunnen zonder toegang tot funding. In deze periode kan de bank dan tevens de belangrijkste klantengroepen van liquiditeit blijven voorzien. Daarmee kan de bank voldoen aan haar ambitie om er ook in moeilijke tijden voor haar klanten te zijn.

De dagelijkse uitvoering van het funding- en liquiditeitsbeleid is belegd bij Treasury. Over het gebruik van de vastgestelde limieten wordt door de afdeling Risk Management onafhankelijk gerapporteerd aan ALCO. Vervolgens vindt dagelijks confrontatie van de fundingtekorten plaats met alle limieten, zowel voor de korte termijn als voor de lange termijn. De bank is van mening dat het management van haar liquiditeit adequaat is en dat de liquiditeitskracht van de bank ruimschoots voldoende is en voldoet aan de toezichtnormen.

FUNDING

BNG Bank maakt onderscheid tussen kortlopende en langlopende funding. Omdat haar funding grotendeels van de kapitaalmarkt en de geldmarkt afkomstig is, onderhoudt de bank verschillende programma's die haar in staat stellen tijdig en tegen goede prijzen terecht te kunnen. Hiertoe vindt actief investor relation management plaats. Voor de kortlopende middelen wordt gebruik gemaakt van:

- Commercial Paper. De bank beschikt over een European Commercial Paper (ECP) programma ter grootte van maximaal EUR 20 miljard en een US Commercial Paper (USCP) programma ter grootte van maximaal USD 15 miljard. Onder normale omstandigheden wordt een aanzienlijke ruimte aangehouden tussen de maximale ruimte in het programma en de daadwerkelijke inzet ervan.
- Repotransacties met interbancaire partijen onder een Global Master Repurchase Agreement (GMRA).
- Deposito's van institutionele geldmarktpartijen.
- Eventuele herfinancieringsoperaties van de Europese Centrale Bank.

De bank doet geen zaken met particulieren en kent daardoor vrijwel geen retail deposito's. Vanwege de verplichting tot schatkistbankieren kan de bank niet langer deposito's van decentrale overheden opnemen.

Voor de lange termijn middelen zijn de volgende programma's beschikbaar:

- Het Debt Issuance Programme (DIP) ter grootte van maximaal EUR 100 miljard. Onder dit programma worden ook Socially Responsible Investing (SRI) bonds uitgegeven.
- Het zogeheten Kangaroo/Kauri Programme specifiek voor de Australische en Nieuw-Zeelandse markt ter grootte van AUD 10 miljard.
- Het zogeheten Samurai-shelf en een Uridashi-shelf specifiek ten behoeve van beleggers in Japan.

Om redenen van diversificatie wordt ten behoeve van de financiering van de activiteiten tevens gebruik gemaakt van:

- Het aantrekken van gelden waarbij instrumenten uit de liquiditeitsportefeuille in onderpand worden gegeven (repo's).
- Guaranteed Investment Contracts (GICs).

De bank beschikt over een fundingplan waarin de gewenste fundingmix nader wordt geconcretiseerd. Een onderdeel van het fundingplan is het jaarlijks uitbrengen van benchmark emissies. Deze emissies van grote omvang zorgen voor een grote bekendheid bij beleggers, waardoor de bank ook in tijden van marktstress toegang houdt tot investeerders. Het daadwerkelijk realiseren van deze gewenste fundingmix dan wel de reden van het afwijken hiervan wordt gemonitord.

LOOPTIJDANALYSE FINANCIËLE ACTIVA EN PASSIVA OP BASIS VAN RESTERENDE CONTRACTUELE LOOPTIJD

De getoonde bedragen betreffen alle niet verdisconteerde toekomstige kasstromen van de financiële activa en passiva. Voor de looptijdanalyse van de verstrekte garanties en onherroepelijke verplichtingen wordt verwezen naar de Overige toelichtingen in de geconsolideerde jaarrekening.

					31-12-2016
	TOT 3 MAANDEN	3 - 12 MAANDEN	1 - 5 JAAR	LANGER DAN 5 JAAR	TOTAAL
Kas en tegoeden bij de centrale banken	6.417	–	–	–	6.417
Bankiers	11.670	30	99	4	11.803
Financiële activa tegen reële waarde via het resultaat	72	64	418	2.525	3.079
Financiële activa voor verkoop beschikbaar	201	844	6.142	9.369	16.556
Kredieten	6.737	8.615	36.103	58.808	110.263
Overige activa	56	–	–	–	56
TOTAAL ACTIVA (EXCL. DERIVATEN)	**25.153**	**9.553**	**42.762**	**70.706**	**148.174**
Bankiers	−3.288	−196	−10	−44	−3.538
Financiële passiva tegen reële waarde via het resultaat	−3	−124	−320	−1.031	−1.478
Acute belastingverplichting	–	−32	–	–	−32
Schuldbewijzen	−14.619	−15.727	−51.414	−42.309	−124.069
Toevertrouwde middelen	−3.372	−435	−2.806	−1.551	−8.164
Achtergestelde schulden	−1	−1	−3	−44	−49
Overige passiva	−97	–	–	–	−97
TOTAAL PASSIVA (EXCL. DERIVATEN)	**−21.380**	**−16.515**	**−54.553**	**−44.979**	**−137.427**

Vervolg zie volgende pagina

Vervolg van vorige pagina

					31-12-2016
	TOT 3 MAANDEN	3 - 12 MAANDEN	1 - 5 JAAR	LANGER DAN 5 JAAR	TOTAAL
BRUTO GESALDEERDE DERIVATEN					
Te ontvangen bedragen activa	9.799	14.136	32.948	20.793	77.676
Te betalen bedragen activa	−8.122	−11.201	−24.054	−12.038	−55.415
ACTIVA DERIVATEN	**1.677**	**2.935**	**8.894**	**8.755**	**22.261**
Te ontvangen bedragen passiva	3.279	1.479	5.490	14.862	25.110
Te betalen bedragen passiva	−4.099	−3.988	−14.401	−27.932	−50.420
PASSIVA DERIVATEN	**−820**	**−2.509**	**−8.911**	**−13.070**	**−25.310**
TOTAAL GENERAAL	**4.630**	**−6.536**	**−11.808**	**21.412**	**7.698**

					31-12-2015
	TOT 3 MAANDEN	3 - 12 MAANDEN	1 - 5 JAAR	LANGER DAN 5 JAAR	TOTAAL
Kas en tegoeden bij de centrale banken	3.175	–	–	–	3.175
Bankiers	10.093	206	249	6	10.554
Financiële activa tegen reële waarde via het resultaat	23	69	468	3.509	4.069
Financiële activa voor verkoop beschikbaar	135	606	4.976	8.659	14.376
Kredieten	5.940	10.259	37.465	59.939	113.603
Overige activa	27	–	–	–	27
TOTAAL ACTIVA (EXCL. DERIVATEN)	**19.393**	**11.140**	**43.158**	**72.113**	**145.804**
Bankiers	−2.969	–	–	–	−2.969
Financiële passiva tegen reële waarde via het resultaat	−8	−101	−387	−1.868	−2.364
Acute belastingverplichting	–	−18	–	–	−18
Schuldbewijzen	−10.917	−21.347	−50.871	−39.173	−122.308
Toevertrouwde middelen	−2.576	−259	−1.869	−2.867	−7.571
Achtergestelde schulden	−1	−1	−5	−44	−51
Overige passiva	−78	–	–	–	−78
TOTAAL PASSIVA (EXCL. DERIVATEN)	**−16.549**	**−21.726**	**−53.132**	**−43.952**	**−135.359**

Vervolg zie volgende pagina

Vervolg van vorige pagina

	31-12-2015				
	TOT 3 MAANDEN	3 - 12 MAANDEN	1 - 5 JAAR	LANGER DAN 5 JAAR	TOTAAL
BRUTO GESALDEERDE DERIVATEN					
Te ontvangen bedragen activa	8.052	16.693	29.905	24.428	79.078
Te betalen bedragen activa	−6.851	−13.355	−20.907	−15.855	−56.968
ACTIVA DERIVATEN	**1.201**	**3.338**	**8.998**	**8.573**	**22.110**
Te ontvangen bedragen passiva	3.622	1.531	6.164	17.535	28.852
Te betalen bedragen passiva	−4.422	−3.830	−15.033	−29.249	−52.534
PASSIVA DERIVATEN	**−800**	**−2.299**	**−8.869**	**−11.714**	**−23.682**
TOTAAL GENERAAL	**3.245**	**−9.547**	**−9.845**	**25.020**	**8.873**

LIQUIDITEITSPORTEFEUILLE

Onder CRD IV zijn de Liquidity Coverage Ratio (LCR) en de Net Stable Funding Ratio (NSFR) geïntroduceerd. De LCR geeft aan in hoeverre BNG Bank over een afdoende buffer van liquide assets beschikt, om een gestresste netto uitgaande kasstroom over een 30-daagse periode te kunnen opvangen. De NSFR is een ratio voor liquiditeit voor de periode van een jaar. Deze ratio wordt berekend door de beschikbare stabiele funding te delen op de vereiste stabiele funding. Zowel de LCR als de NSFR zijn onderworpen aan een minimumeis van 100%.

BNG Bank maakt relatief weinig gebruik van deposito's en veel van de kapitaalmarkt. Deposito's kennen een gelijkmatiger verwacht aflossingspatroon dan emissies op de kapitaalmarkt. Hierdoor kan de LCR fluctueren als gevolg van de uitgifte of het aflossen van emissies. Dit is echter goed voorspelbaar, waardoor tijdig geanticipeerd kan worden. Daarnaast leiden de bewegingen in de marktwaarde van de derivaten, die worden gebruikt om het renterisico en valutarisico af te dekken, tot fluctuatie in de LCR-hoogte via de collateralverplichtingen tegenover deze

derivaten. Met behulp van een LCR prognosemodel wordt de LCR iedere maand een jaar vooruit berekend. Hiermee is de bank in staat om tijdig potentiële tekortsituaties te kunnen identificeren.

De LCR op basis van de Delegated Act bedroeg per eind 2016 173% (2015: 171%) en voldeed daarmee aan de minimumnorm. De NSFR wordt naar verwachting per 1 januari 2018 van kracht. De bank is naar de thans geldende definities compliant aan deze liquiditeitseis. De uitkomsten van de NSFR zijn, als gevolg van haar langere horizon, stabieler van aard dan die van de LCR. De NSFR per eind 2016 bedroeg 130% (2015: 120%) en lag daarmee eveneens ruimschoots boven de grens van 100%.

BNG Bank beschikt over een liquiditeitsportefeuille om op relatief korte termijn onder stressomstandigheden additionele liquiditeit te kunnen aanmaken. Primair komt deze wens voort uit prudent liquiditeitsbeleid en secundair uit de verplichting om te kunnen voldoen aan de eisen uit nieuwe regelgeving.

Eind 2016 bedroeg de waarde van de liquiditeitsportefeuille in het kader van de berekening van de LCR EUR 13,6 miljard (2015: EUR 12,9 miljard). De stijging van de LCR waarde met EUR 0,7 miljard (2015: EUR 3,8 miljard stijging) wordt vooral veroorzaakt door een toename in het onbezwaarde volume van de liquiditeitsportefeuille.

	31-12-2016			
LCR-KLASSE	RESTANT HOOFDSOM*	RESTANT HOOFDSOM ONBEZWAARD	MARKT-WAARDE ONBEZWAARD	LCR-WAARDE ONBEZWAARD
Level I – Kas en tegoeden bij DNB/ECB	754	754	754	754
Level I – Overheid	6.030	5.860	7.939	7.685
Level I – Supranationaal	2.931	2.931	3.159	3.159
Level I B – Covered bonds	1.111	1.111	1.203	1.119
Level II A – Covered bonds	25	25	26	22
Level II A – Overheid/Supranationaal	67	67	103	88
Level II B – RMBS	1.056	1.056	1.069	803
Level II B – Corporates	25	25	29	15
	11.999	**11.829**	**14.282**	**13.645**

* Inclusief ontvangen onderpand in de vorm van waardepapier (niet op de balans).

				31-12-2015
	RESTANT HOOFDSOM*	RESTANT HOOFDSOM ONBEZWAARD	MARKT-WAARDE ONBEZWAARD	LCR-WAARDE ONBEZWAARD
LCR-KLASSE				
Level I – Kas en tegoeden bij DNB/ECB	401	401	401	401
Level I – Overheid	5.991	5.976	7.891	7.867
Level I – Supranationaal	2.701	2.701	3.001	3.001
Level I B – Covered bonds	769	769	853	793
Level II A – Covered bonds	177	177	191	162
Level II A – Overheid/Supranationaal	81	81	106	90
Level II B – RMBS	771	771	782	587
Level II B – Corporates	65	65	70	35
	10.956	**10.941**	**13.295**	**12.936**

* Inclusief ontvangen onderpand in de vorm van waardepapier (niet op de balans).

TOELICHTING:

- Marktwaarde onbezwaard: marktwaarde van het onbezwaarde deel van de liquiditeitsportefeuille;
- LCR-waarde onbezwaard: LCR-liquiditeitswaarde van het onbezwaarde deel van de liquiditeitsportefeuille.

Ultimo 2016 is nominaal EUR 170 miljoen aan activa uit deze portefeuille ingezet als onderpand voor derivaten-transacties (2015: EUR 15 miljoen). Zowel ultimo 2016 als 2015 zijn er geen rentedragende waardepapieren uit de liquiditeitsportefeuille ingezet als onderpand in repotransacties.

BEZWAARDE EN ONBEZWAARDE FINANCIËLE ACTIVA

Bezwaarde financiële activa zijn in situaties van funding- en liquiditeitsbehoefte niet vrij ter beschikking om op korte termijn in deze behoefte te voorzien. Onderstaande tabel geeft de balanswaarden weer van de activa, opgesplitst naar bezwaarde activa (niet vrij ter beschikking) en onbezwaarde activa (vrij ter beschikking).

	31-12-2016		
	BEZWAARD	ONBEZWAARD	TOTAAL
Kas en tegoeden bij de centrale banken	–	6.417	6.417
Bankiers	11.541	254	11.795
Financiële activa tegen reële waarde via het resultaat	–	2.350	2.350
Derivaten	–	15.412	15.412
Financiële activa voor verkoop beschikbaar	254	15.183	15.437
Kredieten	425	87.151	87.576
Waardeaanpassingen kredieten in portfolio hedge accounting	–	14.894	14.894
Niet-financiële activa	–	119	119
TOTAAL	**12.220**	**141.780**	**154.000**
GEMIDDELD (TOTAAL) 2016	**15.914**	**146.863**	**162.777**

			31-12-2015
	BEZWAARD	ONBEZWAARD	TOTAAL
Kas en tegoeden bij de centrale banken	–	3.175	3.175
Bankiers	10.041	499	10.540
Financiële activa tegen reële waarde via het resultaat	–	2.884	2.884
Derivaten	–	16.370	16.370
Financiële activa voor verkoop beschikbaar	24	13.435	13.459
Kredieten	437	88.929	89.366
Waardeaanpassingen kredieten in portfolio hedge accounting	–	13.559	13.559
Niet-financiële activa	–	158	158
TOTAAL	**10.502**	**139.009**	**149.511**
GEMIDDELD (TOTAAL) 2015	**10.949**	**145.101**	**156.050**

Operationeel risico

DEFINITIES

Operationeel risico is het risico van verliezen als gevolg van tekortkomingen van interne processen, mensen en systemen, of als gevolg van externe gebeurtenissen. Operationeel risico omvat, naast het algemeen operationeel risico, de volgende risico's:

- IT-risico is het risico dat bedrijfsprocessen en informatievoorziening onvoldoende integer, niet continu of onvoldoende beveiligd worden ondersteund door informatietechnologie.
- Uitbestedingsrisico is het risico dat de continuïteit, integriteit en/of kwaliteit van de aan derden uitbestede werkzaamheden dan wel door deze derden ter beschikking gestelde apparatuur en personeel wordt geschaad.
- Integriteitsrisico is het risico dat de integriteit van de instelling wordt geschaad als gevolg van niet integere, onethische gedragingen van de organisatie, dan wel haar medewerkers en cliënten in het kader van wet- en regelgeving en maatschappelijke en door de instelling opgestelde normen.
- Juridisch risico is het risico samenhangend met (veranderingen in en naleving van) wet- en regelgeving, het mogelijk bedreigd worden van de rechtspositie, met inbegrip van de mogelijkheid dat contractuele bepalingen niet afdwingbaar of niet correct gedocumenteerd zijn.

ALGEMEEN

Het lijnmanagement is als 'first line of defense' primair verantwoordelijk voor het beheersen van operationeel risico in de dagelijkse bedrijfsvoering, conform beleid en afspraken. Het wordt daarbij ondersteund door gespecialiseerde afdelingen, zoals Interne Controle. Operationele risico's kunnen niet volledig worden gemitigeerd, ze moeten uiteraard wel inzichtelijk en beheersbaar worden gemaakt.

Risk Management, Compliance en Security vormen de 'second line of defense' en zorgen voor overzicht en inzicht in risico's en voor richtlijnen voor beheersing. Ze ondersteunen en adviseren het lijnmanagement, onder meer door het faciliteren van periodieke 'risk control self assessments' en de analyse van operationele risico's. De geïdentificeerde risico's, beheersmaatregelen en restrisico's worden vastgelegd. Waar nodig doen zij voorstellen voor aanvullende beheersmaatregelen en monitoren de tijdige invoering ervan. Restrisico's worden voorgelegd aan de verantwoordelijke directeur. Deze adviseert de Raad van Bestuur over de eventuele acceptatie van de restrisico's. Risk Management is in het kader van de beheersing van operationeel risico betrokken bij proceswijzigingen.

Onafhankelijk van de risicoanalyses door Risk Management, Compliance en Security en de activiteiten van Interne Controle voert de Interne Audit Dienst (IAD) onderzoeken uit naar de opzet, het bestaan en de werking van beheersmaatregelen. De IAD vormt daarmee de 'third line of defense' en rapporteert aan de Raad van Bestuur. Jaarlijks geven de directeuren en de stafhoofden aan de Raad van Bestuur aan of zij in control zijn voor de processen en risico's waarvoor zij verantwoordelijk zijn. Verder wordt vanuit de compliancefunctie periodiek een integriteits-risico-analyse gemaakt.

BNG Bank registreert operationele incidenten vanaf een mogelijke schade van EUR 5.000. Hiertoe melden de medewerkers in het operationele proces de incidenten bij Risk Management. De incidenten worden binnen het operatonele proces afgehandeld. Risk Management beziet in overleg met de afdelingen of het proces, systemen of werkwijzen moeten worden aangepast om incidenten in de toekomst te voorkomen. Elk kwartaal wordt een incidentenrapportage aangeboden aan de Raad van Bestuur en de directie. Jaarlijks vindt rapportage plaats over de incidenten met een schade van meer dan EUR 100.000 aan de Raad van Bestuur en het Audit & Risk Committee van de Raad van Commissarissen. De incidentenrapportage over 2016 bevatte, net als de rapportage over 2015, geen incidenten met een schade van meer dan EUR 100.000. Het effect van operationele incidenten op het jaarresultaat van de bank was zowel in 2016 als 2015 zeer beperkt. Incidenten die een ernstig gevaar vormen voor de integere uitoefening van het bedrijf moeten worden gemeld aan de toezichthouder. Deze hebben zich in 2016 niet voorgedaan.

ONTWIKKELINGEN

De permanente aandacht voor datakwaliteit heeft geleid tot de oprichting per 1 oktober van de afdeling Data- en Informatiemanagement. Binnen deze afdeling is de verantwoordelijkheid neergelegd voor de ontwikkeling van één gemeenschappelijk data warehouse. Ook wordt gewerkt aan een verbetering op het gebied van de vastlegging van de elektronische klantdossiers. Beide initiatieven zijn gericht op de interne informatiebehoeften, maar ook op het kunnen voldoen aan de snel veranderende externe eisen op dit gebied en de veelal strakke deadlines van informatie-uitvragen.

Binnen het kredietproces vindt een pilot plaats met een nieuwe manier van werken op basis van de Lean filosofie die de effectiviteit en de efficiëntie moet verbeteren. Een beheerste bedrijfsvoering is hierbij een randvoorwaarde.

Er worden vanuit de toezichthouder steeds hogere eisen gesteld aan de wijze waarop de beheersing van operationele risico's inzichtelijk wordt gemaakt. De 'second line of defense' speelt hierbij een belangrijke rol. De risk appetite voor operationeel risico is in 2016 verder gecascadeerd naar, zoveel mogelijk meetbare, indicatoren die aangeven hoeveel operationeel risico de bank loopt. De meting daarvan zal in 2017 verder vorm krijgen.

De werkdruk in delen van de organisatie is hoog. De operationele risico's die hieruit voortkomen, blijven een aandachtspunt maar hebben niet tot een toename van het aantal incidenten geleid. De bezetting zal in 2017 aanzienlijk worden versterkt. BNG Bank is een technisch en kennisintensief bedrijf met een relatief klein aantal medewerkers. Hierdoor kan afhankelijkheid ontstaan van personen. Er is aandacht voor kennisdeling en samenwerking, bijvoorbeeld door uitwisselingsprogramma's tussen afdelingen. Voor diverse specialistische onderwerpen is regelmatig externe expertise nodig. Deze wordt binnen de bank geborgd.

Operationeel risico heeft een zachte component, ook wel aangeduid als 'cultuur'. BNG bank is overtuigd van het belang van deze component en neemt deze mee in de verschillende beheersactiviteiten voor operationeel risico zoals de risicoanalyses en de bankierseed.

IT-RISICO

Het informatiebeleid is erop gericht de informatievoorziening zo in te richten dat de bank in staat blijft haar bedrijfsstrategie succesvol uit te voeren. Het informatiebeleid wordt jaarlijks herzien op basis van de doelstellingen in het kader van de bedrijfsstrategie en externe ontwikkelingen.

Preventieve maatregelen prevaleren bij het beheersen van het IT-risico. Deze maatregelen zijn erop gericht (potentiële) incidenten te voorkomen, dan wel zo snel mogelijk te detecteren en de mogelijke schade te beperken dan wel zo snel mogelijk te herstellen. Om de continuïteit van de IT-ondersteuning te kunnen garanderen, is ook in 2016 met succes een uitwijktest uitgevoerd waarmee is vastgesteld dat de dienstverlening in geval van een calamiteit kan worden voortgezet op de uitwijksystemen. Ook worden de systemen frequent getest op de (on)mogelijkheid om te worden gehackt. Door middel van interactieve voorlichtingssessies zijn alle medewerkers van de bank in 2016 geïnstrueerd met betrekking tot informatiebeveiliging. Er hebben zich in 2016 geen informatiebeveiligingsincidenten voorgedaan.

Belangrijke uitgangspunten bij de inrichting van informatiesystemen zijn de dienstverlening aan klanten, de eisen van toezichthouders en risicobeheersing. Om het IT-risico te beperken, wordt gestreefd naar beperking van de complexiteit. De dynamiek van de financiële markten en de eisen die vanuit wet- en regelgeving worden gesteld, vormen in dit verband voor de bank een uitdaging. Voor IT resulteert dat in forse investeringen in hard- en software van de bank en een volle projectenportefeuille. Ook de ontwikkeling van een centraal datawarehouse vergt de nodige in- en externe IT-capaciteit. De ingezette versterking van de informatiemanagementfunctie wordt in 2017 voortgezet.

In de uitvoering van projecten wordt steeds vaker gekozen voor de agile werkwijze. Een team van medewerkers uit de business, analisten en ontwikkelaars werkt hierbij nauw samen om het gewenste resultaat te behalen. Hierbij heeft de zogenaamde product owner, rekening houdend met de belangen van de stakeholders, een beslissende stem. Deze agile projecten worden samen met de andere projecten geprioriteerd en bestuurd middels de projectenportefeuille. Nog altijd worden veel systeemaanpassingen geïnitieerd vanuit veranderende wet- en regelgeving. De opbouw van het gemeenschappelijke data warehouse, binnen het programma voor verbetering van datakwaliteit, vergt veel capaciteit. Net als in 2016 zal in 2017 de interne capaciteit van de IT-afdeling worden uitgebreid om de grote hoeveelheid projecten het hoofd te kunnen bieden. Waar nodig wordt externe expertise en capaciteit ingezet.

Sinds 1 januari 2016 werken BNG Bank en Centric FSS samen onder nieuwe afspraken met betrekking tot de uitbesteding van IT activiteiten.

UITBESTEDINGSRISICO

De belangrijkste uitbesteding van BNG Bank is de uitbesteding van het betalingsverkeerproces en een deel van de IT-activiteiten aan Centric FSS. De activiteiten betreffen betalingsverkeer en de rekening-courantadministratie, het rekencentrum en het werkplekbeheer. Via service level agreements en een binnen de bank ingerichte demand organisatie zijn de door Centric FSS uitgevoerde activiteiten met die van BNG Bank verbonden. IT-ondersteuning is voor een bank cruciaal. Daarom zorgt de bank voor een goede monitoring en evaluatie van de dienstverlening. Onderdeel daarvan is de ISAE 3402 verklaring die Centric FSS jaarlijks afgeeft. Extra assurance wordt verkregen doordat de IAD van de bank periodiek een onderzoek doet bij Centric FSS. Daarnaast besteedt de bank structureel aandacht aan de financiële situatie van Centric FSS en zorgt zij voor contingency plannen.

Ook andere diensten zijn uitbesteed, zoals het beheer van het gebouw en de installaties, de catering, schoonmaak en de groenvoorziening. Dit verloopt naar tevredenheid.

INTEGRITEITSRISICO

Integriteit is een integraal onderdeel van de bedrijfsvoering. De BNG Bank Bedrijfscode met daarin de kernwaarden betrouwbaar, duurzaam en professioneel is leidend voor het handelen van de bank en haar medewerkers.

Bij indiensttreding worden nieuwe werknemers, zowel interne als externe, getoetst op integriteit. Periodiek wordt integriteit bankbreed onder de aandacht gebracht. Bestaande medewerkers hebben allen individueel de bankierseed afgelegd en het bancaire tuchtrecht erkend. Nieuwe medewerkers, zowel intern als extern, leggen individueel de bankierseed af en onderschrijven het bancaire tuchtrecht. Rond het afleggen van de eed wordt aandacht besteed aan het belang van integer handelen.

De bank voert een productgoedkeuringsproces uit opdat haar producten in het belang van de klant zijn en geen onacceptabele risico's bevatten voor klanten en voor haarzelf. De bank laat zorgvuldig handelen jegens klanten en andere stakeholders prevaleren boven het uitsluitend halen van financieel gewin of ander eigen belang. Ook van klanten en

andere relaties verwacht de bank dat zij integer handelen en geen reputatierisico vormen voor de bank. De bank heeft hiervoor beleidsregels opgesteld op grond waarvan nieuwe en bestaande klanten en relaties worden beoordeeld.

De naleving van interne en externe regels wordt periodiek binnen de bank getoetst. De afdeling Compliance voert periodiek een integriteitsrisicoanalyse uit. Hieruit komen, in lijn met de klanten en activiteiten van de bank, geen grote integriteitsrisico's naar voren.

JURIDISCH RISICO

De bank heeft een gespecialiseerde juridische afdeling die onder meer de taak en verantwoordelijkheid heeft om afspraken met klanten en andere partijen op een juridisch juiste wijze vast te leggen in overeenkomsten. Hiertoe zijn standaardcontracten en -bepalingen opgesteld, die worden beheerd in een interne (contract)modellenbibliotheek. Bij afwijkingen van deze standaardmodellen wordt de afdeling Juridische zaken, Fiscale zaken en Compliance (JFC) altijd ingeschakeld.

De bank werkt toe naar een geautomatiseerde administratie van contractuele bepalingen in overeenkomsten met klanten, waarbij wordt gestreefd naar zoveel mogelijk standaardisering van voorwaarden en bepalingen. Hiervoor is een interne modellenbibliotheek ontwikkeld, die continu wordt bijgewerkt en doorontwikkeld. Hiermee wordt de afdwingbaarheid van contractuele afspraken zoveel mogelijk gegarandeerd. De standaardisering van voorwaarden zorgt er voor dat het operationele proces zo min mogelijk handmatige werkzaamheden bevat.

De afdeling JFC laat zich in voorkomende gevallen ook extern ondersteunen. Onder meer bij complexe (veelal consortiale) transacties en wanneer specialistische juridische kennis is vereist.

BNG Bank is per einde 2016 betrokken in twee lopende juridische procedures. BNG Bank is in al deze procedures de eisende partij. De bank heeft de geschillen beoordeeld en verwacht geen negatieve financiële gevolgen uit deze procedures. Voor het geschil inzake HETA is de juridische procedure ingetrokken nadat vrijwel alle crediteuren, waaronder BNG Bank, het tweede aanbod hebben aanvaard. De Oostenrijkse autoriteiten hebben daarmee op grond van de zogenaamde Settlement Act via een SPV de door HETA uitgegeven en door de deelstaat Karinthië gegarandeerde obligaties teruggekocht.

Strategisch risico

DEFINITIES

Strategisch risico is het risico dat strategische beslissingen van de bank bij uitvoering tot verliezen kunnen leiden en/of de kans op verliezen als gevolg van buiten de instelling of groep komende veranderingen op het gebied van concurrentieverhoudingen, belanghebbenden, reputatie en ondernemingsklimaat (inclusief politiek). Strategisch risico bestaat uit de volgende onderdelen:

- Concurrentierisico is het risico dat de concurrentie- en marktpositie van de bank wordt beïnvloed als gevolg van activiteiten, acties en/of besluiten van (nieuwe) concurrenten.
- Reputatierisico is het risico dat de marktpositie van de bank verslechtert als gevolg van negatieve perceptie van het imago van de bank door stakeholders.
- Afhankelijkheidsrisico is het risico dat de invloed van en ontwikkelingen bij stakeholders resulteren in conflicterende belangen met de bank en/of beïnvloeding van de financiële positie van de instelling.
- Risico uit hoofde van ondernemingsklimaat is de kans op verliezen als gevolg van veranderingen in de omgeving op het gebied van economie, beursklimaat, loon- en/of koopkrachtontwikkelingen, maatschappij, politiek en technologie.

CONCURRENTIERISICO

Toetreden tot de markt die BNG Bank bedient is, als gevolg van de relatief lage kredietmarges, niet eenvoudig. Schaalgrootte en efficiency zijn voorwaarden voor een winstgevend bedrijfsmodel. Partijen die streven naar winstmaximalisatie zullen deze markt slechts beperkt willen betreden. Het concurrentierisico is nog relatief beperkt, maar wel toegenomen doordat partijen als pensioenfondsen en verzekeraars zich op onregelmatige basis op deze markt begeven. Tevens is er belangstelling van andere partijen voor de financiering van DBFMO-projecten.

REPUTATIERISICO

BNG Bank zoekt steeds naar oplossingen die in het belang zijn van de klant. Dit is van het grootste belang voor de reputatie als bank van en voor de publieke sector. Dit uit zich niet alleen in het aanbieden van de producten die de klant vraagt, maar vooral ook in terughoudendheid als niet voldoende duidelijk is dat het betreffende product in het belang is van de klant. Wanneer klanten vragen om financieringsconstructies die naar de mening van de bank niet geschikt zijn, worden betreffende relaties hierop gewezen. Dit geldt vooral bij kleinere organisaties, waarvan de bank aanwijzingen heeft dat de expertise niet aanwezig is om de risico's van het product in kwestie te kunnen beheersen. In het interne productgoedkeuringsproces van de bank wordt hiermee rekening gehouden.

Reputatierisico geldt uiteraard ook met betrekking tot de andere stakeholders, waaronder beleggers en aandeelhouders. Het ontstaat vaak als gevolgrisico als andere risico's niet goed beheerst worden. Het maakt dan ook impliciet deel uit van alle elementen van risicobeleid. Door de verschillende risico's te mitigeren, wordt indirect de reputatie van de bank beschermd.

Om haar relevantie in stand te houden en te benadrukken, wil de bank in staat zijn om innovatieve vormen van kredietverlening aan haar klanten kunnen aanbieden. Het recent opgezette Energietransitie Financieringsfaciliteit (ETFF) is hiervan een voorbeeld. Flexibiliteit en beperkte doorlooptijd bij productontwikkeling zijn hierbij van belang. In geval van onvoldoende zorgvuldige uitvoering kunnen echter problemen ontstaan die tot reputatieschade kunnen leiden. Om deze reden is het productgoedkeuringsproces herzien. Het Directieoverleg ziet toe op een juiste werking en een afweging van de verschillende belangen.

De vormen van reputatierisico zijn opgenomen in het Risk Appetite Statement voor 2017 en zullen onderdeel zijn van de monitoring daarvan.

AFHANKELIJKHEIDSRISICO EN ONDERNEMINGSKLIMAAT

Afhankelijkheidsrisico en politiek risico (ondernemingsklimaat) zijn bij BNG Bank nauw verweven, omdat overheden zowel aandeelhouder als klant zijn. Het afhankelijkheidsrisico is daarom hoog waar het gaat om ontwikkelingen bij de overheid. Als gevolg van bezuinigingen in de publieke sector de laatste jaren begeeft de balans van BNG Bank uit hoofde van kredietverlening zich tussen lichte krimp en stabiliteit.

Het in 2016 gepubliceerde rapport Nederlandse Financieringsinstelling voor Economische Ontwikkeling (NFEO) pleit voor het opgaan van de bank in een nieuwe Nederlandse investeringsbank. Het advies was om door samenvoeging van BNG Bank, NWB Bank, FMO en een aantal regelingen van het ministerie van Economische Zaken een financieringsinstelling met voldoende slagkracht te vormen, waarvan de financiering volledig door de Staat zou worden gegarandeerd. De bank is van mening dat de oplossing van de ervaren knelpunten in het Nederlandse financieringslandschap beter bij bestaande instellingen kan worden gezocht. Met een effectievere inzet van het bestaande garantie- en stimuleringsinstrumentarium kan al heel veel, relatief snel worden bereikt. Inmiddels is duidelijk geworden dat het kabinet kiest voor bundeling van bestaande regelingen en inbreng daarvan in een op te richten investeringsfonds: Invest-NL. De positie van BNG Bank blijft in de visie van het kabinet ongemoeid.

Een andere potentiële bedreiging blijft de EU richtlijn voor het herstel en de afwikkeling van kredietinstellingen, de Bank Recovery and Resolution Directive (BRRD). Dit leidt tot de vraag of de aandeelhouders BNG Bank mogen bijstaan in geval van acute problemen, zonder dat dit discussies met betrekking tot staatssteun of bail-in oproept. Ook de wijze waarop de richtlijn voor de zogenaamde MREL-vereiste (Minimum Requirement for own funds and Eligible Liabilities) wordt uitgewerkt, kan invloed hebben op de wijze waarop een bank invulling geeft aan haar fundingbehoefte. De verantwoordelijkheid voor afwikkelplannen voor significante banken is per 1 januari 2016 overgedragen aan SRB, maar dit heeft er nog niet toe geleid dat onduidelijkheid over de precieze vorm en interpretatie van die bail-in regelgeving is verdwenen.

BNG Bank heeft incidenteel en op bescheiden schaal met risicodragend vermogen deelgenomen in projecten voor gebiedsontwikkeling. Dit is een middel om ook als kredietverlener bij die projecten betrokken te worden. Sinds de crisis van 2008 zijn de marktomstandigheden in deze sector niet goed en zijn de activiteiten vooral gericht op het beheer en de afbouw van de bestaande portefeuille. Nieuwe projecten worden alleen in overweging genomen als het risicoprofiel aanzienlijk veiliger is dan voorheen.

Kapitaal en solvabiliteit

Regelgeving uit hoofde van het Capital Requirements Directive IV (CRD IV) en de bijbehorende Capital Requirements Regulation (CRR) alsmede de Bank Recovery and Resolution Directive (BRRD) is ook in 2016 verder doorontwikkeld. In het kader van kapitaal- en solvabiliteitratio's zijn de ontwikkelingen ten aanzien van de leverage ratio en de MREL-vereiste twee onderwerpen die voor BNG Bank van belang zijn.

De MREL-vereiste is gerelateerd aan de BRRD en is erop gericht te zorgen dat banken met zogenaamd bail-inbaar vermogen hun absorptie capaciteit van verliezen vergroten. Regelgeving rond de vaststelling van die MREL-vereiste en de wijze waarop een MREL-ratio moeten worden bepaald, is in 2016 verder ontwikkeld. Zo heeft de EC op 23 mei 2016 de delegated act voor de bepaling van de MREL vereisten gepubliceerd. Op basis van haar mandaat zoals vastgelegd onder Artikel 45 van de BRRD, zal de EC per ultimo 2016 een review van de MREL uitvoeren. Gezien de mogelijke gevolgen voor de wijze waarop een bank invulling moet geven aan haar kapitaalsopbouw kan deze regelgeving ook gevolgen hebben voor BNG Bank. Dit is afhankelijk van de definitieve regelgeving en de interpretatie hiervan door de Single Resolution Board. Hoe dit uitwerkt voor BNG Bank is onduidelijk, maar de ontwikkelingen worden ook in 2017 verder bewaakt.

In CRD IV/CRR is onder meer een leverage ratio geïntroduceerd. De leverage ratio geeft de verhouding weer tussen de niet-risicogewogen balansgrootte en het Tier 1-kapitaal van de bank. Omdat de balans van BNG Bank voor een zeer groot deel uit 0% kredietrisicogewogen activa bestaat, is de leverage ratio restrictiever dan de risicogewogen solvabiliteitsratio. In 2017 is een definitief besluit over het minimum vereiste niveau voor deze ratio door de EC voorzien. Basis voor dit besluit is in augustus 2016 opgeleverd advies door de EBA ten aanzien van de leverage ratio

(EBA Leverage ratio report). In dit rapport adviseert EBA over de in haar ogen gewenste hoogte van de leverage ratio alsmede de mogelijkheden tot differentiatie van leverage ratio vereisten naar verschillende bedrijfsmodellen. Het rapport biedt ruimte voor een aangepaste, minder stringente, leverage ratio vereiste voor BNG Bank. De uiteindelijke doorwerking in de definitieve regelgeving staat op dit moment echter nog niet vast. Vanuit prudentie wordt daarom in de kapitaalplanning uitgegaan van het tot nu toe gecommuniceerde en in het rapport aanbevolen algemeen geldende percentage van 3%, ingaande per januari 2018.

Het in de toekomst moeten voldoen aan een leverage ratio heeft er onder meer toe geleid dat met ingang van de winst over het boekjaar 2011 het dividend is verlaagd van 50% naar 25%. Ook de mogelijkheid tot het aantrekken van hybride kapitaal dat kwalificeert als (additioneel) Tier 1-vermogen maakt deel uit van het migratieplan. In 2015 zijn de voorbereidingen hiervan afgerond en is EUR 424 miljoen additioneel Tier 1-vermogen aangetrokken. In 2016 is in aanvulling hierop EUR 309 miljoen aan additioneel Tier 1-vermogen aangetrokken. De kapitaalpositie ontwikkelt zich hiermee volgens de planning. Verdere maatregelen zijn nu niet voorzien, maar hangen uiteraard samen met balansontwikkelingen en eventuele wijzigingen in de relevante regelgeving.

Om haar goede credit ratings te behouden hanteert BNG Bank al lange tijd een zelfopgelegde Tier 1-ratio van 18% die ook ruim genoeg is om aan de eisen van CRD IV te voldoen. Deze ratio acht de bank nog ruimschoots voldoende in relatie tot haar risicoprofiel. Vanwege de wens om deze ratio ten opzichte van andere banken hoog te houden streeft de bank echter naar een ratio die hoger is dan 18%. Per 31 december 2016 bedroegen de Tier 1-ratio 32% (2015: 27%) en de CET1-ratio 26% (2015: 23%).

In 2017 bedraagt de vereiste CET1-ratio voor BNG Bank 8,5%. Deze bestaat uit een SREP vereiste van 6,75%, een ingefaseerde systeem relevantie buffer (SRB) van 0,5% en een ingefaseerde kapitaal conserveringsbuffer (CCB) van 1,25%. De SRB neemt naar verwachting met 0,25% per jaar toe naar 1% in 2019. De CCB neemt met 0,625% per jaar toe naar 2,5% in 2019. BNG Bank voldoet ruimschoots aan de vereisten.

Voor het bepalen van de risicogewogen activa hanteert BNG Bank onder de CRD IV/CRR de ‘Standardised Approach’ (SA) voor kredietrisico en marktrisico. Bij de berekening van het tegenpartijrisico van derivatentransacties hanteert de bank de ‘Mark-to-Market’ methode. Voor operationeel risico hanteert de bank eveneens de ‘Standardised

Approach'. BNG Bank maakt op basis van de CRR gebruik van de door de toezichthouder verleende ontheffing om de specifieke prudentiële voorschriften niet op individuele basis toe te passen maar op geconsolideerd niveau ('solo-waiver'). Omdat er geen sprake is van een handelsboek bij BNG bank, heeft renterisico geen invloed op het solvabiliteitsbeslag. Alleen tijdelijke kleine valutaposities waarvoor het niet efficiënt is om deze af te dekken, kunnen tussentijds voor een beperkt solvabiliteitsbeslag zorgen. Deze posities worden op dagelijkse basis gemeten en hebben geen materiële invloed op de Tier 1-ratio.

Op de volgende pagina zijn de ratio's per 31-12-2016 op basis van de uitgangspunten van CRD IV/CRR weergegeven. De aanwezige waarde is weergegeven voor zowel de transitionele situatie als voor de eindsituatie na volledige infasering (in 2018).

SOLVABILITEIT

	31-12-2016		31-12-2015	
	MINIMAAL EXTERN VEREIST	AANWEZIG	MINIMAAL EXTERN VEREIST	AANWEZIG
CRD IV/CRR (TRANSITIONEEL)				
Tier 1-vermogen	1.094	3.933	1.024	3.412
Total capital ratio	8,875%	32%	8%	27%
– Pijler 1	8%		8%	
– Combined Buffer Requirement	0,875%		n.v.t.	
Common Equity Tier 1-vermogen	555	3.200	576	2.988
Common Equity Tier 1-ratio	5,375%	26%	4,5%	23%
– Pijler 1	4,5%		4,5%	
– Combined Buffer Requirement	0,875%		n.v.t.	
CRD IV/CRR (VOLLEDIG INGEFASEERD)				
Tier 1-vermogen	1.418	4.034	1.024	3.603
Total capital ratio	11,5%	33%	8%	28%
– Pijler 1	8%		8%	
– Combined Buffer Requirement	3,5%		n.v.t.	
Common Equity Tier 1-vermogen	555	3.301	576	3.180
Common Equity Tier 1-ratio	8%	27%	8%	25%
– Pijler 1	4,5%		4,5%	
– Combined Buffer Requirement	3,5%		3,5%	

REGULATORY KAPITAAL

In onderstaande twee tabellen is de opbouw van het regulatory kapitaal weergegeven. De tabellen geven het kapitaal conform de transitionele situatie en het kapitaal in het geval van volledige infasering (2018) weer.

	31-12-2016		
	KAPITAAL (TRANSITIONEEL)	KAPITAAL (VOLLEDIG INGEFASEERD)	IFRS EIGEN VERMOGEN
Gestort kapitaal	139	139	139
Agio	6	6	6
Ingehouden winsten voorgaande jaren	2.961	2.961	2.961
Onverdeelde winst			369
Gecumuleerde niet-gerealiseerde resultaten			
– Cashflow hedge reserve	3	3	3
– Herwaarderingsreserve	275	275	275
CET1-KAPITAAL VÓÓR DOOR DE REGELGEVING VOORGESCHREVEN AANPASSINGEN	**3.384**	**3.384**	**3.753**

Vervolg zie volgende pagina

Vervolg van vorige pagina

			31-12-2016
	KAPITAAL (TRANSITIONEEL)	KAPITAAL (VOLLEDIG INGEFASEERD)	IFRS EIGEN VERMOGEN
Aanpassingen aan CET1-kapitaal als gevolg van prudentiële filters:			
– Cashflow hedge reserve	–3	–3	
– Cumulatieve resultaten die voortvloeien uit het eigen kredietrisico i.v.m. derivatenverplichtingen	–19	–19	
– Own credit risk voor Financiële passiva tegen reële waarde via het resultaat	–24	–24	
– Waardeaanpassingen als gevolg van de vereisten voor prudente waardering	–8	–8	
Aftrek voor securitisatieposities die als alternatief in aanmerking komen voor een risicogewicht van 1250%	–29	–29	
Overgangsaanpassingen aan CET1-kapitaal:			
– Niet-gerealiseerde verliezen in de herwaarderingsreserve	25	–	
– Niet-gerealiseerde winsten in de herwaarderingsreserve	–126	–	
CET1-KAPITAAL	**3.200**	**3.301**	
Additioneel Tier 1-kapitaal:	733	733	733
TIER 1-KAPITAAL	**3.933**	**4.034**	
TOTAAL EIGEN VERMOGEN			**4.486**

			31-12-2015
	KAPITAAL (TRANSITIONEEL)	KAPITAAL (VOLLEDIG INGEFASEERD)	IFRS EIGEN VERMOGEN
Gestort kapitaal	139	139	139
Agio	6	6	6
Ingehouden winsten voorgaande jaren	2.797	2.797	2.797
Onverdeelde winst			226
Gecumuleerde niet-gerealiseerde resultaten			
– Cashflow hedge reserve	251	251	251
– Herwaarderingsreserve	320	320	320
CET1-KAPITAAL VOOR DOOR DE REGELGEVING VOORGESCHREVEN AANPASSINGEN	**3.513**	**3.513**	**3.739**

Vervolg zie volgende pagina

Vervolg van vorige pagina

			31-12-2015
	KAPITAAL (TRANSITIONEEL)	KAPITAAL (VOLLEDIG INGEFASEERD)	IFRS EIGEN VERMOGEN
Aanpassingen aan CET1-kapitaal als gevolg van prudentiële filters:			
– Cashflow hedge reserve	−251	−251	
– Cumulatieve resultaten die voortvloeien uit het eigen kredietrisico i.v.m. derivatenverplichtingen	−12	−12	
– Waardeaanpassingen als gevolg van de vereisten voor prudente waardering	−12	−12	
Aftrek voor securitisatieposities die als alternatief in aanmerking komen voor een risicogewicht van 1250%	−59	−59	
Overgangsaanpassingen aan CET1-kapitaal:			
– Niet-gerealiseerde verliezen in de herwaarderingsreserve	36	–	
– Niet-gerealiseerde winsten in de herwaarderingsreserve	−227	–	
CET1-KAPITAAL	**2.988**	**3.179**	
Additioneel Tier 1-kapitaal:	424	424	424
TIER 1-KAPITAAL	**3.412**	**3.603**	
TOTAAL EIGEN VERMOGEN			**4.163**

PRUDENTIËLE FILTERS

BNG Bank past de volgende prudentiële filters toe op het CET1-vermogen:

- De Cashflow hedge reserve wordt volledig geëlimineerd;
- De voordelen uit hoofde van eigen kredietrisico in derivatentransactie wordt volledig geëlimineerd;
- De voordelen uit hoofde van 'own credit risk' (OCA) met betrekking tot verplichtingen die geclassificeerd staan als Financiële passiva tegen reële waarde via het resultaat wordt volledig geëlimineerd;
- Uit hoofde van de regelgeving over prudent valuation wordt een aanpassing berekend ten opzichte van de balanswaardering van activa en passiva, die gewaardeerd worden op reële waarde.

AFTREKPOSTEN

BNG Bank kiest ervoor om twee securitisatieposities, die voor 1250% solvabiliteitsweging in aanmerking komen, in aftrek te brengen op het CET1-vermogen.

AANPASSINGEN IN OVERGANGSFASE CRDIV/CRR

De ongerealiseerde verliezen uit de herwaarderingsreserve uit hoofde van Financiële activa voor verkoop beschikbaar zijn in 2016 voor 60% (2015: 40%) meegenomen in het CET1-vermogen.
De ongerealiseerde winsten uit de herwaarderingsreserve uit hoofde van Financiële activa voor verkoop beschikbaar zijn voor 60% (2015: 40%) meegenomen in het CET1-vermogen.

AANVULLEND TIER 1-VERMOGEN

Zie voor toelichting noot 20 van de Toelichting op posten van de geconsolideerde jaarrekening.

KAPITAALBELEID

Het primaire doel van kapitaalmanagement is ervoor te zorgen dat er voldaan is en wordt aan de interne doelstellingen – rekening houdend met de strategie van BNG Bank – en de externe kapitaalsvereisten. In reactie op de bankencrisis hebben de afgelopen jaren grote veranderingen plaatsgevonden in regelgeving gericht op versterking van de kapitaalpositie van banken. In reactie hierop is besloten dat de kapitaalpositie nadrukkelijker dient te worden gevolgd en dat het kapitaalbeheer pro-actiever dient te worden uitgevoerd. Dit heeft in 2016 geresulteerd in de oprichting van de afdeling Capital Management.

Het kapitaalbeleid is vormgegeven in het zogeheten ICAAP (Internal Capital Adequacy Assessment Process). Centraal in dit beleid staat het kapitaalbeheersplan, waarin de hoogte en de samenstelling van het kapitaal worden bepaald op basis van de risico's waarvoor het kapitaal de dekking vormt. Bij het vaststellen van het benodigde kapitaal worden tevens enkele stressscenario's meegenomen die het kapitaal kunnen aantasten.

Het benodigde kapitaal wordt bepaald binnen de restricties van Pijler I en Pijler II uit het derde Baselse kapitaalakkoord. Dit betreft respectievelijk het regulatorisch kapitaal en het economisch kapitaal. Daarnaast gelden de maatstaven die in de risk appetite van de bank zijn geformuleerd als bovengrenzen aan de inzet van kapitaal.

Per risicosoort wordt kapitaal toegewezen. De daadwerkelijke risico's mogen niet uitkomen boven deze bedragen. Het benodigde kapitaal voor kredietrisico onder Pijler I wordt bepaald op basis van solvabiliteitsweging. Het benodigde kapitaal voor kredietrisico onder Pijler II wordt bepaald met een model dat het mogelijke verwachte en onverwachte verlies berekent. Hiervoor geldt een betrouwbaarheidsinterval van 99,9% en een tijdshorizon van een jaar. Door de in aantallen beperkte klantengroepen is de bank aangewezen op expertmodellen. De onzekerheden die dergelijke modellen met zich brengen heeft mede de keuze voor dit hoge betrouwbaarheidsinterval bepaald. Voor marktrisico en operationeel risico wordt eveneens gebruik gemaakt van scenario's.

Maandelijks vindt voor Pijler I en Pijler II per risicosoort een confrontatie plaats tussen toegewezen kapitaal en daadwerkelijk gebruik. In 2016 werden geen kapitaallimieten overschreden.

De Tier 1-ratio van BNG Bank is in belangrijke mate afhankelijk van ontwikkelingen in de regelgeving. In het bijzonder de zogenaamde nulweging van de Nederlandse overheden in termen van solvabiliteit is een belangrijke pijler onder de kapitaalratio's van de bank. Een in Basel verband gevoerde discussie over de vraag of kredietverlening aan of onder garantie van overheden op termijn nog solvabiliteitsvrij kan blijven, heeft tot nu toe geen concrete wijzigingen opgeleverd. BNG Bank verwacht op dit moment ook in de toekomst ruimschoots aan alle minimumeisen te kunnen voldoen.

Overige toelichtingen

Reële waarde van financiële instrumenten

De reële waarde is de prijs (ongecorrigeerd voor transactiekosten) die, ongeacht de intentie of de mogelijkheid, zou worden ontvangen indien een actief wordt verkocht of de prijs die zou worden betaald indien een passief wordt overgedragen in een ordelijke transactie tussen marktdeelnemers per waarderingsdatum onder de geldende markt-condities. Uitgangspunt is dat de waardering vanuit het perspectief van marktpartijen wordt bezien, waarbij alleen specifieke kenmerken en beperkingen van het financieel instrument meegenomen worden. Daarbij wordt onder-scheid gemaakt tussen drie 'levels' van reële waarde waarbij de aard en de mate van significantie van de input-factoren op de totale waardering een doorslaggevende rol spelen voor de juiste classificatie in de hiërarchie.

REËLE WAARDE HIËRARCHIE

- **LEVEL 1**: waardering op basis van (ongecorrigeerde) gequoteerde marktprijzen van het instrument zelf, en indien niet beschikbaar van identieke instrumenten, in een actieve markt. Een financieel instrument wordt beschouwd als genoteerd in een actieve markt als de genoteerde prijs regelmatig beschikbaar is en als deze prijzen de actuele en regelmatig voorkomende 'at arm's length' markttransacties weergeven. De gequoteerde marktprijzen voor financiële activa en passiva zijn gebaseerd op middenkoersen.
- **LEVEL 2**: waardering op basis van een waarderingstechniek gebruik makend van direct of indirect in de markt openbaar waarneembare inputdata, niet zijnde gequoteerde marktprijzen zoals bij level 1. In deze categorie zijn instrumenten in begrepen met een waardering die gebruik maakt van genoteerde prijzen in een actieve markt voor vergelijkbare instrumenten, genoteerde prijzen voor identieke of vergelijkbare instrumenten in markten die beschouwd worden als minder dan actief of andere waarderingstechnieken waarbij alle significante input-variabelen direct of indirect waarneembaar zijn uit de marktdata.

- **LEVEL 3**: waardering op basis van een waarderingstechniek met significant gebruik maken van niet in de markt openbaar waarneembare inputdata. In deze categorie zijn instrumenten in begrepen met een waarderingstechniek die gebruik maakt van inputvariabelen die niet gebaseerd zijn op in de markt openbaar waarneembare data en waarbij de niet openbaar waarneembare marktdata een significante invloed heeft op de waardering van het instrument. Deze categorie behelst ook de instrumenten die gewaardeerd zijn op genoteerde prijzen voor vergelijkbare instrumenten waarbij significante niet openbaar waarneembare aanpassingen of (management)veronderstellingen noodzakelijk zijn om het verschil tussen de instrumenten tot uitdrukking te brengen.

BNG Bank maakt waar mogelijk gebruik van gequoteerde marktprijzen (level 1). Deze zijn voor financiële activa gebaseerd op biedkoersen en voor financiële passiva op laatkoersen. Het is toegestaan om middenkoersen te hanteren indien het marktrisico van de financiële activa en passiva ge-offset wordt. BNG Bank hanteert voor haar waardering op rapportagedatum middenkoersen.

In veel gevallen is de bank bij haar debiteuren aangewezen op een theoretische waardering (level 2). In dat geval wordt de reële waarde bepaald op basis van in de financiële sector gebruikelijke waarderingsmodellen en technieken, veelal modellen gebaseerd op netto-contante waardeberekening en optie-prijsmodellen. Input voor deze modellen is gebaseerd op direct of indirecte objectief waarneembare inputdata zoals marktprijzen, forward pricing, marktconforme yieldcurves voor discounting, correlaties, volatiliteiten, cross currency basisspreads, kredietwaardigheid van tegenpartijen en andere factoren, schattingen en veronderstellingen die marktpartijen zouden gebruiken om de prijs te bepalen. Ten behoeve van de bepaling van de reële waarde van financiële instrumenten, waarbij sprake is van krediet- en liquiditeitsrisico en theoretische waardering noodzakelijk is, maakt de bank gebruik van zogeheten spreadcurves. Deze spreadcurves worden geconstrueerd op basis van de relevante rentecurve en een opslag voor krediet- en liquiditeitsrisico. De kredietopslag is afhankelijk van de kredietwaardigheid van de debiteur, rekening houdend met verkregen zekerheden, garantiestellingen en looptijd van het financieel instrument. De liquiditeitsopslag is afhankelijk van de mate van verhandelbaarheid van het instrument. Minimaal één keer per kwartaal wordt het risicoprofiel van individuele klanten en financiële instrumenten beoordeeld. Indien noodzakelijk wordt de opslag voor kredietrisico aangepast.

In een beperkt aantal gevallen is de waardering van financiële instrumenten van de bank significant gebaseerd op niet in de markt openbaar waarneembare inputdata en managementinschattingen (level 3).

Vanaf 2012 wordt voor interest rate swaps waarbij de bank met solvabiliteitsplichtige klanten geen overeenkomst heeft tot het dagelijks uitwisselen van onderpand een 'Credit Valuation Adjustment' (CVA) voor het kredietrisico van de tegenpartij meegenomen in de berekening van reële waarde. Naar aanleiding van gewijzigde marktusance zijn in 2014 verbeteringen doorgevoerd. In de bepaling van de reële waarde van derivatentransacties wordt de CVA voor alle derivatentransacties met alle klanten en financiële tegenpartijen waarbij de bank met de tegenpartij geen overeenkomst heeft tot dagelijkse uitwisseling van onderpand meegenomen. Ook in geval de bank met een tegenpartij een overeenkomst heeft tot dagelijkse uitwisseling van onderpand maar deze als niet voldoende sterk wordt beschouwd, wordt de CVA voor alle derivatentransacties met deze klant of financiële tegenpartij meegenomen in de bepaling van de reële waarde. Tevens neemt de bank aanpassingen op voor het eigen kredietrisico, de 'Debit Valuation Adjustment' (DVA), in de reële waarde van derivatentransacties met klanten en financiële tegenpartijen waarbij de bank geen (voldoende sterke) overeenkomst heeft tot dagelijkse uitwisseling van onderpand.

Vanaf 1 januari 2016 past de bank een opslag boven swapcurve voor het eigen kredietrisico toe, de 'Own Credit Adjustment' (OCA). De OCA heeft alleen betrekking op instrumenten die zijn opgenomen in de balanspost Financiële passiva tegen reële waarde via het resultaat. Het totale effect bedroeg EUR 24 miljoen positief in het eigen vermogen na aftrek van latente belastingen, waarvan EUR 30 miljoen positief betrekking heeft op de stand per 1 januari 2016 en EUR 6 miljoen negatief over 2016.

Voor zover financiële instrumenten het karakter hebben van een termijncontract, wordt gebruik gemaakt van officiële termijnprijzen waaronder forward-rentecurves en valutatermijnkoersen. In het geval van complexe instrumenten worden de samenstellende delen van het instrument separaat gewaardeerd op basis van de hiervoor genoemde technieken en modellen. De reële waarde van het gehele instrument wordt bepaald als de som van de reële waardes van de samenstellende delen. BNG Bank heeft alleen recurring reële waardes, die op on-going basis worden bepaald ter verwerking in de financiële positie aan het eind van elke rapportageperiode.

	31-12-2016		31-12-2015	
	BALANS-WAARDE	REËLE WAARDE	BALANS-WAARDE	REËLE WAARDE
Kas en tegoeden bij de centrale banken	6.417	6.417	3.175	3.175
Bankiers	11.795	11.800	10.540	10.551
Financiële activa tegen reële waarde via het resultaat	2.350	2.350	2.884	2.884
Derivaten	15.412	15.412	16.370	16.370
Financiële activa voor verkoop beschikbaar	15.437	15.437	13.459	13.459
Kredieten	87.576	103.920	89.366	103.800
TOTAAL FINANCIËLE ACTIVA	**138.987**	**155.336**	**135.794**	**150.239**
Bankiers	3.530	3.529	2.968	2.968
Financiële activa tegen reële waarde via het resultaat	1.190	1.190	1.788	1.788
Derivaten	24.780	24.780	23.261	23.261
Schuldbewijzen	112.180	113.085	110.123	110.012
Toevertrouwde middelen	7.557	7.845	6.869	7.152
Achtergestelde schulden	31	47	31	47
TOTAAL FINANCIËLE PASSIVA	**149.268**	**150.476**	**145.040**	**145.228**

De reële waarde hiërarchie wordt bij het afsluiten van een transactie bepaald op basis van de relevante kenmerken van waardering waarbij de aard en de mate van significantie van de inputfactoren op de totale waardering een doorslaggevende rol spelen voor de classificatie. Indeling geschiedt op basis van het laagste inputniveau dat significant is voor de reële waarde in het geheel van de transactie. Significantie wordt beoordeeld door de invloed van niet-waarneembare inputfactoren op de uitkomst van de totale waardering te bepalen, rekening houdend met het scala aan mogelijke alternatieve aannames voor de betreffende niet-waarneembare inputfactoren. Per kwartaal wordt de indeling per transactie beoordeeld en indien noodzakelijk aangepast.

Onderstaande tabel geeft inzicht in de reële waarde hiërarchie van transacties die op reële waarde zijn gewaardeerd.

				31-12-2016
	LEVEL 1	LEVEL 2	LEVEL 3	TOTAAL
Financiële activa tegen reële waarde via het resultaat	338	1.358	654	2.350
Derivaten	–	15.386	26	15.412
Financiële activa voor verkoop beschikbaar	11.847	3.565	25	15.437
TOTAAL FINANCIËLE ACTIVA	**12.185**	**20.309**	**705**	**33.199**
Financiële passiva tegen reële waarde via het resultaat	–	1.190	–	1.190
Derivaten	–	24.749	31	24.780
TOTAAL FINANCIËLE PASSIVA	**–**	**25.939**	**31**	**25.970**

				31-12-2015
	LEVEL 1	LEVEL 2	LEVEL 3	TOTAAL
Financiële activa tegen reële waarde via het resultaat	335	1.923	626	2.884
Derivaten	–	16.335	35	16.370
Financiële activa voor verkoop beschikbaar	11.124	2.267	68	13.459
TOTAAL FINANCIËLE ACTIVA	**11.459**	**20.525**	**729**	**32.713**
Financiële passiva tegen reële waarde via het resultaat	–	1.788	–	1.788
Derivaten	–	23.217	44	23.261
TOTAAL FINANCIËLE PASSIVA	**–**	**25.005**	**44**	**25.049**

BELANGRIJKSTE WIJZIGINGEN IN REËLE WAARDE LEVEL 3 POSTEN

	2016			
	FINANCIËLE ACTIVA TEGEN REËLE WAARDE VIA HET RESULTAAT	DERIVATEN (ACTIVA)	FINANCIËLE ACTIVA VOOR VERKOOP BESCHIKBAAR	DERIVATEN (PASSIVA)
BEGINSTAND	**626**	**35**	**68**	**44**
Resultaten via de winst-en-verliesrekening				
– Renteresultaat	9	4	0	6
– Ongerealiseerd resultaat financiële transacties	85	–13	0	–17
– Gerealiseerd resultaat financiële transacties	0	0	–4	–1
	94	–9	–4	–12
Ongerealiseerde waarde-verandering via de herwaarderingsreserve	–	–	5	–
Investeringen	0	0	0	0
Kasstromen	–66	0	0	–1
Naar Level 2	0	0	–44	0
Van Level 2	0	0	0	0
Derivaten van actief naar passief en vice versa	–	0	–	0
EINDSTAND	**654**	**26**	**25**	**31**

				2015
	FINANCIËLE ACTIVA TEGEN REËLE WAARDE VIA HET RESULTAAT	DERIVATEN (ACTIVA)	FINANCIËLE ACTIVA VOOR VERKOOP BESCHIKBAAR	DERIVATEN (PASSIVA)
BEGINSTAND	**844**	**40**	**66**	**51**
Resultaten via de winst-en-verliesrekening				
– Renteresultaat	9	2	0	3
– Ongerealiseerd resultaat financiële transacties	–6	–9	0	–10
– Gerealiseerd resultaat financiële transacties	3	0	0	0
	6	–7	0	–7
Ongerealiseerde waarde-verandering via de herwaarderingsreserve	–	–	2	0
Investeringen	0	2	0	0
Kasstromen	–57	0	0	0
Naar Level 2	–167	0	0	0
Van Level 2	0	0	0	0
Derivaten van actief naar passief en vice versa	–	0	–	0
EINDSTAND	**626**	**35**	**68**	**44**

De level 3-posten betreffen voornamelijk gestructureerde rentedragende waardepapieren waarin nagenoeg geen handel plaatsvindt. Door het ontbreken hiervan zijn de in de markt openbaar beschikbare data voor soortgelijk papier niet volledig representatief voor de huidige reële waarde. De reële waarde van deze transacties wordt daarom bepaald op basis van openbare marktdata die worden aangepast met behulp van significante niet in de markt openbaar waarneembare inputvariabelen. De herclassificatie van level 3 naar level 2 in 2016 bedraagt EUR 44 miljoen en betreft een transactie met een Portugese tegenpartij die opgenomen is in de balanspost Financiële activa voor verkoop beschikbaar.

NIET IN DE MARKT OPENBAAR WAARNEEMBARE INPUTVARIABELEN

Voor de bepaling van de reële waarde van de level 3 activa en passiva hanteert BNG Bank de onderstaande significante, niet in de markt openbaar waarneembare inputvariabelen.

FINANCIËLE ACTIVA TEGEN REËLE WAARDE

Ten behoeve van de bepaling van de opslag van rentedragende waardepapieren en leningen met een inflatiecomponent en een monoline garantie is gebruikt gemaakt van de volgende niet in de markt openbaar waarneembare inputvariabelen:

- recovery rates met betrekking tot betreffende debiteuren (40%) en de relevante monoline verzekeraars (30%);
- een correlatiefactor tussen de debiteur en de monoline verzekeraar (20%).

Deze inputvariabelen zijn ten opzichte van 2015 ongewijzigd gebleven. Ten behoeve van de waardering van een RMBS transactie met NHG garantie en een Portugese debiteur zijn, naar aanleiding van het ontbreken van openbare marktinformatie, specifieke liquiditeitsopslagen toegepast bij de bepaling van de individuele spreadcurves.

FINANCIËLE ACTIVA VOOR VERKOOP BESCHIKBAAR

Bij de bepaling van de marktwaarde van een tweetal participaties in een infrastructuurfonds is de koers afgeleid van de net asset value van het fonds.

SENSITIVITEIT VAN DE REËLE WAARDE VAN FAIR VALUE LEVEL 3 ACTIVA EN PASSIVA BIJ EEN MUTATIE VAN SIGNIFICANTE INPUTFACTOREN

In de sensitiviteitsanalyse worden de componenten rente, inflatie en liquiditeits- en kredietopslagen separaat en gecorreleerd weergegeven. In onderstaande tabel wordt de sensitiviteit weergegeven van de level 3 activa bij een separate absolute parallelle beweging van deze significante inputfactoren. Hoewel er geen directe afhankelijkheden bestaan tussen deze inputfactoren is tevens de gesommeerde sensitiviteit van de instrumenten bij een gelijke beweging van deze drie inputfactoren weergegeven.

EFFECT BALANSWAARDE BIJ MUTATIE VAN BETREFFENDE INPUTFACTOREN

	FINANCIËLE ACTIVA TEGEN REËLE WAARDE VIA HET RESULTAAT		DERIVATEN (ACTIVA)		FINANCIËLE ACTIVA VOOR VERKOOP BESCHIKBAAR		DERIVATEN (PASSIVA)		TOTAAL	
	31-12-2016	31-12-2015	31-12-2016	31-12-2015	31-12-2016	31-12-2015	31-12-2016	31-12-2015	31-12-2016	31-12-2015
BALANSWAARDE	654	626	26	35	25	68	−31	−44	674	685
RENTE										
+10 basispunten	−8	−7	−4	−1	0	0	0	0	−12	−8
−10 basispunten	8	7	4	1	0	0	0	0	12	8
+100 basispunten	−71	−57	−41	−4	0	0	−2	−6	−114	−67
−100 basispunten	98	77	44	26	0	0	1	1	143	104

Vervolg zie volgende pagina

Vervolg van vorige pagina

	31-12-2016	31-12-2015	31-12-2016	31-12-2015	31-12-2016	31-12-2015	31-12-2016	31-12-2015	31-12-2016	31-12-2015
	FINANCIËLE ACTIVA TEGEN REËLE WAARDE VIA HET RESULTAAT		DERIVATEN (ACTIVA)		FINANCIËLE ACTIVA VOOR VERKOOP BESCHIKBAAR		DERIVATEN (PASSIVA)		TOTAAL	
INFLATIE										
+10 basispunten	8	7	0	0	0	0	0	0	8	7
−10 basispunten	−8	−6	0	0	0	0	0	0	−8	−6
+100 basispunten	94	77	0	0	0	0	0	0	94	77
+100 basispunten	−70	−56	0	0	0	0	0	0	−70	−56
KREDIET- EN LIQUIDITEITSOPSLAG										
+10 basispunten	−10	−9	2	5	0	0	2	0	−6	−4
−10 basispunten	10	9	−2	−5	0	0	−2	0	6	4
+100 basispunten	−89	−75	34	55	0	−3	10	1	−45	−22
+100 basispunten	118	98	−15	−33	0	3	−30	−7	73	61
TOTAAL SIGNIFICANTE INPUTFACTOREN										
+10 basispunten	−10	−8	−2	4	0	0	2	0	−10	−4
−10 basispunten	11	9	2	−3	0	0	−2	−1	11	5
+100 basispunten	−89	−74	−9	52	0	−2	9	1	−89	−23
+100 basispunten	124	101	29	13	0	3	−29	−19	124	98

BNG Bank dekt nagenoeg alle renterisico's af met behulp van swaps. Veranderingen in de reële waarde van rentedragende waardepapieren als gevolg van een verandering van de rentecurve alleen, hebben per saldo daarom een beperkt effect op het resultaat en het vermogen van de bank. Aan het einde van de looptijd van de activa en de daarbij behorende swaps zullen de marktwaardeveranderingen als gevolg van deze effecten tenderen naar nihil, mits alle partijen aan de betalingsverplichtingen hebben voldaan. Rentebewegingen door wijzigende krediet- of liquiditeitsopslagen ten slotte hebben wel directe gevolgen voor het resultaat en het vermogen.

Een groot deel van de activa in level 3 (EUR 367 miljoen) bestaat uit zogenaamde inflation-linked bonds waarbij het renterisico en het inflatierisico zijn afgedekt door middel van swaps. Het default risico van deze transacties is bij aankoop verzekerd door middel van een garantie van een zogenaamde monoline verzekeraar. Indien de waarde van deze garanties op nihil wordt gesteld, zou dit ultimo 2016 een negatief ongerealiseerd effect op het resultaat financiële transacties hebben gehad van EUR 76 miljoen (ultimo 2015: EUR 33 miljoen negatief). De gevoeligheid van deze instrumenten in de balanspost Financiële activa tegen reële waarde via het resultaat is in 2016 toegenomen. Met name de stijging van de Engelse inflatie heeft er voor gezorgd dat de exposure van de verwachte toekomstige kasstromen is toegenomen en dus gevoeliger is geworden voor fluctuaties in relevante risicofactoren.

In de balanspost Financiële activa voor verkoop beschikbaar is in 2016 een Portugese transactie met een balanswaarde van EUR 44 miljoen van Level 3 naar Level 2 verschoven. Dit instrument wordt op basis van in de markt openbaar waarneembare inputvariabelen van een vergelijkbaar instrument gewaardeerd. De gevoeligheid van de resterende fair value level 3 instrumenten in deze balanspost is niet significant.

De balanspost Derivaten (passief) bevat een level 3 gesepareerde optie welke gekoppeld is aan de Franse staatsrente. Deze optie is afgedekt met een level 3 swap inclusief optie die in de balanspost Derivaten (actief) is opgenomen. De swap is gevoelig voor de euro swaprente en de Franse staatsrente en is door de daling van de rentecurves in 2016 gevoeliger geworden voor fluctuaties.

REËLE WAARDE HIËRARCHIE AMORTISED COST TRANSACTIES

Onderstaande tabel geeft inzicht in de wijze waarop de reële waarde is bepaald van transacties die tegen geamortiseerde kostprijs zijn gewaardeerd in de balans op basis van eerdergenoemde hiërarchie.

				31-12-2016
	LEVEL 1	LEVEL 2	LEVEL 3	TOTAAL
Kas en tegoeden bij centrale banken	6.417	–	–	6.417
Bankiers	248	11.541	11	11.800
Kredieten	1.542	94.950	7.428	103.920
TOTAAL FINANCIËLE ACTIVA	**8.207**	**106.491**	**7.439**	**122.137**
Bankiers	–	3.529	–	3.529
Schuldbewijzen	83.388	28.435	1.262	113.085
Toevertrouwde middelen	1.955	78	5.812	7.845
Achtergestelde schulden	–	–	47	47
TOTAAL FINANCIËLE PASSIVA	**85.343**	**32.042**	**7.121**	**124.506**

				31-12-2015
	LEVEL 1	LEVEL 2	LEVEL 3	TOTAAL
Kas en tegoeden bij centrale banken	3.175	–	–	3.175
Bankiers	381	10.158	12	10.551
Kredieten	1.827	94.513	7.460	103.800
TOTAAL FINANCIËLE ACTIVA	**5.383**	**104.671**	**7.472**	**117.526**
Bankiers	2	2.966	–	2.968
Schuldbewijzen	81.343	27.327	1.342	110.012
Toevertrouwde middelen	2.280	75	4.797	7.152
Achtergestelde schulden	–	–	47	47
TOTAAL FINANCIËLE PASSIVA	**83.625**	**30.368**	**6.186**	**120.179**

De financiële activa tegen geamortiseerde kostprijs opgenomen onder level 3 hebben hoofdzakelijk betrekking op solvabiliteitsplichtige kredietverlening aan statutaire marktpartijen van BNG Bank. Tevens zijn daarin opgenomen de reële waarde van de sinds 2008 naar de post Kredieten geherclassificeerde activa afkomstig uit de balanspost financiële activa voor verkoop beschikbaar voor zover herwaardering geschiedt met niet in de markt openbaar waarneembare data.

Kredietverlening aan statutaire tegenpartijen onder garantie van de overheid is opgenomen onder level 2 uit hoofde van de sterke correlatie met obligaties uitgegeven door de Nederlandse Staat.

De financiële passiva tegen geamortiseerde kostprijs die zijn opgenomen onder level 1 hebben vooral betrekking op de door BNG Bank geëmitteerde verhandelbare benchmarkobligaties (post Schuldbewijzen). De onderhands opgenomen middelen zijn geclassificeerd als level 3 (post Schuldbewijzen en Toevertrouwde middelen).

Afdekking van risico's met derivaten

BNG Bank past in economisch opzicht hedging toe met het doel om valutarisico's te mitigeren en renterisico's op een gewenst niveau te houden. Hiertoe heeft de bank een stelsel van limieten en richtlijnen dat strikt wordt nageleefd en waarop dagelijks controle wordt uitgeoefend. Valuta- en renterisico's worden afgedekt met behulp van derivaten. De verwerking van derivaten en afgedekte posities in de balans en winst-en-verliesrekening vindt zodanig plaats dat deze zoveel als mogelijk in lijn wordt gebracht met de feitelijke economische afdekking. BNG Bank verwerkt deze afdekkingsrelaties onder IFRS middels multi curve micro en portfolio fair value hedging alsmede cashflow hedging. In de Grondslagen geconsolideerde jaarrekening zijn de voorwaarden opgenomen die worden gesteld aan de toepassing van deze vormen van hedge accounting.

Micro fair value hedging (MH) wordt toegepast op individuele transacties die voor wat betreft de renterisico's in een economische hedgerelatie zijn betrokken. Deze vorm van hedging wordt toegepast op nagenoeg alle uitgegeven schuldbewijzen. Door middel van derivaten, hoofdzakelijk (cross currency) interest rate swaps, worden zowel het valuta- als het renterisico afgedekt. De emissies worden gespiegeld in het derivaat, waardoor de vaste couponnen van de emissies per saldo worden getransformeerd naar variabele rentebedragen in euro's. Zowel de emissie als de bijbehorende derivaten kunnen structuren bevatten, zoals optionaliteiten, die eveneens gespiegeld zijn. De herwaarderingseffecten van afgedekte MH-transacties met betrekking tot fair value hedging worden in dezelfde balanspost verantwoord als de afgedekte transacties.

BNG Bank past (micro) cashflow hedge accounting toe op nagenoeg alle langlopende fundingtransacties in vreemde valuta om het resultaat van de bank te beschermen tegen de mogelijke variabiliteit in toekomstige kasstromen uit hoofde van wisselkoersveranderingen. De basisswapspread is een belangrijke bouwsteen van de waarde van een cross currency (interest rate) swap. De reële waarde van deze swaps, als separaat financieel instrument bezien, wordt dan ook beïnvloed door de mutatie van deze spread. Deze verandering heeft geen economisch effect voor de bank en zal dat in beginsel nooit hebben, omdat de bank de contracten in principe tot einde looptijd aanhoudt. Behalve in het geval van vrijwillig vervroegde aflossing van funding in vreemde valuta of onmiddellijke en volledige beëindiging van het bankbedrijf zijn er geen omstandigheden mogelijk waardoor de mutatie van de basisswapspread kan materialiseren in een gerealiseerd resultaat. Desondanks is de bank onder IFRS verplicht de verandering van de reële waarde van het instrument in de cijfers te verantwoorden. De effecten van deze accounting mismatch worden als waardeverandering van derivaten in de winst-en-verliesrekening meegenomen. Door de toepassing van cashflow hedge accounting wordt het effectieve deel van de cashflow hedge verantwoord in een cashflow hedge reserve binnen het eigen vermogen. De resultaten uit rentestromen van zowel het afdekkingsinstrument als het afgedekte instrument worden in dezelfde periode in de winst-en-verliesrekening verantwoord.

Bij Portfolio fair value hedging (PH) worden de renterisico's van een groep van transacties afgedekt door middel van een groep van derivaten. De hedgerelatie wordt op totaalniveau geconstrueerd en beheerst, waardoor er geen relatie met individuele transacties mogelijk is. De effectiviteit van PH is evenals die van MH bij BNG Bank in de afgelopen jaren zeer hoog geweest. Voor zover er ineffectiviteit is, komt dit tot uitdrukking in de winst-en-verliesrekening. De herwaarderingen van afgedekte PH-posities worden in de balans verantwoord onder de post Waardeaanpassingen kredieten in portfolio hedge accounting. De betreffende derivaten worden bij beide vormen van boekhoudkundige hedging gewaardeerd tegen reële waarde en zijn opgenomen onder de posten Derivaten, zowel actief als passief.

Hoewel BNG Bank derivaten gebruikt ten behoeve van economische hedging is het niet in alle gevallen mogelijk om deze ook te betrekken in een boekhoudkundige, door IFRS toegestane, hedgerelatie. Bij de derivaten die niet zijn betrokken in een boekhoudkundige hedgerelatie, is in nagenoeg alle gevallen een economische gehedgede positie aanwezig die eveneens gewaardeerd wordt tegen reële waarde met waardemutaties via het resultaat. Per saldo wordt hiermee de volatiliteit van het resultaat uit hoofde van rente- en valutarisico's beperkt.

De notional amounts van de derivaten zijn hieronder opgenomen, gesplitst per type derivaat.

	31-12-2016		31-12-2015	
	NOTIONAL AMOUNT	REËLE WAARDE	NOTIONAL AMOUNT	REËLE WAARDE
DERIVATEN (ACTIVA)				
Interest rate swaps	69.055	7.613	65.062	7.563
Crosscurrency swaps	42.406	7.139	44.608	8.541
FX-swaps	13.141	648	10.769	252
Overige derivaten	151	12	153	14
	124.753	**15.412**	**120.592**	**16.370**
DERIVATEN (PASSIVA)				
Interest rate swaps	99.071	22.754	106.475	21.310
Crosscurrency swaps	10.024	1.772	9.021	1.692
FX-swaps	3.236	68	4.120	58
Overige derivaten	2.542	186	2.847	201
	114.873	**24.780**	**122.463**	**23.261**

Uit hoofde van kredietrisico van derivaten ontvangt BNG Bank onderpand van tegenpartijen. Per 31 december 2016 bedroeg het ontvangen onderpand EUR 1.776 miljoen (2015: EUR 1.762 miljoen), waarvan EUR 1.776 miljoen in geld (2015: EUR 1.762 miljoen) en geen onderpand in rentedragende waardepapieren (2015: EUR 0 miljoen).

BNG Bank heeft voor derivaten in 2016 EUR 11.795 miljoen (2015: EUR 10.065 miljoen) aan onderpand gestort, waarvan EUR 11.541 miljoen in geld (2015: EUR 10.041 miljoen) en EUR 254 miljoen aan rentedragende waardepapier (2015: EUR 24 miljoen).

Verbonden partijen

TRANSACTIES MET VERBONDEN PARTIJEN ('RELATED PARTIES')

ENTITEITEN MET CONTROL, JOINT CONTROL OF INVLOED VAN BETEKENIS OVER BNG BANK

De Staat der Nederlanden bezit 50% van de aandelen en de stemrechten van BNG Bank. Doordat de andere helft van de aandelen is verdeeld over een groot aantal aandeelhouders, heeft de Staat der Nederlanden de facto control over BNG Bank. De houders van het hybride kapitaal vallen niet onder de definitie van related parties (IAS 24.9), aangezien ze individueel geen (joint) control of invloed van betekenis hebben op BNG Bank. BNG Bank heeft direct exposure op de Staat der Nederlanden in de vorm van aangekocht, openbaar verhandelbaar staatspapier. Daarnaast heeft de bank een grote portefeuille aan verstrekte kredieten met een directe staatsgarantie, of met garanties van de waarborgfondsen WSW (volkshuisvesting) en WFZ (zorg) waarvoor de Staat der Nederlanden als achtervang optreedt. Het betreft in alle gevallen onderhandse kredietverlening.

DOCHTERMAATSCHAPPIJEN

Dit betreft de in de consolidatie betrokken dochtermaatschappijen Hypotheekbank voor Overheidspersoneel en BNG Gebiedsontwikkeling. BNG Bank heeft intercompany-transacties met deze partijen, bestaande uit verstrekte onderhandse kredieten, tegoeden aangehouden in de vorm van rekening-courant en niet uit de balans blijkende verplichtingen. Voor al deze intercompany-verhoudingen geldt dat deze in de cijfers van en toelichtingen op de geconsolideerde jaarrekening geëlimineerd zijn.

DEELNEMINGEN MET INVLOED VAN BETEKENIS, JOINT VENTURES EN JOINT OPERATIONS

Dit betreft de deelnemingen met invloed van betekenis, alsmede de joint ventures en joint operations die zijn aangegaan door BNG Gebiedsontwikkeling. Een overzicht van deze partijen is als aparte toelichting in deze jaarrekening opgenomen. De transacties met deze relaties bestaan uit verstrekte kredieten, tegoeden aangehouden in de vorm van rekening-courant en niet uit de balans blijkende verplichtingen (zijnde de niet-getrokken delen van krediet-faciliteiten).

BESTUURDERS VAN DE BANK

Dit betreft de individuele leden van de Raad van Bestuur van BNG Bank. De aan individuele RVB-leden verstrekte financieringen zijn gedaan tegen de standaard personeelscondities van BNG Bank.

Voor alle verbonden partijen geldt dat BNG Bank geen individueel significante transacties heeft afgesloten. De onderlinge transacties zijn daarom (m.u.v. de leningen aan individuele bestuurders) op een geaggregeerd niveau opgenomen in de volgende tabel. Voor de verstrekte financieringen aan de leden van de Raad van Bestuur was geen voorziening voor oninbaarheid benodigd. Er zijn geen bedragen kwijtgescholden door de bank.

	31-12-2016	31-12-2015
STAAT DER NEDERLANDEN		
Direct exposure in de vorm van aangekocht staatspapier	2.313	2.249
Kredietverlening onder directe staatsgarantie	702	683
Kredietverlening met indirecte staatsgarantie (WSW/WFZ)	39.638	40.536
DOCHTERMAATSCHAPPIJEN		
Kredietverlening aan dochtermaatschappijen	171	200
Tegoeden van dochtermaatschappijen	7	9
Niet uit de balans blijkende verplichtingen aan dochtermaatschappijen	7	19
DEELNEMINGEN MET INVLOED VAN BETEKENIS, JOINT VENTURES EN JOINT OPERATIONS		
Kredietverlening aan deelnemingen, joint ventures en joint operations	171	138
Tegoeden van deelnemingen, joint ventures en joint operations	15	2
Niet uit de balans blijkende verplichtingen aan deelnemingen, joint ventures en joint operations	40	39
FINANCIERINGEN VERSTREKT AAN BESTUURDERS		
Dhr. C. van Eykelenburg		
– bedrag in euro's	698.816	701.278
– gemiddelde rentevoet (na korting personeelshypotheken)	4,3%	4,3%
Dhr. O. Labe		
– bedrag in euro's	362.499	385.741
– gemiddelde rentevoet (na korting personeelshypotheken)	4,2%	4,3%

BELANGRIJKSTE BESLUITVORMINGSORGANEN VAN BNG BANK

De belangrijkste besluiten en beheersdaden worden uitgevoerd door de Raad van Bestuur. Het gevoerde beleid wordt getoetst en gecontroleerd door de Raad van Commissarissen.

BELONINGEN

Het beloningsbeleid van BNG Bank kent vaste en variabele beloningscomponenten. Het totaal van de toegekende beloning aan de zogenoemde 'Identified Staff', i.e. personen die directe invloed hebben op het beleid en de risico's van de bank, bedroeg in 2016 EUR 5 miljoen (2015: EUR 6 miljoen). De Identified Staff bestond in 2016 uit 30 personen (2015: 28). Bij 6 van deze personen (2015: 9) is de variabele beloning voor 50% voorwaardelijk vastgesteld. Dit deel wordt na drie jaar uitgekeerd, tenzij is geconstateerd dat het behalen van de doelstellingen de continuïteit van de bank op langere tijd heeft geschaad. De variabele beloningscomponent is vanaf 2015 voor alle medewerkers van de bank gemaximaliseerd op 20% van het vaste inkomen. Het totaal van de toegekende variabele beloning over 2016 bedroeg EUR 1 miljoen (2015: EUR 1 miljoen). Geen enkele medewerker ontving in 2016 een beloning van meer dan EUR 1 miljoen (2015: geen).

Daarnaast draagt de bank maandelijks een werkgeverspensioenpremie af. Vanaf 1 januari 2015 is het boven een salaris van EUR 100.000 niet meer toegestaan pensioen op te bouwen in de huidige regeling bij ABP. Dit betekent dat de pensioenopbouw wordt afgetopt op een pensioengevend inkomen van EUR 100.000. Als gevolg van deze fiscale aftopping en lagere pensioenopbouw heeft BNG Bank besloten van de betrokken medewerkers die op 1 januari 2015 in dienst waren de beloning aan te passen met de besparing aan werkgeverspensioenpremie in 2015.

BELONING RAAD VAN BESTUUR

De beloning van de Raad van Bestuur is gebaseerd op grondslagen die zijn verwoord in het beloningsbeleid waarvan de hoofdlijn is opgenomen in het Verslag van de Raad van Commissarissen. Het integrale beloningsbeleid is gepubliceerd op bngbank.nl. De vaste beloning is sinds 2002 slechts aangepast met de percentages zoals deze voortvloeien uit de Algemene Bank-CAO. Bestuurders en personeel bezitten geen aandelen of opties BNG Bank en ontvangen geen additionele beloning via dochtermaatschappijen van de bank.

BELONING TOEGEKEND AAN LEDEN RAAD VAN BESTUUR

(bedragen in duizenden euro's)

	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015
	VASTE BELONING		VARIABELE BELONING*		COMPENSATIE PENSIOEN >100K		BIJDRAGEN PENSIOEN	
C. van Eykelenburg	456	452	40	54	113	113	24	26
O.J. Labe (vanaf 1 mei 2015)	320	229	–	–	29	19	20	14
J.J.A. Leenaars (tot 1 mei 2015)	–	133	–	12	–	89	–	8
J.C. Reichardt	362	359	32	36	35	35	21	23
TOTAAL	**1.138**	**1.173**	**72**	**102**	**177**	**256**	**65**	**71**

* Dit betreft de helft van de variabele beloning. De andere helft van de variabele beloning is voorwaardelijk toegekend en wordt na drie jaar uitgekeerd, tenzij is gebleken dat het behalen van de doelstellingen de continuïteit van BNG Bank op langere termijn heeft geschaad. Aanpassing van vastgestelde – nog niet uitgekeerde – variabele beloning kan ook plaatsvinden naar aanleiding van (onjuiste) financiële informatie, dan wel onethisch of 'non-compliant' gedrag.

UITGESTELDE VARIABELE BELONING

(bedragen in duizenden euro's)

	2016	2015	2014	2013*
C. van Eykelenburg	40	54	32	52
O.J. Labe (vanaf 1 mei 2015)	–	–	–	–
J.J.A. Leenaars (tot 1 mei 2015)	–	12	24	39
J.C. Reichardt	32	36	25	41
TOTAAL	**72**	**102**	**81**	**132**

* De uitgestelde voorwaardelijke variabele beloningen over 2013 worden in maart 2017 uitgekeerd. De Raad van Commissarissen heeft vastgesteld dat het behalen van de in 2013 gestelde kwantitatieve en kwalitatieve doelstellingen de continuïteit van de bank niet heeft geschaad.

De in de verslagperiode toegekende beloningen zijn de beloningen die als last volledig in de winst-en-verliesrekening zijn verantwoord. In de winst-en-verliesrekening is in 2016 EUR 1 miljoen (2015: EUR 2 miljoen) aan beloningen en pensioenlasten opgenomen. De totale korte termijn beloning bestaat uit de vaste beloning, de variabele beloning en de compensatie pensioen boven EUR 100.000.

De variabele beloning 2016 is vastgesteld op maximaal 20% (2015: 20%) van de gedefinieerde componenten van de vaste beloning. De toekenning van de variabele beloning is afhankelijk van de mate waarin de door de Raad van Commissarissen gestelde kwantitatieve en kwalitatieve doelstellingen zijn behaald. Op advies van de Remuneratie-commissie heeft de Raad van Commissarissen vastgesteld in welke mate de doelstellingen variabele beloning 2016 door de leden van de Raad van Bestuur zijn gehaald. Gedetailleerde informatie hierover is opgenomen in het verslag van de Raad van Commissarissen aan aandeelhouders. De realisatie van de doelstellingen voor de variabele beloning over 2016 heeft geleid tot toekenning van 88,5% van de maximale variabele beloning (2015: 100%). De leden van de Raad van Bestuur hebben in 2016 een vergoeding voor representatiekosten ontvangen van EUR 3.900 (2015: EUR 3.900). Ook in 2017 vindt geen aanpassing van deze vergoeding plaats.

BELONING RAAD VAN COMMISSARISSEN

De beloning van de Raad van Commissarissen is in 2016 door de Bijzondere Algemene Vergadering van Aandeelhouders aangepast met ingang van 1 januari 2017. De aanpassing heeft tot gevolg dat de totale beloning van de Raad van Commissarissen met 2% stijgt. Dit percentage komt overeen met de algemene verhogingen van de CAO Banken in 2015 en 2016. Ook voor de beloning van de Raad van Commissarissen geldt dat deze vanaf 2017 mag groeien met hetzelfde percentage als de CAO-verhogingen van de CAO Banken. Per 1 januari 2017 verandert ook de commissiestructuur van de Raad van Commissarissen. De Commissie Marktstrategie wordt opgeheven en het Audit & Risk Committee wordt gesplitst in een Audit Committee en een Risk Committee. De beloningsregeling is hierop aangepast. Het beleid ter zake is gericht op een marktconforme beloning, die onafhankelijk is van het resultaat van de vennootschap. Daarbij wordt rekening gehouden met het karakter van de vennootschap, de beoogde kwaliteit van commissarissen, de benodigde beschikbaarheid voor de taak alsmede het tijdsbeslag en daarnaast aspecten van verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid. Commissarissen bezitten geen aandelen of opties BNG Bank en ontvangen geen beloningen via dochtermaatschappijen van de bank.

De vergoeding voor de leden van de Raad van Commissarissen vond ingeval van benoeming of aftreden pro rata parte van de zittingsperiode gedurende het boekjaar plaats. Leden die deel uitmaakten van het Audit & Risk Committee, de Selectie- en Benoemingscommissie, de Remuneratiecommissie of de Commissie Marktstrategie ontvingen daarvoor een additionele toelage. Daarnaast ontving de voorzitter van de Raad van Commissarissen een toelage naast de basisvergoeding. Deze toelagen zijn verwerkt in het overzicht Beloning leden Raad van Commissarissen. De leden van de Raad van Commissarissen ontvingen een onkostenvergoeding van EUR 1.000 (2015: EUR 1.000). Leden die deel uitmaakten van één of meerdere commissies ontvingen per commissie daarenboven een onkostenvergoeding van EUR 500 (Audit & Risk Committee en Commissie Marktstrategie), respectievelijk EUR 250 (Remuneratiecommissie en Selectie- en Benoemingscommissie). Gewezen commissarissen ontvingen geen beloning.

BELONING LEDEN RAAD VAN COMMISSARISSEN

(bedragen in duizenden euro's)*

	2016	2015
Mevr. M. Sint, voorzitter	42	34
J.J. Nooitgedagt, vicevoorzitter en secretaris	29	29
C.J. Beuving	35	33
L.M.M. Bolsius	26	26
T.J.F.M. Bovens	26	26
J.B.S. Conijn	26	–
Mevr. S.M. Dekker	–	11
W.M. van den Goorbergh	–	12
Mevr. P.H.M. Hofsté	29	29
Mevr. J. Kriens	32	30
H.O.C.R. Ruding	–	33
J.C.M. van Rutte	29	5
TOTAAL	**274**	**268**

* Inclusief additionele toeslagen, exclusief onkostenvergoeding en BTW.

Niet uit de balans blijkende verplichtingen

VOORWAARDELIJKE SCHULDEN

Hieronder zijn alle verplichtingen opgenomen die voortvloeien uit transacties waarbij de bank zich garant heeft gesteld voor een derde. Deze garanties worden voor een beperkt deel gedekt door een contragarantie van de overheid. Het betreft overwegend Letters of Credit met een resterende contractuele looptijd van meer dan vijf jaar, die de bank heeft afgegeven ten behoeve van klanten in de nutssector. BNG Bank neemt de verplichtingen op tegen de onderliggende hoofdsom die bij in gebreke blijven van de leningnemer uitbetaald zou moeten worden.

	31-12-2016	31-12-2015
Voorwaardelijke schulden	105	99

HERROEPELIJKE FACILITEITEN

Dit betreft het geheel van verplichtingen uit hoofde van herroepelijke rekening-courant faciliteiten.

	31-12-2016	31-12-2015
Herroepelijke faciliteiten	6.998	6.694

ONHERROEPELIJKE FACILITEITEN

Dit betreft het geheel van verplichtingen uit hoofde van onherroepelijke toezeggingen die kunnen leiden tot kredietverlening en is als volgt op te splitsen.

	31-12-2016	31-12-2015
Raamovereenkomsten, betreffende het ongebruikte deel van kredietfaciliteiten	4.566	4.384
Gecontracteerde kredietverlening met verstrekking in de toekomst	2.337	2.031
TOTAAL	**6.903**	**6.415**

Verstrekking van deze gecontracteerde kredietverlening vindt volgens contract als volgt plaats:

	31-12-2016	31-12-2015
Tot 3 maanden	566	1.038
3 tot 12 maanden	576	534
1 tot 5 jaar	1.106	441
Langer dan 5 jaar	89	18
TOTAAL	**2.337**	**2.031**

Vrijwel al deze kredietverlening kent een contractuele looptijd van langer dan vijf jaar. Het gemiddelde rentepercentage is 1,6% (2015: 1,2%). BNG Bank neemt ook deze verplichtingen op tegen de onderliggende (nog niet opgenomen) hoofdsom.

Verbonden financiële activa en passiva

In verband met verstrekte en ontvangen zekerheidsstelling (onderpand) in het kader van betalingsverkeer en in het kader van transacties op de geldmarkt en uitleentransacties zijn delen van de financiële activa en passiva niet ter vrije beschikking. In de volgende tabel zijn de balanswaarden en de onderpandswaarden weergegeven.

	31-12-2016		31-12-2015	
	NOMINALE WAARDE	ONDERPANDS WAARDE	NOMINALE WAARDE	ONDERPANDS WAARDE
SOORT ONDERPAND				
Onderpand verstrekt aan centrale banken*	13.726	9.564	13.051	9.240
Effecten verstrekt inzake derivatentransacties	170	254	15	24
Contanten gestort inzake derivatentransacties	11.544	11.541	10.042	10.041
IN ONDERPAND GEGEVEN	**25.440**	**21.359**	**23.108**	**19.305**
Effecten ontvangen inzake derivatentransacties	0	0	568	569
Contanten ontvangen inzake derivatentransacties	1.776	1.776	1.762	1.762
IN ONDERPAND ONTVANGEN	**1.776**	**1.776**	**2.330**	**2.331**
TOTAAL	**23.664**	**19.583**	**20.778**	**16.974**

* Van de totale waarde van de verstrekte leningen die als onderpand zijn verstrekt aan de centrale bank is slechts een beperkt deel daadwerkelijk aangewend als onderpand door de centrale bank. Per einde 2016 bedroeg de onderpandswaarde van het daadwerkelijk aangewende deel, uit hoofde van de garantie voor incassobestanden van klanten, EUR 306 miljoen (eind 2015: EUR 437 miljoen).

Aansprakelijkheid bestuurders en commissarissen

Bestuurders en commissarissen van de vennootschap zijn door de vennootschap gevrijwaard ter zake van mogelijke persoonlijke aansprakelijkheid, behoudens in geval van opzet of grove schuld. Daarnaast heeft de vennootschap een bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering gesloten die ook dekking geeft aan bestuurders en medewerkers die namens de vennootschap optreden als bestuurder of commissaris bij één of meer deelnemingen van de vennootschap.

Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum te vermelden die aanpassing van de cijfers of toelichting in de jaarrekening vereisen.

Meerjarig kapitalisatie- en dividendbeleid

Het kapitalisatie- en dividendbeleid moet bezien worden in het licht van de wijzigingen in de prudentiële regelgeving die banken er onder meer toe nopen meer vermogen aan te houden. De nieuwe regelgeving – en overigens ook de huidige kapitalisatie in relatie tot de afgesproken minimumnormen – heeft ertoe geleid dat met ingang van het dividend over het boekjaar 2011 het reguliere pay-out percentage is verlaagd van 50% naar 25%. De verlaging van het reguliere pay-out percentage geldt in beginsel voor de periode tot 2018; het jaar waarin de bank aan de nieuwe minimale leverage ratio zal moeten voldoen. De verlaging zal worden heroverwogen zodra duidelijkheid wordt verkregen over de definitieve vorm en hoogte van de leverage ratio, alsmede bij het onverhoopt niet uitkomen van verwachtingen ten aanzien van groei en/of resultaatontwikkeling. BNG Bank heeft in 2015 een update van het plan opgesteld om uiterlijk ultimo 2017 te kunnen voldoen aan de minimumnorm van 3% voor de leverage ratio. Dit plan is ook ter beschikking gesteld aan de toezichthouders.

Voorstel tot winstverdeling

In miljoenen euro's

	2016	2015
NETTOWINST	**369**	**226**
DE BESTEMMING VAN DE WINST TOEKOMEND AAN AANDEELHOUDERS VAN DE BANK IS ALS VOLGT:		
Toevoeging aan Overige reserves ex artikel 23, lid 3 BNG Bank statuten	37	23
Uitkering ex artikel 23, lid 3 BNG Bank statuten	7	7
	44	**30**
Toevoeging aan Overige reserves ex artikel 23, lid 4 BNG Bank statuten	241	146
Uitkering ex artikel 23, lid 4 BNG Bank statuten	84	50
	325	**196**

De winstverdeling is gebaseerd op de totale nettowinst over 2016. Bij de dividenduitkering wordt rekening gehouden met het reeds in mei 2016 uitgekeerde dividend van EUR 4 miljoen (na belasting) op het hybride kapitaal ten laste van de Overige reserves.

Deelnemingen met invloed van betekenis en joint ventures

DEELNEMINGEN MET INVLOED VAN BETEKENIS	31-12-2016	31-12-2015
Dataland BV, Rotterdam Een gemeentelijk non-profit initiatief met activiteiten die leiden tot het breed toegankelijk maken van alle mogelijke gegevens betreffende registergoederen uit het informatiedomein van gemeenten en/of andere publieke lichamen.	30%	30%
Data B Mailservice Holding BV, Leek Verzorgen van print- en mailservices tot diensten m.b.t. betalingsverkeer, direct marketing en berichtenverkeer o.a. aan overheidsinstellingen.	45%	45%

	31-12-2016	31-12-2015
JOINT VENTURES AANGEGAAN DOOR BNG GEBIEDSONTWIKKELING BV		
Samen met overheden voor eigen rekening en risico ontwikkelen en uitgeven van gebied/grond. De betrokken partijen in de participaties hebben gelijke stemrechten waardoor geen enkele partij overheersende zeggenschap heeft.		
Ontwikkelingsbedrijf Bedrijvenpark Pannenweg CV te Nederweert	50%	50%
Ontwikkelingsbedrijf Bedrijvenpark Pannenweg Beheer BV te Nederweert	50%	50%
Grondontwikkeling en -uitgifte van bedrijventerrein		
CV Ontwikkelingsmaatschappij Zenkeldamshoek te Goor	50%	80%
Zenkeldamshoek Beheer BV te Goor	50%	50%
Grondontwikkeling en -uitgifte van bedrijventerrein		
De Bulders Woningbouw CV	80%	80%
De Bulders Woningbouw BV	50%	50%
Grondontwikkeling en -uitgifte bedrijventerrein		
Ontwikkelingsmaatschappij Westergo CV te Harlingen	44%	44%
Ontwikkelingsmaatschappij Westergo BV te Harlingen	50%	50%
Grondontwikkeling en -uitgifte bedrijventerrein		

Vervolg zie volgende pagina

Vervolg van vorige pagina

	31-12-2016	31-12-2015
JOINT VENTURES AANGEGAAN DOOR BNG GEBIEDSONTWIKKELING BV		
Haventerrein Westzaan CV te Zaanstad	0%	30%
Bedrijventerrein Westzaan Noord CV te Zaanstad	0%	40%
Ontwikkelingsbedrijf Haventerrein Westzaan BV te Zaanstad	0%	50%
Grondontwikkeling en -uitgifte bedrijventerrein		
Ontwikkelingsmaatschappij 'Het Nieuwe Westland' CV te Den Haag	50%	50%
Ontwikkelingsmaatschappij 'Het Nieuwe Westland' BV te Den Haag	50%	50%
Grondontwikkeling en -uitgifte t.b.v. woningbouw		
Ontwikkelingsmaatschappij ROM-S CV (Schelluinen) te Den Haag	50%	50%
ROM-S Beheer BV (Schelluinen) te Den Haag	50%	50%
Grondontwikkeling en -uitgifte bedrijventerrein/parkeerlocaties		
Project Suijssenwaerde CV te Den Haag	80%	80%
Project Suijssenwaerde Beheer BV te Den Haag	50%	50%
Grondontwikkeling en -uitgifte woningbouw, recreatiewoningen		
CV Bedrijvenpark Oostflakkee te Den Haag	80%	80%
Bedrijvenpark Oostflakkee Beheer BV te Den Haag	50%	50%
Grondontwikkeling en -uitgifte bedrijventerrein		

Vervolg zie volgende pagina

Vervolg van vorige pagina

JOINT VENTURES AANGEGAAN DOOR BNG GEBIEDSONTWIKKELING BV	31-12-2016	31-12-2015
SGN Bestaand Rijsenhout CV te Den Haag	50%	50%
SGN Nieuw Rijsenhout CV te Den Haag	50%	50%
SGN Advies CV te Den Haag	43%	43%
SGN Bestaand Rijsenhout Beheer BV te Den Haag	50%	50%
SGN Nieuw Rijsenhout Beheer BV te Den Haag	50%	50%
SGN Advies BV Beheer te Den Haag	50%	50%
Stallingsbedrijf Glastuinbouw Nederland Groep BV te Den Haag	50%	50%
Grondontwikkeling en -uitgifte t.b.v. glastuinbouwlocaties		
Ontwikkelmaatschappij Meerburg CV te Zoeterwoude	50%	50%
Ontwikkelmaatschappij Meerburg Beheer BV te Zoeterwoude	50%	50%
Grondontwikkeling en -uitgifte sportterreinen, woningbouw, kantoren		
Ontwikkelcombinatie De Bongerd CV te Amsterdam	14%	14%
Ontwikkelcombinatie De Bongerd BV te Amsterdam	14%	14%
Vastgoedontwikkeling t.b.v. woningbouw en parkeervoorziening		
Regionaal bedrijvenpark Laarakker CV te Cuijk	50%	50%
Regionaal bedrijvenpark Laarakker BV te Cuijk	50%	50%
Grondontwikkeling en -uitgifte van bedrijventerrein		

Vervolg zie volgende pagina

Vervolg van vorige pagina

JOINT VENTURES AANGEGAAN DOOR BNG GEBIEDSONTWIKKELING BV	31-12-2016	31-12-2015
Wonen Werken Waterman BV te Rijsbergen	50%	50%
Wonen Werken Waterman CV te Rijsbergen	50%	50%
Grondontwikkeling en -uitgifte van woningbouwlocaties/bedrijventerrein		
Waalwaardwonen CV te Zaltbommel	50%	50%
Waalwaardwonen BV te Zaltbommel	50%	50%
Grondontwikkeling en -uitgifte van woningbouwlocaties/bedrijventerrein		
De Jonge Voorn BV te Guisveld (Zaandam)	80%	80%
De Jonge Voorn CV te Guisveld (Zaandam)	80%	80%
Grondontwikkeling en -uitgifte t.b.v. woningbouwlocaties		

JOINT OPERATIONS AANGEGAAN DOOR BNG GEBIEDSONTWIKKELING BV	31-12-2016	31-12-2015
Vastgoedontwikkeling Handelskade Oude Tonge VOF te Oude Tonge	50%	50%
Bouw recreatiewoningen en winkelruimte		

Samengevatte financiële informatie

	2016	2015
DEELNEMINGEN MET INVLOED VAN BETEKENIS		
Balanswaarde investering (noot 8)	3	2
WAARDE VAN HET AANDEEL IN:		
Totaal activa	4	5
Totaal verplichtingen	1	2
Baten	8	12
Resultaat uit voortgezette bedrijfsactiviteiten	1	1
Eigen vermogen	3	3
Gerealiseerde en ongerealiseerde resultaten	3	4

	2016	2015
JOINT VENTURES AANGEGAAN DOOR BNG GEBIEDSONTWIKKELING BV		
Balanswaarde investering (noot 8)	43	45
WAARDE VAN HET AANDEEL IN:		
Totaal activa	115	97
Totaal verplichtingen	85	72
Baten	15	6
Resultaat uit voortgezette bedrijfsactiviteiten	–7	0
Eigen vermogen	30	25
Gerealiseerde en ongerealiseerde resultaten	30	25

BNG Gebiedsontwikkeling (een 100% dochter van BNG Bank) investeert in gebied/grond en ontwikkelt dit voor eigen rekening samen met decentrale overheden. De samenwerking vindt plaats op joint venture basis en er wordt gebruikt gemaakt van commanditaire vennootschappen. Het door BNG Bank gelopen risico is het totaal van het geïnvesteerd vermogen in de participatie, verhoogd met de nog toekomstige stortingsverplichtingen en nog niet uitgekeerde winsten. Ultimo 2016 is het totale risico EUR 44 miljoen (2015: EUR 50 miljoen) waarvan toekomstige stortingsverplichtingen EUR 1 miljoen (2015: EUR 5 miljoen). In het afgelopen jaar zijn de grondverkopen op gang gekomen door de positieve economische ontwikkelingen. De opbrengsten uit de grondverkopen dragen bij aan de verbeterde financiële positie van de participaties. Gezien de resultaten in het recente verleden zijn additionele bijzondere waardeverminderingen echter niet uit te sluiten.

Betrokkenheid in niet-geconsolideerde gestructureerde entiteiten

	2016				
	SECURITI-SATIES	COVERED BONDS	BNG DEPOSITO FONDS	BNG KAPITAAL-MARKT BONDS	TOTAAL
Omvang	27.843	18.445	–	–	46.288
Betrokkenheid in entiteit (balanswaarde/omvang in %)	13%	3%	–	–	9%
BALANSWAARDE BELANG/INVESTERING:					
Financiële activa tegen reële waarde via het resultaat (uit noot 3)	233	245	–	–	478
Financiële activa voor verkoop beschikbaar (uit noot 5)	2.493	–	–	–	2.493
Kredieten (uit noot 6)	762	327	–	–	1.089
TOTAAL BALANSWAARDE	**3.488**	**572**	**–**	**–**	**4.060**

Vervolg zie volgende pagina

Vervolg van vorige pagina

	2016				
	SECURITI-SATIES	COVERED BONDS	BNG DEPOSITO FONDS	BNG KAPITAAL-MARKT BONDS	TOTAAL
Maximale blootstelling aan verlies	3.488	572	–	–	4.060
Ratio balanswaarde vs. maximale blootstelling aan verlies	1	1	–	–	1
BEDRAG AAN INKOMSTEN PER TYPE:					
Fondsrendement	n.v.t.	n.v.t.	–	–	–
Beheervergoeding	n.v.t.	n.v.t.	–	–	–
Interestbaten	11	23	–	–	34
Verkoopresultaten	1	7	29	–	37
TOTAAL INKOMSTEN	**12**	**30**	**29**	**–**	**71**
WAARDEVERMINDERINGEN VAN INVESTERING IN VERSLAGPERIODE:					
Via het eigen vermogen	–	3	–	–	3
Via de winst-en-verliesrekening	0	2	–	–	2
TOTAAL VERLIEZEN	**0**	**5**	**–**	**–**	**5**

					2015
	SECURITI-SATIES	COVERED BONDS	BNG DEPOSITO FONDS	BNG KAPITAAL-MARKT BONDS	TOTAAL
Omvang entiteit (balanstotaal)	28.712	27.480	453	217	56.862
Betrokkenheid in entiteit (balanswaarde/omvang in %)	10%	3%	15%	–	6%
BALANSWAARDE BELANG/INVESTERING:					
Financiële activa tegen reële waarde via het resultaat (uit noot 3)	254	242	–	–	496
Financiële activa voor verkoop beschikbaar (uit noot 5)	1.533	20	–	–	1.553
Kredieten (uit noot 6)	969	540	–	–	1.509
Activa aangehouden voor verkoop (uit noot 11)	–	–	68	–	68
TOTAAL BALANSWAARDE	**2.756**	**802**	**68**	**–**	**3.626**
Maximale blootstelling aan verlies	2.756	802	68	–	3.626
Ratio balanswaarde vs. maximale blootstelling aan verlies	1	1	1	–	1
BEDRAG AAN INKOMSTEN PER TYPE:					
Fondsrendement	n.v.t.	n.v.t.	–	–	–
Beheervergoeding	n.v.t.	n.v.t.	1	1	2
Interestbaten	19	26	n.v.t.	n.v.t.	45
Verkoopresultaten	–	7	–	1	8
TOTAAL INKOMSTEN	**19**	**33**	**1**	**2**	**55**

Vervolg zie volgende pagina

Vervolg van vorige pagina

	2015				
	SECURITI-SATIES	COVERED BONDS	BNG DEPOSITO FONDS	BNG KAPITAAL-MARKT BONDS	TOTAAL
WAARDEVERMINDERINGEN VAN INVESTERING IN VERSLAGPERIODE:					
Via het eigen vermogen	–	–	–	–	–
Via de winst–en–verliesrekening	3	16	–	–	19
TOTAAL WAARDEVERMINDERINGEN	**3**	**16**	**–**	**–**	**19**

BETROKKENHEID IN NIET-GECONSOLIDEERDE SECURITISATIE- EN COVERED BOND PROGRAMMA'S VIA GESTRUCTUREERDE ENTITEITEN

BNG Bank heeft beleggingen in gesecuritiseerde en met extra zekerheden afgedekte rentedragende waardepapieren die via niet-geconsolideerde gestructureerde entiteiten lopen. De securitisaties en covered bonds hebben hypotheek-portefeuilles als onderpand. De ingelegde gelden van investeerders, zoals BNG Bank, dienen ter financiering van de onderliggende hypotheken. De gestructureerde entiteiten zijn onafhankelijk opererende entiteiten die geen andere activiteiten uitvoeren naast het beheer van de investeringen en bijbehorende geldstromen.

BNG Bank heeft deze gestructureerde entiteiten, anders dan het belang dat ze heeft als investeerder in rente-dragende waardepapieren, niet gefinancierd of anderszins ondersteund en heeft niet de intentie om dit in de nabije toekomst te doen. Er zijn door de bank geen activa overgedragen aan deze gestructureerde entiteiten.

BETROKKENHEID IN NIET-GECONSOLIDEERDE BELEGGINGSFONDSEN

BNG DEPOSITO FONDS

BNG Bank heeft in 2016 haar belang in participaties in het BNG Deposito Fonds verkocht en een positief verkoopresultaat van EUR 29 miljoen gerealiseerd. Het verkoopresultaat betreft hoofdzakelijk de vrijval uit de herwaarderingsreserve van het verschil tussen de reële waarde en de kostprijs van de participaties. Het resultaat uit deze verkoop is verantwoord in de winst-en-verliesrekening (zie noot 27 Resultaat uit verkoop van activa aangehouden voor verkoop).

Den Haag, 10 maart 2017

RAAD VAN BESTUUR

C. VAN EYKELENBURG, VOORZITTER
O.J. LABE
J.C. REICHARDT

RAAD VAN COMMISSARISSEN

MEVR. M. SINT, VOORZITTER
J.J. NOOITGEDAGT, VICEVOORZITTER (TEVENS SECRETARIS)
C.J. BEUVING
L.M.M. BOLSIUS
T.J.F.M. BOVENS
J.B.S. CONIJN
MEVR. P.H.M. HOFSTÉ
MEVR. J. KRIENS
J.C.M. VAN RUTTE

Enkelvoudige jaarrekening

Enkelvoudige balans	341
Enkelvoudige winst-en-verliesrekening	344
Enkelvoudig overzicht van gerealiseerde en ongerealiseerde resultaten	346
Enkelvoudig kasstroomoverzicht	348
Enkelvoudig mutatieoverzicht eigen vermogen	352
Grondslagen enkelvoudige jaarrekening	354
Toelichting enkelvoudige jaarrekening	356

ENKELVOUDIGE BALANS

In miljoenen euro's

	31-12-2016	31-12-2015
ACTIVA		
Kas en tegoeden bij de centrale banken[1]	6.417	3.175
Bankiers[2]	11.795	10.540
Financiële activa tegen reële waarde via het resultaat[3]	2.350	2.884
Derivaten[4]	15.412	16.370
Financiële activa voor verkoop beschikbaar[5]	15.437	13.459
Kredieten[6]	87.547	89.336
Waardeaanpassingen kredieten in portfolio hedge accounting[7]	14.894	13.559
Deelnemingen[8]	55	57
Onroerende zaken en bedrijfsmiddelen[9]	17	16
Overige activa[10]	56	26
Activa aangehouden voor verkoop[11]	–	69
TOTAAL ACTIVA	**153.980**	**149.491**

Vervolg zie volgende pagina

De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de Toelichting enkelvoudige jaarrekening. De Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening vormt een integraal onderdeel van de enkelvoudige jaarrekening.

Vervolg van vorige pagina

ENKELVOUDIGE BALANS

In miljoenen euro's

	31-12-2016	31-12-2015
PASSIVA		
Bankiers [12]	3.530	2.968
Financiële passiva tegen reële waarde via het resultaat [13]	1.190	1.788
Derivaten [14]	24.780	23.261
Acute belastingverplichting [15]	33	18
Latente belastingverplichting [15]	116	206
Schuldbewijzen [16]	112.180	110.123
Toevertrouwde middelen [17]	7.544	6.854
Achtergestelde schulden [18]	31	31
Overige passiva [19]	90	79
TOTAAL VERPLICHTINGEN	**149.494**	**145.328**
Kapitaal	139	139
Agioreserve	6	6
Wettelijke reserves:		
– Herwaarderingsreserve	275	320
– Cashflow hedge reserve	3	251
– Reserve reële waardevermeerderingen	95	115
Overige reserves	2.866	2.682
Onverdeelde winst	369	226
EIGEN VERMOGEN TOEKOMEND AAN DE AANDEELHOUDERS [20]	**3.753**	**3.739**

Vervolg zie volgende pagina

De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de Toelichting enkelvoudige jaarrekening. De Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening vormt een integraal onderdeel van de enkelvoudige jaarrekening.

Vervolg van vorige pagina

ENKELVOUDIGE BALANS

In miljoenen euro's

	31-12-2016	31-12-2015
Hybride kapitaal [20]	733	424
TOTAAL EIGEN VERMOGEN [20]	**4.486**	**4.163**
TOTAAL PASSIVA	**153.980**	**149.491**

De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de Toelichting enkelvoudige jaarrekening. De Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening vormt een integraal onderdeel van de enkelvoudige jaarrekening.

ENKELVOUDIGE WINST-EN-VERLIESREKENING

In miljoenen euro's

	2016		2015	
– Rentebaten [21]	6.123		6.275	
– Rentelasten [22]	5.720		5.827	
Renteresultaat		403		448
– Provisiebaten [23]	27		27	
– Provisielasten [24]	3		3	
Provisieresultaat		24		24
Resultaat financiële transacties [25]		118		16
Resultaten uit deelnemingen [26]		0		–5
Resultaat uit verkoop van activa aangehouden voor verkoop [27]		34		–
Overige resultaten [28]		0		1
TOTAAL BATEN		**579**		**484**

Vervolg zie volgende pagina

De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de Toelichting enkelvoudige jaarrekening. De Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening vormt een integraal onderdeel van de enkelvoudige jaarrekening.

Vervolg van vorige pagina

ENKELVOUDIGE WINST-EN-VERLIESREKENING

In miljoenen euro's

	2016		2015	
– Personeelskosten[29]	36		34	
– Andere beheerskosten[30]	25		25	
Personeels- en andere beheerskosten		61		59
Afschrijvingen[31]		2		2
TOTAAL BEDRIJFSLASTEN		**63**		**61**
Bijzondere waardeverminderingen[32]		–38		62
Bijdrage resolutiefonds[33]		16		9
Bankenbelasting[33]		35		37
TOTAAL OVERIGE LASTEN		**13**		**108**
WINST VOOR BELASTINGEN		**503**		**315**
Belastingen[15]		–134		–89
NETTOWINST		**369**		**226**
– waarvan toekomend aan de houders van hybride kapitaal		4		–
– waarvan toekomend aan aandeelhouders		365		226

De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de Toelichting enkelvoudige jaarrekening. De Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening vormt een integraal onderdeel van de enkelvoudige jaarrekening.

ENKELVOUDIG OVERZICHT VAN GEREALISEERDE EN ONGEREALISEERDE RESULTATEN

In miljoenen euro's

	2016		2015	
NETTOWINST		**369**		**226**
Reclassificeerbare resultaten rechtstreeks verwerkt in het eigen vermogen (na belastingen):				
– Mutatie cashflow hedge reserve (na belastingen):				
– ongerealiseerde waardeverandering	–250		–124	
– gerealiseerde waardeverandering overgeheveld naar de winst-en-verliesrekening	2		–	
		–248		–124
– Mutatie herwaarderingsreserve financiële activa voor verkoop beschikbaar (na belastingen):				
– ongerealiseerde waardeverandering	23		46	
– gerealiseerde waardeverandering overgeheveld naar de winst-en-verliesrekening	–54		–23	
– bijzondere waardeverminderingen via de winst-en-verliesrekening	1		63	
– terugdraaiing bijzondere waardeverminderingen via de winst-en-verliesrekening	–39		–	
		–69		86
TOTAAL RECLASSIFICEERBARE RESULTATEN		**–317**		**–38**

Vervolg zie volgende pagina

Vervolg van vorige pagina

ENKELVOUDIG OVERZICHT VAN GEREALISEERDE EN ONGEREALISEERDE RESULTATEN

In miljoenen euro's

	2016		2015	
Niet-reclassificeerbare resultaten rechtstreeks verwerkt in het eigen vermogen (na belastingen):				
– Mutatie herwaarderingsreserve Own Credit Adjustment voor Financiële passiva tegen reële waarde via het resultaat (na belastingen):				
– Own Credit Adjustment (OCA) per 1 januari	30		–	
– Mutatie OCA	–6		–	
		24		–
– Mutatie actuarieel resultaat		0		0
TOTAAL NIET-RECLASSIFICEERBARE RESULTATEN		**24**		**0**
RESULTATEN RECHTSTREEKS VERWERKT IN HET EIGEN VERMOGEN		**–293**		**–38**
TOTAAL		**76**		**188**
– waarvan toekomend aan de houders van hybride kapitaal		4		–
– waarvan toekomend aan aandeelhouders		72		188

ENKELVOUDIG KASSTROOMOVERZICHT

In miljoenen euro's

	2016		2015	
KASSTROOM UIT OPERATIONELE ACTIVITEITEN				
Winst voor belastingen	503		315	
Aanpassingen voor:				
– Afschrijvingen	2		2	
– Bijzondere waardeverminderingen	–38		62	
– Ongerealiseerde resultaten via de winst-en-verliesrekening	–53		51	
Kasstroom uit bedrijfsoperaties		414		430
Mutaties bankiers (niet direct opeisbaar)	–993		718	
Mutaties kredieten	1.434		984	
Mutaties toevertrouwde middelen	556		–923	
Mutaties derivaten	1.418		4.684	
Betaalde vennootschapsbelasting	–110		–19	
Overige mutaties uit operationele activiteiten	–269		–84	
		2.036		5.360
TOTAAL KASSTROOM UIT OPERATIONELE ACTIVITEITEN*		**2.450**		**5.790**

Vervolg zie volgende pagina

* De ontvangen rente is EUR 5.867 miljoen (2015: EUR 6.259 miljoen), de betaalde rente is EUR 5.536 miljoen (2015: EUR 5.775 miljoen).

Vervolg van vorige pagina

ENKELVOUDIG KASSTROOMOVERZICHT

In miljoenen euro's

	2016		2015	
KASSTROOM UIT INVESTERINGSACTIVITEITEN				
Investeringen en aankopen:				
– Financiële activa tegen reële waarde via het resultaat	–		–18	
– Financiële activa voor verkoop beschikbaar	–2.565		–655	
– Deelnemingen	–		–2	
– Onroerende zaken en bedrijfsmiddelen	–3		–2	
		–2.568		–677
Desinvesteringen en verkopen:				
– Financiële activa tegen reële waarde via het resultaat	687		100	
– Financiële activa voor verkoop beschikbaar	1.151		839	
– Activa aangehouden voor verkoop	77		–	
		1.915		939
TOTAAL KASSTROOM UIT INVESTERINGSACTIVITEITEN		**–653**		**262**

Vervolg zie volgende pagina

Vervolg van vorige pagina

ENKELVOUDIG KASSTROOMOVERZICHT

In miljoenen euro's

	2016		2015	
KASSTROOM UIT FINANCIERINGSACTIVITEITEN				
Ontvangsten uit hoofde van:				
– Hybride kapitaal	310		425	
– Schuldbewijzen	151.495		69.772	
		151.805		70.197
Betalingen uit hoofde van:				
– Schuldbewijzen	–149.745		–74.810	
– Financiële passiva tegen reële waarde via het resultaat	–546		–470	
– Achtergestelde schulden	–1		–1	
– Dividenduitkering aan aandeelhouders van de bank	–57		–32	
– Dividenduitkering aan houders van hybride kapitaal	–8		–	
		–150.357		–75.313
TOTAAL KASSTROOM UIT FINANCIERINGSACTIVITEITEN		**1.448**		**–5.116**

Vervolg zie volgende pagina

Vervolg van vorige pagina

ENKELVOUDIG KASSTROOMOVERZICHT

In miljoenen euro's

	2016	2015
NETTO MUTATIE IN GELDMIDDELEN EN KASEQUIVALENTEN	**3.245**	**936**
Geldmiddelen en kasequivalenten per 1 januari	3.176	2.240
GELDMIDDELEN EN KASEQUIVALENTEN PER 31 DECEMBER	**6.421**	**3.176**
De geldmiddelen en kasequivalenten zijn als volgt opgebouwd per 31 december:		
– Kas en tegoeden bij de centrale banken	6.417	3.175
– Kasequivalenten onder actiefpost bankiers	4	3
– Kasequivalenten onder passiefpost bankiers	0	–2
	6.421	**3.176**

ENKELVOUDIG MUTATIE-OVERZICHT EIGEN VERMOGEN

In miljoenen euro's

	KAPITAAL	AGIO-RESERVE	HERWAARDERINGS-RESERVE	CASHFLOW HEDGE RESERVE	RESERVE REËLE WAARDEVERMEERDERINGEN	OVERIGE RESERVES	ONVERDEELDE WINST	EIGEN VERMOGEN TOEKOMEND AAN AANDEELHOUDERS	HYBRIDE KAPITAAL	TOTAAL
STAND 1-1-2015	**139**	**6**	**234**	**375**	**174**	**2.518**	**136**	**3.582**	**–**	**3.582**
Nettowinst							226	226		226
Ongerealiseerde resultaten			86	−124				−38		−38
Uitgifte hybride kapitaal						1		1	424	425
Overboeking Reserve reële waardevermeerderingen					−59	59		–		–
Dividenduitkering aan aandeelhouders bank						−32		−32		−32
Toevoeging uit winstinhouding voorgaand boekjaar						136	−136	–		–
STAND 31-12-2015	**139**	**6**	**320**	**251**	**115**	**2.682**	**226**	**3.739**	**424**	**4.163**
Nettowinst							369	369		369
Own Credit Adjustment (OCA) per 1 januari			30					30		30
Mutatie OCA in 2016			−6					−6		−6
Ongerealiseerde resultaten			−69	−248				−317		−317
Uitgifte hybride kapitaal						1		1	309	310
Overboeking Reserve reële waardevermeerderingen					−20	20		–		–
Dividenduitkering aan aandeelhouders van de bank						−57		−57		−57
Dividenduitkering aan houders van hybride kapitaal						−6		−6		−6
Toevoeging uit winstinhouding voorgaand boekjaar						226	−226	–		–
STAND 31-12-2016	**139**	**6**	**275**	**3**	**95**	**2.866**	**369**	**3.753**	**733**	**4.486**

BNG Bank heeft geen resultaten van minderheidsbelangen verwerkt in het enkelvoudige vermogen die toekomen aan derden. Het gehele eigen vermogen, exclusief hybride kapitaal, kan worden toegerekend aan de aandeelhouders. De dividenduitkering op het hybride kapitaal, die in 2016 voor het eerst heeft plaatsgevonden, is uitgekeerd aan de betrokken investeerders.

Grondslagen enkelvoudige jaarrekening

De enkelvoudige jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de International Financial Reporting Standards (IFRS) zoals uitgegeven door de International Accounting Standard Board (IASB) en aanvaard binnen de Europese Unie (EU) en met Titel 9 BW2. Voor de grondslagen van de financiële verslaggeving wordt, met uitzondering van de grondslagen hieronder vermeld, verwezen naar de toelichting op de grondslagen van de geconsolideerde jaarrekening.

DEELNEMINGEN

De balanspost Deelnemingen is gewaardeerd volgens de equity methode.

WETTELIJKE RESERVE REËLE WAARDEVERMEERDERINGEN

Op grond van artikel 2:390 lid 1 BW dient ten behoeve van kapitaalbescherming een wettelijke reserve ten laste van de vrij uitkeerbare reserves (overige reserves) of vrij uitkeerbare winst (onverdeelde winst) gehouden te worden uit hoofde van reële waardevermeerderingen van op de actiefzijde van de balans financiële instrumenten waarvoor geen frequente marktnotering bestaan.

VREEMDE VALUTA

De enkelvoudige jaarrekening is opgesteld in miljoenen euro's, tenzij anders weergegeven. De euro fungeert als de functionele valuta en rapporteringsvaluta van BNG Bank.

WIJZIGINGEN IN GRONDSLAGEN EN PRESENTATIE VERGELIJKENDE CIJFERS

De vergelijkende cijfers in de enkelvoudige jaarrekening 2016 wijken behoudens hieronder genoemde wijzigingen in de grondslagen en presentatiewijzigingen niet af van de gepresenteerde cijfers in de enkelvoudige jaarrekening 2015.

Vanaf 1 januari 2016 geeft IFRS de mogelijkheid om deelnemingen in de enkelvoudige jaarrekening te waarderen volgens de equity methode. Tot en met 2015 was de toepassing van de kostprijsmethode verplicht. BNG Bank past deze mogelijkheid vanaf 1 januari 2016 toe. Deze wijziging in waarderingsgrondslag dient retrospectief toegepast te worden wat inhoudt dat de vergelijkende cijfers van het boekjaar 2015 aangepast zijn. De aanpassing heeft geleid tot een wijziging in het eigen vermogen en het resultaat van het boekjaar 2015. Het verschil tussen het enkelvoudige en het geconsolideerde vermogen en resultaat van het boekjaar is hiermee verdwenen. De wijziging heeft gevolgen voor de balans, winst-en-verliesrekening, overzicht van gerealiseerde en ongerealiseerde resultaten, kasstroomoverzicht, mutatieoverzicht eigen vermogen en de betreffende toelichtingen van het boekjaar 2015.

De volgende wijzigingen zijn in de vergelijkende cijfers 2015 van de enkelvoudige jaarrekening 2016 toegepast t.o.v. de enkelvoudige jaarrekening 2015:

- De post Deelnemingen is met EUR 14 miljoen verlaagd van EUR 71 miljoen naar EUR 57 miljoen;
- De stand per 1-1-2015 van de Overige reserves is met EUR 5 miljoen verlaagd van EUR 2.523 miljoen naar EUR 2.518 miljoen en
- De post Resultaten uit Deelnemingen is met EUR 9 miljoen verlaagd van EUR 4 miljoen positief naar EUR 5 miljoen negatief.

Toelichting enkelvoudige jaarrekening

In miljoenen euro's.

1 KAS EN TEGOEDEN BIJ DE CENTRALE BANKEN

	31-12-2016	31-12-2015
Rekening-courant tegoeden bij centrale banken (direct opeisbaar)	6.417	3.175
TOTAAL	**6.417**	**3.175**

2 BANKIERS

De post Bankiers omvat alle tegen geamortiseerde kostprijs gewaardeerde vorderingen op banken, alsmede door banken uitgegeven rentedragende waardepapieren waarvoor geen actieve markt bestaat.

	31-12-2016	31-12-2015
Kortgeld en rekening-courant	4	3
Cash collateral	11.541	10.041
Langlopende kredieten	10	11
Rentedragende waardepapieren	–	100
Geherclassificeerde AFS-transacties	240	385
TOTAAL	**11.795**	**10.540**

3 FINANCIËLE ACTIVA TEGEN REËLE WAARDE VIA HET RESULTAAT

Hieronder zijn activa opgenomen die specifiek zijn aangewezen als gewaardeerd tegen reële waarde met waardeveranderingen via het resultaat.

	31-12-2016	31-12-2015
Kredieten	904	885
Rentedragende waardepapieren	1.446	1.999
TOTAAL	**2.350**	**2.884**

Er zijn in 2016 geen nieuwe kredieten of rentedragende waardepapieren opgenomen in deze balanspost. De aflossingswaarde van deze kredieten en waardepapieren ultimo 2016 is EUR 1.724 miljoen (2015: EUR 2.118 miljoen). De waardeveranderingen via het resultaat zijn toegelicht in noot 25 Resultaat financiële transacties.

In het vierde kwartaal van 2016 heeft BNG Bank drie aan Engelse inflatie gerelateerde rentedragende waardepapieren tegen de reële waarde van circa EUR 630 miljoen verkocht en op een later moment weer teruggekocht. Tijdens deze periode waren nagenoeg alle risico's overgedragen aan een derde partij. Conform de richtlijnen van IFRS zijn deze waardepapieren daarom na verkoop niet langer opgenomen in de balans. Na de terugkoop zijn deze waardepapieren opgenomen in de balanspost Financiële activa voor verkoop beschikbaar. Er is geen resultaat gerealiseerd op deze transactie.

4 DERIVATEN

Onder deze balanspost is de positieve reële waarde van de derivaten opgenomen. De waardeveranderingen via het resultaat zijn toegelicht in noot 25 Resultaat financiële transacties.

	31-12-2016	31-12-2015
Derivaten niet betrokken in een boekhoudkundige hedgerelatie	1.069	831
Derivaten betrokken in een boekhoudkundige portfolio hedgerelatie	4.428	4.277
Derivaten betrokken in een boekhoudkundige micro hedgerelatie	9.915	11.262
TOTAAL	**15.412**	**16.370**

5 FINANCIËLE ACTIVA VOOR VERKOOP BESCHIKBAAR

Hieronder worden opgenomen aangekochte obligaties met een vaste of variabele rente en rentedragende waardepapieren, voor zover niet opgenomen onder Bankiers en Kredieten en de Financiële activa tegen reële waarde via het resultaat, en investeringen in participaties.

	31-12-2016	31-12-2015
Rentedragende waardepapieren, uitgegeven door:		
– Overheden	8.225	8.488
– Supranationale instellingen	1.217	1.020
– Bankiers	2.357	1.757
– Overige financiële instellingen	2.629	1.675
– Niet-financiële instellingen	984	495
Investeringen in participaties	25	24
TOTAAL	**15.437**	**13.459**

OVERDRACHT ZONDER DERECOGNITION

Ultimo 2016 en 2015 heeft BNG Bank geen financiële activa overgedragen in repotransacties zonder derecognition.

6 KREDIETEN

De post Kredieten omvat alle tegen geamortiseerde kostprijs gewaardeerde verstrekte kredieten, alsmede rentedragende waardepapieren (niet uitgegeven door banken) waarvoor geen actieve markt bestaat.

	31-12-2016	31-12-2015
Kortgeld en rekening-courant	4.918	4.361
Reverse repo's	0	501
Langlopende kredieten	81.200	82.635
Rentedragende waardepapieren	272	309
Geherclassificeerde AFS-transacties	1.195	1.575
	87.585	89.381
Voorziening voor oninbaarheid	−38	−45
TOTAAL	**87.547**	**89.336**

Van de EUR 38 miljoen (2015: EUR 45 miljoen) aan voorziening voor oninbaarheid heeft EUR 22 miljoen (2015: EUR 29 miljoen) betrekking op individuele voorzieningen en EUR 16 miljoen (2015: EUR 16 miljoen) op de collectieve voorziening (IBNI).

	2016	2015
VERLOOP VAN DE VOORZIENING VOOR ONINBAARHEID:		
Beginstand	−45	−50
Dotatie boekjaar	−4	−5
Vrijval boekjaar	7	6
Onttrekking boekjaar	4	4
EINDSTAND	**−38**	**−45**

341 376 381

7

WAARDEAANPASSINGEN KREDIETEN IN PORTFOLIO HEDGE ACCOUNTING

Dit betreft de waardeaanpassingen van het effectieve deel van het ingedekte renterisico van kredieten betrokken in portfolio hedge accounting.

	2016	2015
VERLOOP VAN DE WAARDEAANPASSINGEN KREDIETEN IN PORTFOLIO HEDGE ACCOUNTING		
Beginstand	13.559	16.044
Mutatie ongerealiseerd deel in boekjaar	2.818	−1.211
Amortisatie in boekjaar	−1.446	−1.256
Realisatie uit hoofde van verkoop in boekjaar	−37	−18
EINDSTAND	**14.894**	**13.559**

8 DEELNEMINGEN

	31-12-2016	31-12-2015	31-12-2016	31-12-2015
	BELANG		BALANSWAARDE	
DOCHTERMAATSCHAPPIJEN				
BNG Vermogensbeheer BV, Den Haag		100%		0
BNG Gebiedsontwikkeling BV, Den Haag	100%	100%	46	50
Hypotheekfonds voor Overheidspersoneel BV, Den Haag	100%	100%	6	5
SUBTOTAAL			**52**	**55**
DEELNEMINGEN MET INVLOED VAN BETEKENIS				
Dataland BV, Rotterdam	30%	30%	0	0
Data B Mailservice BV, Leek	45%	45%	3	2
SUBTOTAAL			**3**	**2**
TOTAAL			**55**	**57**

Voor een beschrijving van de dochtermaatschappijen respectievelijk deelnemingen met invloed van betekenis wordt verwezen naar bijlage A respectievelijk de Overige toelichtingen in de geconsolideerde jaarrekening.

Voor de samengevatte financiële informatie van de deelnemingen met invloed van betekenis wordt verwezen naar sectie Overige toelichting op de geconsolideerde jaarrekening.

9 ONROERENDE ZAKEN EN BEDRIJFSMIDDELEN

	2016	2015	2016	2015	2016	2015
	ONROERENDE ZAKEN		BEDRIJFS-MIDDELEN		TOTAAL	
HISTORISCHE AANSCHAFWAARDE						
Waarde begin boekjaar	48	47	15	14	63	61
Investeringen	1	1	2	1	3	2
Desinvestering	0	0	0	0	0	0
Waarde einde boekjaar	49	48	17	15	66	63
AFSCHRIJVINGEN						
Cumulatieven begin boekjaar	34	33	13	12	47	45
Afschrijvingen gedurende boekjaar	2	1	0	1	2	2
Cumulatieven einde boekjaar	36	34	13	13	49	47
TOTAAL	**13**	**14**	**4**	**2**	**17**	**16**

ECONOMISCHE LEVENSDUUR	
Gebouwen	33 1/3 jaar
Technische installaties	15 jaar
Machines en inventaris	5 jaar
Hard- en software	3 jaar

10 OVERIGE ACTIVA

	31-12-2016	31-12-2015
Diverse vorderingen	56	26
TOTAAL OVERIGE ACTIVA	**56**	**26**

De overige activa bestaan vooral uit nog te ontvangen bedragen uit hoofde van kredieten aan klanten.

11 ACTIVA AANGEHOUDEN VOOR VERKOOP

Eind april 2016 heeft de AFM de verkoop van BNG Vermogensbeheer BV aan ASR Nederland NV goedgekeurd. De overdracht is daarna in mei 2016 afgerond met terugwerkende kracht tot 1 januari 2016. De verkoop van de aandelen heeft tot verlies van zeggenschap in BNG Vermogensbeheer geleid en deconsolidatie heeft plaatsgevonden. Alle activa en passiva van BNG Vermogensbeheer en het belang in het BNG Depositofonds zijn van de geconsolideerde balans verwijderd en het resultaat uit deze verkoop is verantwoord in de winst-en-verliesrekening (zie noot 27 Resultaat uit verkoop van activa aangehouden voor verkoop).

	31-12-2016	31-12-2015
Belang in BNG Depositofonds	–	67
BNG Vermogensbeheer	–	2
TOTAAL	**–**	**69**

12 BANKIERS

	31-12-2016	31-12-2015
Rekening-courant	0	2
Cash collateral	1.698	1.686
Deposito's	1.782	1.280
Onderhandse geldleningen o/g	50	0
TOTAAL	**3.530**	**2.968**

13 FINANCIËLE PASSIVA TEGEN REËLE WAARDE VIA HET RESULTAAT

Hieronder zijn schuldbewijzen en onderhandse rentedragende waardepapieren opgenomen die specifiek zijn aangewezen als gewaardeerd tegen reële waarde met waardemutaties via het resultaat.

	31-12-2016	31-12-2015
Schuldbewijzen	943	1.356
Onderhandse rentedragende waardepapieren	247	432
TOTAAL	**1.190**	**1.788**

De aflossingswaarde van de schuldbewijzen en toevertrouwde middelen ultimo 2016 is EUR 962 miljoen (2015: EUR 1.401 miljoen). Vanaf 1 januari 2016 worden financiële passiva tegen reële waarde via het resultaat eveneens gewaardeerd op de relevante fundingcurve inclusief de opslag voor 'own credit risk'. Het totale effect bedroeg EUR 32 miljoen positief. De waardeveranderingen via het resultaat zijn toegelicht in noot 25 Resultaat financiële transacties.

342

14 DERIVATEN

Onder deze balanspost zijn de negatieve reële waarde van de derivaten opgenomen. De waardeveranderingen via het resultaat zijn toegelicht in noot 25 Resultaat financiële transacties.

	31-12-2016	31-12-2015
Derivaten niet betrokken in een boekhoudkundige hedgerelatie	1.134	1.417
Derivaten betrokken in een boekhoudkundige portfolio hedgerelatie	20.519	18.902
Derivaten betrokken in een boekhoudkundige micro hedgerelatie	3.127	2.942
TOTAAL	**24.780**	**23.261**

15 BELASTINGEN

De bank heeft voor de actuariële resultaten uit hoofde van de voorziening personeelsbeloningen, de herwaarderingsreserve financiële activa voor verkoop beschikbaar en de cashflow hedge reserve, die allen rechtstreeks in het eigen vermogen muteren, een belastinglatentie opgenomen.

	31-12-2016	31-12-2015
Acute belastingverplichting	33	18
Latente belastingverplichting	116	206
TOTAAL	**149**	**224**

BNG Bank heeft met de Belastingdienst een vaststellingsovereenkomst geldend voor de periode 2013 – 2017. De vaststellingsovereenkomst is van toepassing op de fiscale eenheid van BNG Bank. De inhoud van de overeenkomst heeft tot gevolg dat alle financiële instrumenten zowel commercieel als fiscaal conform IFRS-waarderingsgrondslagen verwerkt worden. De uitzondering hierop zijn transacties die geclassificeerd zijn als Financiële activa voor verkoop beschikbaar. Fiscaal wordt het geheel van de transacties binnen deze categorie gewaardeerd tegen kostprijs of lagere marktwaarde. Het fiscale resultaat wijkt af van het commerciële resultaat indien per saldo ongerealiseerde verliezen zijn ontstaan. Bij toename van de herwaarderingsreserve wordt het positieve bedrag ten gunste van de fiscale jaarwinst gebracht tot het niveau van de oorspronkelijke kostprijs. De aansluiting tussen het effectieve en het nominale belastingpercentage is als volgt:

	2016	2015
Winst voor belastingen	503	315
Belastingbedrag tegen nominaal belastingpercentage	−126	−80
Aanpassing belasting voorgaande jaren	0	0
Deelnemingsvrijstelling	0	–
Fiscaal onbelaste resultaat verkoop BNG Vermogensbeheer	1	–
Fiscaal niet-aftrekbare lasten (bankenbelasting)	−9	−9
EFFECTIEF GECONSOLIDEERD BELASTINGBEDRAG	**−134**	**−89**
Nominaal belastingpercentage	25,0%	25,0%
Effectief belastingpercentage	26,6%	28,3%

				2016
	BEGINSTAND	MUTATIES VIA HET EIGEN VERMOGEN	MUTATIES VIA HET RESULTAAT	EINDSTAND
VERLOOP IN LATENTE BELASTINGEN				
Vrijgesteld inzake openingsbalans	–			–
Financiële activa voor verkoop beschikbaar	−124	20		−104
Cashflow hedge reserve	−83	81		−2
Own Credit Adjustment	–	−8		−8
Hybride kapitaal	–	−3		−3
Voorziening personeelsbeloningen	1		0	1
TOTAAL	**−206**	**90**	**0**	**−116**

				2015
	BEGINSTAND	MUTATIES VIA HET EIGEN VERMOGEN	MUTATIES VIA HET RESULTAAT	EINDSTAND
VERLOOP IN LATENTE BELASTINGEN				
Vrijgesteld inzake openingsbalans	1		−1	0
Financiële activa voor verkoop beschikbaar	−101	−23		−124
Cashflow hedge reserve	−125	42		−83
Voorziening personeelsbeloningen	1			1
TOTAAL	**−224**	**19**	**−1**	**−206**

16 SCHULDBEWIJZEN

Hieronder worden opgenomen obligaties en andere geëmitteerde verhandelbare schuldbewijzen met een vaste of variabele rente. Bij een emissie worden niet-geplaatste obligaties in mindering gebracht op de desbetreffende obligatielening.

	31-12-2016	31-12-2015
Obligatieleningen	92.915	92.019
Commercial Paper	14.297	13.341
Onderhandse obligatieleningen	4.968	4.763
TOTAAL	**112.180**	**110.123**

17 TOEVERTROUWDE MIDDELEN

	31-12-2016	31-12-2015
Rekening-courant	1.955	2.280
Cash collateral	78	75
Deposito's	1.317	143
Onderhandse geldleningen o/g	4.194	4.356
TOTAAL	**7.544**	**6.854**

18 ACHTERGESTELDE SCHULDEN

	31-12-2016	31-12-2015
Achtergestelde schulden	31	31
TOTAAL	**31**	**31**

19 OVERIGE PASSIVA

	31-12-2016	31-12-2015
Voorziening personeelsbeloningen	3	2
Overige verplichtingen	87	77
TOTAAL OVERIGE PASSIVA	**90**	**79**

De voorziening personeelsbeloningen bestaat uit twee delen, namelijk een voorziening voor de hypotheekrente-kortingsregeling voor zowel actieve als gepensioneerde medewerkers van EUR 2 miljoen (2015: EUR 1 miljoen) en een voorziening voor vitaliteitsverlof van EUR 1 miljoen (2015: EUR 1 miljoen). Beide voorzieningen hebben een langlopend karakter.

De mutaties in de contante waarde van de netto verplichting uit hoofde van de toegezegde rechten voor de hypotheekrentekorting en de voorziening voor vitaliteitsverlof zijn als volgt:

	2016	2015
VOORZIENING PERSONEELSBELONINGEN		
Stand netto verplichting per 1 januari	2	2
Mutatie voorziening	1	0
STAND NETTO VERPLICHTING PER 31 DECEMBER	**3**	**2**

De overige verplichtingen bestaan vooral uit nog te betalen bedragen uit hoofde van derivaten en kredietverlening aan klanten.

20 EIGEN VERMOGEN

Omdat BNG Bank geen minderheidsbelangen heeft kan het gehele eigen vermogen, exclusief het hybride kapitaal, worden toegerekend aan de aandeelhouders. De onder het enkelvoudige eigen vermogen verantwoorde posten worden onderstaand toegelicht.

		31-12-2016		31-12-2015
Kapitaal		139		139
Agioreserve		6		6
Herwaarderingsreserve				
– Financiële activa voor verkoop beschikbaar	251		320	
– Financiële passiva tegen reële waarde via het resultaat (OCA)	24		–	
		275		320
Cashflow hedge reserve		3		251
Reserve reële waardevermeerderingen		95		115
Overige reserves		2.866		2.682
Onverdeelde winst		369		226
EIGEN VERMOGEN TOEKOMEND AAN DE AANDEELHOUDERS		**3.753**		**3.739**
Hybride kapitaal		733		424
TOTAAL		**4.486**		**4.163**

KAPITAAL

Het maatschappelijk aandelenkapitaal bestaat uit 100 miljoen aandelen van EUR 2,50 nominaal, waarvan 55.690.720 aandelen zijn geplaatst en volgestort. Er hebben zich geen mutaties voorgedaan in het aantal in omloop zijnde aandelen gedurende het boekjaar. Er is geen sprake van uitgegeven niet-volgestorte aandelen. BNG Bank en de dochtermaatschappijen hebben geen eigen aandelen in beheer. Op geen van de aandelen rusten voorkeursrechten dan wel beperkingen. Er zijn geen opties die recht geven op uitgifte van aandelen bij uitoefening.

AGIORESERVE

Er hebben zich in 2016 geen mutaties voorgedaan.

WETTELIJKE RESERVES

De wettelijke reserves van BNG Bank zijn opgebouwd uit de herwaarderingsreserve, de cashflow hedge reserve en de reserve reële waardevermeerderingen.

HERWAARDERINGSRESERVE

De herwaarderingsreserve bevat EUR 251 miljoen aan ongerealiseerde waardeveranderingen, exclusief de waarde van het ingedekte deel van het renterisico van rentedragende waardepapieren betrokken in hedge accounting, die uit hoofde van de balanspost Financiële activa voor verkoop beschikbaar worden verwerkt. Deze post is gecorrigeerd voor belastingen. Bij verkoop van desbetreffende activa wordt het daarop betrekking hebbende cumulatieve resultaat, dat in het eigen vermogen is verwerkt, alsnog overgeboekt naar de winst-en-verliesrekening. Ultimo december 2016 heeft EUR 9 miljoen van de Herwaarderingsreserve betrekking op eigen-vermogensinstrumenten. In 2015 was dit EUR 22 miljoen, waarvan EUR 20 miljoen (na belasting) betrekking had op Activa aangehouden voor verkoop uit hoofde van het belang in het BNG Depositofonds.

Daarnaast bestaat de herwaarderingsreserve uit een bedrag aan Own Credit Adjustment. Vanaf 1 januari 2016 worden Financiële passiva tegen reële waarde via het resultaat eveneens gewaardeerd op de relevante fundingcurve inclusief de opslag voor ‘own credit risk’. Het totale effect bedroeg EUR 24 miljoen positief in het eigen vermogen na aftrek van latente belastingen, waarvan EUR 30 miljoen positief betrekking heeft op de stand per 1 januari 2016 en EUR 6 miljoen negatief over 2016.

CASHFLOW HEDGE RESERVE

Onder de cashflow hedge reserve wordt het effectieve deel van de ongerealiseerde waardeveranderingen van derivaten verantwoord die het gevolg zijn van de mutatie van de vreemde valuta basisspread. Deze post wordt gecorrigeerd voor belastingen. De cashflow hedge reserve heeft betrekking op een groot aantal derivaten en afgedekte posities met verschillende looptijden. De maximale resterende looptijd bedraagt 37 jaar, met de grootste concentraties in resterende looptijden van 1 tot 5 jaar in lijn met de looptijden van de langlopende funding in vreemde valuta betrokken in hedge accounting.

RESERVE REËLE WAARDEVERMEERDERINGEN

Dit betreft het positieve verschil tussen de reële waarde en de geamortiseerde kostprijs van op de actiefzijde van de balans opgenomen financiële instrumenten waarvoor geen frequente marktnotering bestaat. Deze wettelijke reserve wordt gehouden uit hoofde van kapitaalbescherming ten laste van de vrij uitkeerbare reserves (overige reserves) of vrij uitkeerbare winst (onverdeelde winst).

OVERIGE RESERVES

Nadat de statutair voorgeschreven delen ten laste van de voor uitkering vatbare winst zijn vastgesteld, bepaalt de Algemene Vergadering van Aandeelhouders welk deel toegevoegd wordt aan de reserves. In 2016 is ten laste van de Overige reserves een bedrag van EUR 57 miljoen (2015: EUR 32 miljoen) aan dividend over 2015 uitgekeerd aan de aandeelhouders van de bank. Aan de houders van het hybride kapitaal is in 2016 EUR 6 miljoen (voor belastingen) uitgekeerd ten laste van de Overige reserves. In de Overige reserves resteert door de uitgifte van het hybride kapitaal in 2016 en amortisatie een agio en meegekochte rente van totaal EUR 1 miljoen (2015: EUR 1 miljoen).

ONVERDEELDE WINST

De balans is opgemaakt voor winstverdeling. De post representeert het totaal behaalde resultaat na aftrek van de verplichting uit hoofde van vennootschapsbelasting.

HYBRIDE KAPITAAL

In 2016 heeft BNG Bank EUR 309 miljoen aan hybride kapitaal onderhands uitgegeven. Ultimo 2016 bedraagt het hybride kapitaal in totaal EUR 733 miljoen. Het betreft perpetuele leningen met een jaarlijkse niet cumulatieve discretionaire vergoeding over de uitstaande hoofdsom waarbij verplichte afschrijving plaatsvindt in het geval de CET1-ratio onder 5,125% uitkomt. De vergoeding kwalificeert onder IFRS als dividend en wordt ten laste gebracht van de Overige reserves. De aftrekbaarheid van deze vergoeding voor de vennootschapsbelasting heeft geleid tot een publieke discussie en de aankondiging van een onderzoek door de Europese Commissie naar dit onderwerp in relatie tot mogelijk onverenigbare staatssteun. Indien de Europese Commissie tot een negatief oordeel komt, dan kan dat ertoe leiden dat BNG Bank het genoten fiscale voordeel moet terugbetalen en/of dat toekomstige aftrekbaarheid niet langer is toegestaan.

Het instrument is gestructureerd in lijn met de vereisten van de CRR en de richtlijnen van de EBA en kwalificeert als additioneel Tier 1-vermogen. BNG Bank heeft eenzijdig de contractuele mogelijkheid op de zesde coupondatum (in mei 2021 en 2022) en daarna elk jaar op de coupondatum de perpetuele kapitaalinstrumenten vervroegd af te lossen.

21 RENTEBATEN

Onder rentebaten worden alle positieve renteresultaten van (afgeleide) financiële instrumenten opgenomen, waaronder negatieve rentelasten op financiële passiva. Daarnaast zijn onder deze post de ontvangen overige kredietgerelateerde baten verantwoord. Rentebaten op activa die een bijzondere waardevermindering hebben ondergaan, worden volledig opgenomen op basis van het oorspronkelijke effectieve interest percentage zolang de verwachte rentekasstromen worden ontvangen.

	2016	2015
Financiële activa tegen reële waarde via het resultaat	66	70
Financiële activa voor verkoop beschikbaar	304	353
Derivaten	3.210	3.129
Kredieten	2.492	2.685
Negatieve rentelasten op financiële passiva	36	17
Overig	15	21
TOTAAL	**6.123**	**6.275**

In de rentebaten is over 2016 EUR 4 miljoen (2015: EUR 4 miljoen) aan interestbaten opgenomen voor financiële activa, betreffende Financiële activa voor verkoop beschikbaar (noot 5) en Kredieten (noot 6), die een bijzondere waardevermindering hebben ondergaan.

22 RENTELASTEN

Onder rentelasten worden alle negatieve renteresultaten van (afgeleide) financiële instrumenten opgenomen, waaronder negatieve rentebaten op financiële activa. Tevens worden lasten verantwoord die voortvloeien uit het lenen van gelden alsmede andere lasten die het karakter hebben van rente.

	2016	2015
Financiële passiva tegen reële waarde via het resultaat	49	72
Derivaten	3.220	3.297
Schuldbewijzen	2.238	2.343
Toevertrouwde middelen	110	83
Negatieve rentebaten op financiële activa	91	24
Overig	12	8
TOTAAL	**5.720**	**5.827**

23 PROVISIEBATEN

Onder deze post worden de baten verantwoord uit hoofde van vergoedingen van voor derden verrichte diensten.

	2016	2015
Baten uit hoofde van kredieten en faciliteiten	18	17
Baten uit hoofde van betalingsverkeer	9	10
TOTAAL	**27**	**27**

24 PROVISIELASTEN

Onder deze post worden de lasten voor een totaalbedrag van EUR 3 miljoen (2015: EUR 3 miljoen) verantwoord uit hoofde van vergoedingen voor door derden verrichte diensten, uit hoofde van kredieten en faciliteiten en betalingsverkeer.

25 RESULTAAT FINANCIËLE TRANSACTIES

Hieronder wordt het resultaat financiële transacties uitgesplitst naar gerealiseerde en ongerealiseerde marktwaardeveranderingen.

	2016		2015	
MARKTWAARDEVERANDERINGEN VAN FINANCIËLE ACTIVA TEGEN REËLE WAARDE VIA HET RESULTAAT ALS GEVOLG VAN VERANDERINGEN IN KREDIET- EN LIQUIDITEITSOPSLAGEN, WAARVAN:				
– Rentedragende waardepapieren	45		−85	
– Gestructureerde leningen	2		−8	
		47		−93
RESULTAAT HEDGE ACCOUNTING				
– Portfolio fair value hedge accounting	18		16	
– Micro fair value hedge accounting	3		8	
– Micro cashflow hedge accounting	26		−1	
		47		23
Mutatie tegenpartij kredietrisico derivaten (CVA/DVA)		−21		9
Gerealiseerde verkoop- en afkoopresultaten		62		57
Overige marktwaardeveranderingen		−17		20
TOTAAL		**118**		**16**

Het resultaat financiële transacties is in 2016 positief beïnvloed door ongerealiseerde resultaten, vooral als gevolg van afgenomen krediet- en liquiditeitsopslagen van rentedragende waardepapieren in de post Financiële activa tegen reële waarde via het resultaat, gerealiseerde verkoop- en afkoopresultaten en resultaat uit hedge accounting.

344 358 365 366

Het resultaat financiële transacties is negatief beïnvloed door de toename van tegenpartijrisico bij derivaten en overige marktwaardeveranderingen. In de overige marktwaardeveranderingen zijn onder andere opgenomen de effecten van de verandering van de USD/EUR en EUR/GBP cross currency basisspreads in de derivaten die niet betrokken zijn in hedge accounting.

26 RESULTATEN UIT DEELNEMINGEN

Hieronder zijn de resultaten uit deelnemingen opgenomen.

	2016	2015
Deelnemingen met invloed van betekenis	0	0
Dochtermaatschappijen	0	−5
TOTAAL	**0**	**−5**

Voor een beschrijving van de dochtermaatschappijen respectievelijk deelnemingen met invloed van betekenis wordt verwezen naar bijlage A respectievelijk naar de Overige toelichtingen in de geconsolideerde jaarrekening.

27 RESULTAAT UIT VERKOOP VAN ACTIVA AANGEHOUDEN VOOR VERKOOP

De verkoop van de aandelen van BNG Vermogensbeheer en het belang van de bank in het BNG Depositofonds is eind mei 2016 geëffectueerd. Met de verkoop van de aandelen van BNG Vermogensbeheer en de verkoop van de participaties in het BNG Depositofonds is een positief verkoopresultaat gerealiseerd van in totaal EUR 34 miljoen. Het verkoopresultaat betreft hoofdzakelijk de vrijval uit de herwaarderingsreserve van het verschil tussen de reële waarde en de kostprijs van de participaties.

28 OVERIGE RESULTATEN

	2016	2015
Opbrengst advieswerkzaamheden	0	1
TOTAAL	**0**	**1**

29 PERSONEELSKOSTEN

	2016	2015
Lonen en salarissen	23	23
Pensioenlasten	3	3
Sociale lasten	2	2
Toevoegingen aan voorziening personeelsbeloningen	0	–
Overige personeelskosten	8	6
TOTAAL	**36**	**34**

30 ANDERE BEHEERSKOSTEN

Onder deze post zijn onder meer opgenomen de kosten inzake uitbesteding, onderhoud van onroerende zaken en bedrijfsmiddelen, drukwerk, opleiding en reclame. De totale andere beheerskosten over 2016 bedragen EUR 25 miljoen (2015: EUR 25 miljoen).

31 AFSCHRIJVINGEN

Voor een specificatie van deze post wordt verwezen naar de mutatieoverzichten van de onroerende zaken en bedrijfsmiddelen (noot 9). De totale afschrijvingskosten over 2016 bedragen EUR 2 miljoen (2015: EUR 2 miljoen).

32 BIJZONDERE WAARDEVERMINDERINGEN

De bijzondere waardeverminderingen bedroegen in 2016 EUR 38 miljoen negatief (2015: EUR 62 miljoen). De bijzondere waardeverminderingen in 2016 zijn vooral veroorzaakt door het terugdraaien van de bijzondere waardevermindering op de al eerder afgewaardeerde HETA obligatie. Voor negatieve ontwikkelingen in individuele kredieten, in een aantal participaties van BNG Gebiedsontwikkeling (joint ventures) en in het minderheidsbelang Transdev-BNG-Connexxion Holding (TBCH) zijn ook bijzondere waardeverminderingen verantwoord.

	2016	2015
Dotatie aan voorziening voor oninbaarheid kredieten	4	5
Vrijval uit voorziening voor oninbaarheid kredieten	−7	−6
Bijzondere waardeverminderingen financiële activa voor verkoop beschikbaar	4	63
Terugdraaiing bijzondere waardevermindering financiële activa voor verkoop beschikbaar	−39	–
TOTAAL	**−38**	**62**

De mutaties in de voorziening voor oninbaarheid kredieten is opgenomen in de balanspost Kredieten (noot 6).

Op basis van de verwachte toekomstige ontwikkelingen is de investering in TBCH in de post Financiële activa voor verkoop beschikbaar in 2016 met ruim EUR 4 miljoen afgewaardeerd naar nihil.

In het vierde kwartaal van 2016 heeft BNG Bank het voorstel om de vorderingen op HETA met een garantie van de deelstaat Karinthië tegen een koers van circa 90% van de hoofdsom af te kopen geaccepteerd. Deze koers lag aanzienlijk boven de koers per einde maart 2015 (58%) op basis waarvan de bijzondere waardevermindering van EUR 63 miljoen in de eerste helft van 2015 is vastgesteld. De afwikkeling heeft geleid tot het terugdraaien van de bijzondere waardevermindering ter grootte van ruim EUR 39 miljoen ten gunste van het resultaat.

33 BIJDRAGE RESOLUTIEFONDS EN BANKENBELASTING

Voor een specificatie van deze post wordt verwezen naar noot 33 in de toelichting op de geconsolideerde jaarrekening.

34 VERGOEDING ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT (IN DUIZENDEN EURO'S)

De vergoedingen aan de onafhankelijke accountant zijn gerubriceerd onder de andere beheerskosten. In overeenstemming met artikel 382a Titel 9 Boek 2 BW is hieronder een nadere detaillering weergegeven van de kosten en vergoedingen aan de onafhankelijke accountant, gerubriceerd naar controle- en niet-controle gerelateerde diensten.

	2016	2015
Controle van de jaarrekening	309	333
Andere controleopdrachten	145	252
Andere niet-controle diensten	2	16
TOTAAL	**456**	**601**

35-36-37

OVERIGE TOELICHTINGEN

Voor de toelichting op noot 35, 36 en 37 wordt verwezen naar de toelichting op de geconsolideerde jaarrekening. Voor de overige toelichtingen wordt verwezen naar de Overige toelichtingen in de geconsolideerde jaarrekening.

BELONING RAAD VAN BESTUUR EN RAAD VAN COMMISSARISSEN

Voor toelichting beloningen Raad van Bestuur en Raad van Commissarissen wordt verwezen naar sectie Overige toelichting op de geconsolideerde jaarrekening.

Den Haag, 10 maart 2017

RAAD VAN BESTUUR

C. VAN EYKELENBURG, VOORZITTER
O.J. LABE
J.C. REICHARDT

RAAD VAN COMMISSARISSEN

MEVR. M. SINT, VOORZITTER
J.J. NOOITGEDAGT, VICEVOORZITTER (TEVENS SECRETARIS)
C.J. BEUVING
L.M.M. BOLSIUS
T.J.F.M. BOVENS
J.B.S. CONIJN
MEVR. P.H.M. HOFSTÉ
MEVR. J. KRIENS
J.C.M. VAN RUTTE

Overige gegevens

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	385
Techniek gegevensmeting maatschappelijke verslaggeving	403
Assurance rapport van de onafhankelijke accountant	405
Statutaire bepalingen inzake winstverdeling	411
Statutaire bepalingen inzake doelstelling	412

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

AAN: DE ALGEMENE VERGADERING EN DE RAAD VAN COMMISSARISSEN VAN N.V. BANK NEDERLANDSE GEMEENTEN

VERKLARING OVER DE JAARREKENING 2016

ONS OORDEEL

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van N.V. Bank Nederlandse Gemeenten op 31 december 2016 en van het resultaat en de kasstromen over 2016 in overeenstemming met EU-IFRS en de relevante bepalingen uit Titel 9 Boek 2 BW.

WAT WE HEBBEN GECONTROLEERD

Wij hebben de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening 2016 van N.V. Bank Nederlandse Gemeenten te Den Haag ('de vennootschap' of 'BNG Bank') gecontroleerd. De jaarrekening omvat de geconsolideerde jaarrekening van N.V. Bank Nederlandse Gemeenten en dochtermaatschappijen (samen: 'de groep') en de enkelvoudige jaarrekening. De jaarrekening bestaat uit:

- de geconsolideerde en enkelvoudige balans per 31 december 2016;
- de volgende overzichten over 2016: de geconsolideerde en enkelvoudige winst-en-verliesrekening, het geconsolideerde en enkelvoudige overzicht van gerealiseerde en ongerealiseerde resultaten, het geconsolideerde en enkelvoudige mutatieoverzicht eigen vermogen en het geconsolideerde en enkelvoudige kasstroomoverzicht; en
- de toelichting met een overzicht van de belangrijke grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

Het stelsel voor financiële verslaggeving dat is gebruikt voor het opmaken van de jaarrekening is EU-IFRS en de relevante bepalingen uit Titel 9 Boek 2 BW.

DE BASIS VOOR ONS OORDEEL

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

ONAFHANKELIJKHEID

Wij zijn onafhankelijk van N.V. Bank Nederlandse Gemeenten zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assuranceopdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

ONZE CONTROLE-AANPAK

SAMENVATTING EN CONTEXT

BNG Bank heeft een vergunning voor het uitoefenen van bancaire activiteiten met als belangrijkste activiteit het verstrekken van krediet aan de Nederlandse publieke sector en het semi publiekelijke domein. De groep bestaat uit verschillende groepsonderdelen en daarom hebben wij de reikwijdte en aanpak van de groepscontrole overwogen zoals uiteengezet in de sectie 'De reikwijdte van onze groepscontrole'.

Gegeven het belang van IT voor de organisatie en dus ook voor onze controle van de jaarrekening hebben wij, voor zover relevant voor onze controle, specifieke aandacht besteed aan de IT general controls, zijnde de maatregelen en procedures ter waarborging van een betrouwbare geautomatiseerde gegevensverwerking ten behoeve van de jaarrekening. BNG Bank heeft een groot deel van haar IT activiteiten uitbesteed aan Centric FSS zoals uiteengezet in de paragraaf met betrekking tot uitbestedingsrisico in de jaarrekening. Dit heeft ook gevolgen voor onze controle zoals uiteengezet in de sectie 'de reikwijdte van onze groepscontrole' van de controleverklaring.

Wij ontwerpen onze controle-aanpak door het bepalen van materialiteit en het identificeren en inschatten van het risico van materiële afwijkingen in de jaarrekening. Wij besteden bijzondere aandacht aan die gebieden waar de Raad van Bestuur subjectieve schattingen heeft gemaakt, bijvoorbeeld bij significante schattingen waarbij veronderstellingen over toekomstige gebeurtenissen worden gemaakt die inherent onzeker zijn. In de paragraaf 'Gebruik van schattingen en methodieken' in de jaarrekening heeft de vennootschap de schattingsposten en de belangrijkste bronnen van schattingsonzekerheid uiteengezet. Vanwege de significante schattingsonzekerheid verbonden aan de waardering van financiële instrumenten tegen reële waarde en bijzondere waardevermindering van kredieten, hebben wij deze aangemerkt als kernpunten zoals uiteengezet in de sectie 'De kernpunten van onze controle'. Ook hebben wij het toepassen van hedge accounting aangemerkt als kernpunt vanwege de complexiteit en subjectiviteit die hierbij een belangrijke rol speelt.

Bij al onze controles besteden wij aandacht aan het risico van het doorbreken van de interne beheersingsmaatregelen door de Raad van Bestuur waaronder het evalueren van risico's op materiële afwijkingen als gevolg van fraude op basis van een analyse van mogelijke belangen van de Raad van Bestuur.

Wij hebben er voor gezorgd dat het controleteam over voldoende specialistische kennis en expertise beschikt die nodig zijn voor de controle van een bancaire instelling. Wij hebben derhalve specialisten op het gebied van bancaire activiteiten, IT, alsmede op het vlak van waardering van financiële instrumenten en hedge accounting in ons team opgenomen.

Op basis van deze werkzaamheden hebben wij onze risicoanalyse en controleplan opgesteld die zijn besproken met de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen.

De hoofdlijnen van onze aanpak waren als volgt:

MATERIALITEIT

- Materialiteit: € 25,2 miljoen, gebaseerd op 5% van het resultaat voor belastingen.

REIKWIJDTE VAN DE CONTROLE

- Wij hebben onze controle uitgevoerd op de vennootschap en haar beide dochtervennootschappen BNG Gebiedsontwikkeling B.V. en Hypotheekfonds voor Overheidspersoneel B.V.
- In de controle van de waardering van de participaties gehouden door BNG Gebiedsontwikkeling B.V. hebben we gebruik gemaakt van de werkzaamheden van een andere accountant.
- Bij onze controle wordt voor het beoordelen van het IT landschap gebruik gemaakt van de ISAE 3402 rapportage Type 2 van Centric FSS.

KERNPUNTEN

- Waardering financiële instrumenten tegen reële waarde.
- Bijzondere waardevermindering van kredieten.
- Toepassing hedge accounting.

MATERIALITEIT

De reikwijdte van onze controle wordt beïnvloed door het toepassen van materialiteit. Het begrip 'materieel belang' wordt toegelicht in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij bepalen kwantitatieve grenzen voor materialiteit. Deze grenzen, als ook de kwalitatieve overwegingen daarbij, helpen ons om de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden voor de individuele posten en toelichtingen in de jaarrekening te bepalen en om het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel te evalueren.

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel als volgt bepaald:

MATERIALITEIT Hoe is de materialiteit bepaald De overwegingen voor de gekozen benchmark	€ 25,2 miljoen. 5% van het resultaat voor belastingen. We hebben deze, algemeen geaccepteerde, benchmark toegepast op basis van onze analyse van de gemeenschappelijke informatiebehoeften van gebruikers van de jaarrekening. Op basis daarvan zijn wij van mening dat het resultaat voor belastingen een belangrijk kengetal is voor de financiële prestaties van de vennootschap.
MATERIALITEIT VOOR GROEPSONDERDELEN	BNG Gebiedsontwikkeling B.V. en Hypotheekfonds voor Overheidspersoneel B.V. zijn gecontroleerd met de statutaire materialiteit, die van toepassing is op deze vennootschappen uit hoofde van de statutaire controles die lager was dan de materialiteit voor de groep als geheel.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met de Raad van Commissarissen overeengekomen dat wij aan de raad tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 1,3 miljoen rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

DE REIKWIJDTE VAN ONZE GROEPSCONTROLE

BNG Bank staat aan het hoofd van een groep met als dochtermaatschappijen BNG Gebiedsontwikkeling B.V. en Hypotheekfonds voor Overheidspersoneel B.V. De financiële informatie van deze dochterondernemingen is opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening van de vennootschap. De controle van BNG Gebiedsontwikkeling B.V. en Hypotheekfonds voor Overheidspersoneel B.V. is door hetzelfde controleteam uitgevoerd als dat van de vennootschap. Als gevolg van deze geïntegreerde aanpak zijn alle geconsolideerde posten en transacties in de jaarrekening onderdeel geweest van onze controle.

Aangezien de controle van de jaarrekening 2016 ons eerste jaar als accountant van BNG Bank betreft hebben we naast de reguliere controlewerkzaamheden additionele werkzaamheden verricht in het kader van de transitie van de voorgaande accountant naar ons. Deze werkzaamheden omvatten onder andere:

- werkzaamheden om voldoende en toereikende controle-informatie te verkrijgen ten aanzien van de openingsbalans van 1 januari 2016, inclusief contact met de voorgaande accountant en een dossier review op het 2015 controledossier; en
- werkzaamheden om inzicht te verwerven in de vennootschap en haar omgeving, inclusief de interne beheersing en IT systemen.

In de controle van de waardering van de participaties gehouden door BNG Gebiedsontwikkeling B.V. hebben we gebruik gemaakt van de werkzaamheden van een andere accountant. Hierbij hebben wij de mate waarin onze betrokkenheid noodzakelijk was bepaald, om in staat te zijn een conclusie te trekken of voldoende en geschikte controle-informatie betreffende deze participaties is verkregen als basis voor ons oordeel bij de geconsolideerde

jaarrekening als geheel. Zo hebben wij specifieke instructies uitgestuurd en hebben we een review uitgevoerd op het controledossier van deze accountant.

De dochteronderneming BNG Vermogensbeheer B.V. is in mei 2016 verkocht waarbij de ingangsdatum van deze verkoop is bepaald op 1 januari 2016. Hierdoor is deze voormalige dochteronderneming vanaf deze datum niet langer geconsolideerd.

BNG Bank heeft een groot deel van haar IT activiteiten en betalingsverkeer uitbesteed aan Centric FSS. Bij onze controle voor het beoordelen van het IT landschap hebben wij gebruik gemaakt van de ISAE 3402 assurance rapportage Type 2 van Centric FSS. In dit kader zijn wij betrokken geweest bij de planning van de ISAE 3402 werkzaamheden door de externe accountant van Centric FSS, hebben wij gedurende het ISAE 3402 controleproces overleg gehad over bevindingen en voortgang van werkzaamheden, en tenslotte de ISAE 3402 assurance rapportage beoordeeld nadat deze was gefinaliseerd. Op basis van deze werkzaamheden concluderen wij dat wij in het kader van onze controle van de jaarrekening van BNG Bank kunnen steunen op de ISAE 3402 assurance rapportage Type 2 van Centric FSS.

Door bovengenoemde werkzaamheden bij (groeps)onderdelen, gecombineerd met aanvullende werkzaamheden op groepsniveau, hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de financiële informatie van de groep verkregen om een oordeel te geven over de geconsolideerde jaarrekening.

DE KERNPUNTEN VAN ONZE CONTROLE

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens de controle van de jaarrekening. De kernpunten hebben wij met de Raad van Commissarissen gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alle risico's en punten die wij tijdens onze controle hebben geïdentificeerd en hebben besproken. Wij hebben de kernpunten beschreven met daarbij een samenvatting van de op deze punten door ons uitgevoerde werkzaamheden.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van individuele kernpunten moeten in dat kader worden bezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten of over specifieke elementen van de jaarrekening.

KERNPUNTEN	ONZE CONTROLEWERKZAAMHEDEN OP DE KERNPUNTEN
WAARDERING FINANCIËLE INSTRUMENTEN TEGEN REËLE WAARDE Zie de grondslagen 'Reële waarde van financiële instrumenten' en de toelichting 'Reële waarde van financiële instrumenten' bij de geconsolideerde jaarrekening BNG Bank heeft financiële instrumenten op de balans staan die worden gewaardeerd tegen reële waarde en geclassificeerd staan als financiële activa of passiva tegen reële waarde via het resultaat, financiële activa voor verkoop beschikbaar of derivaten. Voor financiële instrumenten waar actieve handel in plaatsvindt en waarvoor observeerbare marktprijzen of andere marktinformatie aanwezig is, bestaat er een hoge mate van objectiviteit met betrekking tot het bepalen van de reële waarde (level 1 instrumenten). Echter, wanneer observeerbare marktprijzen of andere marktinformatie niet aanwezig zijn, dan is de reële waardebepaling van financiële instrumenten inherent subjectief van aard. De reële waarde van dergelijke financiële instrumenten (level 2 en level 3 instrumenten) wordt Vervolg zie volgende pagina	Onze controlewerkzaamheden omvatten, onder andere, het beoordelen en testen van de werking van interne beheersingsmaatregelen in het waarderingsproces van financiële instrumenten tegen reële waarde, inclusief de technieken, aannames en schattingen die hierin toegepast worden. Op basis van deze werkzaamheden concludeerden we dat we, voor zover relevant voor onze controle, konden steunen op deze interne beheersingsmaatregelen. Voor gestructureerde rentedragende waardepapieren die geclassificeerd staan als financiële activa en passiva tegen reële waarde via het resultaat, financiële activa voor verkoop beschikbaar en derivaten hebben we met assistentie van onze interne waarderingsspecialisten de geschiktheid van de waarderingsmethodologieën en modellen getest. Voor deze financiële instrumenten hebben we gehanteerde inputdata vergeleken met onafhankelijke bronnen en extern beschikbare marktdata. Waar sprake is van aannames en schattingen en oordeelsvorming door

Vervolg van vorige pagina

KERNPUNTEN	ONZE CONTROLEWERKZAAMHEDEN OP DE KERNPUNTEN
bepaald middels waarderingstechnieken waarin oordeelsvorming door management en het gebruik van aannames en schattingen zoals marktprijzen, curves, correlaties en volatiliteiten belangrijke factoren zijn. Per 31 december 2016 betreffen dit voor BNG Bank gestructureerde rentedragende waardepapieren die geclassificeerd staan als hetzij financiële activa tegen reële waarde via het resultaat, hetzij financiële activa voor verkoop beschikbaar en derivaten. Gegeven de subjectiviteit en complexiteit bij het bepalen van de reële waarde van deze financiële instrumenten hebben we dit als kernpunt in onze controle aangemerkt. Gegeven de omvang van de financiële instrumenten kunnen eventuele afwijkingen een significant effect hebben op het resultaat en vermogen.	management hebben we met behulp van onze interne waarderingsspecialisten deze beoordeeld en getoetst op basis van marktdata voor vergelijkbare instrumenten. De belangrijkste aannames en schattingen betreffen de recovery rate van monoline verzekeraars en liquiditeitsopslagen in de spreadcurve bij de waardering van gestructureerde rentedragende waardepapieren en de credit valuation adjustment in de waardering van derivaten. Tenslotte hebben we, op basis van onze risico inschatting, een selectie gemaakt en een onafhankelijke waardering uitgevoerd voor individuele financiële instrumenten door onze interne waarderingsspecialisten. Op basis van de door ons uitgevoerde werkzaamheden hebben wij geconstateerd dat, gezien de inherente schattingsonzekerheid verbonden aan de waardering van de financiële instrumenten, de waardering van deze instrumenten in de jaarrekening binnen een acceptabele bandbreedte lag.

Vervolg zie volgende pagina

Vervolg van vorige pagina

KERNPUNTEN	ONZE CONTROLEWERKZAAMHEDEN OP DE KERNPUNTEN
BIJZONDERE WAARDEVERMINDERING VAN KREDIETEN Zie de grondslagen 'Bijzondere waardeverminderingen van financiële activa' en noot 6 'Kredieten' bij de geconsolideerde jaarrekening De kredietverlening aan klanten geclassificeerd als kredieten gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs bedraagt per 31 december 2016 € 87,6 miljard. Het grootste gedeelte hiervan betreft kredieten die gegarandeerd zijn door een (de)centrale overheid of de waarborgfondsen WSW en WfZ. Het kredietrisico op deze categorie is beperkt zoals toegelicht in de risicoparagraaf in de jaarrekening. De overige kredieten hebben een hoger risico op toekomstige tekortkomingen in kasstromen uit aflossingen en onderpandswaarden. BNG Bank bepaalt of er aanwijzingen zijn voor bijzondere waardeverminderingen van individuele kredieten. Zoals verplicht vanuit EU-IFRS wordt er alleen een voorziening voor bijzondere waardevermindering getroffen voor	Onze controlewerkzaamheden omvatten, onder andere, het beoordelen en testen van de werking van interne beheersingsmaatregelen in het kredietverlenings- en kredietbeheersingsproces. Dit betreffen onder andere de beheersingsmaatregelen die gericht zijn op het identificeren van aanwijzingen voor bijzondere waardeverminderingen en het bepalen van de voorziening voor oninbare kredieten. Op basis van deze werkzaamheden concludeerden we dat we, voor zover relevant voor onze controle, konden steunen op deze interne beheersingsmaatregelen. Voor de kredieten, die door management niet zijn geïdentificeerd als een hoger risico op een mogelijke bijzondere waardevermindering, hebben wij beoordeeld of er geen sprake is van een aanwijzing voor een bijzondere waardevermindering door, bijvoorbeeld, het vaststellen dat er geen sprake is van significante achterstanden en het beoordelen van beschikbare financiële informatie van tegenpartijen.

Vervolg zie volgende pagina

Vervolg van vorige pagina

KERNPUNTEN	ONZE CONTROLEWERKZAAMHEDEN OP DE KERNPUNTEN
kredietverliezen die zich hebben gemanifesteerd voor balansdatum. Voor kredieten waarbij sprake is van een aanwijzing voor een bijzondere waardevermindering wordt op tegenpartij niveau een inschatting gemaakt van de toekomstige kasstromen die op basis van een verdisconteerde kasstroom methode contant worden gemaakt. Veronderstellingen die hierbij worden gemaakt zijn de inschatting van de verwachte verkoopwaarde van zekerheden, de financiële conditie van de kredietnemer, inschatting van nog te ontvangen betalingen, de timing van deze betalingen en de disconteringsvoet. Kredieten waarvoor geen objectieve aanwijzingen zijn voor bijzondere waardevermindering bestaat, worden meegenomen in de berekening van de incurred but not identified voorziening (‘IBNI’). Belangrijke aannames in de berekening van IBNI zijn de exposure at default (‘EAD’), probability of default (‘PD’), loss given default (‘LGD’) en de loss emergence period (‘LEP’).	Voor kredieten waar een aanwijzing voor een bijzondere waardevermindering is geïdentificeerd hebben wij de gemaakte inschattingen voor een voorziening door management beoordeeld. Hierbij hebben wij de veronderstellingen van management ten aanzien van toekomstige kasstromen getest gebaseerd op financiële informatie, marktinformatie en, indien aanwezig, alternatieve scenario’s. Voor de IBNI voorziening hebben we de belangrijkste aannames (zoals de EAD, PD, LGD en LEP) getest ten opzichte van beschikbare marktdata en best practices in de markt. Onze testwerkzaamheden gaven geen indicaties van materiële afwijkingen in de bijzondere waardevermindering van kredieten.

Vervolg zie volgende pagina

Vervolg van vorige pagina

KERNPUNTEN	ONZE CONTROLEWERKZAAMHEDEN OP DE KERNPUNTEN
Gegeven de subjectiviteit in het identificeren van aanwijzingen voor bijzondere waardevermindering en het vaststellen van de toekomstige verwachte kasstromen en de significante impact die een eventuele bijzondere waardevermindering kan hebben op het resultaat en het vermogen hebben we dit als kernpunt in onze controle aangemerkt.	
TOEPASSING HEDGE ACCOUNTING Zie de grondslagen 'Hedge accounting' bij de geconsolideerde jaarrekening BNG Bank sluit derivaten af om haar renterisico's en variabiliteit in kasstromen af te dekken. Door hedge accounting toe te passen worden de resultaten van de afgedekte positie en het afdekkingsinstrument op hetzelfde moment verwerkt in de winst-en-verliesrekening zodat dit resultaatneutraal verloopt, voor zover de hedgerelatie effectief is. BNG Bank past fair value hedge accounting toe voor wat betreft het renterisico en cash	Onze controlewerkzaamheden omvatten, onder andere, het beoordelen en testen van de werking van interne beheersingsmaatregelen met betrekking tot de documentatie en review van hedge relaties, inclusief het testen van hedge ineffectiviteit. Op basis van deze werkzaamheden concludeerden we dat we, voor zover relevant voor onze controle, konden steunen op deze interne beheersingsmaatregelen. Wij hebben voor een selectie van hedge relaties vastgesteld dat de hedge documentatie voldoet aan de hedge doelstellingen en de vereisten van EU-IFRS. Daarnaast

Vervolg zie volgende pagina

Vervolg van vorige pagina

KERNPUNTEN	ONZE CONTROLEWERKZAAMHEDEN OP DE KERNPUNTEN
flow hedge accounting wat betreft variabiliteit in kas-stromen als gevolg van valutaschommelingen. Voor het toepassen van hedge accounting dient BNG Bank te voldoen aan de strikte voorwaarden vanuit EU-IFRS. Deze bestaan onder andere uit: – Het documenteren van hedge relaties in formele hedge documentatie; – Het uitvoeren van hedge effectiviteitstesten; en – Het verwerken van de uitkomsten van de effectiviteits-testen in de jaarrekening. Voor het berekenen van hedge effectiviteit heeft BNG Bank specifieke modellen ontwikkeld. De bepaling van de effectiviteit is complex en in hoge mate subjectief. Gegeven de technische vereisten voor het toepassen van hedge accounting en dat incorrecte toepassing van deze vereisten een materiële impact kan hebben op resultaat en vermogen hebben wij dit als een kernpunt in onze controle aangemerkt.	hebben wij gebruik gemaakt van onze interne hedge accounting deskundigen om de modellen, door BNG Bank gebruikt voor het berekenen van hedge effectiviteit en uitkomsten van de effectiviteitstoetsen, te testen. Wij hebben de aansluiting gecontroleerd tussen de uitkomst van de effectiviteitstoetsen en de hedge aanpassingen in de jaarrekening. Ook hebben we de handmatige boe-kingen getest die gemaakt zijn binnen de hedge reserves. Onze testwerkzaamheden zoals hierboven beschreven hebben niet geleid tot materiële afwijkingen in de wijze waarop hedge accounting wordt toegepast door BNG Bank conform de eisen van EU-IFRS.

VERKLARING OVER DE IN HET JAARVERSLAG OPGENOMEN ANDERE INFORMATIE

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:
- profiel;
- kerngegevens;
- voorwoord;
- organisatie;
- verslag van de Raad van Commissarissen; en
- verslag van de Raad van Bestuur.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:
- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

De Raad van Bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuurs-verslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

VERKLARING BETREFFENDE OVERIGE DOOR WET- EN REGELGEVING GESTELDE VEREISTEN

ONZE BENOEMING

Wij zijn op 23 april 2015 benoemd als externe accountant van N.V. Bank Nederlandse Gemeenten door de Algemene Vergadering volgend een voorstel van de Raad van Commissarissen op 28 november 2014. Wij zijn met ingang van boekjaar 2016 accountant van de vennootschap.

VERANTWOORDELIJKHEDEN MET BETREKKING TOT DE JAARREKENING EN DE ACCOUNTANTS-CONTROLE

VERANTWOORDELIJKHEDEN VAN DE RAAD VAN BESTUUR EN DE RAAD VAN COMMISSARISSEN VOOR DE JAARREKENING

De Raad van Bestuur is verantwoordelijk voor:
- het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met EU-IFRS en met Titel 9 Boek 2 BW; en voor
- een zodanige interne beheersing die de Raad van Bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet de Raad van Bestuur afwegen of de vennootschap in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsels moet de Raad van Bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij de Raad van Bestuur het voornemen heeft om de vennootschap te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. De Raad van Bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de vennootschap haar bedrijfsactiviteiten kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De Raad van Commissarissen is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de vennootschap.

ONZE VERANTWOORDELIJKHEDEN VOOR DE CONTROLE VAN DE JAARREKENING

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel. Ons controleoordeel beoogt een redelijke mate van zekerheid te geven dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat. Een redelijke mate van zekerheid is een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle afwijkingen ontdekken. Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen.

De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Amsterdam, 10 maart 2017

PRICEWATERHOUSECOOPERS ACCOUNTANTS N.V.
R.E.H.M. VAN ADRICHEM RA

BIJLAGE BIJ ONZE CONTROLEVERKLARING OVER DE JAARREKENING 2016 VAN N.V. BANK NEDERLANDSE GEMEENTEN

In aanvulling op wat is vermeld in onze controleverklaring hebben wij in deze bijlage onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening nader uiteengezet en toegelicht wat een controle inhoudt.

DE VERANTWOORDELIJKHEDEN VAN DE ACCOUNTANT VOOR DE CONTROLE VAN DE JAARREKENING

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze doelstelling is om een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen dat de jaarrekening vrij van materiële afwijkingen als gevolg van fouten of fraude is. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de vennootschap.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de Raad van Bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het vaststellen dat de door de Raad van Bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de vennootschap haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie

die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een onderneming haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de groepscontrole. In dit kader hebben wij de aard en omvang van de uit te voeren werkzaamheden voor de groepsonderdelen bepaald om te waarborgen dat we voldoende controlewerkzaamheden verrichten om in staat te zijn een oordeel te geven over de jaarrekening als geheel. Bepalend hierbij zijn de geografische structuur van de groep, de omvang en/of het risicoprofiel van de groepsonderdelen of de activiteiten, de bedrijfsprocessen en interne beheersingsmaatregelen en de bedrijfstak waarin de vennootschap opereert. Op grond hiervan hebben wij de groepsonderdelen geselecteerd waarbij een controle of beoordeling van de financiële informatie of specifieke posten noodzakelijk was.

Wij communiceren met de Raad van Commissarissen onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan de Raad van Commissarissen dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met hen over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening vanuit alle zaken die wij met de Raad van Commissarissen hebben besproken. Wij beschrijven deze zaken in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang is van het maatschappelijk verkeer.

Techniek gegevensmeting maatschappelijke verslaggeving

Bronnen voor gegevens zijn onder meer de personeelsadministratie, financiële rapportages, de incidentenregistratie, de registratie van meldingen van de interne vertrouwenspersonen en Compliance/Compliance Officer, de administratie van energieverbruik van Facilitair Beheer. Er zijn aannames/schattingen gedaan met betrekking tot de berekening van de CO_2-footprint. Dit betreft de schatting van het totale kantooroppervlak en het gas- en elektriciteitsverbruik. Het aantal zakelijke autokilometers dat is afgelegd door medewerkers in privéauto's is niet bekend. Dit wordt ruimschoots gecompenseerd in een voorzichtige schatting van privégebruik van leaseauto's (10.000 km/jr). Voor berekening van de afvalhoeveelheid is uitgegaan van het aantal containerledigingen (volume) vermenigvuldigd met het soortelijk gewicht van de afvalsoort. Hierbij is de aanname gedaan dat elke aangeboden container voor 80% is gevuld. De methodieken zijn in werkinstructies vastgelegd. BNG Bank beschouwt de inherente beperkingen wat betreft nauwkeurigheid die samenhangen met de schattingen als niet materieel.

BNG Bank hanteert 2010 als basisjaar voor haar CO_2-emissie, omdat in 2010 is overgegaan tot het jaarlijks in kaart brengen van de emissies. De CO_2-footprint van BNG Bank wordt berekend op basis van operationele controle. Alle bedrijfsonderdelen waarover BNG Bank operationele controle heeft zijn in deze CO_2-footprint meegenomen. Tot en met 2012 hanteerde BNG Bank internationale conversiefactoren afkomstig uit het GHG Protocol en van DEFRA en IPCC. Omdat BNG Bank uitsluitend op de Nederlandse markt opereert, is in 2013 gekozen om over te stappen van internationale conversiefactoren, naar de in Nederland algemeen gehanteerde en geaccepteerde conversiefactoren volgens de CO_2 Prestatieladder. Daarop maakt BNG Bank één uitzondering. Groene stroom

wordt doorgerekend als zijnde klimaatneutraal (0 gram CO_2/kWh). Vanaf 2016 wordt de CO_2-emissie van de stadsverwarming berekend op basis van de STEG-emissiefactor (36 kg/GJ) Voordien werd gerekend met 20 kg/GJ conform de CO_2 Prestatieladder. In tegenstelling tot de CO_2 Prestatieladder worden zakelijke vliegtuig kilometers aan scope 3 toegerekend (conform het GHG protocol).

Op de maatschappelijke informatie vindt een interne en externe audit plaats.

Assurance-rapport van de onafhankelijke accountant

AAN: DE ALGEMENE VERGADERING EN DE RAAD VAN COMMISSARISSEN VAN N.V. BANK NEDERLANDSE GEMEENTEN

ASSURANCE-RAPPORT OP DE DUURZAAMHEIDSINFORMATIE IN HET GEÏNTEGREERDE JAARVERSLAG 2016

ONS OORDEEL

Naar ons oordeel geeft de duurzaamheidsinformatie opgenomen in het geïntegreerde jaarverslag van N.V. Bank Nederlandse Gemeenten in alle van materieel belang zijnde aspecten een betrouwbare en toereikende weergave van:

- het beleid en de bedrijfsvoering ten aanzien van maatschappelijk verantwoord ondernemen; en
- de gebeurtenissen en de prestaties op dat gebied voor het jaar eindigend op 31 december 2016, in overeenstemming met de Sustainability Reporting Guidelines versie G4 van GRI en de intern gehanteerde verslaggevingscriteria.

WAT WE HEBBEN GECONTROLEERD

De duurzaamheidsinformatie in het geïntegreerde jaarverslag omvat een weergave van het beleid van N.V. Bank Nederlandse Gemeenten, te Den Haag (hierna: 'de vennootschap' of 'BNG Bank') ten aanzien van maatschappelijk verantwoord ondernemen, de bedrijfsvoering, de gebeurtenissen en de prestaties op dat gebied gedurende 2016.

Wij hebben de duurzaamheidsinformatie in het geïntegreerde jaarverslag voor het jaar eindigend op 31 december 2016, zoals opgenomen in de volgende secties in het geïntegreerde jaarverslag (hierna: 'de duurzaamheidsinformatie') van BNG Bank gecontroleerd:

- Kerngegevens (maatschappelijk en milieu);
- GRI G4 tabel;
- Duurzaamheidspassages uit het verslag Raad van Commissarissen;
- Verslag van de Raad van Bestuur:
  - Onze waarde voor de samenleving;
  - Onze stakeholders en hun verwachtingen;
  - Onze strategie;
  - Onze maatschappelijke bijdrage;
  - Onze bijdrage aan een schoner milieu;
  - Onze medewerkers.

De duurzaamheidsinformatie bevat diverse links naar externe bronnen of websites en is derhalve geen onderdeel van de duurzaamheidsinformatie dat door ons wordt gecontroleerd. Wij verstrekken geen zekerheid over de informatie buiten de bovengenoemde secties.

DE BASIS VOOR ONS OORDEEL

Wij hebben onze controle met betrekking tot het verslag verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse Standaard 3810N 'Assurance-opdrachten inzake maatschappelijke verslagen'. Deze controleopdracht is gericht op het verkrijgen van een redelijke mate van zekerheid. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de duurzaamheidsinformatie, in dit assurance-rapport.

ONAFHANKELIJKHEID EN KWALITEITSBEHEERSING

Wij zijn onafhankelijk van BNG Bank zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Daarnaast hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij passen de 'Nadere voorschriften accountantskantoren ter zake van assurance-opdrachten (RA/AA)' toe. Op grond daarvan beschikken wij over een samenhangend stelsel van kwaliteitsbeheersing inclusief vastgelegde richtlijnen en procedures inzake de naleving van ethische voorschriften, accountantsstandaarden en andere relevante wet- en regelgeving.

Wij vinden dat de door ons verkregen assurance-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

VERSLAGGEVINGSCRITERIA

BNG Bank heeft haar verslaggevingscriteria ontwikkeld op basis van de 'G4 Guidelines van het Global Reporting Initiative' (GRI), zoals toegelicht in het hoofdstuk 'Techniek gegevensmeting maatschappelijke verslaggeving' alsook in de GRI content tabel in het geïntegreerde jaarverslag. De informatie waarop deze opdracht betrekking heeft dient te worden gelezen in de context van deze verslaggevingscriteria. Het bestuur is verantwoordelijk voor de selectie en toepassing van deze verslaggevingscriteria. Het ontbreken van gevestigde praktijken ter beoordeling en meting van niet-financiële informatie biedt de mogelijkheid verscheidene, acceptabele meettechnieken toe te passen. Hierdoor kan de vergelijkbaarheid tussen entiteiten en in de tijd beïnvloed worden.

INHERENTE BEPERKINGEN

In de passages met duurzaamheidsinformatie is toekomstgerichte informatie opgenomen zoals verwachtingen ten aanzien van ambities, strategie, plannen en ramingen en risico-inschattingen. Inherent aan deze informatie is dat de werkelijke uitkomsten in de toekomst waarschijnlijk zullen afwijken van deze verwachtingen door veranderingen in de veronderstellingen. De hieruit voortvloeiende afwijkingen kunnen van materieel belang zijn. Wij geven geen zekerheid bij de veronderstellingen en de haalbaarheid van toekomstgerichte informatie in de passages met duurzaamheidsinformatie.

VERANTWOORDELIJKHEDEN VOOR DE DUURZAAMHEIDSINFORMATIE EN DE ASSURANCE-OPDRACHT

VERANTWOORDELIJKHEDEN VAN DE RAAD VAN BESTUUR EN DE RAAD VAN COMMISSARISSEN

Het bestuur van de BNG Bank is verantwoordelijk voor het opstellen van de duurzaamheidsinformatie in overeenstemming met de Sustainability Reporting Guidelines versie G4 van GRI en de intern gehanteerde verslaggevings-

criteria zoals toegelicht in het geïntegreerde verslag, inclusief het identificeren van belanghebbende en het bepalen van materiële onderwerpen. De door het bestuur gemaakte keuzes ten aanzien van de reikwijdte van de duurzaamheidsinformatie en het verslaggevingsbeleid zijn uiteengezet in het geïntegreerde jaarverslag.

Het bestuur is ook verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het noodzakelijk acht om het opstellen van de duurzaamheidsinformatie mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

De Raad van Commissarissen is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het rapportageproces van de vennootschap ten aanzien van de duurzaamheidsinformatie.

ONZE VERANTWOORDELIJKHEDEN VOOR DE ASSURANCE-OPDRACHT VAN DE DUURZAAMHEIDS-INFORMATIE

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte assurance-informatie verkrijgen voor de door ons af te geven oordeel.

Deze controleopdracht is gericht op het verkrijgen van een redelijke mate zekerheid dat het de duurzaamheidsinformatie geen afwijkingen van materieel belang bevat. Een redelijke mate van zekerheid is een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle afwijkingen ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de beslissingen die gebruikers op basis van de duurzaamheidsinformatie nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

UITGEVOERDE WERKZAAMHEDEN

Wij hebben deze controle professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse Standaard 3810, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze belangrijkste werkzaamheden bestonden uit:

- Het uitvoeren van een omgevingsanalyse en het verkrijgen van inzicht in de relevante maatschappelijke thema's en kwesties en de kenmerken van de organisatie.
- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de duurzaamheidsinformatie afwijkingen van materieel belang bevatten als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de vennootschap.
- Het evalueren van de aanvaardbaarheid van het verslaggevingsbeleid en de consistente toepassing hiervan, waaronder het evalueren van de uitkomsten van de dialoog met belanghebbenden en de redelijkheid van schattingen gemaakt door het management.
- Het afnemen van interviews met management (of relevante medewerkers) op groeps- (en bedrijfs-/divisie-/cluster-/lokaal) niveau verantwoordelijk voor de duurzaamheidsstrategie en -beleid.
- Het afnemen van interviews met relevante medewerkers verantwoordelijk voor het aanleveren van informatie voor het verslag, het uitvoeren van interne controles op gegevens en de consolidatie van gegevens in het geïntegreerde jaarverslag.
- Locatiebezoeken aan het hoofdkantoor te Den Haag met als doel het evalueren van de brongegevens en de opzet en implementatie van controle- en validatieprocedures.
- Het analytisch evalueren van data en trends aangeleverd voor consolidatie op groepsniveau.
- Het toetsen van relevante gegevens en van de interne en externe documentatie op basis van deelwaarnemingen om de betrouwbaarheid vast te stellen van de informatie in de duurzaamheidsinformatie.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de duurzaamheidsinformatie en de daarin opgenomen toelichtingen en het evalueren of de duurzaamheidsinformatie een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

- Het evalueren of de duurzaamheidsinformatie is opgesteld in overeenstemming met de Sustainability Reporting Guidelines versie G4 van GRI.
- Toetsen van de consistentie tussen de informatie in de duurzaamheidsinformatie en de overige informatie in het geïntegreerde verslag buiten de reikwijdte van onze controleopdracht.

Amsterdam, 10 maart 2017

PRICEWATERHOUSECOOPERS ACCOUNTANTS N.V.
R.E.H.M. VAN ADRICHEM RA

Statutaire bepalingen inzake winstverdeling

Artikel 23 van de statuten inzake de verdeling van de winst luidt als volgt:

1. Uitkering van de winst geschiedt na vaststelling door de algemene vergadering van aandeelhouders van de jaarrekening waaruit blijkt dat zij geoorloofd is.
2. De vennootschap kan aan de aandeelhouders op de voor uitkering vatbare winst slechts uitkeringen doen voor zover haar eigen vermogen groter is dan het bedrag van het gestorte deel van het kapitaal vermeerderd met de reserves die krachtens de wet moeten worden aangehouden.
3. Allereerst wordt zo mogelijk een bedrag ter grootte van tien procent (10%) van het resultaat van het boekjaar blijkens de jaarrekening toegevoegd aan de algemene reserve; van het daarna overschietende komt aan de aandeelhouders zo mogelijk vijf procent (5%) van het nominale bedrag van hun aandelenbezit toe.
4. Het overblijvende wordt uitgekeerd aan aandeelhouders in verhouding van het nominale bedrag van hun aandelenbezit, voor zover de algemene vergadering van aandeelhouders daarover niet beschikt voor reservering.
5. De vennootschap is bevoegd tussentijds winstuitkeringen te doen, overigens met inachtneming van het bepaalde in artikel 105, lid 4 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek.

Statutaire bepalingen inzake doelstelling

Artikel 2 van de statuten luidt als volgt:

1. De vennootschap heeft ten doel de uitoefening van het bedrijf van bankier ten dienste van overheden.
2. In het kader van haar in lid 1 omschreven doel houdt de vennootschap zich onder meer bezig met het aantrekken en uitzetten van gelden, het op andere wijze verlenen van kredieten, het stellen van garanties, het verzorgen van het betalingsverkeer, het verrichten van valutatransacties, het adviseren en bemiddelen bij de uitgifte van en de handel in effecten, het bewaren, beheren en administreren van effecten en andere vermogensbestanddelen ten behoeve van derden, alsmede het oprichten van en deelnemen in andere ondernemingen en/of rechtspersonen, wier doel in verband staat met of bevorderlijk is voor het hiervoor gestelde. De vennootschap is bevoegd tot het verrichten van al hetgeen onmiddellijk of middellijk voor haar doel bevorderlijk kan zijn.
3. Onder overheden als bedoeld in het eerste lid worden verstaan:
   a. Nederlandse gemeenten en andere publiekrechtelijke rechtspersonen bedoeld in artikel 1, de leden 1 en 2 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek;
   b. de Europese Gemeenschappen en andere rechtspersoonlijkheid bezittende lichamen waaraan krachtens de verdragen tot oprichting van de Europese Gemeenschappen een deel van de taak van de Europese Gemeenschappen is opgedragen;
   c. lidstaten van de Europese Gemeenschappen en andere rechtspersoonlijkheid bezittende lichamen waaraan krachtens de wet van zodanige lidstaat een deel van de overheidstaak van die lidstaat is opgedragen;
   d. privaatrechtelijke rechtspersonen:
      - waarvan de helft of meer van de bestuurders middellijk of onmiddellijk door een of meer van de onder a, b en c van dit lid bedoelde lichamen wordt benoemd;

en/of
- waarvan de helft of meer van het aandelenkapitaal middellijk of onmiddellijk door een of meer van de onder a, b en c bedoelde lichamen wordt verschaft;

en/of
- waarvan de inkomstenkant van het budget voor de exploitatie voor de helft of meer middellijk of onmiddellijk door een of meer van de onder a, b en c bedoelde lichamen wordt verschaft of zekergesteld op grond van een door een of meer van die lichamen vastgestelde regeling, verordening of wet;

en/of
- waarvan het budget voor de exploitatie middellijk of onmiddellijk door een of meer van de onder a, b en c bedoelde lichamen wordt vastgesteld of goedgekeurd op grond van een door een of meer van die lichamen vastgestelde regeling, verordening of wet;

en/of
- waarvan de verplichtingen jegens de vennootschap middellijk of onmiddellijk door een of meer van de onder a, b en c bedoelde lichamen worden gegarandeerd, dan wel zullen worden gegarandeerd krachtens een door een of meer van die lichamen vastgestelde regeling, verordening of wet, onder welke verplichtingen zijn begrepen niet-gegarandeerde verplichtingen uit voorfinanciering of anderszins waaruit na novatie verplichtingen resulteren die door een of meer van die lichamen zullen worden gegarandeerd krachtens een door een of meer van die lichamen vastgestelde regeling, verordening of wet;

en/of
- die krachtens een door een of meer van de onder a, b en c genoemde lichamen vastgestelde regeling, verordening of wet, een deel van de overheidstaak uitvoeren.

Bijlagen

A BNG Bank dochtermaatschappijen 415
B Aandeelhouders BNG Bank per 31-12-2016 417

A BNG Bank dochtermaatschappijen

BNG GEBIEDSONTWIKKELING BV 100%

Koninginnegracht 2
2514 AA Den Haag

DIRECTIE
G.C.A. RODEWIJK

Postbus 16075
2500 BB Den Haag
Telefoon 070 3119 900
info@bnggo.nl

Doelstelling:
Het direct of indirect verstrekken van (risicodragend) vermogen aan overheden, alsmede het direct of indirect participeren en/of samenwerken in projecten met, dan wel ten behoeve van, overheden of aan overheden gelieerde instellingen.

HYPOTHEEKFONDS VOOR OVERHEIDSPERSONEEL BV (HVO) 100%

Koninginnegracht 2
2514 AA Den Haag

DIRECTIE (PER 1 JANUARI 2016)

A.M. VAN OORD

T. WESSELING

Postbus 30305
2500 GH Den Haag
Telefoon 070 3750 619
bms@bngbank.nl

Doelstelling:
Financiering van af te sluiten hypothecaire geldleningen door ambtenaren, die werkzaam zijn bij de, middels een afgesloten samenwerkingsovereenkomst, aangesloten overheidsinstellingen.

B Aandeelhouders BNG Bank per 31-12-2016

55.690.720 AANDELEN	
Aa en Hunze	52.728
Aalburg	17.550
Aalsmeer	25.857
Aalten	19.305
Achtkarspelen	87.711
Alblasserdam	9.477
Albrandswaard	3.510
Alkmaar	189.930
Almelo	174.525
Almere	3.432
Alphen aan den Rijn	256.854
Ameland	3.120
Amersfoort	272.220
Amstelveen	143.520
Amsterdam	617.058
Apeldoorn	132.093
Appingedam	23.751
Arnhem	496.470
Assen	85.301
Asten	13.000
Baarle-Nassau	3.510
Baarn	46.800
Barendrecht	32.097
Barneveld	24.570
Bedum	5.265
Beek (L)	11.544
Beemster	7.020
Beesel	66.300
Bellingwedde	12.597
Berg en Dal	103.116
Bergeijk	80.886

Bergen (L)	10.530
Bergen (N.H.)	149.994
Bergen op Zoom	41.067
Berkelland	305.877
Bernheze	21.060
Best	24.570
Beuningen	14.040
Beverwijk	85.605
Binnenmaas	105.495
Bladel	62.790
Blaricum	5.967
Bloemendaal	21.060
Bodegraven-Reeuwijk	76.830
Borger-Odoorn	80.340
Borne	107.172
Borsele	39.273
Boxmeer	38.660
Boxtel	53.385
Breda	257.439
Brielle	24.414
Bronckhorst	72.384
Brummen	702
Brunssum	86.658
Bunnik	3.000
Buren	23.953
Capelle aan den IJssel	7.722
Castricum	40.872
Coevorden	94.926
Cranendonck	5.000
Cromstrijen	7.020
Cuijk	32.253
Culemborg	8.775
Dalfsen	33.735
Dantumadiel	12.285
Delft	47.385
Delfzijl	39.156
De Bilt	218.673
De Friese Meren	108.436
De Marne	10.530
De Ronde Venen	37.323
De Wolden	31.122
Den Haag	1.275.456
Den Helder	211.731
Deurne	99.840
Deventer	292.313
Diemen	8.775
Dinkelland	16.934
Doesburg	27.612
Doetinchem	62.634
Dongen	23.510
Dongeradeel	76.323
Dordrecht	233.142

Drechterland	15.756
Drenthe (provincie)	87.750
Drimmelen	36.426
Druten	9.477
Duiven	3.510
Echt-Susteren	21.411
Edam-Volendam	41.730
Ede	108.420
Eemsmond	21.060
Eersel	121.021
Eijsden-Margraten	52.455
Eindhoven	171.600
Elburg	76.830
Emmen	58.266
Enkhuizen	130.650
Enschede	200.343
Epe	60.879
Ermelo	75.075
Etten-Leur	9.828
Ferwerderadiel	5.967
Flevoland (provincie)	75.250
Franekeradeel	34.554
Friesland (provincie)	75.250
Geertruidenberg	133.653

Gelderland (provincie)	87.750
Geldermalsen	28.665
Geldrop-Mierlo	30.186
Gemert-Bakel	45.474
Gennep	10.530
Giessenlanden	25.935
Gilze en Rijen	10.179
Goeree-Overflakkee	72.501
Goes	96.369
Goirle	12.636
Gooise Meren	100.698
Gorinchem	96.330
Gouda	82.446
Groningen (gemeente)	329.199
Groningen (provincie)	75.250
Grootegast	9.750
Gulpen-Wittem	26.040
Haaksbergen	35.958
Haaren	11.278
Haarlem	230.295
Haarlemmerliede en Spaarnwoude	62.790
Haarlemmermeer	60.372
Halderberge	43.524
Hardenberg	64.935
Harderwijk	58.968
Hardinxveld-Giessendam	31.356

Haren	9.126
Harlingen	31.200
Hattem	30.030
Heemskerk	7.722
Heemstede	122.421
Heerde	9.126
Heerenveen	65.267
Heerhugowaard	9.789
Heerlen	424.827
Heeze-Leende	10.020
Heiloo	36.000
Hellendoorn	24.180
Hellevoetsluis	6.240
Helmond	52.650
Hendrik Ido Ambacht	25.818
Hengelo (O)	174.486
’s-Hertogenbosch	146.188
Het Bildt	73.905
Heumen	151.515
Heusden	44.499
Hillegom	49.686
Hilvarenbeek	23.510
Hilversum	120.939
Hof van Twente	157.326
Hollands Kroon	60.294
Hoogeveen	17.550
Hoogezand-Sappemeer	31.161

Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier	17.355
Hoorn	46.098
Horst aan de Maas	113.108
Houten	6.240
Huizen	85.956
Hulst	17.472
IJsselstein	4.563
Kaag en Braassem	121.719
Kampen	100.893
Kapelle	53.040
Katwijk	144.066
Kerkrade	183.300
Koggenland	29.016
Kollumerland en Nieuwkruisland	22.347
Korendijk	29.718
Krimpen aan den IJssel	32.799
Krimpenerwaard	50.700
Laarbeek	20.709
Landerd	29.094
Landgraaf	41.301
Landsmeer	24.453
Langedijk	6.318
Lansingerland	15.015
Leek	28.041

Leerdam	17.550
Leeuwarden	133.044
Leeuwarderadeel	72.150
Leiden	347.646
Leiderdorp	97.968
Leidschendam-Voorburg	203.190
Lelystad	5.000
Leudal	143.052
Limburg (provincie)	156.000
Lingewaal	17.550
Lingewaard	19.305
Lisse	18.252
Littenseradiel	8.736
Lochem	60.138
Loon op Zand	41.886
Lopik	26.442
Loppersum	24.102
Losser	17.550
Maasdriel	20.770
Maasgouw	72.150
Maassluis	61.035
Maastricht	347.334
Marum	7.020
Medemblik	13.650
Meerssen	13.689
Menameradiel	24.375
Menterwolde	38.688
Meppel	18.915
Middelburg	49.296
Midden-Delfland	48.594
Midden-Drenthe	60.138
Mill en St. Hubert	5.265
Moerdijk	27.027
Molenwaard	35.022
Montferland	19.756
Montfoort	12.480
Mook en Middelaar	123.708
Neder-Betuwe	18.246
Nederweert	14.040
Neerijnen	14.040
Nieuwegein	80.184
Nieuwkoop	36.348
Nijkerk	32.370
Nijmegen	193.479
Nissewaard	20.280
Noord-Beveland	6.520
Noord-Brabant (provincie)	40.000
Noord-Holland (provincie)	610.350
Noordenveld	30.771
Noordoostpolder	19.656
Noordwijk	12.636
Noordwijkerhout	8.775

Nuenen, Gerwen en Nederwetten	1.755
Nunspeet	75.075
Nuth	11.232
Oegstgeest	46.059
Oirschot	8.775
Oisterwijk	7.845
Oldambt	181.116
Oldebroek	9.750
Oldenzaal	17.550
Olst-Wijhe	18.252
Ommen	79.638
Onderbanken	8.775
Oost Gelre	51.363
Oosterhout	35.100
Ooststellingwerf	18.720
Oostzaan	24.765
Opmeer	19.188
Opsterland	66.651
Oss	64.646
Oud-Beijerland	5.265
Oude IJsselstreek	161.460
Ouder-Amstel	4.914
Overbetuwe	21.762
Oudewater	27.612
Overijssel (provincie)	87.750

Papendrecht	6.318
Peel en Maas	63.687
Pekela	26.130
Pijnacker-Nootdorp	57.564
Purmerend	7.020
Putten	10.530
Raalte	25.987
Reimerswaal	15.990
Renkum	89.739
Reusel-De Mierden	10.530
Rheden	186.966
Rhenen	61.035
Ridderkerk	89.115
Rijnwaarden	4.914
Rijssen-Holten	304.746
Rijswijk (Z.H.)	165.945
Roerdalen	17.199
Roermond	34.749
Roosendaal	56.862
Rotterdam	321.555
Rucphen	19.656
Schagen	55.497
Scherpenzeel	3.510
Schiedam	326.352
Schiermonnikoog	7.020

Schijndel	28.782
Schinnen	7.020
Schouwen-Duiveland	23.790
Simpelveld	6.630
Sint-Anthonis	12.285
Sint-Michielsgestel	21.060
Sint-Oedenrode	64.857
Sittard-Geleen	175.266
Sliedrecht	31.200
Slochteren	20.124
Sluis	10.140
Smallingerland	110.292
Soest	123.825
Someren	15.444
Son en Breugel	29.991
Staat der Nederlanden	27.845.360
Stadskanaal	27.339
Staphorst	30.030
Stede Broec	17.823
Steenbergen	11.583
Steenwijkerland	129.675
Stein	19.266
Stichtse Vecht	29.523
Strijen	6.240
Sudwest Fryslan	317.058
Ten Boer	3.510
Terneuzen	45.474
Terschelling	3.510
Texel	7.371
Teylingen	57.681
Tholen	33.696
Tiel	36.803
Tilburg	71.786
Tubbergen	30.000
Twenterand	23.868
Tynaarlo	43.243
Tytsjerksteradiel	48.945
Uden	17.550
Uitgeest	3.510
Uithoorn	54.522
Urk	3.861
Utrecht (gemeente)	763.074
Utrecht (provincie)	87.750
Utrechtse Heuvelrug	201.669
Vaals	17.121
Valkenburg aan de Geul	21.060
Valkenswaard	12.987
Veendam	86.190
Veenendaal	86.970
Veere	7.020
Veghel	26.598

Veldhoven	35.100
Velsen	280.410
Venlo	106.026
Venray	54.202
Vianen	22.698
Vlaardingen	198.198
Vlagtwedde	16.458
Vlieland	3.510
Vlissingen	70.356
Voerendaal	11.232
Voorschoten	41.184
Voorst	112.983
Vught	15.795
Waalre	6.318
Waalwijk	29.133
Waddinxveen	17.823
Wageningen	50.310
Wassenaar	106.392
Waterland	14.040
Weert	41.379
Weesp	33.501
Werkendam	9.828
Westerveld	51.987
Westervoort	3.510
Westland	301.860
Weststellingwerf	58.071
Westvoorne	66.963
Wierden	21.060
Wijchen	11.193
Wijdemeren	33.930
Wijk bij Duurstede	23.751
Winsum	10.140
Winterswijk	17.199
Woensdrecht	11.232
Woerden	123.201
Wormerland	36.660
Woudenberg	3.510
Woudrichem	10.530
Zaanstad	416.286
Zaltbommel	3.861
Zandvoort	56.862
Zederik	43.017
Zeewolde	78
Zeist	192.075
Zevenaar	8.020
Zoetermeer	3.510
Zoeterwoude	26.871
Zuid-Holland (provincie)	610.350
Zuidhorn	10.140
Zuidplas	54.328
Zundert	104.949
Zutphen	95.940

Zwartewaterland	23.712
Zwijndrecht	47.541
Zwolle	149.097

COLOFON

Redactie: BNG Bank
Ontwerp & realisatie: Ron Goos, Rotterdam
Fotografie: Thijs Wolzak
Neem voor meer informatie op het gebied van MVO of duurzaamheid contact op met Jan Klaassens:
jan.klaassens@bngbank.nl

BNG Bank
Koninginnegracht 2
Postbus 30305
2500 GH Den Haag
T 070 3750 750
mc@bngbank.nl
bngbank.nl

BANK